**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

**ЦЕНТРАЛЬНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ**

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки**
**«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

ПУЕТ

# ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИПУСКНИКІВ

**Матеріали XXXIX Міжнародної науково-методичної конференції**

**(м. Полтава, 23–24 січня 2014 року)**

**Частина 2**

**Полтава**
**ПУЕТ**
**2014**

УДК 378:37.018.43
ББК 74.58я431
Я45

*XXXIX Міжнародна науково-методична конференція «Якість вищої освіти: чинники формування конкурентоспроможності випускників» зареєстрована в Українському інституті науково-технічної і економічної інформації, посвідчення № 793 від 22 листопада 2013 р.*

**Програмний комітет**

***О. О. Нестуля,*** д. і. н., професор, ректор ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», голова комітету;
***Ю. М. Коровайченко,*** к. т. н., директор департаменту вищої освіти Міністерства освіти і науки України, заслужений працівник освіти України;
***С. П. Касьян,*** заступник директора навчально-наукового інституту телекомунікацій та інформатизації Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій;
***В. І. Теплов,*** д. е. н., професор, ректор Бєлгородського університету кооперації, економіки і права;
***С. М. Лебедева,*** д. е. н., професор, ректор Білоруського торгово-економічного університету споживчої кооперації;
***К. М. Абдуллаєв,*** д. філол. н., професор, ректор Бакинського слов'янського університету;
***Е. Б. Аймагамбетов,*** д. е. н., професор, ректор Карагандинського економічного університету (Казспоживспілка);
***М. М. Шарипов,*** д. е. н., професор, ректор Таджицького державного університету комерції;
***Л. А. Шавга,*** д. е. н., професор, ректор Кооперативно-торгового університету Молдови.

**Організаційний комітет**

***М. Є. Рогоза,*** д. е. н., професор, перший проректор, голова комітету;
***Н. І. Огуй,*** к. е. н., доцент, начальник науково-методичного центру управління якістю діяльності, заступник голови комітету;
**Члени організаційного комітету:**
***О. В. Карпенко,*** к. е. н., професор, проректор із наукової роботи та міжнародних зв'язків;
***О. Ю. Марченко,*** к. фіз. вих., доцент, проректор із науково-педагогічної роботи;
***В. М. Артеменко,*** к. і. н., доцент, директор Головного науково-навчального центру дистанційного навчання;
***Т. В. Капліна,*** д. т. н., професор, завідувач кафедри готельно-ресторанної та курортної справи;
***Г. П. Хомич,*** д. т. н., доцент, завідувач кафедри технологій харчових виробництв і ресторанного господарства;
***О. В. Шкурупій,*** д. е. н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки;
***Н. В. Карпенко,*** д. е. н., професор, завідувач кафедри маркетингу;
***В. Ю. Стрельніков,*** д. пед. н., професор, завідувач кафедри педагогіки, культурології та історії;
***Л. М. Шимановська-Діанич,*** д. е. н., професор, завідувач кафедри менеджменту;
***М. В. Макарова,*** д. е. н., професор, завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах;
***С. Б. Єгоричева,*** д. е. н., доцент, завідувач кафедри фінансів;
***В. І. Перебийніс,*** д. е. н., професор, завідувач кафедри бізнес-адміністрування та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності;
***Н. В. Герман,*** доцент, директор центру ліцензування та акредитації;
***Ю. В. Городницька, К. І. Шевченко,*** методисти науково-методичного центру управління якістю діяльності.

Якість вищої освіти: чинники формування конкурентоспроможності випускників : матеріали XXXIX Міжнар. наук.-метод. конф. (м. Полтава, 23–24 січня 2014 р.) : у 2 ч. – Полтава : ПУЕТ, 2014. – Ч. 2. – 333 с.

Я45

ISBN 978-966-184-242-6

У матеріалах конференції розглянуто напрями забезпечення якості вищої освіти з метою підвищення конкурентоспроможності випускників.

Збірник розраховано на науково-педагогічних працівників, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів.

**УДК 378:37.018.43**
**ББК 74.58я431**

*Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.*
*За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальні автори.*

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» заборонено

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2014

ISBN 978-966-184-242-6

**МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ**

**ЦЕНТРАЛЬНЫЙ СОЮЗ ПОТРЕБИТЕЛЬСКИХ ОБЩЕСТВ УКРАИНЫ**

**Высшее учебное заведение Укоопсоюза «ПОЛТАВСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ЭКОНОМИКИ И ТОРГОВЛИ»**

ПУЭТ

# КАЧЕСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВЫПУСКНИКОВ

**Материалы XXXIX Международной научно-методической конференции**

**(г. Полтава, 23–24 января 2014 года)**

**Часть 2**

**Полтава**
**ПУЭТ**
**2014**

*XXXIX Международная научно-методическая конференция «Качество высшего образования: факторы формирования конкурентоспособности выпускников» зарегистрирована в*

*Украинскому институте научно-технической и экономической информации, удостоверение № 793 от 22 ноября 2013 г.*

**Программный комитет**

***А. А. Нестуля,*** д. и. н., профессор, ректор ВУЗ Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли», председатель комитета;
***Ю. Н. Коровайченко,*** к. т. н., директор департамента высшего образования Министерства образования и науки Украины, заслуженный работник образования Украины;
***С. П. Касьян,*** заместитель директора учебно-научного института телекоммуникаций и информатизации Государственного университета информационно-коммуникационных технологий;
***В. И. Теплов,*** д. э. н., профессор, ректор Белгородского университета кооперации, экономики и права;
***С. Н. Лебедева,*** д. э. н., профессор, ректор Белорусского торгово-экономического университета потребительской кооперации;
***К. М. Абдуллаєв,*** д. филол. н., профессор, ректор Бакинского славянского университета;
***Е. Б. Аймагамбетов,*** д. э. н., профессор, ректор Карагандинского экономического университета (Казпотребсоюз);
***М.М. Шарипов,*** д. э. н., профессор, ректор Таджикского государственного университета коммерции;
***Л. А. Шавга,*** д. э. н., профессор, ректор Кооперативно-торгового университета Молдовы.

**Организационный комитет**

***Н. Є. Рогоза,*** д. э. н., профессор, первый проректор, председатель комитета;
***Н. И. Огуй,*** к. э. н., доцент, начальник научно-методического центра управления качеством деятельности, заместитель председателя комитета;
**Члени организационного комитета:**
***О. В. Карпенко,*** к. э. н., профессор, проректор по научной работе и международным связям;
***О. Ю. Марченко,*** к. физ. восп., доцент, проректор по научно-педагогической работе;
***В. Н. Артеменко,*** к. и. н., доцент, директор Главного научно-учебного центра дистанционного обучения;
***Т. В. Каплина,*** д. т. н., профессор, заведующая кафедрой гостинично-ресторанного и курортного дела;
***Г. П. Хомич,*** д. т. н., доцент, заведующая кафедрой технологий пищевых производств и ресторанного хозяйства;
***О. В. Шкурупий,*** д. э. н., профессор, заведующая кафедрой международной экономики;
***Н. В. Карпенко,*** д. э. н., профессор, заведующая кафедрой маркетинга;
***В. Ю. Стрельников,*** д. пед. н., профессор, заведующий кафедрой педагогики, культурологии и истории;
***Л. М. Шимановская-Дианич,*** д. э. н., профессор, заведующая кафедрой менеджмента;
***М. В. Макарова,*** д. э. н., профессор, заведующая кафедрой документоведения и информационной деятельности в экономических системах;
***С. Б. Єгорычева,*** д. э. н., доцент, заведующая кафедрой финансов;
***В. И. Перебийнос,*** д. э. н., профессор, заведующий кафедрой бизнес-администрирования и менеджмента внешнеэкономической деятельности;
***Н. В. Герман,*** доцент, директор центра лицензирования и аккредитации;
***Ю. В. Городницкая, К. И. Шевченко,*** методисты научно-методического центра управления качеством деятельности.

Качество высшего образования: факторы формирования конкурентоспособности выпускников : материалы XXXIX Междун. науч.-метод. конф. (г. Полтава, 23–24 января 2014 г.) : в 2 ч. – Полтава : ПУЭТ, 2014. – Ч. 2. – 333 с.

ISBN 978-966-184-242-6

В материалах конференции рассматриваются направления повышения качества высшего образования с целью обеспечения конкурентоспособности выпускников.

Сборник рассчитан на научно-педагогических работников, аспирантов, студентов высших учебных заведений.

*Материалы печатаются в авторской редакции языками оригиналов.*
*За изложение, содержание и достоверность материалов ответственность несут авторы.*

Распространение и тиражирование без официального разрешения ВУЗ Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли» запрещено.

© Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли», 2014

ISBN 978-966-184-242-6

# ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

***В. Л. Іщенко,*** *к. філол. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Іноземна мова – один з основних механізмів реалізації інтеграційних процесів, мобільності студентів, науковців та фахівців, особливо враховуючи Болонські домовленості. Завдання вищої школи – надати студентам можливість максимально оволодіти розмовною мовою, професійною термінологією для плідної творчої діяльності майбутнього економіста, оптимально використовуючи резерви навчальної роботи з іноземної мови. У зв'язку з цим постає питання про необхідність активізації самостійної роботи студентів, вдосконалення методів, форм організації самостійної роботи з іноземної мови, поєднання традиційних методів організації та ведення навчального процесу з використанням нових педагогічних та інформаційних технологій навчання.

Самостійна робота – це різноманітні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності студентів, яка спрямована на досягнення окресленої дидактичної мети, виконується без безпосередньої участі викладача, але за його завданням у спеціально відведений для цього час. Для активізації самостійної роботи з будь-якої дисципліни важливе значення має мотивація. Серед критеріїв наявності інтересу до самостійної роботи основними вважаються: бажання більше знати зі свого фаху; позитивне ставлення до навчального матеріалу (зацікавленість в одержанні додаткової інформації) та до навчально-пізнавальної діяльності; інтелектуальна активність; прагнення до самоосвіти.

Самостійна робота на молодших і старших курсах має свої особливості. На молодших курсах вона передбачає, в основ-

ному, самостійне виконання вправ, метою яких є формування лексичних, граматичних, фонетичних навичок, розвиток навичок монологічного та діалогічного мовлення. Але із зростанням курсу самостійна робота студентів набуває все більш творчого, проблемно-пошукового характеру. На старших курсах вона має науково-дослідний характер і передбачає безпосередню участь студента у виконанні наукових досліджень та інших творчих завдань (написання реферату, доповіді, підготовка презентації). На даному етапі навчання позааудиторна самостійна робота студента включає індивідуальні навчально-дослідні завдання, метою яких є послідовне вивчення і поглиблення певної проблеми, теми під керівництвом викладача, хоча студент може спеціалізуватися на певній тематиці і впродовж усього періоду навчання в університеті.

Для успішної реалізації індивідуальної форми організації самостійної роботи необхідно дотримуватися таких вимог:

– формування у студента умінь проведення наукового дослідження;

– варіативність запропонованих для виконання завдань за рівнем складності та характером їх виконання;

– створення ситуації успіху і свободи вибору навчальних завдань;

– створення певних стимулів для творчої активності студента;

– систематичний контроль за виконанням завдань та вчасне надання допомоги.

Умовами успішної організації самостійної роботи при вивченні іноземної мови в умовах кредитно-модульної системи є:

1) чітке визначення науково обґрунтованих обсягів навчальних завдань для самостійної роботи в межах кожного модулю;

2) чітка організація самостійної роботи з поєднанням завдань репродуктивного та творчого характеру;

3) врахування особливостей самостійної роботи студентів залежно від етапу вивчення іноземної мови;

4) вироблення єдиних критеріїв щодо оцінювання самостійних робіт студентів.

Але разом з тим унікальна специфіка вивчення іноземних мов не дозволяє максимізувати самостійну роботу. Дуже важливим аргументом проти різкого зміщення у бік самостійного навчання у галузі мовної підготовки є її комунікативний характер. Хоча звичайно деякі аспекти, наприклад, фонетичний, можуть базуватися на роботі у фонетичних класах (лабораторіях) і передбачати виконання великої кількості самостійних практичних лабораторних завдань, для формування іншомовної комунікативної компетенції важливою залишається аудиторна робота. Навчання іноземній мові здійснюється практично в «штучному» середовищі. Реально лише під час практичних занять з мовних дисциплін у студента є те «відносне» мовне середовище, де він може використовувати свої знання і іноземну мову як засіб комунікації. Це є вагомим аргументом того, що на вивчення іноземної мови поряд з самостійною роботою повинна відводитись велика кількість годин аудиторної роботи.

## ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

***Ю. О. Дзекун,*** *старший викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

На сучасному рівні викладання іноземних мов у вузі самостійна робота є невід'ємною частиною навчального процесу і має на меті підготувати студентів до подальшої самоосвіти як засобу пошуку і придбання соціального досвіду, за допомогою якого майбутній фахівець зможе продовжити свою професійну підготовку.

Курс на активну самостійну роботу студентів стає основою підготовки сучасних фахівців до їх подальшої професійної діяльності. Слід зауважити, що Державні стандарти вищої освіти передбачають самостійну роботу в обсязі 50 % навчального часу, але не містять рекомендацій про способи її організації. Тому невипадково дослідження даної проблеми не перестає цікавити вчених.

Правильно організована СРС повинна бути підготовлена в аудиторії. Раціональна організація домашньої роботи починається на занятті; студент повинен мати установку продовжити роботу самостійно з інтересом до неї і з чітким уявленням, як її організувати, з упевненістю, що виконає її. Даючи завдання, викладач не тільки визначає його зміст і обсяг, а й показує способи самостійної роботи, які ведуть до найбільш грунтовного і осмисленого засвоєнню матеріалу. Завдання для самостійної роботи в передбачають роботу студентів з додатковою навчальною літературою, довідниками, словниками тощо Для цього студентів необхідно ознайомити з наявними довідковими матеріалами, навчити користуватися раціональними прийомами в роботі з ними. Викладачі повинні орієнтувати студентів щодо прийомів і форм роботи.

Система організації самостійної роботи з ІМ повинна бути максимально гнучкою, забезпечувати індивідуалізацію навчання, допускати диференційований підхід: будь-яке завдання повинно складатися з таким розрахунком, щоб враховувати і вимоги програми навчання, і рівень підготовки кожного студента і його особистісні властивості – інтереси, риси характеру і т. п. Підготовка фахівця з іноземної мови в сучасних умовах може визначатися не тільки рівнем його знань, здатністю володіння іноземною мовою, а й умінням самостійно ставити і вирішувати нові професійні та соціальні завдання. У цьому зв’язку необхідно домогтися якісного підходу в підготовці фахівця, щоб до моменту закінчення вузу сформувати його як творчу особистість, що володіє способами самостійного поповнення знань з іноземної мови.

Завдання вищого навчального закладу полягає в тому, щоб підготувати студентів до самостійного оволодіння знаннями, виробити потребу в них, забезпечити їх способами придбання цих знань, тому що конкретність умов, нестандартність ситуацій вимагають такої кількості додаткових знань, які можна придбати лише в міру необхідності через довідники, словники, спеціальну літературу з іноземних мов та ін.

ПУЕТ

Самостійна робота може розумітися як така діяльність студентів, яка протікає без безпосереднього керівництва викладача, але яка спрямовується і організовується викладачем. У той же час самостійна робота студентів може виступати і засобом навчання. Головна ознака самостійної діяльності як дидактичної категорії проявляється в тому, що мета діяльності студента несе в собі одночасно і функцію управління цією діяльністю. Тому предметний зміст кожної навчального дії усвідомлюється студентами і стає безпосередньою метою цієї дії.

Все методичне забезпечення, що забезпечує ефективну самостійну роботу студентів, повинно відповідати таким вимогам: воно має бути орієнтоване на комунікативну мету навчання іноземної мови та мати достатню кількість комунікативних завдань для мовної практики; представляти собою типові зразки мови, що використовуються в ситуаціях повсякденного і ділового спілкування; робити можливим багаторазову актуалізацію мовного матеріалу; розвивати і підтримувати інтерес студентів до досліджуваної мови що вивчається; містити лінгвокультурний аспект.

Таким чином, сам процес самостійного пошуку необхідної інформації може бути мотивом для подальшої самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів в умовах розширення політичних, культурних та економічних зв'язків між країнами і можливість здійснення безпосередніх контактів з носіями іноземної мови.

## РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ФОРМУВАННІ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

***В. В. Карцева,*** *к. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Протягом здійснення активної трудової діяльності від фахівця вимагається постійне підвищення професійної підготовки. Найбільш впевнено на ринку праці відчувають себе фахівці, які мають не одну, а дві вищих освіти, а також такі, що володіють

вільно іноземною мовою та використовують інформаційні технології у своїй діяльності. Виходячи з цього можна сформулювати основні якості фахівця XXI століття, які сприяють підвищенню рівня його конкурентоспроможності на ринку праці а саме:

– вміння будувати власну освітню траєкторію;
– формувати та удосконалювати навички самоосвіти.

Такі якості майбутніх фахівців з вищою освітою як вміння оперувати інформацією, самостійно організовувати власну пізнавальну діяльність, формувати здібності до самоосвіти, самонавчання, самовиховання є визначальними в умовах сьогодення. Для цього у вищому навчальному закладі необхідно сформувати у студента систему професійно значущих якостей, які включають основні функціональні компоненти професійної діяльності: гностичну, проектувальну, конструктивну, комунікативну, організаторську. У рамках суто аудиторних занять ці якості не завжди можуть бути сформовані, тому важливим є підняття рівня ефективності самостійної роботи студентів, яка має сприяти:

– розширенню, закріпленню, поглибленню знань, отриманих в аудиторії;
– активізації набуття нових знань;
– розвитку творчого підходу до виконання поставлених завдань;
– розвитку індивідуальних здібностей студента;
– формуванню практичних навичок у вирішенні ситуаційних задач.

З урахуванням сучасних вимог до отримання вищої освіти самостійна робота студентів стає не просто формою освітнього процесу, а й фундаментом для формування професійної самостійності студента, сприяє найбільш ефективному оволодінню навчальним матеріалом, стимулює пізнавальні та професійні інтереси. В результаті ми маємо досягти основні цілі навчання – сформувати комунікативні компетенції та підвищити мотивацію навчання. Таким чином самостійна робота студентів

ПУЕТ

формує їх готовність до самоосвіти та формує фундамент для забезпечення подальшого безперервного процесу навчання в майбутньому.

Актуальність проблеми оволодіння студентами методами самостійної пізнавальної діяльності обумовлена тим, що у вищій школі протягом навчання формуються основи професійних навичок, формуються вміння до здійснення самостійної професійної діяльності.

У такому контексті досить важливим є факт розуміння студентами того, що самостійна робота сприяє їхній пізнавальній діяльності та формує професійні якості майбутнього фахівця.

Посилення ролі самостійної роботи є одним з головних аспектів модернізації сучасної вищої освіти, оскільки її частка в навчальних планах є досить значною, а обсяг аудиторних занять скорочується. Разом з тим вищий навчальний заклад має забезпечити якість освіти за рахунок оптимізації методів навчання шляхом впровадження нових технологій.

Одним зі шляхів такої оптимізації є підвищення рівня самостійної роботи студентів в опануванні навчальних дисциплін. Такий підхід, з одного боку, може підвищити ефективність самостійної роботи, а з іншого – сформувати у майбутніх фахівців навички самостійного набуття знань та вмінь, які у майбутньому можуть бути використані для процесу неперервної освіти.

На думку А. С. Єлізарова, А. Р. Ганєєва, Е. А. Сарибєкова, самостійна робота вміщає у себе потенціал для активізації внутрішніх пізнавальних мотивів студента до придбання нових знань та його прагнення до саморозвитку і самовдосконалення.

Ми погоджуємося з думкою В. І. Андрєєва, що пріоритетом сучасної освіти є навчання, орієнтоване на саморозвиток особистості. В такому зв’язку виділяються наступні постулати сучасної педагогічної парадигми:

– усвідомлення самоцінності кожного індивіда;

– невичерпність можливостей розвитку особистості, у тому числі її творчого саморозвитку;

– внутрішня свобода особистості для здійснення творчого саморозвитку;

– розуміння природи творчого саморозвитку, системоутворюючим компонентами якої є самопізнання, творче самовизначення, самоуправління, самореалізація та самовдосконалення.

Крім того, самостійна робота активізує роботу студентів і підвищує рівень індивідуальності, особливо якщо вона носить невимушений характер. Студент самостійно користується інформаційними джерелами залежно від власних потреб та можливостей. Дана особливість самостійної роботи сприяє гнучкості навчального процесу, підвищує відповідальність студента і, як наслідок, покращуються результати його поточної успішності.

В умовах сьогодення при організації навчального процесу вищі навчальні заклади використовують різноманітні педагогічні технології та методи, які тією чи іншою мірою спрямовані на підвищення ролі самостійної роботи студентів. До найбільш використовуваних можна віднести кредитно-модульну систему навчання, міждисциплінарну інтеграцію, інформаційні технології, виробничу практику, тестування, навчально-дослідницьку та науково-дослідницьку роботу.

Перехід вищої освіти на якісно новий рівень неможливий без використання інформаційних технологій. У даному контексті слід відмітити, що сучасні інформаційні технології є найбільш ефективним засобом пізнавальної діяльності студента та організації діалогу між викладачем та студентом.

У цілому самостійна та позааудиторна робота має розвивати у студента такі якості як: вміння працювати зі спеціальною літературою, довідниками, періодичними виданнями, сучасними інформаційно-комунікативними технологіями.

Значне місце у самостійній роботі студентів займають інформаційні технології, з яких інтернет-технології є найбільш затребуваними. Серед інтернет-ресурсів студенти найбільш часто використовують для виконання індивідуальних завдань електронні бібліотеки, освітні портали, тематичні сайти та сайти періодичних видань т. ін. Для ефективного використання інфор-

маційного простору студент має володіти відповідним рівнем знань: знати топологію простору, чітко визначати власні інформаційні потреби, вірно формулювати критерії пошуку. У іншому випадку можна отримати неякісну інформацію, або таку, що не розкриває суті поставленого завдання.

Доступність великої кількості електронних ресурсів у вигляді статей, книг, довідкової та навчально-методичної літератури, які подані на сайтах в Інтернеті сприяють безумовно підвищенню творчого потенціалу студента, підвищують продуктивність його праці. Все це дає можливість майбутньому фахівцю при вивченні навчальних дисциплін вийти за рамки моделі традиційного її вивчення та сприяє набуттю ним навичок самостійного навчання.

Розвиток інформаційних технологій сприяє переходу до отримання вищої освіти з використанням сучасних наукових та технічних досягнень. До таких досягнень можна віднести навчальні web-сайти, які допомагають самоосвіті студентів. В результаті користування студентами такими сайтами здійснюється процес самостійного пошуку та освоєння відповідних знань, вмінь, навичок, розвитку пізнавальної складової навчального процесу, неперервного саморозвитку. Крім того самостійна робота є складовою навчально-виховного процесу, сприяє самоорганізації та самовихованню студента.

Таким чином самостійна робота студента є однією з найважливіших складових процесу отримання вищої освіти. В результаті її здійснення формуються навички, вміння, що в подальшому забезпечує студенту підвищення рівня пізнавальної діяльності, зацікавленість у творчому підході до виконання поставлених завдань. Майбутній фахівець, який набув відповідних навичок, знань, умінь в результаті здійснення самостійної роботи може з впевненістю використовувати їх у своїй майбутній практичній діяльності.

Інформаційні технології відкривають принципово нові можливості у сфері вищої освіти і становляться основними інструментами подальшої практичної діяльності майбутніх фахівців.

ПУЕТ

# ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

***А. М. Соколова,*** *к. е. н., доцент;*
***Т. С. Юрко,*** *аспірант, асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

В сучасних умовах підвищення інформатизації і комп'ютеризації освіти залучення студентів до самостійної роботи, «яка характеризується як цілеспрямована сукупність суб'єктних дій студента під керівництвом викладача на основі використання засобів супроводу навчального процесу» [1], стає все більш простішим і актуальнішим. Оскільки «самостійність – це інтегральна якість особистості, яка визначає її можливості здійснювати самостійну роботу на основі формування якостей рефлексивного керування» [1] і є невід'ємною складовою у опануванні необхідних компетенцій висококваліфікованого спеціаліста для майбутньої діяльності.

Самостійна робота є найважливішим компонентом педагогічного процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, так й позааудиторних занять, без участі викладача та під його безпосереднім керівництвом [2, с. 65]. У контексті сучасної парадигми навчання самостійна робота домінує серед інших видів навчальної діяльності студентів та дозволяє розглядати знання як об'єкт власної діяльності студента.

Ефективність самостійної роботи залежить від її організації, змісту, взаємозв'язку та характеру завдань у даному виду самостійної роботи та результатів її виконання [3, с. 15]. Таке розуміння сутності самостійної роботи дозволяє враховувати різні сторони цього поняття. Тобто, з одного боку, самостійна робота розглядається як педагогічний засіб організації та управління самостійною діяльністю студента в навчальному процесі, з іншого – це специфічна форма навчально-наукового пізнання. Усі сучасні освітні технології спрямовані на те, щоб навчити студента працювати самостійно, так як саме ця якість

дає можливість успішно адаптуватися в умовах постійних змін та прогресу. Головну роль в організації самостійної роботи студентів мають ті інформаційні технології, які відкривають студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, дають можливості для творчості, набуття та закріплення навичок, дозволяють реалізувати нові форми й методи навчання.

Значне місце в самостійній роботі студентів займає використання інтернет-технологій для ефективного пошуку інформації. Доступність великої кількості електронних статей, книг, довідкової літератури, електронних навчально-методичних розробок, які викладено на сайтах університетів, безумовно розширюють творчий потенціал студентів за умов, якщо вони вміють творчо працювати з добутою інформацією. Окрім знання методів пошуку студенти мають опанувати методи аналізу, синтезу, узагальнення інформації [4, с. 105].

Стрімкий розвиток і активне використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій дозволило приступити до широкомасштабного перекладу накопиченої людством інформації в електронну форму і створенню великого числа принципово нових електронних інформаційних ресурсів.

Сьогодні створюється усе більше джерел інформації, доступної тільки в електронній формі (бібліографічні, реферативні, повнотекстові і фактографічні бази даних, електронні журнали, телеконференції тощо), частка якої стрімко зростає у світовому інформаційному потоці. Забезпечення доступу студентів до інформаційних ресурсів стало однією з задач обслуговування освітнього процесу.

Важливим у здобутті професійної освіти студентом є опанування новою професійною термінологією, оперування нею, аргументоване висловлення власної думки, аналізування фактів та вміння вести дискусію. В зв’язку з цим все більшого значення набуває самостійна робота з додатковими оновленими джерелами (глосаріями, енциклопедіями, словниками, базами даних), які можуть бути представлені у вигляді електронних посібників та дистанційних курсів.

Студенти, що займаються самостійною роботою, повинні мати комплект навчально-методичних матеріалів, що включають програми курсів, підручники і навчальні посібники в друкованому та електронному вигляді, а також методичні посібники з рекомендаціями для організації самостійної роботи з кожного виду занять.

Таким чином, використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи студентів дозволяє не тільки інтенсифікувати їх роботу, а й закладає основи їх подальшої постійної самоосвіти.

**Інформаційні джерела**


1. Пашкіна К. В. Організація самостійної роботи студентів у ВТНЗ засобами інформаційних технологій [Електронний ресурс] / К. В. Пашивкіна, М. Ю. Мартиненко // Портал сучасних педагогічних ресурсів, 2010. – Режим доступу: http://aaecs.org/aaecs-2008-2.html. – Назва з екрана.
2. Білик В. М. Автоматизоване робоче місце менеджера торговельного підприємства : навч. посіб. / В. М. Білик, Р. С. Дяків, В. С. Костирка. – К. : НЦМ «Укоопосвіта», 1999.
3. Гризун Л. Є. Дидактичні особливості сучасного комп'ютерного підручника / Л. Є. Гризун // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. – ХДПУ, 2000.
4. Ландэ Д. В. Поиск знаний в интернет. Профессиональная работа / Д. В. Ландэ. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2005. – 72 с.


## ФОРМУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ


***О. І. Глущенко***

*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*


Для сучасних умов у нашій державі, її становлення необхідна високо розвинута творча особистість, здатна нестандартно, оригінально вирішувати завдання, обумовлені як специфікою

професії, так і життям. Одним із головних напрямків, який веде до формування у студентів необхідних вмінь, є активізація їх пізнавальної діяльності, що буде сприяти розвитку у студентів важливих особистісних якостей, які стануть основою у професійному становленні і особистості в цілому.

Для визначення оцінки ефективності процесу активізації самостійної роботи студентів необхідно мати комплекс критеріїв, який повинен ґрунтуватися на узагальненні науково-методичної літератури, аналізу досвіду інших викладачів та результатів експериментальної роботи.

На націленість на пізнавальну діяльність студент може вийти систематично займаючись пізнавальною діяльністю, день у день працюючи над вирішенням поставлених пізнавальних завдань. Систематичне звертання до інформаційних джерел може викликати позитивні зміни у особистості студента. Систематичне придбання нових знань, нової інформації підведе студента до формування нових вмінь і навичок, до появи своїх самостійних поглядів, надасть можливість розширити зміст знань і скоріше приведе до професійного становлення.

Перш ніж скласти комплекс критеріїв для перевірки ефективності активізації самостійної роботи студентів необхідно визначити вимоги до цих критеріїв. Аналізуючи деякі наукові праці можна зробити висновок, що критерії повинні бути адекватними тому явищу, вимірювачем якого вони є. Тобто в них повинні чітко відображатися природа вимірюваного явища і динаміка змін, виражених критеріями якостей; узгоджуватися із загальними критеріями ефективності навчального процесу; виражатися «однозначно числом».

«Направлене самоосвітнє читання» як показник «націленості на самостійну роботу студента» на початку проводиться під керівництвом викладача. По мірі зацікавленості роботою, під впливом інших критеріїв та показників у студента зростає потреба у подальшій пізнавальній діяльності. Студент вже не очікує вказівок з боку викладача, а самостійно продовжує пізнавальну діяльність, чи починає нову, самостійно встановлюючи для себе мету завдання у пізнавальній діяльності.

Формування професійної творчості студента є одним із головних завдань вищої школи. А науково-педагогічний працівник має підготувати майбутнього фахівця до творчої діяльності у різних сферах. У майбутнього фахівця економічного спрямування мають бути сформовані вміння і навички творчого мислення, творчої уяви, творчого підходу до розв'язання як професійних, так і життєвих проблем. Розуміння студентами важливості цього критерію відбувається не одразу. Зростання професійної відповідальності прямо пропорційно активності студента у пізнавальній діяльності. Але, якщо спочатку студент мотивує свою пізнавальну діяльність як уникнення неприємностей, престижність, то зараз виступають наперед соціальні мотиви, зацікавленість змістом завдання, професійне самовдосконалення.

Формування творчого стилю потребує від кожного студента зусиль, спрямованих на перетворення свого життя на своєрідний мистецький витвір, згідно індивідуального особистого «Я». Елементом цього перетворення є «спрямованість на самовдосконалення».

Претендують на увагу такі критерії оцінки ефективності самостійної роботи студентів економічного спрямування:

1) володіння раціональними прийомами розумової діяльності;
2) уміння співвіднести загальнотеоретичні положення з реальними подіями, явищами, процесами;
3) поступова зміна мотивів пізнавальної діяльності;
4) здатність виділити навчальну проблему, розібратися в ній;
5) уміння знаходити засоби розв'язання навчальних проблем;
6) оцінювати ефективність роботи за часом, який пішов на вивчення та засвоєння матеріалу;
7) якістю засвоєння знань;
8) збереженням знань у пам'яті;
9) формуванням здібностей у тих, що навчаються;
10) озброєнням методами пошуку знань.

Комплекс критеріїв оцінювання ефективної самостійної роботи студентів економічного спрямування може змінюватися, доповнюватися залежно від рівня накопичених теоретичних знань та мети, яку ставить експериментатор-дослідник, а також від умов самого навчального процесу.

## ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН «СТАТИСТИКА ПІДПРИЄМСТВА З ОСНОВАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАТИСТИКИ» ТА «СТАТИСТИКА РИНКУ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ З ОСНОВАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТАТИСТИКИ»

***Л. І. Вишневецька,*** *доцент;*
***А. С. Степанюк,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Самостійна робота студентів дає до 50 % від загальної кількості семестрових балів за дисциплінами, що завершуються проставлянням студентам ПМК. Це обумовлює важливість самостійної складової для успішного засвоєння навчального матеріалу та адекватної оцінки знань і умінь, набутих студентами при вивченні дисципліни. Тому кафедра статистики творчо підходить до планування та організації самостійної роботи студентів. Індивідуальні завдання з самостійних робіт не є розрізненими навчальними задачами, умову яких вже сформулював викладач. Це роботи творчого характеру, які навчають студентів самостійно знаходити цифрову інформацію для статистичного зведення та аналізу, а, частково, і самостійно формулювати завдання дослідження, якщо мету його вказано викладачем.

При вивченні навчальної дисципліни «Статистика підприємства з основами економічної статистики» студентами спеціальності «економіка підприємства» ми плануємо проведення студентами всебічного економіко-статистичного аналізу господарської діяльності реального підприємства за дворічними комплектами його статистичної та зведеної бухгалтерської

звітності. Для виконання завдання студент має самостійно знайти комплект такої звітності. Але кафедра враховує складність такого завдання в умовах бізнес таємниці, і студенти, які не можуть самостійно одержати на підприємстві комплекти форм річної звітності, одержують їх на кафедрі із накопичених за попередні роки архівів. Недоліком такого шляху вирішення проблеми є повторюваність аналізу за минулорічними комплектами звітності та старіння форм державної статистичної звітності, які Держстат майже щороку актуалізує. Проте ми вважаємо, що ці обставини не впливають істотно на якість самостійних робіт студентів. А комплекти звітності в архівах кафедри по можливості поновлюються.

При такій організації, самостійна робота студентів дозволяє їм навчитися працювати з формами державної статистичної звітності, а саме, вивчити їх зміст, навчитися знаходити в них інформацію, що потрібна для певного аналізу, показати вміння творчо мислити і продемонструвати повноту засвоєння прийомів статистичної обробки інформації за рівнями її складності. Слабші студенти здатні виконати найпростіші завдання з елементарного аналізу статистичних показників. А більш підготовлені – здатні самостійно будувати факторні мультиплікативні моделі, виконувати індексний аналіз інформації, правильно структуризуючи сукупності, тощо.

Краще підготовлені студенти, при наявності в них комплектів звітності підприємства за останні роки, виконують не простий тематичний аналіз діяльності фірми за певними групами показників, (наприклад, аналіз показників з праці і заробітної плати, з наявності, стану, руху та ефективності використання основного та оборотного капіталу, аналіз витрат, фінансових результатів, аналіз виробництва та реалізації продукції (товарів чи послуг), а проводять комплексний аналіз цих показників у взаємозв'язку та пишуть загальну аналітичну записку. Така робота вважається науковою студентською роботою. Вона оцінюється вищими балами та дає право на доповідь за результатами роботи на підсумковій студентській конференції.

Істотною проблемою, на наш погляд, для такого виду робіт є складність їх зовнішніх публікацій, особливо, якщо форми звітності були одержані без офіційної згоди керівництва фірми.

Однак, перевагою є те, що значна частина такої роботи входить складовою до майбутньої курсової роботи автора, що виконується пізніше на випусковій кафедрі.

Проблеми із зовнішніми публікаціями не виникає при виконанні самостійних робіт студентами спеціальності «маркетинг» при вивченні ними дисципліни «Статистика ринку товарів та послуг з основами соціально-економічної статистики». Самостійні роботи з даної дисципліни відразу плануються для всіх студентів групи як творчі роботи з статистичного дослідження ринку певного споживчого товару. Товарний ринок студент вибирає самостійно з врахуванням тієї вимоги, що товар не повинен повторюватися. Регіоном може слугувати як вся країна, так і певний обласний регіональний ринок.

Інформаційними джерелами аналізу слугують Статистичні щорічники України (або регіональні) за самі останні роки, етикетні ціни магазинів у різних торговельних фірм та самостійно сплановане і організоване студентом анкетне опитування споживачів на ринку вибраного товару. Отже інформаційна база для аналізу щороку поновлюється.

Такого роду роботи навчають студента самостійно організувати статистичне спостереження на ринку споживчого товару, творчо обробити одержану інформацію, узагальнити дані анкетного опитування, поширити узагальнюючі показники вибіркової сукупності на всю генеральну сукупність споживачів регіону, написати стислий кон'юнктурний огляд.

У достатньо підготовлених студентів виходять роботи високого наукового рівня. Ці роботи неодноразово одержували призові місця на внутрішніх та зовнішніх наукових студентських конференціях, за такими роботами регулярно публікуються тези доповідей за межами вузу. Студенти можуть частково використати свої напрацювання при написанні курсових та дипломних робіт, що виконуються по кафедрі маркетингу.

ПУЕТ

Кафедра статистики і в подальшому планує запроваджувати творчі роботи студентів як обов'язкову і основну складову самостійної роботи. Але, на наш погляд, така організація самостійної роботи є доцільною при вивченні галузевих статистик, тобто дисциплін, що є продовженням нормативної статистики.

За нормативною статистикою, коли студенти вивчають основи теорії статистики і ще не можуть виконувати комплексних творчих робіт, ми, у якості самостійних завдань, практикуємо окремі типові задачі, сформульовані викладачем.

## ДОСВІД ВДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ»

***О. К. Кузьменко,*** *к. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Перед сучасним вищим навчальний закладом (ВНЗ) стоїть завдання виховати грамотного та кваліфікованого спеціаліста, де викладач тепер не є джерелом первинної інформації, а є організатором пізнавальної діяльності студентів. Викладач консультує і здійснює системний контроль аудиторної самостійної роботи студентів, орієнтуючи їх на різноманітні види самостійної діяльності, зокрема діяльності, що носить дослідницький, творчий характер. Тому, одним із шляхів виконання цього завдання є вдосконалення самостійної роботи студентів (СРС).

Нормативна навчальна дисципліна «Управління проектами інформатизації» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» («спеціаліст») спеціальності «Економічна кібернетика», що викладається в 9 (10) семестрі. Ця дисципліна є однією з базових дисциплін, яка допомагає формувати сучасних економістів-аналітиків вищої кваліфікації. Тому, метою вивчення дисципліни є формування у студентів-кібернетиків необхідних теоретичних знань і практичних навичок з методології управління проектами й опанування відповідного інструментарію для успішного управління проектами

інформатизації різних типів та видів. Основними завдання є: засвоїти основні теоретичні, методичні та організаційні основи проектного менеджменту; оволодіти методами управління проектами (УП) на всіх фазах життєвого циклу проекту; ознайомитися з особливостями, принципами та завданнями проектного менеджменту у сфері інформатизації; навчитися застосовувати методи та інструменти УП в діяльності; набути практичних навичок створення інформаційної системи управління проектами у середовищі MS Project; навчитися застосовувати набуті знання з УП під час здійснення проектів інформатизації (ПІ) соціально-економічних об'єктів та реінжинірингу бізнес-процесів.

Навчальний план з даної дисципліни передбачає на вивчення дисципліни «Управління проектами інформатизації» 108 (90) годин, з яких проведення аудиторних лекційних 16 год і практичних занять 20 (8) год, на самостійну роботу – 56 год. Тобто, більша частина курсу виноситься на самостійне вивчення студентом.

Досвід викладання навчальної дисципліни «Управління проектами інформатизації» показав, що ефект від СРС досягається тільки тоді, коли вона організована та реалізована у навчально-виховному процесі як цілісна система, що пронизує практично всі етапи і форми навчання студентів. Саме, СРС активізує їх мислення, сприяє створенню власних поглядів і переконань.

Роль самостійної роботи важлива не тільки тому, що в межах аудиторних занять неможливо дати та засвоїти об'єм знань (що постійно збільшується), а й тому, що самостійна робота є основою майбутньої самоосвіти спеціаліста, сприяє отриманим навичкам для самовдосконалення й розширенню кругозору. Це, в умовах сьогодення, дуже важливо, оскільки після закінчення ВНЗ процес самоосвіти і самовиховання особистості стають визначальними для професійного вдосконалення та кар'єрного зростання.

При вивченні дисципліни «Управління проектами інформатизації» запропоновано використовувати чотири типи самостійної діяльності: робота відтворюючого типу, під час якої студент

оперує наявними у нього знаннями; самостійна робота пізнавально-пошукового характеру, під час якої студент набуває нових знань; робота творчого характеру, коли студент створює нове, оригінальне (підготовка доповідей на студентські науково-практичні конференції щодо розроблених ними проектів інформатизації); самостійна робота пізнавально-критичного типу, пов'язана з розширенням зв'язків навчання з практичними потребами. При цьому, СРС планується викладачем, який визначає обсяг, зміст, терміни виконання, форми звітності.

Всі завдання СРС поділяються на обов'язкові та вибіркові, виконуються у встановлені терміни, з відповідною максимальною оцінкою та передбачають певні форми звітності щодо їх виконання. Обов'язкові завдання має виконати кожен студент у процесі вивчення дисципліни, вибіркові завдання є альтернативними. Перелік завдань для самостійної роботи поданий у Карті самостійної роботи студентів, що розміщена на сайті дисципліни. Кожен студент роздруковує Карту самостійної роботи та на власний розсуд визначається з вибірковим елементом самостійної роботи, щоб набрати необхідну кількість балів. Після виконання обов'язкових та вибіркових завдань у встановлені терміни студент звітує викладачеві. Набрані ним бали враховуються як кількість балів за поточну успішність в навчальній роботі.

Ефективність самостійної роботи залежить від своєчасного її контролю. При вивченні дисципліни «Управління проектами інформатизації» використовуються наступні форми контролю самостійної роботи: усне опитування (застосовується на практичних заняттях); письмова робота на ПК (проводиться індивідуально з окремих завдань в аудиторії); контрольна робота (проводиться після закінчення вивчення змістового модуля); тестове опитування (проводиться після закінчення модуля дисципліни); захист та презентація інформаційного проекту (проводиться в усній формі після закінчення вивчення дисципліни).

Таким чином, підготовка висококваліфікованих фахівців з економічної кібернетики, конкурентоспроможних на ринку праці, здатних до компетентної, відповідальної та ефективної

діяльності за своєю спеціальністю, неможливе без підвищення ролі самостійної роботи студентів, спрямованої на стимулювання їх професійного зростання та формування творчої активності.

## ВДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ, ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

***Н. М. Тягунова,*** *к. е. н., професор;*
***О. А. Спориш,*** *к. е. н., доцент;*
***Л. В. Іржавська,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

В якості одного з основних компонентів системи освіти в вузі включає розгорнуту модель фахівця з відображенням необхідного для нього рівня ділових і особистісних якостей, знань і умінь. Однак сучасні досягнення науки і широке впровадження наукових технологій підвищили вимоги на ринку праці до випускників вузів.

Одним з головних завдань навчального процесу ВНЗ є розвиток інтелектуальних здібностей у студентів, що визначають індивідуальний спосіб мислення і сприяють саморозвитку особистості. Тому важлива роль у процесі навчання належить самостійній роботі студентів над навчальним матеріалом, яка не тільки сприяє засвоєнню студентами змісту навчального матеріалу, набуттю навичок і вмінь майбутньої професійної діяльності, а й формує потребу в постійному самовдосконаленні, самоосвіті, робить позитивний вплив на розширення кругозору. Під самостійною роботою розуміють всі види активної пізнавальної та наукової діяльності.

Ціль самостійної роботи студентів полягає у закріпленні знань, умінь і навичок студентів, їх розширення і поглиблення; формування вміння застосовувати отримані знання в конкретних життєвих умовах, практичних ситуаціях; вироблення власних способів, прийомів, методів самостійного мислення, творчої активності, вміння вести науковий пошук.

ПУЕТ

Для організації самостійної роботи студентів широко використовуються сайти на яких розміщені навчально-методичний матеріал; посилання на електронні бібліотеки і журнали, надання різних довідкових матеріалів, що знаходяться в мережі Інтернет; на форумі студенти в позаурочний час вирішують навчальні проблеми, залучаються до обговорення науково-методичних завдань, пов'язаних з написанням курсових, дипломних робіт, виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, рекомендують один одному літературу; розміщують на сайті свої наукові статті, тощо.

Для організації самостійної пізнавальної діяльності студента використовуються додаткові навчальні матеріали, доступ до яких студент має через локальну мережу.

Використання віртуального середовища Moodle служить для здійснення дистанційного навчання очної і заочної форм навчання, відіграє значну роль в ефективній організації самостійної роботи студентів. Кожен студент отримує доступ до матеріалів курсу, самостійно опрацьовує його та відправляє звіт на перевірку. Студент має можливість спілкуватися з викладачем шляхом надсилання миттєвих повідомлень, залишенням повідомлень на форумі, відправляти на перевірку результатів виконаних завдань самостійної роботи, здійснювати самоконтроль за допомогою розроблених комп'ютерних тестів, які є потужним засобом не тільки перевірки знань студентів, а й використовуються для управління процесом навчання, здійснюючи функції тренінгу та самоконтролю.

Самостійна робота відноситься до найбільш ефективних засобів розвитку пізнавальної активності студентів та сприяє формуванню у них самостійності в процесі навчання у вузі. Ефективність самостійної діяльності студента залежить від її організації, логіки навчального процесу, взаємозв'язку наявних і одержуваних знань. Запорукою успішного навчання служить встановлення цілей студентів на досягнення певної мети.

Для успішної організації самостійної роботи студент повинен вміти: використовувати різні форми самостійної роботи; з найменшими витратами часу засвоювати необхідну інформацію,

систематизувати факти, розбиратися в дискусійних питаннях; правильно поєднувати самостійну роботу з іншими видами навчального процесу; розробляти раціональні графіки самостійної роботи.

Головне завдання навчального процесу ВНЗ є розвиток інтелектуальних здібностей у студентів, що визначають індивідуальний спосіб мислення і сприяють саморозвитку особистості. Тому важлива роль у процесі навчання належить самостійній роботі студентів над навчальним матеріалом, яка не тільки сприяє засвоєнню студентами змісту навчального матеріалу, набуттю навичок і вмінь майбутньої професійної діяльності, а й формує потребу в постійному самовдосконаленні, самоосвіті, робить позитивний вплив на розширення кругозору. Зокрема, педагоги вищої школи несуть відповідальність за розвиток навичок самостійної роботи, за стимулювання професійного зростання студентів, за виховання їх творчої активності та ініціативи.

Отже, самостійна робота студентів з допомогою комп'ютерних технологій набуває більш осмисленого та творчого характеру в процесі виконання індивідуальних завдань.

## УЧАСТЬ У НАУКОВО-ДОСЛІДНІЙ РОБОТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

***А. О. Брацун,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Науково-дослідна робота студентів є важливою складовою системи підготовки висококваліфікованих спеціалістів. Участь в науково-дослідній діяльності відкриває для студентів можливість розвивати творчі здібності, мислити самостійно, приймати нестандартні рішення в нестандартних ситуаціях, відповідати за свої рішення, сприяє особистісному професійному становленню та в глобальному розумінні – формуванню нового покоління людей, дійсно інтелігентних і освічених.

Дослідною роботою в рамках навчального процесу у ході підготовки рефератів, доповідей, курсових, дипломних та інших робіт з елементами наукових досліджень, займаються всі сту-

денти. Особлива увага повинна приділятися позааудиторній науково-дослідній роботі студентів. Важлива роль у формуванні зацікавленості до такої форми залучення студентів у науково-дослідну діяльність належить науковим гурткам та клубам, студентським науковим конференціям, конкурсам та ін. Мотивацією участі студентів в науково-дослідній діяльності може стати використання нетрадиційних форм і методів при організації семінарських та практичних занять. До таких методів можна віднести «міні-дослідження», «міні-конференції», групові дискусії, фокус-групи.

«Міні-дослідження» є відносно новим видом творчої роботи студентів. Специфіка цього виду полягає в тому, що у ході виконання завдання пошукова діяльність студентів здійснюється у відповідності до попередньо розробленого алгоритму. Головною відмінністю «міні-дослідження» є не отримання результату, а безпосередньо процес і головна мета «міні – дослідження» – навчити студентів розробляти алгоритм своєї практичної дослідної діяльності. Проведення кожного дослідження контролюється викладачем, отриманні результати обговорюються з викладачем і в групі.

«Міні-конференції» – різновид семінарської форми навчання. Для «міні-конференцій» є характерним тематична єдність, яка сприяє дискусії та створює умови для діалогу між різними підходами до досліджуваної проблеми. На таких конференціях може відбуватися захист курсових робіт, докладів та міні-досліджень. Як правило «міні-конференції» проводяться наприкінці вивчення курсу з метою узагальнення матеріалу та систематизації знань з дисципліни.

Метод фокус-групи за свою суттю є груповою дискусією. Фокус-група – це група респондентів, які разом обговорюють теми, в якій кожен з них в тій чи іншій мірі зацікавлений. Фокус-група дає можливість її учасникам висловитися за темою обговорення та продемонструвати власну точку зору. Мета проведення фокус-груп полягає в тому, щоб вислухати учасників та зібрати інформацію.

Науково-дослідна робота студентів повинна бути постійною і безперервною, переходячи від простих форм НДР до більш

складних. Заняття науковою діяльністю є неодмінною складовою навчального процесу у вищому навчальному закладі, оскільки розкриття і становлення потенційних особистих здібностей студентів стало провідним фактором освіти і виховання.

Для ВУЗу основним направлення реалізації даного положення є залучення більшої кількості студентів до участі в науково-дослідній діяльності, що в свою чергу тісно пов'язане з удосконаленням системи стимулювання студентів, що займаються науково-дослідною роботою та викладачів, які забезпечують виконання наукової роботи студентів. Основними формами стимулювання є: врахування результатів НДРС при оцінюванні знань (заліки, екзамени та ін.), публікації наукових робіт, матеріальне заохочення, відрядження для участі у конференціях, семінарах, конкурсах різних рівнів, рекомендації для навчання або стажування за кордоном, рекомендації для навчання в аспірантурі.

Таким чином, науково-дослідна робота студентів є одним з найважливіших засобів підвищення якості підготовки спеціалістів з вищою освітою, здатних творчо застосовувати в практичній діяльності досягнення науково-технічного прогресу, а, відповідно, швидко адаптуватися до сучасних умов розвитку економіки.

## ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МАТЕРІАЛОЗНАВСТВО ТА ОСНОВИ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОБНИЦТВА ТОВАРІВ»

***Л. В. Поліщук,*** *доцент;*
***О. В. Калашник,*** *доцент;*
***О. В. Кириченко,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

В умовах сьогодення та контексті кредитно-модульної системи організації навчального процесу в ПУЕТ викладачі кафедри експертизи та митної справи приділяють значну увагу питанням організації та методичного забезпечення ефективної самостійної

роботи студентів. Проблема організації самостійної роботи студентів є актуальною у сучасній педагогіці. Її вирішення вимагає особливої уваги, так як практика навчальної роботи і особливо дистанційного навчання (засвоєння певних знань та формування професійних компетенцій) через окремі навчальні дисципліни, наприклад, «Матеріалознавство та основи технологій виробництва товарів» (МОТВ), може сприяти реалізації принципів компетентнісно-орієнтованої освіти.

Набуття необхідних професійних компетенцій без аналізу реальних зразків матеріалів, інтерпретації змін їх властивостей, можливостей використання з метою забезпечення вимог споживачів неможливе. Лише віртуально засвоєні і набуті переконання не є оптимальними для формування інтегрованої характеристики якості особистості та її діяльності в певних професійних областях.

Крім цього, враховуючи ще одну важливу складову компетентності – досвід, в організації успішної реалізації важливо застосовувати різні методи і засоби, не лише, мотивації і стимулювання навчання, а в більшій частині формування у майбутнього фахівця потреби постійного прирощення знань, умінь і навичок з виходом їх на вищий рівень практичного застосовування.

На наш погляд, це можливо досягти через такий засіб як розв’язання комплексних індивідуальних завдань з МОТВ з використанням реальних зразків новітніх матеріалів, продукції і товарів. Комплексність цих завдань пов’язана з структурованим змістом навчального матеріалу з МОТВ згідно з принципами побудови модульних програм. Перший рівень завдань формує передумови для пізнання, осмислення і запам’ятовування тих чи інших теорій, явищ, властивостей, що сприяє накопиченню базових знань, окремих фактів та способів дій у конкретних професійних ситуаціях. Другий рівень реконструктивно-варіативних завдань з використанням реальних зразків створює і потребує більш високого рівня самостійності студентів у перебудові та комбінуванні відомих знань та вмінь для виконання

нового завдання різними шляхами та вибору найбільш раціонального.

Завдання за зразками створюють передумови для творчої самостійної діяльності студентів, де виникає необхідність у глибокому аналізі сутності явища, що вивчається, становленні нових зв'язків і закономірностей, які потрібні для пояснення та доведення нових ідей, встановлення нових фактів. При цьому у студента закріплюються навички самостійного пошуку знань, формується його творча особистість, яка відрізняється ініціативністю, самостійністю, відповідальністю та організованістю. Важливим у творчій особистості є самостійність мислення та самореалізація. Разом з цим, завдання цього рівня розвивають дослідницькі вміння, а саме розуміння проблеми, переведення її в окремі завдання, підбір засобів, методик та методів дослідження, вибір конкретних матеріалів для експерименту, його проведення та аналіз отриманих результатів. Саме цю роль виконують завдання за зразками третього рівня.

На нашу думку, такі комплексні завдання можливо оцінювати високим рівнем організації системи самостійної роботи студентів.

Виконання завдань самостійної роботи студентів викликає їх зацікавленість та інтерес, можливість виконання реальної наукової роботи, прагнення до самостійності та сприяє поступовому переходу до реальної професійної діяльності.

Самостійна робота з навчальної дисципліни МОТВ є містком для переходу до вивчення циклу дисциплін професійної та практичної підготовки студентів за програмою професійного спрямування «Товарознавство та експертиза в митній справі», що здійснюється в ПУЕТ.

Таким чином, розроблений та впроваджений у навчальний процес комплекс завдань для забезпечення самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни МОТВ сприяє ефективному формуванню професійних компетентностей товарознавців-експертів з мотивуванням прагнення до безперервного набуття знань, самоактуалізації, соціалізації і розвитку особистостей.

ПУЕТ

# ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТОВАРОЗНАВЦІВ-ЕКСПЕРТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

***М. Г. Мартосенко,*** *к. т. н., доцент;*
***Н. В. Омельченко,*** *к. т. н., професор*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Сучасний фахівець повинен володіти міцними знаннями та професійними вміннями розв'язувати складні непередбачувані завдання і проблеми у сфері своєї професійної діяльності. Здатність висококваліфікованого товарознавця-експерта до підбору та інтерпретації зібраної інформації, вибору методів та інструментальних засобів для вирішення професійних завдань характеризує його професійну компетентність. Все це разом формується саме в процесі самостійної роботи студентів, оскільки справжній фахівець – це особистість, яка здатна самостійно приймати рішення, досягати поставленої мети, власними силами здобувати знання і вдосконалювати свою професійну майстерність.

Саме тому, специфікою підготовка товарознавців-експертів є орієнтація на результативність самостійної роботи, систематизацію та опанування матеріалу, адже набуті вміння і навички в процесі самостійної роботи можуть і мають бути використані студентами для вирішення спеціальних професійно спрямованих завдань. Використання інформаційних систем та технологій в самостійні роботі для товарознавців-експертів набуває все більшого значення особливо під час вивчення дисциплін митного спрямування.

Опанування навчальних дисциплін митного спрямування формує у товарознавців-експертів фахову компетентність – здатність до документального оформлення товарів та транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон. При цьому, основною перевагою вивчення дисциплін митного спрямування та отримання фахових компетенцій є використання програмного комплексу MD Office.

Програмний комплекс MD Office розроблений на базі сучасних інформаційних технологій, високопродуктивних баз даних,

що забезпечують надійність, стабільність і високу ефективність роботи з масивами інформації різних обсягів у митної сфері. Програмний комплекс MD Office є потужною інформаційною системою, яка використовується суб'єктами господарювання для ведення ЗЕД на території України. Використання програмного комплексу MD Office дозволяє вирішити багато задач, що пов'язані зі здійсненням митного адміністрування, серед яких можна виділити такі:

– підбір правових актів та нормативних документів (при цьому в системі наявні документи, що втратили чинність, але можуть бути використані як довідкові);

– створення та накопичення інформації про учасників ЗЕД;

– створення електронної карточки акредитації суб'єкта ЗЕД;

– автоматичне створення узагальненої довідки товару, яка надає повну інформацію про нормативно-правові акти, що регламентують порядок його переміщенню через митний кордон України;

– кодування товарів за УКТЗЕД з одночасним використанням приміток, пояснень та класифікаційних рішень;

– створення та наповнення товарної номенклатури користувача (артикул товару, код УКТЗЕД, повне та скорочене найменування, марка, країна походження, преференції, вага, ціна, документи та інше, за необхідності);

– автоматичний розрахунок та балансування фактурної та митної вартості товарів за митною декларацією, автоматичний розрахунок та одночасне коригування митних платежів;

– імпорт даних з таблиць MS Excel для групування товарних позицій, автоматичне заповнення даних по товарах, електронного інвойсу, формування описової частини графи 31 митної декларації (даний інструмент дозволяє легко вносити дані у митну декларацію незалежно від кількості товарних позицій в інвойсі);

– гнучке налаштування та автоматичне створення різних типів митних декларацій із заповнення граф.

Під час підготовки товарознавців-експертів викладачі кафедри експертизи та митної справи використовують програмний

комплекс MD Office для забезпечення самостійної роботи, визначають алгоритм виконання поставлених завдання, акцентують увагу на можливості та специфіці його використання під час виконання професійних завдань. Набуття навичок у роботі з цим інформаційним ресурсом надає реальну змогу майбутнім фахівцям підготуватися до виконання реальних професійних завдань.

Таким чином, поєднання самостійної роботи з виконанням реальних практичних завдань, з використанням інформаційних технологій, дає можливість студентам опрацьовувати не лише масиви чинної нормативно-правової інформацій, але й отримувати професійні знання та формувати в собі сучасного, грамотного, креативного та конкурентоспроможного фахівця.

## УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

***Н. І. Гончаренко,*** *к. і. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*
***Ю. П. Ющенко,*** *к. філос. н.*
*ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія»*

Сучасне суспільство ставить перед вищою школою першочергове завдання – формування високопрофесійних, ініціативних, творчих спеціалістів, людей, що мають стійку мотивацію до особистісного зростання протягом усього життя. Тому потрібно не просто передавати студенту стандартний набір знань, а навчити його самостійно вчитись, отримувати інформацію, вирішувати спочатку типові, а потім і нетипові завдання. На перший план виходить розвиток здібностей студентів до самоорганізації та самоосвіти. Саме таке розуміння модернізації системи освіти передбачає Болонський процес.

У широкому сенсі під самостійною роботою розуміють різноманітні види індивідуальної та колективної пізнавальної діяльності студентів, спрямованої на виконання завдань навчального, дослідницького характеру із методичним супроводженням викладача, але без його безпосередньої участі [1].

За цільовими ознаками види самостійної роботи можна поділити на кілька груп:

*самостійна робота для оволодіння знаннями* включає різноманітні види робіт із навчальною літературою, довідниковими виданнями, використання аудіо- та відеозаписів, роботу із ресурсами Інтернету;

*самостійна робота для закріплення та систематизації знань* являє собою опрацювання конспектів лекцій, підготовку до практичних занять, складання плану та тез відповідей, схем, таблиць для систематизації навчального матеріалу, виконання тестових завдань, підготовку відповідей на контрольні питання, написання рефератів, підготовку до модульних контрольних робіт;

*самостійна робота з метою формування умінь та навичок* вимагає виконання вправ, пов'язаних із професійною діяльністю, розв'язання ситуаційних завдань, підготовка до «ділових ігор та участь у них, проведення експериментів, участь у науково-дослідній роботі [2].

Ефективність самостійної роботи залежить від багатьох чинників, серед яких особливе значення мають навчально-методичне забезпечення навчального процесу, врахування індивідуально-психологічних особливостей студентів, їх мотивація до сумлінної навчальної роботи та самоосвіти, систематичний контроль з боку викладача за будь-якими видами самостійної роботи.

Наголошуючи на значенні навчально-методичного забезпечення, необхідно зазначити, що саме кваліфікований підбір викладачами підручників, навчальних посібників і, особливо, розробка відповідних методичних рекомендацій щодо організації самостійної роботи, в яких привертається увага студентів до найважливіших аспектів теми, ставляться проблемні питання та визначаються індивідуальні завдання, створює умови для розвитку пізнавальної активності майбутніх фахівців.

Організація самостійної роботи студентів має базуватись на індивідуально-орієнтованому підході. Він передбачає розробку завдань різного рівня складності, враховуючи індивідуальні

ПУЕТ

особливості різних груп студентів при складанні навчальних завдань, створення позитивного емоційного середовища на заняттях, поєднання групових та індивідуальних форм роботи студентів, надання консультативної допомоги з урахуванням рівня підготовленості студентів тощо. Студент стане гідним партнером викладача лише за умов визнання вчителем пріоритету творчих особистісно-орієнтованих відносин зі студентами в процесі навчання.

Самостійна робота може бути успішною тільки при її постійному контролі з боку викладача. Тільки з результатів перевірки й оцінки знань студент дізнається, як він засвоїв матеріал, чого не знає, над чим ще слід попрацювати.

Отже, самостійна робота студентів є дієвим засобом міцного засвоєння знань, виховання наполегливості, відповідальності, ініціативності, сумлінності у навчальній діяльності, мотивування молодих людей до здобуття ними професійно-орієнтованих умінь і навичок.

**Інформаційні джерела**


1. Жук О. Л. Педагогические основы самостоятельной работы студентов : пособие для преподавателей и студентов / Жук О. Л. – Минск : РИВШ, 2005. – с.10.
2. Организация и контроль самостоятельной работы студентов : метод. рек. / Н. В. Соловова ; под ред. В. П. Гарькина. – Самара : Изд-во «Универс-групп», 2006.


## САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН: ПРОБЛЕМИ І ЗАДАЧІ


***З. М. Гайворонська,*** *к. т. н., доцент;*
***В. Г. Луговська,*** *к. т. н., доцент;*
***А. Г. Котенко,*** *к. т. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*


Розвиток сучасних технологій та відповідного обладнання вимагають якісної технічної освіти у підготовці технологів будь-якої галузі, зокрема і харчових виробництв. Між тим, за останні

роки спостерігаються дві основні тенденції, які ускладнюють виконання цієї задачі. По-перше, це значне скорочення годин на вивчення дисциплін, які забезпечують фундаментальну технічну підготовку студентів, по-друге, зменшення в навчальних планах годин на аудиторні заняття і збільшення на самостійну роботу. Слід зауважити, що і в структурі аудиторних занять з деяких дисциплін більша кількість годин відводиться на лекційні заняття. Відповідно, зазначені тенденції вимагають від кожного викладача переосмислення видів і форм робіт, що надаються студенту на самостійне виконання, удосконалення їх методичного забезпечення, розподілу в межах періоду вивчення дисципліни та методів контролю виконаних завдань. Розглянемо, які ж основні проблеми, на нашу думку, виникають в сучасних умовах при організації самостійної роботи студентів з технічної підготовки та яким чином їх можна вирішити.

Як відомо, основними видами самостійної роботи студентів з технічних дисциплін у вищому навчальному закладі є вивчення окремих теоретичних питань з тем, що розглядаються; підготовка до лабораторних і практичних занять; розв'язування задач; виконання домашніх завдань, індивідуальних розрахунково-графічних робіт, тощо. Самостійна робота є основним способом оволодіння студентами матеріалом у вільний від обов'язкових навчальних занять час і без участі викладача. Для успішного виконання поставленої задачі кожен студент, з одного боку, повинен вміти правильно організувати свій час, бути наполегливим в опануванні матеріалом, а з іншого – мати відповідні знання з дисциплін шкільної програми (математики, фізики, нарисної геометрії, тощо) та раніше вивчених дисциплін у вузі. Ось тут і виявляється одна із основних проблем – зниження рівня шкільної підготовки багатьох студентів. І ця тенденція, на жаль, спостерігається кожного року. Ліквідувати деякі прогалини у знаннях студентів можливо проведенням додаткових занять та індивідуальних консультацій, але час на цей вид роботи у структурі педагогічного навантаження викладача також з кожним роком зменшується. Завдання викладача під час проведення таких занять не лише перевірити та оцінити вивчене студентом,

але й скерувати його у вірному напрямку, зацікавити, допомогти організувати процес самостійного оволодіння знаннями.

Ефективно вирішити проблеми організації самостійної роботи дозволяє широке впровадження в процес навчання нових інформаційних технологій. Однією з таких технологій, яка вже другий рік використовується на кафедрі загальноінженерних дисциплін, є використання для студентів денної форми навчання методичного забезпечення дистанційних курсів, які активно використовуються студентами заочної форми.

Використання дистанційних технологій надає ряд позитивних моментів, які дозволяють підвищити якість самостійної роботи, а саме: забезпечення студента повнотекстовим теоретичним матеріалом з дисципліни, що вивчається; наочність подання матеріалу (наявність відеоматеріалів, мультимедійних лекцій); підвищення мотивації студента за рахунок новизни такої форми навчання; збільшення часу роботи студента з матеріалом, що вивчається, та робота в індивідуальному темпі; збільшення часу на індивідуальну роботу викладача зі студентами в режимі on-line або в чаті чи на форумі та можливість здійснення постійного поточного контролю одержаних знань, набутих під час самостійної роботи. Між тим, для викладача такі форми роботи не заплановані в педнавантаженні.

На нашу думку, шляхами підвищення ефективності самостійної роботи студентів можуть бути:

– збільшення в навчальних планах в розрізі аудиторних годин часу на практичні та лабораторні заняття, а відповідно і збільшення часу на перевірку знань студентів, набутих при виконанні самостійної роботи;

– широке використання дистанційних курсів для студентів денної форми навчання та для студентів, які навчаються за індивідуальними графіками;

– створення нових навчальних програмних продуктів за рахунок використання наукового потенціалу викладачів і студентів кафедри вузу та фахівців з інформаційних технологій;

– розробка норм часу для проведення викладачами індивідуально-консультативної роботи зі студентами в комп'ютерному режимі.

# ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ТОВАРОЗНАВСТВО ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ (СПЕЦКУРС)»

***Г. О. Бірта,*** *доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Дистанційна освіта сьогодні об'єднує в собі широкий спектр освітніх послуг, від безкоштовних курсів до програм вищої освіти. Досить часто віддалене навчання плутають зі звичною нам заочною освітою, але це не зовсім так. Якщо, навчаючись на заочному, студент зустрічається з викладачем на вичитування лекцій та іспитах, а основний матеріал освоює самостійно і до всього доходить сам, то дистанційне навчання має на увазі, що обидві сторони знаходяться на зв'язку практично постійно і спілкуються за допомогою передових технологій.

Дистанційна освіта – це одне із найбільш яскравих і обговорюваних сьогодні явищ. Можливості отримання віддаленої освіти активно обговорюються скрізь, цій темі присвячуються теле- та радіопередачі, статті в Інтернеті, а ВНЗ працюють на впровадження послуги дистанційного навчання в свій освітній процес.

Сучасні інформаційні технології дозволяють перейти на новий рівень існуючої системи освіти від традиційних книжок та навчально-методичних матеріалів до електронного підручника, комп'ютерних тренажерів, тестів різних типів, від звичайної аудиторії до мультимедійної та віртуальної. Широка інформатизація навчального процесу створює умови переходу від формування, в основному, репродуктивних знань традиційного навчання до розвитку креативних навичок та вмінь, аналізу, синтезу задач та процесів при вивченні різних дисциплін.

Сучасні умови, в тому числі вступ України до Болонського процесу у вищій школі, вимагає посилення самостійної роботи студентів. Саме дистанційні технології навчання дають можливість забезпечити студентів електронними навчальними ресурсами для самостійного опрацювання, завданнями для самос-

тійного виконання, реалізувати індивідуальний підхід до кожного студента.

Безумовно, ефективність дистанційного навчання базується на справжньому бажанні студентів навчатися, наявності мотивації до успішного та продуктивного навчання, на відчутті необхідності набуття знань, підвищені своєї кваліфікації працівника. Така форма освіти дає можливість роботи з навчальними матеріалами в тому режимі та обсязі, якій підходить кожному студенту індивідуально. Крім того, якість навчання залежить від регулярної роботи студента над навчальними матеріалами. Віртуальний курс лекцій дозволяє за власним розсудом студента розтягти, або скоротити навчання, в будь який момент можна зробити паузу в роботі, доповнити матеріал лекції інформацією з інших інтернет-ресурсів, або звернутися до викладача за консультацією.

Вивчаючи дисципліну «Товарознавство продовольчих товарів (спецкурс)», майбутні фахівці набувають навички у розпізнаванні виду продукції, визначенні її якості, виявлені дефектів. В завдання дисципліни входять підготовка спеціалістів, які могли б створити оптимальні умови для раціонального використання, збереження якості продуктів рослинного та тваринного походження.

Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами вивчення навчального матеріалу кожного модуля (поточний модульний контроль) та дистанційного курсу навчальної дисципліни у цілому (підсумковий контроль).

Знання студента з навчальної дисципліни оцінюються за 100-бальною шкалою. Поточний модульний контроль (оцінювання) знань здійснюється за результатами вивчення одного модуля.

При цьому викладач враховує:

– систематичність та активність роботи студента з вивчення тем навчального модуля дистанційного курсу;

– виконання завдань з окремих тем навчального модуля: проведення розрахунків; надання відповідей на тести.

Оцінювання тестових завдань відбувається автоматично на основі шкали. Результат проходження тестів студент одержує

одразу після тестування, що дозволяє йому визначитись із необхідністю повторної спроби.

Рішення ситуаційних завдань надсилається студентом викладачеві. При правильному виконанні – оцінюється за критерієм «зараховано».

Вивчення дисципліни надає фахівцям необхідні знання з загальної специфіки сировини рослинного та тваринного походження окремих регіонів України, раціонального використання і формування ресурсів, впливу різних факторів на виробництво продукції і відтворення сировини рослинного та тваринного походження.

## ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПО САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ КУРСУ «ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТОВАРОЗНАВСТВА»

***Ю. Г. Бургу,*** *доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Основним завданням навчального процесу є формування особистості, здатної самостійно і творчо працювати, формувати позитивне ставлення до навчання та професії; активність, самостійність та ініціативність, які забезпечать можливість і готовність майбутнього спеціаліста до високих досягнень у його професійній діяльності. Одним із головних чинників досягнення цієї мети у вищому закладі освіти є самостійна пізнавальна діяльність студентів, ефективність якої зумовлена рівнем її організації.

Таким чином, самостійна робота студентів – основа навчального процесу, завданням якого є формування комплексу знань та навичок у студентів в певній галузі.

Оптимізувати та підвищити ефективність самостійної роботи студентів покликані інформаційно-дистанційні технології.

Сучасне дистанційна освіта являє собою досить розгалужену систему передачі знань на відстані за допомогою різних засобів і технологій, результатом якої є отримання студентами необхідної інформації для успішного використання її в практичній діяльності.

У порівнянні з денними курсами, дистанційне навчання має цілий ряд переваг. Це можливість самостійно обирати предмети для вивчення і працювати в своєму темпі, у найбільш зручний час, можливість вибору місця навчання незалежно від місця проживання (включаючи навчання за кордоном), а також відносно невисокі витрати на навчання.

Проте дистанційна освіта має і суттєві недоліки. У числі основних – відсутність безпосереднього контакту між викладачем і студентом та необхідність самостійного опанування, навіть найскладніших для розуміння, тем.

Важливим етапом дистанційного навчання є вибір навчального закладу. Сьогодні існує два типи закладів, що пропонують досить якісну освіту за дистанційною схемою – це звичайні ВНЗ, у яких є факультет дистанційної освіти і де існує можливість отримати знання практично з усіх дисциплін або спеціальностей, що вивчаються у ВНЗ. І освітні компанії, що спеціалізуються виключно на дистанційному навчанні, але пропонують найрізноманітніший набір напрямків, ніяк не пов'язаних між собою.

Дистанційний курс з дисципліни «Теоретичні основи товарознавства» містить:

- Вступну інформацію, де викладаються мета та завдання курсу, графік роботи, рекомендації.
- Рекомендації до вивчення курсу.
- Теоретичний матеріал, який наведений у вигляді модулів. Таке подання спрощує засвоєння матеріалу, дає конкретні точки контролю матеріалу, що засвоюється, забезпечує високу якість навчання.
- Практичні роботи (зміст, методичні вказівки щодо їх виконання, список індивідуальних завдань, форма подання результатів виконання, критерії оцінювання).
- Матеріали для проведення підсумкової атестації (контрольні запитання, тести для атестації студента з дисципліни).
- Глосарій. Містить основні терміни навчального курсу та їх означення.

Доступ до ресурсів – персоніфікований. Кожний студент має доступ лише до тих електронних навчальних курсів, на яких він зареєстрований для участі у навчальному процесі.

За допомогою використання системи дистанційного навчання студент дистанційно ознайомлюється з навчальним матеріалом, виконує завдання та відправляє його на перевірку, проходить електронне тестування. Викладач проводить навчання на відстані, надсилає повідомлення студентам, розподіляє, збирає та перевіряє завдання, веде електронні журнали обліку оцінок.

Об'єктом поточного оцінювання знань у балах є виконані модульні контрольні завдання. При цьому викладач враховує рівень теоретичних знань та практичні уміння, яких набули студенти після опанування певного модуля. Модульний контроль проводиться у формі тестів.

За результатами поточного модульного оцінювання знань студент може отримати до 60 балів, тобто позитивну оцінку.

Підсумковий контроль знань здійснюється з метою виявлення самостійності роботи студента з вивчення дистанційного курсу; отримання студентом можливості набрати бали зверх рівня, якого він досяг під час самостійного вивчення дистанційного курсу. Підсумковий контроль знань проводиться у формі екзамену за екзаменаційними білетами. Екзаменаційні білети затверджені в установленому порядку.

## ІНТЕНСИФІКАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «СИСТЕМИ ТЕХНОЛОГІЙ»

***Я. М. Бичков,*** *к. т. н., доцент;*
***Т. І. Дмитрюк,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Впровадження положень Болонського процесу супроводжується структурним реформуванням всієї системи вищої освіти України. Одним з напрямів модернізації вищої освіти за Болонської декларації є впровадження кредитно-модульного навчання як новітньої моделі організації навчального процесу. В ПУЕТ активно впроваджується болонська система. В рамках цього проекту на кафедрі ТОХВіТ розроблено і застосовано на практиці електронний супровід з курсу «Системи технологій». Аудиторна робота студентів полягає в лекційному навчанні, виконанні практичних занять, участі в дискусіях або в обгово-

реннях різних навчальних питань під час занять та ін. Позааудиторна робота менш регламентована на відміну від аудиторної, тому в її організації, керівництві та контролі виникають деякі труднощі. Насамперед це пов'язано з тим, що студенти не завжди можуть самостійно розпланувати свою роботу на протязі семестру та на момент початку сесії значний матеріал, що виносився на самостійне вивчення, залишається неопрацьованим.

Основним завданням в цьому напрямі є організація рівномірного розподілу часу на самостійне засвоєння матеріалу дисципліни. Особливістю «Системи технологій» є технічний характер матеріалу дисципліни та вирішення практичних задач, що призводить до певних труднощів у засвоєнні студентами ППС «Менеджмент організацій».

Допомогу студентам у самостійному опануванні дисципліни ми бачимо у застосуванні модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища (платформа Moodle). В цій системі провідний викладач залучає до роботи всіх студентів та встановлює для засвоєння кожного питання окремі терміни. Постійний контроль стимулює своєчасне виконання та забезпечує «рівномірність» навантаження на студента. Використання мережевих технологій та залучення ресурсів Інтернету з одного боку надає неосяжні можливості отримання інформації, з іншого боку робота на ПЕОМ для сучасного покоління більш приваблива, ніж робота в аудиторіях та бібліотеках.

Отже в перспективі застосування такий підхід до організації самостійної роботи студентів дасть позитивні результати в опануванні і засвоєнні дисципліни «Системи технологій».

## ВДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

***І. В. Нартова,*** *старший викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Введення в дію галузевих стандартів вищої освіти, запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу, модульно-рейтингових технологій навчання передба-

чає зміни навчальних планів на збільшення частки самостійної роботи студентів у процесі оволодіння нормативними та вибірковими дисциплінами.

Багато уваги вивченню питань, пов'язаних із організацією самостійної роботи студентів, приділяли М. К. Асаналієв, К. Б. Бабенко, В. К. Буряк, М. Г. Гарунов, Е. В. Гапон, Р. С. Гуревич, Г. М. Гнитецька, З. Ф. Єсарева, Б. П. Єсипов, Л. І. Заякина, А. М. Івасишин, О. М. Коваленко, В. А. Козаков, Л. В. Клименко, І. Я. Лернер, І. В. Мороз, В. В. Репкин, Л. Є. Сігаєва, М. М. Солдатенко, В. С. Тесленко, І. Шимко.

Підвищення якості навчання студентів за рахунок самостійної роботи у навчальному процесі, вдосконалення та цілеспрямованість її є важливим кроком на шляху до покращення рівня знань студентів [2].

Удосконалення організації навчального процесу неможливе без розуміння сутності самостійної роботи студентів як форми організації навчання.

Самостійна робота, виступаючи специфічним засобом організації навчального процесу, має подвійну природу. Так, вона може здійснюватися в якості навчального завдання, запропонованого викладачем студенту, а також може виступати формою прояву певного способу діяльності при виконанні відповідного завдання студентом [1, 3]. За цих умов головною метою організації навчального процесу є розвиток та вдосконалення у студентів різноманітних мотивів, які стимулюють навчання. Основи цього підходу передбачають:

– впровадження системи поточного комплексного діагностування рівнів розвитку та якісних особливостей мотивації, цілеспрямованості основних розумових операцій студентів через спостереження, тестування;

– проведення аудиторних занять, базуючись на принципах системності та діагностичності [6].

Самостійна робота студентів призначена не тільки для оволодіння теоретичним матеріалом за дисциплінами професійної програми, а й для формування навичок самостійної роботи в цілому, у навчальній, науковій і професійній діяльності. Значи-

міть самостійної роботи студентів виходить далеко за межі дисципліни, у зв'язку з чим випускаючі кафедри повинні розробляти стратегію формування системи вмінь і навичок самостійної роботи [4, 5].

Тобто, основними умовами ефективного застосування самостійної роботи є: технологізація навчального процесу, створення бази дидактичного матеріалу для систематичної самостійної навчально-пізнавальної діяльності, домінування творчих навчально-пізнавальних завдань над репродуктивними в процесі самостійної роботи студентів.

Для реалізації цієї умови необхідно поділити самостійну роботу студентів на два види: обов'язкову та спеціальну. Підготовка до аудиторних занять, а саме: опрацювання лекційного матеріалу, підготовка до семінарських, практичних, лабораторних занять є обов'язковою складовою самостійної роботи студента. Спеціальна ж самостійна робота повинна передбачати виконання творчих робіт, рефератів, розрахункових робіт, індивідуальних завдань, курсових робіт і проектів, участь у науково-дослідній роботі, що забезпечить поглиблення та закріплення знань студентів, розвиток їх творчих здібностей.

Для забезпечення успішного виконання обов'язкової і спеціальної самостійної роботи студентів необхідно передбачити:

- мотиваційні чинники самостійної діяльності студента ;
- визначення завдань самостійної роботи;
- алгоритм виконання завдання самостійної роботи, способів і методів його виконання;
- чітке визначення термінів виконання та форм звітності;
- організація консультаційної роботи;
- строки та форми подання результатів самостійної роботи;
- форми контролю кожного виду самостійної роботи;
- критерії оцінювання результатів самостійної роботи;
- методичне забезпечення самостійної роботи.

Таким чином, інтенсифікація навчального процесу може бути забезпечена шляхом наповнення якісно новим змістом самостійної роботи студентів, контактної роботи студентів з викладачем, підвищенням рівня поінформованості студентів з питань освіт-

ньої діяльності. Реалізація запропонованих рекомендацій до організації самостійної роботи дозволить підвищити її ефективність завдяки ініціативі та відповідальності учасників навчального процесу.

**Інформаційні джерела**


1. Єсарева З. Ф. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. для студ. ВНЗ / З. Ф. Єсарева. – К. : Центр навч. літ., 2007. – 440 с.
2. Мороз І. В. Педагогічні умови запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу / І. В. Мороз. – К. : Освіта України, 2005. – 277 с.
3. Репкин В. В. О системе психолого – педагогического мониторинга в построении учебной деятельности / В. В. Репкин, Г. В. Репкин // Вопросы психологии. – 1995. – № 1. – С. 24–32.
4. Сігаєва Л. Є. Вміння й навички самостійної роботи у професійному становленні дорослої людини : навч.-метод. посіб. / Л. Є. Сігаєва, М. Г. Гордієнко. – К. : Вид-во «ЕКМО», 2007. – С. 114–127.
5. Солдатенко М. М. Самостійна пізнавальна діяльність у контексті Болонського процесу / М. М. Солдатенко // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 3–5.
6. Шимко І. Проблеми організації самостійної роботи у вищій школі / І. Шимко // Рідна школа. – 2005. – № 8. – С. 34–35.


## ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕХНОЛОГІЯ ЗБЕРІГАННЯ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ»


***Є. В. Хмельницька,*** *к. т. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*


Метою вивчення дисципліни «Технологія зберігання продовольчих товарів» є формування у студентів системи знань із наукових основ зберігання, матеріально-технічної бази, технологій зберігання, прогнозування, збереження якості продовольчих товарів, системи управління якістю продовольчих товарів у

процесі їх тривалого зберігання, набуття практичних навичок із вищеперерахованих питань.

Підвищення якості підготовки спеціалістів тісно пов'язане з постійним удосконаленням навчального процесу, пошуком нових шляхів підвищення ефективності навчання, які повинні активізувати пізнавальну діяльність студентів, прищеплювати їм практичні навички, спонукати до безперервного поповнення та розвитку знань. Тому велика увага приділяється правильній організації самостійної роботи студентів.

Самостійна робота студентів здійснюється у позааудиторний час протягом усього семестру і є однією з основних форм навчального процесу. Теми самостійної роботи з дисципліни визначаються викладачем згідно з тематичним планом дисципліни і враховують складність тих чи інших питань, можливість опрацювання їх самостійно, наявність у достатній кількості основної і допоміжної літератури, підручників, нормативно-технічної документації. Під час самостійної роботи (за програмою курсу) студенти вивчають літературу, вирішують ситуаційні задачі, роблять самостійні роботи, готують реферати, конспекти, проходять тестування. У разі неможливості повністю оволодіти тим чи іншим матеріалом студент може звернутися за консультацією до викладача у відведений для цього час.

Самостійна робота самодисциплінує студентів, сприяє активізації їх творчої діяльності, привчає до творчої, активної і напруженої праці, розвиває мислення, спонукає до відповідальності і самоконтролю, активізує пошукову та дослідницьку діяльність.

Студент повинен розробити календарний план роботи з вивчення тем та окремих питань курсу «Технологія зберігання продовольчих товарів», виходячи із черговості вивчення матеріалу та враховуючи весь обсяг навчальної аудиторної та позааудиторної роботи.

Дисципліна викладається у вигляді проведення лекцій і практичних занять, які спрямовані на набуття практичних навичок щодо контролю технологічних прийомів збереження продовольчої сировини, харчових продуктів. Також обов'язковою частиною підготовки студентів є самостійна робота, яка може бути такого формату:

– опрацювання лекційного матеріалу;
– проблемне вивчення окремих тем і питань курсу на основі рекомендованої літератури та нормативних документів;
– підготовка до практичних занять;
– підготовка індивідуальних завдань у вигляді коротких доповідей з проблемних питань окремих тем;
– підготовка до тестового опитування;
– консультації з викладачем.

Оцінювання знань студентів передбачає такі методи контролю, як опитування на заняттях, тестування, заслуховування доповідей з проблемних питань дисципліни, оцінювання контрольних робіт з передбаченого модуля.

В результаті опанування дисципліни студент набуває необхідних компетенцій, зокрема знань теоретичних основ зберігання сировини і харчових продуктів, прогнозування їх збереження, технологій зберігання, матеріально технічної бази, закономірності і процеси які протікають у харчових продуктах при зберіганні, що тісно пов'язані з умовами виробництва. сортовим складом, підготовкою сировини, фізичними і теплофізичними властивостями, умовами зберігання, особливостями хімічного складу, будовою тканин, мікробіологічною забрудненістю і зумовлені умовами оточуючого середовища.

Отже, основною метою самостійної роботи студентів із фаху «Технологія зберігання продовольчих товарів» є поглиблення, набутих студентами на лекціях, лабораторних заняттях знань. Опрацювання навчального матеріалу рекомендується здійснювати за допомогою традиційних на новітніх інформаційних і телекомунікаційних технологій, що є вимогою сучасного технічного розвитку суспільства і зорієнтоване на формування інтелектуального потенціалу фахівця.

## ПЕРСПЕКТИВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КОНТРОЛЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ

***Т. Г. Зайцева,*** *к. филос. н., доцент*
*Белгородский университет кооперации, экономики и права*

Выработка новых направлений в формировании и развитии концептуальных основ образования невозможны без определе-

ния новой, современной парадигмы мировоззрения, которая должна быть заложена в качестве осевой линии всей системы современного образования, с начальной до высшей школы включительно. В современной России состояние общества подводит к внедрению параллельной образовательной парадигмы, основанной на диалоге учителя и ученика, что потребует корректировки образовательной ситуации. Этот диалогичный тип образования сегодня не может претендовать на глобальность, так как потребность в нем часто завышается ощущением его значимости. Но в локальности и, следовательно, определенной концентрации усилий его сторонников заключается возможность практической реализации.

Образование – это путь и форма становления целостного человека. Сущность и цель нового образования – это действительное развитие общих способностей человека, освоение им универсальных способов деятельности и мышления. Перспективы совершенствования методов обучения и контроля самостоятельной работы студентов требуют значительных телекоммуникационных ресурсов, способных обеспечить необходимую взаимосвязь участников образовательного процесса, поддержку мультисервисных технологий, высокую производительность телекоммуникационного оборудования и пропускную способность сетей передачи данных.

Происходящие социально-экономические преобразования обусловили необходимость коренного обновления системы образования, методологии и технологии организации учебно-воспитательного процесса в учебных заведениях. Усиление гуманизации содержания образования, непрерывное изменение объема, состава учебных дисциплин, введение новых учебных предметов требуют постоянного поиска новых организационных форм, технологий обучения и контроля.

Целью инновационной деятельности является качественное изменение личности учащегося по сравнению с традиционной системой. Это становится возможным благодаря внедрению в профессиональную деятельность известных или не известных практике дидактических и воспитательных программ, развитие

умения самостоятельно ориентироваться в получаемой информации, формирование творческого нешаблонного мышления за счет максимального раскрытия природных способностей студентов.

Учитывая переход к глобальному информационному обществу, раскрываются перспективы совершенствования закрепления знаний и контроля, за усвоением полученной информации, что соответствует социально-экономическим потребностям общества настоящего и будущего, если модернизация будет основываться не только и не столько на организационных нововведениях, сколько на изменениях по существу – в содержании и технологиях подготовки. Использование информационно-коммуникационных технологий дает возможность значительно ускорить процесс поиска и передачи информации, преобразовать характер умственной деятельности, автоматизировать человеческий труд. Современная школа должна стать передовой площадкой в части информационных технологий, местом, где человек не только получает и совершенствует необходимые знания, но и проникается духом современного информационного общества

Собственно самостоятельная работа студентов имеет более широкие перспективные цели, нежели заданные на период обучения в вузе, цели изучения определенных дисциплин. Самостоятельная работа студентов – это одновременно и выработка активной жизненной позиции, творческое отношение к тем жизненным условиям и коллизиям, в которые попадает новоиспеченный специалист. При таком подходе становится ясно, что контроль выходит за рамки только вопросов организации учебы в вузе.

Сущность его и значение – в планомерном и предвидимом (по результатам) воспитании личности молодого человека. Контроль самостоятельной работы студентов – тоже не самоцель. Его формы, средства направлены не только на активизацию учебной деятельности и в том числе самостоятельного освоения учебной программы. Прежде всего, контроль за самостоятельной работой следует оценивать как орудие разви-

ПУЕТ

тия навыков творчества, превращая потребности в творчестве в характерную особенность духовного мира личности. Четко налаженная система контроля способствует выработке этих навыков.

В вузовском образовании выделились следующие виды контроля – текущий, итоговый, перспективный, ретроспективный. Первый и второй виды контроля общеизвестны, общеприняты и говорить о них здесь не представляется необходимым. Перспективный контроль как средство планирования самостоятельной работы студентов и способ творческого совершенствования личности вряд ли может быть действенным, если не знать исходного положения дел.

Систематичность в работе дисциплинирует мышление, а следовательно, повышает интеллектуальную и творческую активность студентов. Все выдающиеся деятели интеллектуального труда владели высокой культурой систематического чтения. Совершенно справедливо несистематичность рассматривать как один из главных, если не самый главный недостаток самостоятельной работы. А если исходить из конечной цели воспитания студентов, то к месту будет вспомнить о том, что отсутствие навыков систематической умственной работы сказывается и на трудовой деятельности по окончании вуза.

С методической точки зрения последовательность в самостоятельной работе означает подчиненность определенной системе, где каждый момент действия координируется с другим моментом. Основополагающие принципы такой системы действий могут быть различными в зависимости от целей работы, уровня подготовленности, наличных средств получения информации.

В основу системно организованной работы может быть положен принцип восхождения от простого к сложному. Непосредственно этому служит ретроспективный контроль или, как его теперь чаще называют, контроль за выживаемостью знаний. Речь идет не просто о механическом запоминании выученного: ведь однажды изученное без повторения, без применения легко забывается. От знакомства с учебником, где, как

правило, дается изложение уже достигнутого в данной отрасли знания, справочной литературой – словарями, энциклопедиями и т. д. – чтобы освоить категориальный аппарат науки, к научно-исследовательской литературе с характерной для нее проблемной постановкой вопросов. Таким образом, контроль за выполнением студентом учебной нагрузки функционально служит выработке у него умения рационально распределять свое время – дневное, недельное, семестровое и т. д. с учетом возможностей собственного продуктивного труда, т. е. он направлен на воспитание навыков самоконтроля. Самоконтроль представляет собой сложный процесс.

В отличие от других видов контроля самоконтроль исключает проверку и оценку собственных действий и их результатов. Самоконтроль входит неотъемлемой частью во все виды деятельности. Будучи необходимым условием формирования умений и навыков всех видов, он является одной из важных задач обучения. Контроль здесь выступает как средство воспитания определенных черт характера, которые находят свое суммированное выражение в способности к самоконтролю.

Перспективный вид контроля навыков самостоятельной работы студентов более статичен по сравнению с текущим и итоговым контролем. Он позволяет прежде всего установить наличное состояние этих навыков, тогда как последние дают представление о темпах и уровнях роста творческой активности. Но как раз во имя действенности их необходим перспективный контроль. Конечно, в определенной степени функцию этого контроля выполняют вступительные экзамены. По их результатам в большей мере фиксируют уровень знания, чем творческую активность, а эти два момента интеллекта явно не совпадают. Следовательно, перспективный контроль несводим к вступительным экзаменам, хотя и включают их в себя как особую форму.

В учении важен не только фактор знания, но и их прочность, умение обнаруживать связи между проблемами отдельных дисциплин, пути и возможности применения знаний и в практике учебного процесса, и позднее – в профессиональной

деятельности. Текущий и итоговый контроль лишь отчасти косвенно позволяют судить о действенности полученных знаний, результативности в данном плане самостоятельной работы. Таким образом, совокупное и планомерное использование всех видов контроля позволяет проследить путь становления молодого специалиста, но, что важнее, не просто проследить – направлять и руководить развитием личности молодого человека.

Специфика образования в начале третьего тысячелетия предъявляет особые требования к использованию разнообразных технологий в процессе совершенствования контроля самостоятельной работы студентов. Глубинные процессы, происходящие в системе образования и в нашей стране, и за рубежом, ведут к формированию новой идеологии и методологии образования как идеологии и методологии инновационного образования. От того, насколько студент подготовлен и включен в самостоятельную деятельность, зависят его успехи в учебе, научной и профессиональной работе.

## САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА КАК ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЧАСТЬ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ В БАКАЛАВРИАТЕ И МАГИСТРАТУРЕ

***А. В. Королев,*** *к. э. н., старший преподаватель*
*Белгородский университет кооперации, экономики и права*

Основным преимуществом процветающей страны является формирование ее человеческого потенциала, что главным образом определяется образованием. На современном этапе именно сфера образования является фундаментом для устойчивого развития страны в ближайшей и дальней перспективе.

Вклад образования в достижение социально-экономических целей развития России определяется созданием условий для подготовки в организациях высшего профессионального образования компетентных специалистов для широкого круга сфер деятельности.

Ключевой задачей в подготовки таких специалистов является обеспечение в образовательном процессе условий формирования социальной и профессиональной мобильности, профессиональной самостоятельности и социальной коммуникативности.

С целью реализации данной задачи, в рамках современного высшего профессионального образования, все большая роль принадлежит активации познавательной деятельности студентов, в том числе усилению самостоятельной работы.

В дидактике самостоятельность рассматривается как важнейшее личностное качество, и как система навыков сознательной самоорганизации, а самостоятельная деятельность – как деятельность индивида, в которой он руководствуется лишь собственными представлениями о порядке и правильности выполняемых операций.

Самостоятельная работа является видом учебного труда, обеспечивающим возможность осуществления студентами познавательной деятельности. В случае выполнения ряда дидактических требований самостоятельная работа мотивирует студентов к учебной деятельности.

Организация эффективной самостоятельной работы студентов в бакалавриате и магистратуре возможна при серьезной и устойчивой мотивации. Основополагающим мотивирующем фактором является дальнейшая эффективная профессиональная деятельность.

К внутренним факторам способным активировать самостоятельную работу студентов относятся: полезность выполняемой работы; участие в творческой деятельности; интенсивная педагогика; участие в олимпиадах; контроль знаний; поощрение студентов; индивидуализация заданий; личность преподавателя; форма учебного процесса (цикловое обучение).

Современный уровень развития информационных технологий значительно расширяет возможность получения студентом заданий и консультаций по самостоятельной работе.

Применение информационных технологий при организации самостоятельной работы студентов позволяет достичь следующих целей:

– обеспечение индивидуализации и дифференциации процесса обучения;

– обеспечение самоконтроля и самокоррекции самостоятельной деятельности;

– обеспечение тренировки и самоподготовки;

– усиление мотивации обучения;

– формирование умений самостоятельно принимать оптимальные решения;

– формирование логического образа мышления;

– формирование информационной культуры.

Таким образом, самостоятельная работа способна сформировать у студентов уверенность в жизненной необходимости знаний, их научной и практической ценности, а также пониманию недостаточности своих знаний, вызывает желание пополнить их, развить умения самостоятельно получать их и быстро ориентироваться в динамической ситуации.

## ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКСПЕРТИЗА ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ»

***О. П. Юдічева,*** *к. т. н., доцент;*
***З. Я. Котова,*** *асистент;*
***Н. О. Кузнецова,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Самостійна робота студента – це основний засіб оволодіння навчальним матеріалом під керівництвом викладача у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Навчальний час, відведений для цього, визначається навчальним планом і залежить від загального обсягу годин, відведених для вивчення дисципліни.

Перехід до модульної побудови змісту навчання передбачає інтеграцію різних видів і форм навчання, які підпорядковуються загальній темі навчального предмета. Для кожного змістового модуля формують набір довідкових матеріалів, які студент одержує перед початком вивчення. Також надають список реко-

мендованої літератури. Кожен студент переходить від одного змістового модуля до іншого після повного засвоєння матеріалу і проходить етапи поточного контролю.

Тематика самостійної роботи з дисципліни «Експертиза продовольчих товарів» охоплює всю навчальну програму із зазначенням кількості годин, відведених на виконання кожної теми. Самостійна робота забезпечена всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення конкретної теми. Під час виконання самостійної роботи студенти повинні використовувати відповідну наукову літературу та періодичні видання.

Самостійна робота студента може виконуватися у бібліотеці, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах, а також у домашніх умовах.

Останнім часом спостерігається тенденція звернення підприємців до незалежних експертів з метою ідентифікації і експертної оцінки зразків, які надаються постачальниками на попередніх етапах укладання договорів купівлі-продажу. Результати товарної експертизи часто є вирішальними при укладанні таких договорів. Тому, одним із завдань самостійної роботи заплановано вивчення ідентифікаційних ознак продовольчих товарів.

Під час проведення товарознавчої експертизи експерт, якщо він не працює у випробувальній лабораторії, не зобов'язаний вміти проводити випробування вимірювальними методами, але йому необхідно мати уявлення про ці методи, про показники, які можна визначити цими методами, про їх вимірювальні можливості, точність методів та можливість застосування залежно від мети експертизи. Тому, при виконанні самостійної роботи пропонується вивчити методики найбільш поширених сучасних вимірювальних методів для визначення показників якості продовольчих товарів.

Щодо студентів заочної форми навчання, то вони здебільшого вивчають матеріал самостійно впродовж семестру, тобто самостійно відпрацьовують теми лекцій, а також практичних занять з дисципліни «Експертиза продовольчих товарів».

ПУЕТ

Для них на початку кожного семестру проводять установчу сесію, під час якої начитують лекції та проводять деякі практичні заняття.

Викладачі, які проводять заняття з «Експертизи продовольчих товарів», ознайомлюють студентів під час установчої сесії з актуальністю, метою і завданнями вивчення навчальної дисципліни, її місцем, роллю і значенням у професійній підготовці фахівців спеціальності «Товарознавство та експертиза в митній справі», доводять до відома загальний обсяг навчальної дисципліни та обсяг розділів і тем на поточний семестр. Студентам рекомендують використовувати навчальний посібник з дисципліни «Експертиза продовольчих товарів», який розроблений на кафедрі експертизи та митної справи з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності випускників.

Обов'язково під час консультацій викладачі уточняють форми і методи контролю знань студентів заочної форми навчання, ознайомлюють їх з графіком проведення консультацій під час установчої сесії та в період до заліково-екзаменаційної сесії.

Важлива задача викладачів – розкрити методику самостійного опрацювання розділів і тем навчальної дисципліни «Експертиза продовольчих товарів» на семестр.

Основна мета викладача допомогти студенту оволодіти методикою самостійної роботи під час лекцій та практичних занять. Зокрема у студентів денної і заочної форм навчання необхідно сформувати вміння слухати і конспектувати лекції, оскільки робота над ними безпосередньо на занятті й у позааудиторний час потребує значних зусиль: уміти не лише слухати, а й сприймати, усвідомлювати зміст лекції; систематизувати і групувати одержані знання в конспектах; уміти творчо осмислювати матеріал лекції у процесі самостійної роботи тощо.

# ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ЯК ОСНОВА ПІДГОТОВКИ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ

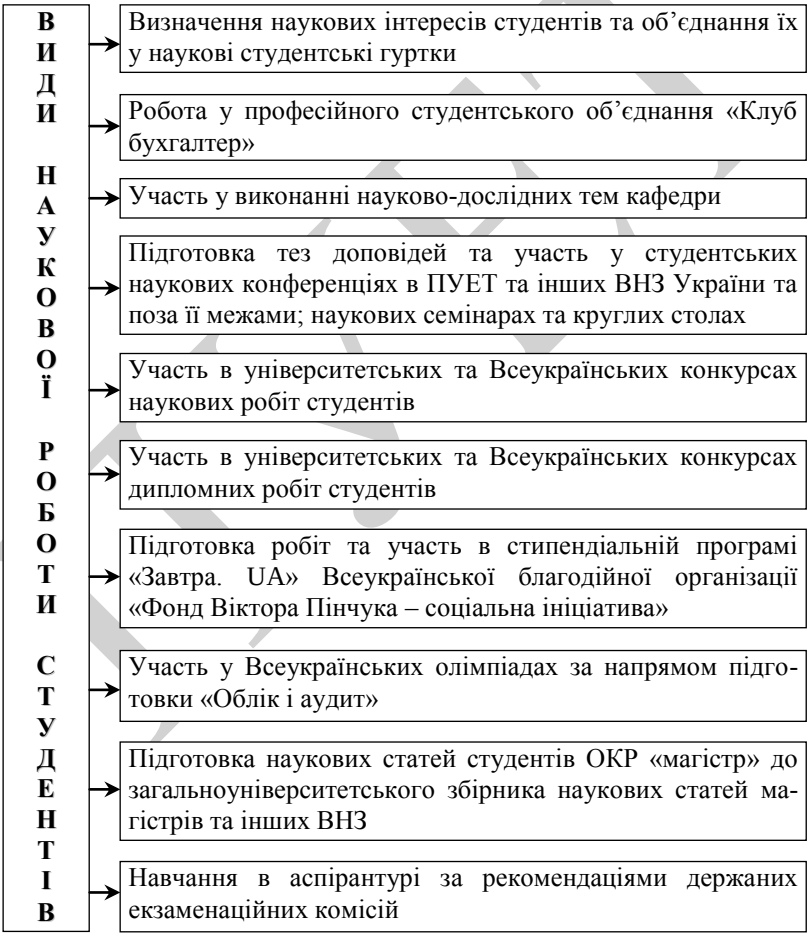
***Ю. А. Верига,*** *к. е. н., професор;*
***Н. О. Кулявець,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Освітня діяльність кафедри бухгалтерського обліку і аудиту – це процес, який спрямований на підготовку та випуск конкурентоспроможних фахівців з обліку та аудиту, які набули ґрунтовних теоретичних знань, професійних вмінь та практичних навичок відповідно до загальнодержавних і міжнародних критеріїв та стандартів вищої освіти. Ця діяльність складається з різних процесів: навчально-методична робота, наукової роботи, індивідуальної і самостійної роботи та організаційно-виховної роботи.

Враховуючи вимоги Болонського процесу вища школа повинна ґрунтуватися на наукових дослідженнях, усі викладачі повинні обов'язково мати теми наукових досліджень і пов'язувати їх з навчальним процесом, залучаючи до їх виконання студентів. Відповідно до системи менеджменту якості в Європі ISO 9001:2009, яка впроваджена в університеті, на кафедрі здійснюється планування наукової роботи, з визначенням виконавців, контроль за її виконанням та коригувальні дії.

При плануванні визначається мета і процеси, необхідні для досягнення результатів; виконання передбачає визначення виконавців та термінів за видами роботи; перевіряти та вимірювати процеси і досягнуті результати, відповідно до поставленої мети, а також оприлюднення результатів контролю; контроль та вимірювання якості наукової роботи студентів включає перевірку відповідальності сформованих компетентностей державним стандартам; постійне коригування процесу наукової діяльності через корекцію дій адекватних виявленим невідповідностям, або попередження причин потенційних невідповідностей.

Планування розпочинається з визначення видів наукової роботи викладачів в індивідуальних планах кожного викладача, які узагальнюються в плані наукової роботи кафедри. Контроль за виконанням здійснюється протягом навчального року шляхом обговорення результатів наукової роботи на засіданнях кафедри, а також при проведення внутрішнього та зовнішнього аудиту. Види наукової роботи студентів під керівництвом викладачів кафедри наведено на рисунку.



Отже, постійне удосконалення наукової роботи викладачів і студентів сприяє запровадженню нової парадигми освіти «Навчання протягом життя» і направлене на формування системи компетентностей, якими повинні володіти випускники вищого навчального закладу.

## НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У ВНЗ: ЗМІСТ ТА ЗАВДАННЯ

***Є. А. Карпенко,*** *к. е. н., доцент;*
***С. Ю. Іванюк,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Науково-дослідна робота студентів – складова професійної підготовки, що передбачає навчання студентів методології і методики дослідження, а також систематичну участь у дослідницькій діяльності, озброєння технологіями і вміннями творчого підходу до дослідження певних наукових проблем.

Науково-дослідна діяльність студентів вищих навчальних закладів є одним із основних чинників підготовки висококваліфікованих кадрів відповідного профілю.

Для науково-дослідної роботи студентів вищих навчальних закладів характерним є єдність цілей і напрямів навчальної, наукової і виховної роботи, тісна взаємодія всіх форм і методів наукової роботи студентів, що реалізуються в навчальному процесі та позанавчальний час. Це забезпечує їхню участь у науковій діяльності протягом усього періоду навчання, тісно пов'язану як із науково-дослідною діяльністю, що проводиться підрозділами ВНЗ, так і з громадською діяльністю[1].

Науково-дослідна робота полягає в пошуковій діяльності, що виражається насамперед у самостійному творчому дослідженні.

Завдання науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ полягає в розвитку в них умінь пошукової, дослідницької діяльності, творчого розв'язання навчально-виховних завдань під час роботи, а також у формуванні вмінь застосування методів наукових досліджень на практиці. Завдяки участі у науковій роботі студент оволодіває навичками роботи з різноманітними інформа-

ційними джерелами, здобуває вміння організовувати наукові гуртки та керувати їх діяльністю.

Цілями наукової роботи студентів виступають перехід від засвоєння готових знань до оволодіння методами отримання нових знань, надбання навичок самостійного аналізу економічних явищ з використанням наукових методик.

Основні задачі наукової роботи студентів:

а) розвиток творчого і аналітичного мислення, розширення наукового кругозору;

б) прищеплення стійких навичок самостійної науково-дослідної роботи;

в) підвищення якості засвоєння дисциплін, що вивчаються;

г) вироблення уміння застосовувати теоретичні знання і сучасні методи наукових досліджень в практичній діяльності [1].

Реалізована в комплексі науково-дослідна діяльність студентів забезпечує вирішення таких основних завдань:

– формування наукового світогляду, оволодіння методологією і методами наукового дослідження;

– розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань;

– розвиток ініціативи, здатності застосувати теоретичні знання у своїй практичній роботі, залучення найздібніших студентів до розв'язання наукових проблем, що мають суттєве значення для науки і практики;

– необхідність постійного оновлення і вдосконалення своїх знань;

– розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутнього фахівця.

Ми можемо зробити висновок, що науково-дослідна робота студентів – це невід'ємна складова навчального процесу у вищих навчальних закладах України, яка сприяє інтеграції зусиль наукової, освітньої та виробничої діяльності в підготовці фахівців, тобто реалізує одну з засад Болонського процесу, а саме: єдність освіти і наукових досліджень.

Науково-дослідна робота студентів представляє собою найбільш ефективний метод підготовки якісно нових фахівців у ви-

щій школі. Вона максимально розвиває творче мислення, індивідуальні здібності, дослідницькі навички студентів, дозволяє здійснювати підготовку ініціативних фахівців, розвиває наукову інтуїцію, глибину мислення, творчий підхід до сприйняття знань та практичне застосування при вирішенні певних поставлених завдань.

**Інформаційні джерела**


1. Бєляєв Ю. І. Науково-дослідна діяльність студентів у структурі роботи університету / Ю. І. Бєляєв, Н. М. Стеценко // Педагогічний альманах. – 2010. – № 6. – С. 188–191.
2. Ротерс Т. Т. Науково-дослідна робота студентів у контексті професійної підготовки / Т. Т. Ротерс // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 8 (267), Ч. І. – С. 56–60.


## НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ПУЕТ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ


***А. В. Хван,*** *старший викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*


Науково-дослідницька діяльність студентів є одним із найважливіших засобів підвищення якості підготовки і виховання спеціалістів з вищою освітою, здатних творчо застосовувати в практичній діяльності найновіші досягнення науково-технічного прогресу.

Як відомо, економічні і соціальні реформи, які здійснюються в Україні, значною мірою змінюють характер праці спеціалістів у сфері бізнесу. Згідно з цим змінюються вимоги до підготовки кадрів. Серед найголовніших – вимоги розвитку спеціаліста творчого, ініціативного, який має організаторські навички і вміння спрямовувати діяльність свого підрозділу на вдосконалення технологічного процесу шляхом запровадження у практику нових досягнень наукової і технічної думки. Неодмінною умовою виконання цієї вимоги є широке залучення студентів вищих навчальних закладів до науково-дослідної роботи, безпосереднє включення їх до сфери наукового життя.

Науково-дослідна робота полягає в пошуковій діяльності, що виражається насамперед у самостійному творчому дослідженні. Така діяльність спрямована на пояснення явищ і процесів, установлення їх зв'язків і відношень, теоретичне й експериментальне обґрунтування фактів, виявлення закономірностей за допомогою наукових методів пізнання. Унаслідок пошукової діяльності суб'єктивний характер «відкриттів» студентів може набувати певної об'єктивної значущості та новизни.

Від початку перебування у вищому навчальному закладі кожен студент має брати участь у наукових пошуках, планових дослідженнях своїх викладачів, упровадженні на практиці досягнень науки. Наукова творчість студентів стала традиційним засобом розвитку майбутніх спеціалістів.

У практиці роботи Полтавського університету економіки і торгівлі найпоширенішими є такі види студентської науково-дослідної роботи: дослідження, пов'язані з виконанням навчальних завдань; студентські наукові гуртки, проблемні групи, об'єднання; написання курсових, дипломних, магістерських робіт, участь у всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт та всеукраїнській студентській олімпіаді тощо.

У 2012 р. до НДР було залучено 1 422 студенти ПУЕТ. Для забезпечення участі в дослідницькій роботі широкого кола майбутніх фахівців в ПУЕТ функціонувало 45 наукових студентських об'єднань. Основними формами наукових студентських об'єднань в університеті були: студентський гурток, студентський бізнес-клуб, студентський дискусійний клуб, студентське бюро, Наукове товариство студентів і аспірантів Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Сучасні комунікаційні технології дають можливість студентам очно та заочно брати участь у міжнародних, всеукраїнських, внутрішньовузівських студентських науково-практичних конференціях. Основні наукові результати, отримані студентами в 2012 році , висвітлені в 231 статті та 368 тезах.

Розширилось коло олімпіад, учасниками яких стали студенти ПУЕТ. Цікавою та плідною стала участь молодих науковців в

Інтернет-олімпіаді з фінансів «ФинОлимп2012» (Росія), IX Всеукраїнській студентській олімпіаді яка було організована UniCredit Bank – ПАТ «Укрсоцбанк», Всеукраїнській студентській олімпіаді з програмування, Інтернет-олімпіаді з англійської мови, математики та фізики.

Знання та вміння, креативність та сумлінність студентів університету високо оцінені і на інших престижних форумах, конкурсах, симпозіумах, що проводились як на теренах України, так і за кордоном, зокрема на: XI Міжнародному студентському фестивалі кулінарної майстерності «Осіння симфонія», II Міжнародному конкурсі юніорів із кулінарного мистецтва та сервісу, Міжнародному студентському форумі «Модель країн Вишеградської четвірки в інтеграції молоді у єдиний науково-культурний простір», Міжнародному симпозіумі молодих дослідників, присвяченому оголошеному ООН «Міжнародному року кооперативів 2012», III Всеукраїнському консумерському фестивалі «Час діяти!», конкурсі соціальної реклами, Всеукраїнському студентському чемпіонаті зі стратегічного менеджменту GMC Junior 2012.

Таким чином, наукова студентська діяльність ПУЕТ на сучасному етапі є важливою і необхідною складовою при підготовці конкурентоспроможного фахівця в сфері бізнесу.

## СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

***О. В. Шкурупій,*** *д. е. н., професор;*
***Т. О. Білоброва,*** *к. е. н., доцент;*
***Т. А. Дейнека,*** *к. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Досвід організації та проведення науково-дослідних робіт в галузі економічних наук свідчить, що важлива роль належить не лише «кабінетним дослідженням», які часто практикуються у вітчизняних Вузах у форму наукової статті, есе, курсової роботи, наукової роботи на відповідний студентський конкурс тощо.

Особливості наукового обміну і обміну новітніми знаннями нині є такими, що найбільш ефективними підходами до організації НДР студентів є грантові програми, літні школи, міжнародні науково-практичні конференції, участь у спеціалізованих спілках та у їх міжнародних науково-дослідних проектах (у тому числі й проектах міжнародного обміну молодими науковцями, аспірантами, докторантами) тощо.

При організації науково-дослідної роботи студентів економічних спеціальностей важливе значення відіграє можливість обміну ідеями та результатами досліджень не лише з фахівцями відповідної галузі, але й з колегами і ровесниками; дискусії та обговорення проблематики наукового дослідження у колі як теоретиків, так і практиків.

Зазначені можливості відкриваються, наприклад, при проведення науково-дослідної роботи у форматі літньої школи економістів. Підготовка дослідження та його обговорення в рамках заходів літньої школи є новітнім і надзвичайно ефективним підходом до заохочення наукових пошуків студентів старших курсів. Програма проведення літньої школи передбачає проведення лекцій провідних українських та зарубіжних науковців-економістів, представниками європейських організацій та дипломатичних представництв, українських інститутів влади, а також представниками бізнес середовища; організацію дискусійних клубів та засідань робочих груп у спеціалізованих тематичних комісіях; проведення підсумкового Круглого столу та друк тез доповідей.

Не менш важливе значення при підготовці дослідників економічного спрямування відіграють міжнародні програми наукового обміну молодих магістрантів, аспірантів і докторантів, які передбачають робочі візити (тривалістю від 1 місяця до 1–2 років) у країни-партнери з метою обміну та співпраці. Такі заходи надають можливість збору та обробки актуальної статистичної та аналітичної інформації отримання кваліфікованої консультації зарубіжного наукового керівника (спів-консультанта) з методичних та практичних питань, а також, як вже зазначалося вище, обміну ідеями.

Грантові програми посідають особливе місце в числі новітніх підходів до організації науково-дослідної роботи студентів економічних спеціальностей, оскільки вони зазвичай передбачають тривалу індивідуалізовану дослідну роботу, результати якої мають важливе науково-практичне значення для грантодавця (іноді у його особі й замовника) або навчального закладу. Грантові конкурси нині найчастіше оголошуються спеціалізованими фондами, неурядовими та урядовими міжнародними інститутами (спеціалізованими установами ООН, інститутами ЄС тощо), крупними науково-дослідними центрами і Вузами, посольствами і дипломатичними представництвами зарубіжних країн. Гранти дають можливість профінансувати експерименти і практичні дослідження, закордонні поїздки (зокрема, до бібліотек), участь у симпозіумах та конференціях для оприлюднення та широкого обговорення отриманих результатів.

Підсумовуючи, слід зазначити, що специфіка розвитку наукових досліджень в галузі економічних наук у наш час вимагає мобільності, максимальної актуалізації та активної участі за використання новітніх підходів до організації науково-дослідної роботи студентів. Адже доведено, що саме наука і активний науковий пошук нині лежать в основі якісної підготовки фахівця будь-якого спрямування.

## ОСНОВНІ ВИДИ ТА ФОРМИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

***Н. В. Михайлова,*** *к. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

На сучасному етапі розвитку суспільства наукова діяльність студентів визнана одним з пріоритетів вищої освіти.

Наукова робота студентів – один із важливих засобів розвитку їх критичного мислення, формування професійних умінь майбутніх фахівців і в кінцевому підсумку підвищення якості освіти.

Сучасна вища освіта повинна забезпечувати конкурентоспроможність та мобільність фахівців, здатних до ефективної діяль-

ності за своєю спеціальністю на рівні європейських і світових стандартів. Інноваційні освітні технології скеровують вектор навчальної діяльності на підготовку творчих, креативних, мислячих по-новому спеціалістів, а це можливо за умови формування у студента вміння самостійно аналізувати, репродукувати отримані знання для вирішення професіональних і життєвих проблем [1]. Тому в організації навчального процесу відводиться пріоритетна роль науково-дослідницькій роботі студента.

Мета організації наукової діяльності студентів передбачає [5]:

– надання максимальної можливості для розвитку особистості і професійних якостей, творчої індивідуальності майбутнього фахівця;

– розвиток творчих здібностей та активізація наукової діяльності;

– формування потреби безперервного самостійного поповнення знань;

– здобуття глибокої системи знань як ознаки міцності.

Узагальнюючи публікації з проблем наукової діяльності студентів [2–4], можна виділити основні завдання наукової діяльності студентів у ВНЗ:

– оволодіння методологією і методами наукового дослідження;

– досягнення високого професіоналізму;

– розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань;

– розвиток ініціативи, здатності застосувати теоретичні знання;

– постійне оновлення і вдосконалення своїх знань;

– розширення теоретичного світогляду та наукової ерудиції майбутнього фахівця;

– створення та розвиток наукових шкіл, творчих колективів, виховання у стінах вищого навчального закладу резерву вчених, дослідників, викладачів.

Наукова діяльність студентів поділяється на певні види:

– наукова робота студентів у навчальному процесі;
– наукова робота студентів у позанавчальний час.

Форми здійснення кожного з видів наукової діяльності студентів подано на рис. 1.




Рисунок 1 – Форми наукової роботи студентів
в розрізі видів наукової діяльності

Умовами, що сприяють активізації наукової діяльності студентів, є:

– доброзичлива атмосфера в колективі;
– поєднання індивідуальних і колективних форм навчання;

– структурування навчального матеріалу за принципом наростання пізнавальних труднощів навчальної роботи;

– озброєння студентів раціональними прийомами пізнавальної діяльності;

– формування внутрішніх стимулів до навчання, самоосвіти тощо [1].

Отже, здійснений аналіз видів і форм навчальної діяльності студентів приводить нас до висновку. Правильно організована наукова діяльність студентів повинна гармонійно взаємодіяти з усіма формами наукової роботи, забезпечувати студентам не тільки міцні та свідомо засвоєні знання, а й розвивати у них здатність до творчого осмислення навчального матеріалу, застосування його в практичній діяльності, формувати самосвідомість, розвивати інтерес до науки, виховувати ініціативу, організованість, наполегливість.

**Інформаційні джерела**


1. Єчина Ю. С. Науково-дослідницька діяльність студентів як підґрунтя науково-технічного розвитку / Ю. С. Єчина // Вісник КНУТД. – 2012. – № 5. – С. 341–347.
2. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень : курс лекцій / О. В. Кустовська. – Тернопіль : Економічна думка, 2005. – 124 с.
3. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / Г. С. Цехмістрова. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. – 240 с.
4. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Шейко, Н. М. Кушнаренко. – К. : Знання, 2008. – 310 с.
5. Уйсімбаєва Н. В. Формування професійної компетентності майбутніх економістів в процесі науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах I–II рівня акредитації : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. В. Уйсімбаєва Наталія Василівна ; Кіровоградський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2006. – 19 с.

# УДОСКОНАЛЕННЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

***С. П. Прасолова,*** *к. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Як відомо, економічні і соціальні реформи, які здійснюються в Україні, значною мірою змінюють характер праці спеціалістів у фінансово-кредитній сфері. Згідно з цим змінюються відповідно і вимоги до підготовки кадрів. Відповідно, сучасний студент відрізняється від студента 90-х років минулого століття. Його хвилює майбутня конкурентоспроможність. Завдяки процесам, які відбуваються в освіті в зв'язку з входженням України у європейський освітній простір, студент перетворюється з пасивного споживача знань, умінь і навичок у активного здобувача. Майбутнього фахівця хвилюють його навчальні досягнення, оскільки він знає, що їх буде внесено до стандартизованого Додатку до диплома. Ця мотивація рухає студента в те поле діяльності, де його здібності можуть виявитися найбільш повно.

Враховуючи цю готовність студента, можна запропонувати йому виконання науково-дослідницької роботи як однієї з ефективних форм продуктивної діяльності, яка допоможе студенту самореалізуватися, буде сприяти розвитку спостережливості, умінню сконцентрувати свою увагу на тій чи іншій проблемі, умінню порівнювати, піддавати сумніву певні положення тощо.

При цьому механізм наукової діяльність студентів фінансово-кредитного напряму підготовки розкривається у такій схемі, яка включає:

– науково-дослідну роботу, що є складовою навчального процесу і обов'язкова для всіх студентів (написання рефератів, підготовка до семінарських занять, підготовка і захист курсових, дипломних робіт, виконання завдань дослідницького характеру в період виробничої практики на замовлення підприємств тощо);

– науково-дослідницьку роботу студентів поза навчальним процесом. Нею передбачається:

– участь у наукових гуртках, виконанні госпрозрахункових наукових робіт у межах творчої співпраці кафедр, факультетів;

– робота в студентських інформаційно-аналітичних, юридичних консультаціях, туристських фірмах, перекладацьких бюро тощо;

– рекламна, лекторська діяльність;

– написання тез наукових доповідей, публікацій тощо.

Зокрема, студенти у курсових роботах із загальнотеоретичних та спеціальних дисциплін використовують елементи наукових досліджень у формі наукового пошуку, який продовжується у дипломній роботі, особливо магістерського рівня. Тому тематика дипломних робіт має бути тісно пов'язана з інтересами установ фінансово-кредитного сектору, банків, на базі яких студент виконує дипломну роботу, бути частиною госпдоговірної науково-дослідної тематики кафедри, факультету вищого навчального закладу.

У зв'язку з цим, до навчальних планів більшості спеціальностей освітньо-кваліфікаційного рівня магістра у цикл гуманітарних дисциплін включено вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень». Метою вивчення дисципліни є надання студентам необхідного обсягу знань у галузі наукових досліджень, підготовка їх до самостійного виконання наукових робіт, ознайомлення з формами звітів, методикою підготовки повідомлень, доповідей, наукових статей, курсових та дипломних робіт. Обов'язковим результатом вивчення зазначеної дисципліни має бути публікація статей, тез наукових доповідей тощо.

Успішне оволодіння навичками дослідження і творчої роботи бакалаврами, спеціалістами і магістрами допомагає їм порівняно легко включатися в професійну діяльність, переводити наукові знання в площину практичного використання. Практика підтверджує: лише спільними зусиллями, скоординованими діями можна забезпечити безперервність ланцюжка: здібний школяр – активний студент-дослідник – обдарований магістрант – талановитий аспірант – видатний науковець.

У цілому, досвід свідчить, що розвиток наукових досліджень безпосередньо впливає на якість навчального процесу, оскільки вони змінюють не лише вимоги до рівня знань студентів, а й сам процес навчання і його структуру у вищій школі, підвищуючи ступінь підготовленості майбутніх спеціалістів, їхній творчий практичний кругозір. Якісне проведення студентської науково-дослідної роботи на сьогодні забезпечується нормативно-законодавчими документами, серед яких – Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) (1994 р.), Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (1999 р.), «Про вищу освіту» (2002 р.), «Національна доктрина розвитку освіти» (2002 р.) та ін. Але в університеті слід попрацювати і над реалізацією такого напрямку проекту Концепції наукової, науково-інноваційної політики в системі вищої освіти України, як включення керівництва студентською науковою роботою (а це також і методичне забезпечення гуртків, проблемних груп, олімпіадних та конкурсних завдань, робота із студентами за індивідуальним планом тощо) у навчальне навантаження наукових і науково-педагогічних працівників. Адже у світовій практиці вважається, що наука є найбільш ефективною сферою капіталовкладень, прибуток від яких становить 100–200 %, що набагато вище прибутку в інших галузях. На нашу думку, це забезпечить економічне підґрунтя для *удосконалення наукової діяльності студентів за наступними концептуальними принципами*:

– принципи безперервності, актуальності та інноваційності наукових досліджень;

– стратегічна спрямованість наукових досліджень на загальносвітові тенденції;

– відповідність тематик науково-дослідних робіт нагальним потребам економіки та банківської системи України;

– багатогранність, всебічність та практична направленість науково-дослідної роботи;

– логічна структурованість та системність наукових досліджень;

– комплексність наукових досліджень та отримуваних студентами, магістрантами, аспірантами, здобувачами професійних знань, умінь та навичок;

– динамічність процесу проведення наукових досліджень;

– широка апробація результатів наукових досліджень на різних рівнях;

– єдність навчального процесу і наукових досліджень та їх спрямованість на забезпечення потреб практики.

Саме тому, раціональна і ефективна система університетської науки, що відповідає сформованим автором принципам, орієнтованих на сучасні принципи використання інформаційних технологій, – запорука підготовки високопрофесійного і підготовленого до умов ринку фахівця фінансово-кредитного напряму підготовки.

## ДОСВІД УЧАСТІ СТУДЕНТІВ У ВИКОНАННІ ГОСПДОГОВІРНИХ ТЕМ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИМ ЦЕНТРОМ ПУЕТ

***Г. М. Кожушко,*** *д. т. н., професор;*
***Л. В. Дугніст,*** *науковий співробітник*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Науково-дослідна робота – це невід'ємна складова навчального процесу у вищих навчальних закладах, яка сприяє інтеграції зусиль освітньої, наукової та виробничої діяльності в підготовці фахівців, розвиває їх творче мислення, індивідуальні здібності, дослідницькі навички, формує творчий підхід до сприйняття знань і практичного їх застосування, а також виховує у студентів уміння працювати в колективі і реалізує одну з головних засад Болонського процесу, а саме: єдності освіти і наукових досліджень. Реалізація ключової ідеї Болонського процесу щодо побудови суспільства високих знань в Україні потребує створення європейських умов для проведення результативних наукових досліджень викладачів та студентів.

Творчість студента є однією з необхідних умов становлення майбутнього фахівця, тому багато науковців в своїх роботах

досліджували питання науково-дослідницької роботи студентів як елемента підготовки майбутніх фахівців.

Рівень знань, вмінь та навичок випускників вузів, їх готовність до практичного виконання професійних обов'язків та здатності вирішувати науково-технічні задачі об'єктивно можуть оцінити лише підприємства й установи, які приймають випускників на роботу. Опосередковану оцінку готовності студентів до вирішення науково-технічних задач, можна отримати за результатами наукової діяльності студентів під час навчання у вузі.

Досвід показує, що залучати студентів до науково-дослідницької роботи, необхідно з молодших курсів. При цьому, без сумніву, важливий поступовий перехід від простих форм дослідницької роботи до більш складних. Цей процес дозволяє студенту професійно розвиватися та удосконалювати свої вміння та навички.

На кафедрі ТНТ студентів залучають до наукової роботи не тільки на рівні діяльності студентського гуртка, але і для виконання науково-дослідних тем, які виконуються науково-технічним центром (НТЦ) на замовлення організацій та підприємств різних галузей економіки. Науково-дослідна робота організовується як у навчальний час при виконанні курсових, дипломних та магістерських робіт, так і у вільний від навчання час.

Наукові дослідження, підбірка матеріалів для участі у наукових конференціях, семінарах, написання статей для публікацій у науково-технічних збірниках та журналах, підготовка експонатів для виставок та участь у конкурсах, як правило проводяться спільно з викладачами та науковими співробітниками НТЦ. Так як на сьогодні існують проблеми проведення товарознавчо-технологічної практики, НТЦ та підприємства, для яких на договірних умовах науково-технічний центр надає науково-технічні послуги, стають для студентів базою практики.

Результати досліджень, отримані при виконанні госпдоговірних робіт, у більшості випадків використовують при написанні курсових, дипломних та магістерських робіт, при підготовці спільних публікацій викладачів, наукових співробітників та студентів у студентських наукових роботах та ін. Участь у виконанні госпдо-

говірних робіт дозволяє студентам отримувати не тільки перші практичні навики експериментальних досліджень, але і пройти всі етапи вирішення конкретного практичного завдання – від аналізу та погодження технічних вимог до впровадження розробки.

У 2013 році в НТЦ виконувались, на замовлення підприємств та організацій, роботи за 9 договорами на загальну суму більше як 250 тис. грн. До складу творчих колективів, які виконували ці роботи, були залучені 16 студентів. За результатами проведених досліджень підготовлено 19 доповідей на наукові конференції, 15 статей у науково-технічні збірники, 2 студентські наукові роботи подано на конкурс. Наукові роботи публікують не тільки в студентських збірниках, а й у фахових та зарубіжних виданнях.

Таким чином, науково-дослідницька робота є діяльністю, що створює умови для реалізації особистості майбутнього фахівця, створює умови для проявлення творчої активності, яка виражається в прагненні отримати нові знання та практичні навики і вирішити поставлену науково-технічну задачу.

## ПОЄДНАННЯ НАУКОВОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ТОВАРОЗНАВЦІВ-ЕКСПЕРТІВ

***Н. В. Омельченко,*** *к. т. н., професор;*
***А. С. Браїлко,*** *асистент;*
***Н. В. Лисенко,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

В умовах ринкової економіки, росту конкуренції на ринку праці, сьогодні як ніколи набувають практичного значення здатність спеціаліста до: сприйняття складних професійних завдань, цілеспрямованої переробки наявної інформації, пошуку та доповнення її відсутньою, прогнозування результатів цієї діяльності використовуючи свій інтелектуальний та творчій потенціал. Необхідність розвитку у студентів творчого та дослідницького мислення, без яких важко реалізуватися на ринку праці, є нагальним завданням українських ВНЗ.

Особливістю сучасної освіти є підготовка не вузькоспеціалізованого фахівця, а формування особистості орієнтованої на

адаптацію у сучасному суспільстві із можливістю максимального самовираження, можливістю самоосвіти протягом всього подальшого життя та використання компетентністного підходу для визначення вимог до молодих фахівців. Вимоги до сучасного фахівця сьогодні прийнято формулювати у вигляді компетенцій, які в узагальненій формі є готовністю особистості до виконання професійних функцій. Різноманітні види професійної діяльності базуються на здатності до виконання типових професійних задач, які можуть бути реалізовані через практичну складову підготовки у ВНЗ.

Практична підготовка відіграє важливу роль у формуванні ключових компетенцій, зокрема, системних (здатність до навчання, креативність, здатність працювати самостійно, прагнення до успіху), міжособистісних (здатність до роботи в команді, здатність до критики та самокритики), інструментальних (комп'ютерна грамотність, освоєння сучасних комп'ютерних технологій, здатність до роботи із джерелами інформації, здатність до організації та планування навчальної та науково-дослідної роботи). Практична підготовка забезпечує перетворення усвідомлення змісту професійних задач із діяльністною компонентою тобто сприяє формуванню професійної компетентності. Професійні задачі можуть мати як репродуктивний так і творчій характер. Практична складова містить різні види навчальної та самостійної роботи студентів серед яких особливого значення набуває дослідницька експериментальна робота, науково-дослідна робота студентів на кафедрах на науково-дослідних підрозділах ВНЗ.

В умовах модернізації освіти в Україні та входженні її у Болонський процес практична підготовка набуває особливого значення. В навчальний процес впроваджуються нові форми практичної підготовки, зокрема поєднання її з науково-дослідною діяльністю студентів.

Сучасний спеціаліст повинен володіти не тільки певною сумою фундаментальних і спеціальних знань, але й певними навичками творчого вирішення практичних професійних задач. Набуття їх можливе через активне залучення студентів до науково-дослідної роботи, яка сьогодні набуває все більшого

значення і перетворюється в один із основних компонентів професійної підготовки фахівця. Назріла необхідність розробки системи НДР у ВНЗ на основі навчання творчому підході до практичного використання отриманих знань.

До традиційних форм та методів залучення студентів до наукової творчості можна віднести НДР, що включені до навчального процесу (спеціальні лекційні курси з основ наукових досліджень, різного виду навчальні заняття з елементами наукових досліджень, навчально-дослідницька робота), а також НДР, що виконується у поза навчальний час. Серед найефективніших методів і форм активізації дослідницьких умінь та творчого потенціалу студентів, які кафедра експертизи та митної справи використовує в своїй діяльності, можна виділити залучення студентів до участі у роботі творчих груп у рамках виконання науково-дослідних тем з експертизи окремих груп чи видів товарів. Однією із основною формою НДРС на кафедрі є залучення студентів до виконання госпдоговірних наукових тем на базі НДЦ «Незалежна експертиза», в яких вирішуються професійні типові завдання. Керівництво такими темами здійснюють провідні викладачі, аспіранти кафедри. Як правило, до таких творчих груп залучаються студенти різних курсів, що дозволяє забезпечити наступність послідовність та чітку організацію цієї роботи.

Отже, процес підготовки конкурентоспроможних фахівців може бути забезпечений відповідною науково-дослідною базою, заохоченням їх до творчої діяльності, створенням умов для впровадження результатів науково-дослідної роботи у вирішення практичних професіональних задач.

## ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ТУРИЗМ»

***І. М. Петренко,*** *професор*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Туризм – найдинамічніша галузь в світі, чинник економічного та культурного розвитку, захисту навколишнього середовища та історико-культурної спадщини, міжнародного взаєморо-

зуміння та миру. Туризм давно став великим сектором сфери обслуговування населення в світі. Тому на сьогоднішній день є велика потреба у підготовці фахівців з туристичного обслуговування, які здатні впроваджувати геоінформаційні технології, туристичну навігацію, мобільний GPS-супровід туристів та виконувати інженерний аналіз і оцінку природно-територіальних ресурсів для туристично-рекреаційного освоєння територій.

Полтавщина характеризується зручним розташуванням, м'яким цілющим кліматом, наявністю мінеральних вод, великою кількістю історико-культурних пам'ятних місць, багатовіковими традиціями та самобутньою культурою, що дає можливість розвивати туризм усіх напрямів.

Сучасний стан розвитку освітньої сфери значним чином залежить від рівня насиченості освітніх програм аудиторно-практичної роботи і залученням студентів до науково-дослідної роботи. У студентів напряму підготовки «Туризм» є великі можливості для вибору тем наукової роботи як з метою розвитку власних навичок пошукової роботи, так і розробки для майбутніх інноваційних проектів.

Науково-дослідна робота студентів може здійснюватися в кількох напрямах: підготовка пошукової роботи, написання, аналіз і редагування наукової статті, тез доповіді на студентську наукову конференцію.

Варто зазначити, що структуру, питання, тези та процедуру організації і реалізації досліджень студенти формулюють самостійно, у відповідності до потреби у тій інформації, яка для них є найбільш цікавою, проте недоступною через недостатність чи відсутність досліджень актуальних тем.

Під час реалізації науково-дослідницьких проектів студенти апробують реальні можливості та ступінь корисності знань із історії туризму та стану сучасного етапу його розвитку у контексті власної спеціальності. Тому виконання досліджень має необхідний рівень мотивації, а потенційні результати є цікавими для дослідницької роботи. На основі написаної статті студенти формують тези доповіді для участі в студентській науково-практичній конференції.

ПУЕТ

Виходячи з цього, варто запропонувати етапи реалізації науково-дослідного проекту: 1) студент самостійно пропонує ідею та концепцію дослідницького проекту. Викладач пропонує рекомендації щодо можливостей використання методологічного інструментарію туризму у сфері готельно-ресторанного бізнесу; 2) студент самостійно формулює перелік питань, які, на думку студентів, є найбільш актуальними та цікавими для нього. Викладач пропонує поради щодо формулювань запитань та послідовностей розміщення у анкеті; 3) студент самостійно проводить дослідження. Викладач пропонує співпрацю у ролі учасника дослідження з мінімальним втручанням під час його проведення; 4) студент самостійно здійснює інтерпретацію результатів досліджень. Викладач звертає увагу на можливості інтерпретації узагальнених даних; 5) студент самостійно представляє результати досліджень. Викладач забезпечує організації семінару у вигляді презентації науково-дослідного проекту; 6) підведення підсумків дослідження. Викладач обов'язково враховує результати науково-дослідницької роботи студенів під час визначення їх успішності.

Дуже важливо, щоб студенти мали можливість ознайомитися із всіма етапами процесу наукової діяльності під час реалізації дослідження. У такий спосіб організації навчального процесу значно підсилить практичну складову як науково-дослідної роботи студентів так і їх рівень їх професіоналізму і фаховості. Крім того, робота із найнеобхіднішим теоретичним матеріалом із можливістю паралельної апробації знань на практиці перетворює процес навчання на більш цікавий та захоплюючий, адже з кожним новим днем навчання, із кожною новою темою студент вже відчуває себе фахівцем.

Отже, наукова робота студентів стала невід'ємною складовою частиною учасників навчально-виховного процесу у вищих закладах. Її результати сприяють вдосконаленню навчального процесу, створюють сприятливі умови для ефективної підготовки конкурентноспроможних, висококваліфікованих фахівців. В першу чергу це стосується студентів напряму підготовки «Туризм», адже ця сфера є важливим чинником економічного та культурного розвитку держави.

# ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

***В. М. Оберемок,*** *к. т. н., доцент;*
***Я. М. Бичков,*** *к. т. н., доцент;*
***Н. Ю. Молчанова,*** *к. т. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Випускники університету з дисциплін, які викладаються на кафедрі технологічного обладнання харчових виробництв і торгівлі, повинні володіти теоретичними і практичними знаннями з питань сучасних напрямків створення технологічного обладнання за напрямком підготовки фахівців та організації безпечного та ефективного його застосування. Одним із основних чинників підготовки висококваліфікованих кадрів відповідного профілю по кафедрі є практика залучення студентів до виконання науково-дослідної роботи. Залучення їх до відповідних наукових досліджень забезпечує єдність цілей і напрямків навчальної, наукової і виховної роботи, що реалізується в навчальному процесі та позанавчальний час.

Науково-дослідна діяльність студентів на кафедрі здійснюється шляхом активного залучення студентів до виконання науково-дослідної роботи за трьома основними напрямками:

– під час підготовки і проведення лабораторних занять, підготовки та захисту рефератів, курсових та дипломних проектів, а також курсових і магістерських робіт;

– участь студентів у роботі наукових гуртків кафедри та у виконанні бюджетної кафедральної теми;

– участь в конференціях, конкурсах, семінарах.

Залучення студентів до науково-дослідної діяльності здійснюється через академічні групи на початку занять шляхом бесіди про наукову діяльність кафедри з висвітленням найзначніших досягнень викладачів та студентів за минулі роки.

В процесі виконання науково-дослідної роботи, що є обов'язковим і невід'ємним елементом навчального процесу є вирі-

шення завдань, які поглиблюють професійну підготовку майбутніх фахівців:

– розвиток ініціативи в застосуванні теоретичних знань у своїй практичній роботі;

– формування наукового мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні конкретних практичних завдань;

– надання допомоги студентам в оволодінні спеціальністю та досягненні високого професіоналізму.

Для проведення науково-дослідної роботи кафедра забезпечена сучасним обладнанням та апаратами, які створені на кафедрі. Ефективність роботи кафедри в цьому напрямку підтверджують результати наукової роботи випускників університету, а в даний час викладачів університету це захист дисертацій по науковому напрямку роботи кафедри «Інтенсифікація технологічних процесів з метою енергозбереження при обробці харчових продуктів. Розробка вимог до апаратів». В університеті підготовлені та захищені кандидатська та докторська дисертація Капліної Т. В.; кандидатські: Дібрівської Н. В., Положишнікової Л. А., Скрипника В. О., Бичкова Я. М., Молчанової Н. Ю., Буднік Н. В. та ін.

## ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ХАРЧОВИХ ВИРОБНИЦТВ І РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

***Л. П. Холодний,*** *к. т. н., доцент;*
***Н. В. Рогова,*** *к. т. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

В Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті визначені кроки щодо забезпечення нової якості підготовки фахівців: перехід від масового навчання до індивідуального на основі самостійної роботи студентів, нових форм та методів активізації навчання, де науково-дослідна робота студентів (НДРС) розглядається як суттєвий компонент підготовки висококваліфікованого інженера технолога.

НДРС забезпечує опанування вивчення методів вирішення наукових і науково-практичних завдань, навичок роботи в науково-дослідних інститутах, лабораторіях і на виробництві.

Велика увага в роботі викладачів приділяється організації та методиці проведення наукової дослідної роботи на випускаючих кафедрах факультету харчових технологій, готельно-ресторанного і туристичного бізнесу, удосконаленню форм творчої інтелектуальної діяльності студентів, організації роботи гуртків і наукових товариств. Разом з тим аналіз показав, що більшість досліджень носить описовий характер, у них відсутній системний аналіз комплектації і функціонування гуртків та творчих груп, недостатньо визначені оптимальні дидактичні параметри організації і змісту проведення науково-дослідної роботи студентів.

Узагальнення передового досвіду технологічних інститутів, університетів та академій України показало, що дослідницька робота студентів у вищій школі проходить переважно в поза аудиторний та вільний час, а її основними організаційними формами є робота в студентських наукових гуртках, у студентських науково-дослідних інститутах, у провідних науково-дослідних інститутах, у відділеннях наукової інформації, патентно-ліцензійних відділах наукових і технічних бібліотек, участь студентів у виконанні науково-дослідних робіт спільно зі співробітниками кафедр, участь у студентських наукових конференціях, виставках, конкурсах, оглядах тощо.

На випускаючих кафедрах факультету харчових технологій, готельно-ресторанного і туристичного бізнесу найбільш поширеною організаційною формою проведення НДРС залишаються студентські наукові гуртки, які, як правило складаються з керованих провідними викладачами творчих груп студентів, ефективна робота яких забезпечується:

– чітким визначенням мети і завдання для кожної творчої групи загалом і індивідуалізацію завдання кожного студента зокрема;

– безпосередньою участю студентів у наукових дослідженнях кафедр – від планування до впровадження;

– самостійним виконанням студентом свого фрагменту роботи і відповідальність за неї перед творчим колективом;

– повною самостійністю в роботі всієї творчої групи;

– чіткою індивідуалізацією розподілу обов'язків груп, при цьому досвідчені студенти-гуртківці допомагають студентам молодших курсів, чим забезпечується спадкоємність у діяльності групи і гуртка;

– періодичність звітування творчих груп на загальних зборах гуртків або на засіданнях кафедр у вигляді кафедральних наукових конференцій.

Підхід до організації НДРС, як важливої складової підготовки інженера-технолога харчових виробництв і ресторанного господарства є комплексним. Залучення до самостійної творчої діяльності студентів різних років навчання, різних рівнів підготовленості і досвіду дозволяє розвивати ініціативу і творчу діяльність студентів залежно від цих рівнів, спрямувати їх на виконання різнорівневих задач, підпорядкованих загальній комплексній цілі досліджень всього творчого колективу.

Але, на наш погляд, для забезпечення умов продуктивної інтелектуальної науково-дослідної діяльності студентів технологів необхідно створити на одній із випускаючих кафедр факультету сучасного матеріально-технічного комплексу для наукових досліджень, відкритої для студентів динамічної інформаційної бази, створення відповідних мотиваційних і психологічних умов у викладацькому і студентському колективах для всебічного вільного обговорення результатів досліджень, аналізу науково-виробничих ситуацій.

Наш досвід показує, що рівень інтелектуальної діяльності студентів технологів поступово підвищується: від суб'єктивної через суб'єктивно-об'єктивну до об'єктивної творчості. Результати свідчать про значний позитивний вплив участі студентів у науковій діяльності на якість підготовки кадрів для харчових виробництв і ресторанного господарства.

# НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ХАРЧОВІ ТЕХНОЛОГІЇ»

***А. Б. Бородай,*** *к. вет. н., доцент;*
***І. В. Чоні,*** *к. т. н., доцент;*
***Н. В. Кобилинська,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Наука завжди відігравала фундаментальне значення у розвитку життя суспільства, оскільки за своєю природою є безумовним рушієм прогресу. Серед нагальних завдань забезпечення розвитку науки є підготовка всебічно розвинених фахівців, що здатні постійно поглиблювати свої знання, безперервно вчитись та інтелектуально вдосконалюватись. У цьому контексті саме науково-дослідна робота студентів є одним із кроків на шляху вирішення цієї проблеми.

Метою науково-дослідної роботи студентів є: формування наукового світогляду; сприяння особистісному професійному становленню; розвиток творчого мислення та індивідуальних задатків; вдосконалення навичок самостійної науково-дослідної роботи; залучення талановитої молоді до науково-дослідної роботи гуртків кафедри технологій харчових виробництв і ресторанного господарства.

Основними завданнями науково-дослідної роботи кафедри є: формування творчого професійного мислення студентів; забезпечення єдності освітнього (навчального та виховного), наукового і практичного процесів; створення умов (організаційних, ресурсних), що нададуть можливість для кожного студента реалізувати свій науковий потенціал.

Досягнення поставленої мети здійснюється шляхом надання студентам таких можливостей, як опанування спеціальністю у контексті єдиного освітнього і наукового процесів; оволодіння методологією та методами наукового дослідження; оволодіння практикою самостійної роботи з інформаційними джерелами.

Студенти, які навчаються за планами з отриманням кваліфікації магістрів, обов’язково виконують наукові магістерські роботи. Курсові з дисциплін «Технологія галузі», «Технологія

продукції ресторанного господарства», магістерські роботи за обраною тематикою є видом науково-дослідної діяльності, який потребує від студентів уміння сформулювати тему, обрати методику дослідження, організувати і провести його, здійснити якісний і кількісний аналіз отриманих результатів, аргументувати свої висновки, оформити результати дослідження.

Написання наукової роботи здійснюється у наступній послідовності: 1) вибір теми – кожен студент може обрати будь-яку тему дослідження у переліку або запропонувати свою, яку затверджує кафедра; 2) визначення актуальності обраної теми – студент займається пошуком джерел за темою дослідження, складає список літератури; 3) складання плану роботи – визначивши коло питань і послідовність їх висвітлення в дослідженні, студент обирає методи дослідження, проведення експерименту, формулює мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, гіпотезу, планує етапи роботи; 4) аналіз результатів теоретичного й експериментального дослідження, формулювання висновків і рекомендацій.

Студенти-магістри долучаються до участі у кафедральній комплексній науково-дослідній темі, у фундаментальних наукових дослідженнях, що виконуються викладачами кафедри, а також беруть участь у конкурсах наукових робіт.

Таким чином, взаємопов'язаними елементами науково-дослідної роботи студентів є навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості, науковим дослідженням, що здійснюють студенти під керівництвом викладачів. У практиці роботи кафедри поширеними є такі види студентської науково-дослідної роботи як участь в університетському та всеукраїнському конкурсах студентських наукових робіт та всеукраїнських студентських олімпіадах. Така діяльність сприяє оволодінню студентами науковими методами пізнання, дослідження, написанню наукових доповідей, складання звітів про виконану роботу, обговоренню наукових питань, виступам із результатами досліджень на студентських наукових конференціях.

# НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ – ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРА

***В. Ф. Іванюта,*** *д. е. н.*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

В умовах конкуренції на ринку праці випускник вищої школи потребує не лише високого кваліфікаційного рівня. Сучасний магістр повинен творчо використовувати здобуті знання в роботі, повсякчас збагачувати їх, уміти самостійно розв'язувати будь-яку проблему. Конкурентоспроможність випускників значною мірою залежить від якості оволодіння сучасними знаннями, ступеня економічної культури, уміння мислити й діяти в категоріальній системі ринкової економіки. Зазначені якості формуються в процесі виконання магістрами наукових досліджень під керівництвом науковців вищих навчальних закладів.

Освітньо-професійна програма магістерської підготовки має освітню та науково-дослідну складові. Освітня компонента магістерської програм призначена для формування більш цілісного, поглибленого бачення професійної діяльності, широти та фундаментальності освіти, що отримується, максимальної наближеності її до сучасного рівня наукових знань у відповідній галузі.

Науково-дослідна частина магістерських програм повинна бути пов'язана з науковою проблематикою кафедр з акцентом на майбутню професійну діяльність і спрямована на формування навичок проведення наукових досліджень в конкретній галузі знань.

Наукове дослідження – це результат самостійного розроблення певної наукової проблеми студентом. Воно обов'язково містить результати власного пошуку, власні висновки і гіпотези.

Науково-дослідна робота полягає в пошуковій діяльності, що виражається насамперед у самостійному творчому дослідженні. Така діяльність спрямована на пояснення явищ і процесів, установлення їх зв'язків і відношень, теоретичне й експериментальне обґрунтування фактів, виявлення закономірностей за допомогою наукових методів пізнання. Унаслідок пошукової

ПУЕТ

діяльності суб'єктивний характер «відкриттів» студентів може набувати певної об'єктивної значущості та новизни.

Від початку навчання в університеті кожен студент повинен брати участь у наукових пошуках, планових дослідженнях своїх викладачів, упровадженні на практиці досягнень науки. Наукова творчість студентів стала традиційним засобом розвитку майбутніх магістрів.

Завдання науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах полягає в розвитку в них умінь пошукової, дослідницької діяльності, творчого розв'язання виробничих завдань під час практики, а також у формуванні вмінь практичного застосування методів наукових досліджень. Завдяки участі у науковій роботі студент оволодіває навичками роботи з різноманітними інформаційними джерелами, здобуває вміння організовувати наукові дослідження, оформляти їх результати.

У практиці роботи вищих навчальних закладів найпоширенішими є такі види студентської науково-дослідної роботи: дослідження, пов'язані з виконанням навчальних завдань; студентські наукові гуртки, проблемні групи, об'єднання; написання курсових, дипломних, магістерських робіт, участь у всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт та всеукраїнській студентській олімпіаді тощо.

Дослідження, пов'язані з виконанням навчальних завдань, формують у студентів досвід наукового проведення лабораторних робіт, збирання експериментального матеріалу для практичних занять. Одночасно студенти здобувають досвід вивчення та критичного аналізу наукової літератури. Суттєву роль відіграє написання рефератів, доповідей, виконання творчих робіт із залученням до них зібраних студентами матеріалів. Важливе розвивальне значення має виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань творчого характеру із суспільних, профільних дисциплін та навчальних завдань під час передмагістерської практики.

Студентські наукові гуртки, проблемні групи, об'єднання сприяють оволодінню студентами науковими методами пізнання, дослідження, написанню наукових доповідей, ство-

ренню повідомлення про виконану роботу, участі у різноманітних виставках, олімпіадах, конкурсах наукових студентських робіт, обговоренню наукових питань, виступам із результатами досліджень на студентських наукових конференціях.

В результаті виконання науково-дослідної частини програми студенти, які навчаються за програмою «магістр», набувають уміння: проводити бібліографічну роботу із залученням сучасних інформаційних технологій; формулювати мету дослідження; вибирати необхідні методи дослідження, виходячи із завдань конкретного дослідження; обробляти отримані результати, подавати підсумки виконаної роботи.

**Інформаційні джерела**

1. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / Єріна А. М. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.

## НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ (НА ПРИКЛАДІ НУХТ)

***Н. М. Левицька,*** *д. і. н., професор;*
***О. О. Коцюбанська,*** *к. і. н., старший викладач*
*Національний університет харчових технологій*

Науково-дослідна робота студентів (далі НДРС) є невід'ємною складовою наукової діяльності кожного університету України і першим етапом у підготовці наукових кадрів. Вона є одним із важливих засобів підвищення якості підготовки фахівців з вищою освітою, розширення загального та професійного світогляду. Такою складовою НДРС є й у діяльності Національного університету харчових технологій (далі НУХТ).

Організація науково-дослідної роботи студентів поєднує провідну роль науково-педагогічних співробітників НУХТ у плануванні та методичному керівництві НДРС, з максимальною самостійністю студентів у процесі безпосереднього проведення наукових досліджень, підготовці масових заходів у галузі НДРС (Днів науки, конференцій, конкурсів, олімпіад, виставок тощо), в інформаційно-просвітницькій роботі.

Основними завданнями науково-дослідної роботи студентів НУХТ є: залучення талановитої молоді до наукових досліджень, організація участі студентів в конкурсах студентських наукових робіт, студентських наукових конференціях, олімпіадах; навчання методиці й засобам самостійного вирішення наукових і технічних задач, стилю й навичкам праці в наукових колективах, ознайомлення з методами організації їх роботи.

Організацію науково-дослідної роботи студентів у НУХТ здійснює Студентське наукове товариство, що є громадським дорадчим органом при проректорі з наукової роботи. Рада СНТ забезпечує участь студентів у міжнародних, всеукраїнських, міжвузівських та міжфакультетських конференціях, виставках, олімпіадах, конкурсах та інших заходах, що проводять Міністерство освіти і науки України, НАН України, інші наукові та освітні заклади.

Науково-дослідна робота студентів складається з науково-дослідної роботи, яка є складовою частиною навчального процесу і науково-дослідної роботи, що виконується в поза навчальний час.

Форми НДРС, які передбачені навчальними планами НУХТ включають в себе: вивчення лекційного курсу, який має на меті формувати у студентів практичні навички застосування загальнотеоретичних знань, допомогти провести перше наукове дослідження на належному рівні, засвоїти перші дослідницькі уміння та навички; виконання завдань, лабораторних, та практичних робіт; написання рефератів за науковою тематикою та виконання курсових, дипломних та магістерських робіт, в яких містяться елементи дослідницької роботи; виконання конкретних завдань науково-дослідного характеру під час виробничої або навчальної практики. Основними формами організації НДРС у позанавчальний час є робота в студентських наукових гуртках. Дана форма НДРС найчастіше використовується при роботі зі студентами молодших курсів. Керівниками НДРС виступають викладачі загальноосвітніх кафедр.

Науково-дослідна робота студентів завершується обов’язковим поданням звіту, повідомленням на засіданні гуртка або на студентському науковому семінарі.

Для активізації науково-дослідної роботи студентів, для пропаганди та розвитку всіх форм НДРС проводяться наукові студентські конференції, виставки, конкурси, олімпіади. Участь студентів у наукових конференціях дає можливість об'єктивно оцінити результати науково-дослідної роботи студентів на кафедрах, у лабораторіях, на факультетах, навчальних закладах.

Проведення студентських олімпіад в першу чергу дозволяє об'єктивно виявити та відібрати обдаровану студентську молодь, сприяє реалізації творчих здібностей студентів, стимулює потребу у творчому оволодінні знаннями, активізує навчально-пізнавальну діяльність. Всеукраїнський конкурс студентських робіт проводиться з метою стимулювання активної творчої праці студентів у процесі навчання й оволодіння спеціальністю, пошуку обдарованих студентів і створення умов для їх творчого зростання, розвитку науково-дослідної роботи студентів.

Студентів-переможців Всеукраїнських, міських, вузівських конкурсів, олімпіад, конференцій та їх наукових керівників, активних учасників і організаторів НДРС відзначають дипломами Міністерства освіти і науки України, грамотами Міністерства освіти і науки України, грамотами та дипломами університету, грошовими преміями університету, грошовими винагородами від підприємств, благодійних фондів, спонсорів тощо.

Студенти, які проявили здібності до науково-дослідної роботи і досягли успіхів (відзначені на конкурсах, олімпіадах, тощо) мають переваги при вступі до магістратури та аспірантури НУХТ.

## НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА СТУДЕНТІВ: КЕРІВНИЦТВО ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ

***В. Ф. Яценко,*** *к. е. н., доцент*
*Херсонський національний технічний університет*

На сучасному етапі глобальної інформатизації та впровадження новітніх ІТ пріоритетним напрямом оновлення освітньої діяльності є зміна парадигми освіти та формування викладача нової генерації, здатного до здійснення інноваційних змін в

освітньому просторі. Цілком підтримуємо стратегічні орієнтири модернізації освіти в контексті загальноєвропейських освітніх цінностей, які окреслив В. Кремень [1]. На його думку, замало дати людині суму знань, навичок, навіть досягнутих творчим шляхом, а треба зробити, щоб отримання знань було самим життям, основною потребою, органічною складовою особистості. Світові тенденції диктують основні напрями модернізації педагогічної освіти: підготовка самодостатньої особистості на основі її сутнісних рис, можливостей, талантів; глобалізаційної, технологічної, демократичної, ціннісно-орієнтованої людини з інноваційним типом мислення, патріота своєї держави. Аналіз вимог та викликів до формування конкурентоспроможного на ринку праці молодого спеціаліста дає можливість повною мірою усвідомити значення та можливості наукової роботи зі студентами, як одного з пріоритетних напрямів навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти.

Власний понад десятилітній досвід наукової роботи зі студентами дозволяє вивести теорему, що не потребує доведення: ефективність наукової діяльності студента полягає аж ніяк не в отриманні дипломів та грамот (хоча необхідно погодитися, що призові місця як визнання суспільством власних досягнень студента позитивно впливає на підвищення самооцінки та самоствердження особистості), а у формуванні колосального, безціннго потенціалу, здатного забезпечити високу конкурентоспроможність молодого спеціаліста, підвищити його «вартість» на ринку праці, збагатити життя різноманіттям емоційних вражень.

Ефективність наукової роботи зі студентами залежить від правильної побудови взаємовідносин між керівником і виконавцем та визначення їхніх функцій. Перш за все, запорука успіху полягає у толерантності та демократичності у відносинах. Викладач не може нав'язувати свої погляди на наукову проблему й напрями їх вирішення та обмежувати наукові інтереси студента, він повинен тільки окреслити горизонт, вказати шлях, запропонувати методи.

Обов'язковою умовою успішної співпраці є добровільне бажання і власна ініціатива студента, а також хоча б мінімальні

здібності та працелюбність. Яскравим підтвердженням викладеного твердження є наукова діяльність студентки спеціальності «Облік і аудит» Херсонського національного технічного університету Земської Ганни, на рахунку якої понад 30 наукових робіт, серед яких не тільки наукові статті (в т. ч. у фахових виданнях) та тези наукових конференцій, а й науково-дослідницькі роботи для конкурсу Завтра. UA. (двічі стипендіатка фонду Пінчука), V Всеукраїнського молодіжного конкурсу «Новітній інтелект України» (2011 р., м. Київ), конкурсу студентських наукових робіт (2011, м. Запоріжжя). Відрізняє Ганну від інших студентів її ініціативність, вона приймала участь і в різноманітних конкурсах соціального та творчого спрямування, так отримала Диплом І ступеня на Всеукраїнському конкурсі «Якби мером був я» (2011 р., м. Київ) та інших заходах області.

Отримані знання і набутий потенціал дозволив Ганні зайняти посаду асистента аудитора ПП «Аудиторська фірма «Зоря» м. Херсон та продовжувати розвивати свої науково-творчі здібності: стала переможцем у номінації «Досвід та знання справи» конкурсу «Бухгалтер року 2012», який щорічно проводить газета «Дебет-кредит», тема роботи «Особливості формування собівартості продукції у виробництві ляльок» [2]; у номінації «Експерт галузі» в 2013 р. з роботою «Пільга з податку на прибуток в «пільгованій» діяльності книговидавництв»; була учасником Всеукраїнського конкурсу «Кращій бухгалтер України – 2013» відразу у двох номінаціях.

Водночас існує низка проблем, серед яких: підвищення мотивації навчально-пізнавальної діяльності та створення умов в університеті для реалізації творчого потенціалу для викладачів і студентів, надання роботодавцями більш широких можливостей майбутнього успішного працевлаштування студентам-учасникам науково-дослідницької роботи.

**Інформаційні джерела**

1. Кремень В. Яку людину має готувати освіта: на чому слід зосередити увагу, модернізуючи освітню діяльність / Василь Кремень // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. – № 5. – С. 4–7.
2. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://news.dtkt.ua/ua.

# НАПРАВЛЕНИЯ СТУДЕНЧЕСКИХ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ РАБОТ В РАМКАХ СНО КАФЕДРЫ ТОВАРОВЕДЕНИЯ НЕПРОДОВОЛЬСТВЕННЫХ ТОВАРОВ БУКЭП

***В. С. Бессмертный,*** *академик РАЕ, д. т. н., профессор;*
***А. А. Ляшко,*** *к. т. н., доцент;*
***И. А. Антропова,*** *старший преподаватель;*
***С. Н. Зубенко,*** *к. т. н., доцент*
*Белгородский университет кооперации, экономики и права*

В соответствии с требованиями Министерства образования РФ, организация студенческих научно-исследовательских работ в высших учебных заведениях страны является важнейшим элементом подготовки современных специалистов. С этой целью фонды поддержки молодых ученых выделяют значительное финансирование для проведения исследований, учредили гранты различных уровней, организовывают на региональном и Всероссийском уровнях конкурсы и выставки достижений.

На кафедре товароведения непродовольственных товаров преподаватели проводят кропотливую работу с каждым инициативным студентом, начиная с первого курса.

За последние 5 лет под руководством преподавателей кафедры в области студенческих научных работ достигнуты значительные результаты. Это в первую очередь связано с тем, что на кафедре разрабатываются инновационные технологии с использованием нетрадиционных источников энергии, в частности – низкотемпературной плазмы.

Основными направлениями студенческих научно-исследовательских работ на кафедре являются:

– синтез синтетических микрошариков в факеле низкотемпературной плазмы;

– разработки инновационной технологии получения стеклянных и стеклометаллических микрошариков;

– исследование влияния новых видов декорирования стеклянных бытовых товаров на их потребительские свойства;

– инновационная технология получения плазменной металлизации бетона;

– получение защитно-декоративных покрытий на изделиях из керамики методом плазменного напыления;

– инновационная технология глазурования асбестоцементных кровельных листов;

– разработка технологии металлизации древесины и изделий из нее методом плазменного напыления.

Исследования проводятся в рамках научной школы «Разработка новых потребительских товаров и технологий их производства», руководителем которой является академик РАЕ, д. т. н., проф. Бессмертный В. С.

За последние годы под руководством преподавателей кафедры студенты выиграли 5 Всероссийских и один областной грант по программе «Участник молодежного научно-инновационного конкурса (УМНИК)». В рамках областного проекта «Молодежь Белгородчины» студенты неоднократно становились победителями и призерами.

Большинство разработанных инновационных технологий уже запатентовано. Так, только за последние 5 лет студентами получено 6 патентов и подано 4 заявки на выдачу патента на изобретение.

Результаты исследований неоднократно докладывались студентами на Международных и Всероссийских конференциях и опубликованы в изданиях, включенных в Российский индекс научного цитирования (РИНЦ).

Студенты, интенсивно занимающиеся научной деятельностью, используют результаты исследований при написании выпускных квалификационных работ. Это помогает им успешно защититься и получить наивысшие баллы.

Выпускники, прошедшие научную школу кафедры, являются специалистами, способными самостоятельно решать поставленные перед ними научные задачи. Поэтому в современных условиях они всегда будут востребованы на рынке кадров России.

В свете вышеизложенного, можно заключить, что организация студенческой научно-исследовательской работы в вузах является важнейшим фактором в подготовке высококвалифицированных специалистов-исследователей.

ПУЭТ

# ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОГНІТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

***Н. С. Руденко,*** *старший викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Сучасний стан наукових досліджень в галузі когнітивної лінгвістики відкриває суттєві перспективи щодо аналізу нових підходів надзвичайно складної і актуальної у практичному відношенні проблеми, якою є когнітивні аспекти функціонування мови. Штучне розмежування мовної компетенції і використання мови, при ігноруванні багатьох процесів, що відбуваються підчас реального користування мовою, ведуть до суттєвих труднощів в організації навчального процесу.

Мова – це незначна частина того цілісного явища, яке ми намагаємося пізнати. Саме тому сучасні дослідження мови неможливі без залучення таких понять, як інтенція, пам'ять, дія, семантичний висновок і т.ін.

В процесі комунікації, ми або слухаємо і розуміємо те, про що говорять інші, або самі породжуємо висловлення. У першому випадку реальною метою є розуміння думок, що висловлюються за допомогою мови. Але знання, що використаються при її декодуванні, не обмежуються виключно знаннями про мову. До них входять знання про соціальний контекст висловлювання, вміння вилучати інформацію, що зберігається в пам'яті, планувати і управляти дискурсом і багато іншого. При цьому жоден із типів знань не є більш важливим для процесу розуміння, жодному з них не надається явна перевага. Лише вивчення способів взаємодії і організації всіх типів знань наближує нас до розуміння суті мовної комунікації, сприяє виявленню природи семантичного висновку, що здійснюється у повсякденній практиці використання мови.

Когнітивні аспекти функціонування мови пов'язані з двома головними проблемами, а саме: структурою пред'явлення різних типів знань та способами концептуальної організації знань в процесах розуміння і побудови мовних повідомлень.

Одним із важливих результатів розвитку когнітології є ідея нерозривного взаємозв'язку процесів, що відбуваються у людській пам'яті, а також тих, що визначають побудову і розуміння мовних повідомлень. Розуміння нової ситуації зводиться перш за все до спроби знайти в пам'яті знайому ситуацію, найбільш подібну до нової. Ми можемо обробляти нові дані, не інакше як звернувшись до пам'яті про раніше накопичений досвід. Такий пошук спирається на те, що структури, які використовуються для обробки нових даних, аналогічні тим, що використовуються для організації пам'яті.

Ми виходимо з того, що пам'ять, за Ф. Бартлеттом, ніколи не буває буквальною. Підчас відтворення тексту по пам'яті зазвичай відбувається його модифікація у відповідності до пізнавальних стереотипів і норм, що притаманні даному соціальному середовищу та за умови активації попереднього досвіду.

Однією з перших і найбільш простих структур для пред'явлення семантичних даних високого рівня стали сценарії. Прикладом описання за допомогою сценарію певної ситуації, що розгортається у часі, може бути послідовність дій, пов'язаних з відвідуванням лікаря, магазину, ресторану і т. п. Структури знань, що називаються сценаріями, фреймами, схемами, планами, представляють собою пакети інформації, що зберігаються у пам'яті або створюються за умови необхідності із компонентів, які зберігаються у пам'яті, і забезпечують адекватну когнітивну обробку стандартних ситуацій. Ці структури відіграють суттєву роль у функціонуванні природної мови: з їх допомогою встановлюється текстовий зв'язок на мікро- та макрорівні, забезпечуються відповідні висновки, висловлюються контекстні сподівання, які дозволяють прогнозувати майбутні події на основі подібних за структурою.

Сучасні уявлення про концептуальну організацію знань в процесах розуміння і породження висловлень пов'язані з гіпо-

тезою про інтегральний характер природної мови, за якою обробка мовних даних представляє собою єдиний процес і відбувається паралельно на всіх рівнях – синтаксичному, семантичному і прагматичному. Семантична інтерпретація не повинна обов'язково здійснюватися лише після завершення синтаксичного аналізу. Вона може починатися і раніше на основі існуючої інформації про синтаксичні структури, а результати обробки, які отримані на будь-якому з рівнів, доступні для всіх інших ріней.

Когнітивний підхід до мови – це динамічний напрям розвитку, де результати швидко оновлюються і сприяють не тільки ефективному рішенню прикладних задач, але й поглибленню наших уявлень про скриті механізми мовної комунікації.

## НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

***Г. М. Сидоренко-Мельник,*** *к. е. н.*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Важливого значення в умовах актуалізації в суспільстві пріоритетного розвитку системи освіти набуває пошук інноваційних шляхів упровадження сучасних методик, технологій професійного удосконалення педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників. У контексті даного питання актуальною проблемою є підвищення педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників як цілісної системи дій і заходів, спрямованих на збагачення їх психолого-педагогічної компетентності, поглиблення знань, розвиток творчого потенціалу, вироблення власних підходів щодо вирішення важливих проблем освітньої діяльності, узагальнення передового педагогічного досвіду, генерування нових педагогічних ідей.

Ефективність науково-педагогічної діяльності напряму залежить від рівня педагогічної майстерності викладачів вишів та є сьогодні однією з найгостріших проблем вищої школи. Усвідомлення вищою школою потреби організації підготовки фахівців з

урахуванням психолого-педагогічних особливостей процесу навчання є одним з вагомих резервів підвищення ефективності науково-освітньої діяльності професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів.

Враховуючи вищезазначене, звернемось до з'ясування сутності педагогічної майстерності. У загальному розумінні, педагогічна майстерність – високий рівень професійної діяльності вчителя, викладача, педагога. Як сукупність якостей особистості педагога трактують педагогічну майстерність І. Зязюн, В. Сластьонін, А. Щербаков. Складовими професійної майстерності є професійні знання, педагогічна техніка, педагогічні здібності, педагогічна моральність, професійно значущі якості, зовнішня культура. У цьому зв'язку виокремлюють здібності, уміння та навички педагога, які він удосконалює в процесі фахового становлення, В. Кан-Калик, Н. Кузьміна, М. Поташник. Перевага оновленню наукових знань, провадженню в практику передового педагогічного досвіду, що сприяє вдосконаленню майстерності, надається Ю. Бабанським, І. Раченком. Теоретичним засадам формування педагогічної майстерності викладача вищої школи присвячено також праці Я. Коменського, І. Дістервега, К. Ушинського, А. Макаренка, О. Захаренка, А. Архангельського та інших.

І. Зязюн, підкреслює, що педагогічна майстерність є комплексом властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі. До складників педагогічної майстерності він відносить гуманістичну спрямованість, педагогічні здібності, техніку. Серцевиною педагогічної майстерності, на його думку, є професійна компетентність як комплексність знань навчального предмета, педагогіки, психології, методик, особистісної забарвленості знань та постійного їх оновлення.

На наш погляд, майстерність слід розглядати як володіння професійними знаннями, уміннями й навичками, що дозволяють фахівцеві успішно досліджувати робочу ситуацію (об'єкт і умови діяльності), формулювати професійні завдання й успішно їх вирішувати відповідно до мети. Педагогічна майстерність

передбачає застосування педагогічних і психологічних знань у певній галузі, у межах власного фаху.

Нові виклики, які постають перед освітою в умовах інформаційного суспільства, забезпечення високої функціональності фахівця на ринку праці, всебічної життєвої компетентності та збереження індивідуальності кожного в епоху глобалізації вимагають підвищення та удосконалення педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників. Невід'ємною складовою останньої виступає рівень їх педагогічної культури, в якій з найбільшою повнотою відображені духовні і матеріальні цінності освіти та виховання, а також способи творчої педагогічної діяльності, необхідні для обслуговування історичного процесу зміни поколінь, соціалізації особистості і здійснення освітньо-виховного процесу.

Повноцінне здійснення викладачем своєї науково-педагогічної діяльності припускає використання всієї гамми методів і прийомів як для вирішення поточних науково-педагогічних завдань, так і для досягнення кінцевої мети – підготовки висококваліфікованого, конкурентоспроможного на ринку праці фахівця, що відповідає поточним і перспективним потребам суспільства.

Викладачі вузів виступають однією з основних професіональних груп, на яку суспільство покладає дві, надзвичайно важливі і взаємопов'язані задачі, а саме: по перше – збереження, примноження і трансляція культурного та науково-технічного здобутку суспільства і цивілізації в цілому; по друге – соціалізація особистості на відповідальному етапі її формування, пов'язаної з отриманням професійної підготовки, яка вимагає вищого професійного рівня.

Педагогічна майстерність починається із зосередження зусиль зі створення людини на себе, свою індивідуальність, тому рух до майстерності завжди має професійно-виховальний характер. Виховуючи себе, науково-педагогічний працівник повинен прагнути досягти вершин в оволодінні основними вимогами, які висуває перед ним обрана професія і час: професійні знання з дисципліни, що викладається; гуманність; соціальна

активність; інтелігентність; здатність до спілкування, ведення діалогу; позитивна емоційна налаштованість; мовна культура; інноваційний стиль науково-педагогічного мислення; потреба у підвищенні знань, самоосвіті.

На наш погляд, основними напрямами підвищення педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників є:

– підвищення компетентності викладача через формування інноваційних знань і вмінь;

– корекція спрямованості та формування професійної культури через розвиток професійно-ціннісних орієнтацій;

– розвиток соціально-професійних якостей і ключових кваліфікацій психолого-педагогічного профілю;

– стимулювання професійного зростання і успіху;

– формування установки на інноваційну діяльність.

Підвищення педагогічної майстерності науково-педагогічними працівниками вимагає набуття наступних характеристик, серед яких: професійна компетентність на рівні європейських і світових стандартів; мобільність; конкурентоспроможність; творчість і відповідальність; гнучке, незалежне і критичне мислення; володіння іноземними мовами; новими інформаційними технологіями; здатність до діяльності в умовах невизначеності та змін; орієнтованість на ефективну самоосвіту; самовдосконалення впродовж життя. Перешкодами на шляху професійного розвитку науково-педагогічних працівників виступають відсутність навичок або ігнорування здобутків сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; наявність стереотипів; недооцінка актуальної потреби в знаннях з іноземної мови.

Особливого значення, в контексті підвищення педагогічної майстерності, набувають пошук та реалізація напрямів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників як багатоцільова функція потребує наступності щодо розробки форм підвищення кваліфікації викладачів, спрямованих на розвиток їх професійних і особистісних якостей, педагогічної майстерності; синтез контактних і дистанційних форм підвищення кваліфікації; перехід від традиційної до інноваційної стратегії її організації.

ПУЕТ

Підґрунтям фахового зростання та підвищення педагогічної майстерності є розробка державних стандартів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників; розвиток форм стажування; міжнародний обмін викладачів; інноваційні програми та тренінгові технології (професійний тренінг, тренінг лідерства, соціально-психологічний та комунікативний тренінги); школи (інститути, факультети) педагогічної майстерності та традиційні факультети підвищення кваліфікації викладачів; проведення семінарів, конференцій, круглих столів, тощо. Слід зазначити, що система підготовки і перепідготовки викладачів вищої школи вимагає введення «діагностичної служби», посилення ролі педагогічної практики, введення курсів і тренінгів з розвитку і формування організаційних, комунікативних та інших професійно важливих психологічних якостей особистості, здійснення діагностичною службою психологічного моніторингу.

Таким чином, сукупність таких компонентів як педагогічні, психологічні, фахові, різносторонні компетенції, знання, вміння та навички, а також підтримка з боку керівництва та держави є запорукою професійного росту та формування педагогічної майстерності викладача вищої школи. Професійне вдосконалення педагогічної майстерності викладача вузу, на нашу думку, сприятиме вирішенню ряду принципових завдань: формування механізму підвищення професійної майстерності як невід'ємного нормативного і змістового складника освітнього процесу; моделювання очікуваних результатів та їх системна діагностика; створення відповідного мотиваційного середовища.

## ПСИХОЛОГІЯ ВИКЛАДАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

***Ю. В. Карпенко,*** *к. е. н.;*
***В. О. Животенко,*** *к. е. н.*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Методика викладання спеціальних економічних дисциплін у системі вищої освіти удосконалюється і трансформується під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників. Базуючись на

класичних та інноваційних підходах до навчально-пізнавальної діяльності студентів, технологія викладання економічних дисциплін інтенсифікується, здійснюється процес її оптимізації з урахуванням економічних і соціальних змін в Україні. Однак, при викладанні не повною мірою враховуються чинники психологічної спрямованості, які за сучасних умов залишаються майже єдиними, що допоможуть викладачу зосередити уваги на дисципліні, а студенту, визначити для себе її важливість для подальшої професійної діяльності.

Викладач – це людина, яка, не тільки, навчає кого-небудь чого-небудь, передає, повідомляє йому відомості з будь-якої галузі знання. Він центральна постать у процесі навчання, керівник, наставник, від його індивідуальності, знань, методики і досвіду залежить дуже багато. У економічній літературі з управління персоналом зустрічається термін «харизма керівника», що на думку багатьох дослідників є доречним стосовно викладача. Оскільки, у загальному розумінні, харизма – приписування або визнання за особистістю набору таких властивостей, рис і якостей, які забезпечують схиляння перед нею її послідовників, їх беззастережна довіра і безумовну віру у її необмежені можливості. Такі викладачі, як правило, мають більший успіх, аніж раціональні, помірковані фахівці, які ігнорують емоційний аспект будь-якої творчої праці. Індивідуальність педагога значною мірою впливає на розвиток особистості, яка навчається.

Якщо психолого-педагогічну неповторність викладача набути важко, то психологічні методики активізації процесу навчання можуть бути застосовані усіма викладачами. Вплив методичних засобів на розвиток творчої активності студентів – складний процес. Методика як вибір форми подання навчального матеріалу грає дуже велику роль у формуванні проблемного мислення. Проблемний виклад – це «запитальна» форма подання матеріалу. І студенту важко перейти від «стверджувального» до «запитального» типу мислення. Тому деякі науковці, пропонують «проміжний» спосіб подання знань – «стверджувальний сумнів», такий собі напівфабрикат, який дозволяє актуалізувати інтерес студентів. Отже, спочатку потрібно про-

водити навчально-пізнавальну «розминку» через «стверджувальний сумнів» і тільки потім перейти власне до проблемного навчання.

Практика навчання підтверджує ще один методичний ефект активізації мислення творчого колективу – це ефект «творчої паузи» перед активізацією мислення.

У психологічній тактиці педагогічного спілкування важливо не тільки заохочування, а й покарання. При визначенні покарання, необхідно дотримуватись наступних умов: не робити надмірне вчення формою покарання, стежити за своїми несхвальними репліками, щоб не допустити створення у колективі атмосфери конфлікту.

Психологи попереджають, що надмірна позитивна мотивація не завжди сприяє активації пізнавальної діяльності студентів. А у низці випадків корисна і негативна мотивація. Так, психологи пропонують іноді користуватись таким заходом, як «навмисна помилка», щоб студенти «знайшли помилку», «допомогли вирішити» тощо.

У разі надмірної позитивної мотивації порушується діалектика взаємозв'язку між формою, наприклад, лекції, та її змістом. Для надмірно зацікавленого у навчанні студента форма не така важлива як інформаційно-змістовий аспект дидактичного матеріалу, пов'язаний з набуттям необхідного обсягу знань. У такій лекції немає дійсного педагогічного дійства, нема насиченого психо-емоційного спілкування, відсутнє творче горіння та наснага, одним словом, не відбувається справжнє навчання, освіта, сутність яких – плідне, розвиваюче поєднання знань з рисами особистості.

Отже, навчитися мислити і засвоювати знання – найважливіше завдання навчального процесу. Зараз усі форми та методики навчального процесу вдосконалюються з метою активізації самостійно роботи студентів, ставлять завдання навчити їх самостійності мислення. Економічна реальність складна й різноманітна, у ній логічні моделі економічної теорії не проявляються прямолінійно. Від викладачів економічних дисциплін потрібно цілеспрямоване використання інтерактивних методик

навчання, тестових завдань, конкретних ситуацій, щоб на основі теоретичних положень аналізувати суперечливі процеси ринкових перетворень, але при цьому не варто залишати поза увагою психологічні аспекти при викладанні даних дисциплін, що підвищить якість вищої освіти.

## ЕЛЕМЕНТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОМФОРТУ У ВЗАЄМОВІДНОСИНАХ СТУДЕНТА ТА ВИКЛАДАЧА ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

***М. М. Хурса,*** *к. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Під час навчального процесу у аудиторії відбувається спілкування двох основних суб'єктів вищої школи – викладача та студента. На характер такого спілкування впливає безліч як позитивних так і негативних чинників, що формують так зване «аудиторне середовище», стиль міжособистісних контактів, ступінь ефективності становлення спеціаліста з вищою освітою та подальший розвиток особистості викладача.

Узагальнююча дія різноманітних чинників впливу проявляється у психологічному комфорті, що встановлюється між викладачем та студентом під час лекційних, практичних та індивідуальних занять. Саме такий підхід до аналізу взаємовідносин учасників навчального процесу зумовлює актуальність питань, що розглядаються, дозволяє усунути ті проблеми, що негативно впливають на ефективність та результативність процесу навчання студента у стінах того чи іншого вишу.

Розглядаючи окремі чинники, що формують психологічний комфорт у аудиторії під час занять, виокремимо, на нашу думку, найголовніші із них: 1) тип викладача та 2) стиль спілкування зі студентською аудиторією.

1. Тип викладача, з позиції основного суб'єкта, що генерує психологічний комфорт, повинен формуватися, як мінімум, під дією наступних чинників: а) ступінь комунікативної культури та б) рівень професіоналізму.

а) У свою чергу, викладачі, що прагнуть досягти високого рівня комунікативності під час занять, повинні звертати увагу на наступне:

- при спілкуванні зі студентами необхідно уникати як прямих так і непрямих докорів;
- у жодному випадку викладач не повинен демонструвати свою перевагу перед студентом;
- завжди необхідно підкреслювати переваги співбесідника, вибачати дрібні слабкості, уникати звинувачувального тону;
- при застосуванні питального тону необхідно надати йому не зухвалого, а зацікавленого характеру;
- говорити у аудиторії потрібно рівно стільки, скільки цього потребує ситуація;
- при спілкуванні зі студентами необхідно бути уважним та вміти слухати партнера по спілкуванню;
- майстром комунікативного жанру можна стати тільки тоді коли викладач буде передбачити реакцію співрозмовника, та завжди думати про тих, із ким він спілкується.

б) На формування типу викладача суттєво впливає такий чинник, як «професіоналізм». Безперечно, що названий чинник є багатоелементною системою у якій акценти значимості кожного елемента можуть проставлятися в залежності від задач, що стоять перед дослідником. У нашому випадку, під професіоналізмом ми пропонуємо розуміти ступінь володіння матеріалом, що подається на студентську аудиторію. Психологічного комфорту у аудиторії досягти неможливо, якщо викладач «плаває» у термінах, визначеннях чи тлумаченні незрозумілих для слухачів моментів.

2. Стиль спілкування зі студентською аудиторією є не менш важливим елементом психологічного комфорту, якого потребує система «викладач-студент» для свого оптимального функціонування. Цей елемент необхідно розглядати в контексті «технології», що здатна створити, або зруйнувати психологічний затишок у відносинах між двома суб'єктами, що спілкуються.

Так, застосування викладачем стилів «Захоплення спільною творчою діяльністю» та «Дружнього ставлення» безсумнівно прокладе широку дорогу до сердець та розуму студентської аудиторії, створить затишок та налаштує суб'єктів взаємоспілкування на творчу роботу. Такі стилі, відповідно: а) знімають протиставлення типу «я» і «ви» та формують активно-позитивне ставлення до студентів», б) є запорукою успішної взаємодії при роботі над самими складними проблемами. Перестороги щодо використання зазначених стилів – переростання 1-го стилю у ейфорію, а 2-го – у панібратські відносини.

Спілкування викладача і студента, що буде ґрунтуватися на стилях: «Постійне дистанціювання», «Спілкування-залякування» та «Загравання з аудиторією» знизить загальний рівень спільної роботи, не внесе до навчальної аудиторії того психологічного комфорту, який би стимулював студентів до творчої праці, активного самостійного пошуку методів та способів розв'язку проблемних питань, творчого зростання майбутнього фахівця та формування молодої людини, що гідна називати себе «елітою української нації».

## ПСИХОЛОГІЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

***В. М. Трайно,*** *к. е. н.*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

На сучасному етапі розвитку країни спостерігається зростання значимості освіти в суспільному житті і долі людини. Адже постійні зміни у житті і діяльності людини потребують все більше знань. Добробут людини в інформаційному суспільстві залежить значною мірою від науково-інформаційних технологій, а на успіх наукових технологій впливають інтелектуальні здібності нації, рівень розвитку особистості. Зараз як ніколи раніше прогресивність будь-якого суспільства визначається рівнем розвитку саме особистості. Розвиток особистості, у свою чергу, визначає освіта.

Вихід на новий якісний рівень розвитку суспільства призводить до зміни вимог стосовно професіоналізму й особистісних якостей фахівців.

Одним із шляхів вдосконалення процесу навчання є більш глибоке впровадженню в педагогічну діяльність прийомів та методів психології. Адже без урахування психологічних закономірностей засвоєння знань, формування навичок і умінь, а також особливостей становлення і розвитку окремих якостей особистості не можна оптимально налагодити навчально-виховну роботу в освітньому закладі і досягти позитивних наслідків у роботі зі студентами.

Викладач повинен забезпечувати рівень підготовки майбутніх фахівців відповідно до вимог державного освітнього стандарту, що передбачає формування компетентності в обраній галузі й водночас їхній особистісний розвиток і становлення.

Сучасний викладач повинен не лише досконало володіти своїм предметом, бути ерудованою, всебічно розвиненою особистістю, а й розуміти внутрішній світ студентів, професійно грамотно будувати з ними гармонійні відносини. Висококомпетентний викладач, зацікавлений в ефективності своєї діяльності, мимоволі повинен бути також і психологом, оскільки без вивчення індивідуально-психологічних особливостей студентів не створить і не згуртує студентський колектив, а отже, не досягне значних успіхів у навчально-виховній роботі.

Викладачу, організовуючи діяльність студентів, доцільно поглянути на себе і свої дії очима своїх студентів, врахувати їхні думки, погляди, уявити їхній внутрішній світ, намагатися зрозуміти відчуття та їхній емоційний стан. Прогнозуючи взаємодію, викладач повинен оцінювати себе як учасника цієї взаємодії, учасника діалогу. При цьому саме викладач створює умови для виникнення міжсуб'єктних стосунків учасників педагогічного процесу.

В своїй діяльності педагог повинен враховувати закономірності і динаміку психічного розвитку та формування особистості у процесах навчання, виховання і самовиховання; використовувати методи педагогічного управління процесом навчання та виховання з використанням психології, психологічні підходи до

складних педагогічних ситуацій, проблем психології виховання; створювати оптимальні форми, умови і механізми процесу цілеспрямованого формування особистості; сприяти розвитку здібностей і мотивації студентів у процесі навчання; створювати умови для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного фахівця.

Викладач повинен будувати взаємовідносини зі студентами з урахуванням соціально-психологічні особливостей взаємозв'язків.

Отже, психологія в педагогічній діяльності покликана зробити організацію навчально-виховного процесу в закладах освіти більш успішною, допомогти організувати складні освітні процеси, знайти ефективні способи управління процесами навчання та виховання.

Сучасний викладач вищої школи повинен постійно удосконалювати навчальний процес на науково-психологічному підґрунті, враховувати психологічні особливості студентського віку, пріоритети особистісного зростання майбутніх фахівців у сучасній вищій школі, індивідуально-психологічні відмінності студентів. За таких умов студенти зможуть досягти особистісного зростання і професійного становлення.

## ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОГО ІМІДЖУ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НА ІМІДЖ ВИПУСКНИКА

***А. М. Захаренко-Селезньова,*** *старший викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Створення суверенної, демократичної державності в Україні потребують іншого, сучасного підходу до дуже складної галузі життєдіяльності суспільства, якою є зв'язки з громадськістю.

В теперішній час, за умов активної діяльності політикуму, економіки, суспільства, все більше людей стають економічно незалежними від держави, мають можливості для самоорганізації та самоврядування, для автономної діяльності і поведін-

ки. Для цільової аудиторії, тобто громадськості, дуже важливим є образ фірми, організації, керівника, лідера з їх безумовно високими характеристиками, тобто з бажаним і приємним іміджем.

Як визначає І. Вікентьєв: «У кожного об'єкта, що сприймається людиною, є «забарвленість», ім'я, імідж. Об'єктів без іміджу немає. Адже те, що його немає, – теж імідж».

Відомо, що корпоративний імідж – це цілеспрямовано сформований образ фірми, покликаний здійснювати емоційно-психологічний вплив на громадськість, клієнтів, споживачів з метою своєї популяризації і реклами.

Кожна складова корпоративного іміджу, в тому числі і імідж ВНЗ, має свою сутність і зміст, формується і розвивається за участю всіх працівників навчального закладу і системи зв'язків з громадськістю.

Корпоративна ідентичність ВНЗ полягає не тільки у створенні свого знака, свого образу, свого стилю, а і в тому, як цей образ сприймається громадськістю, потенційними клієнтами, державними закладами. Корпоративний імідж ВНЗ необхідно рекламувати, просувати в певному напрямку, використовувати у різноманітних стосунках і взаємодіях.

Рейтинг керівника, професорсько-викладацького складу ВНЗ є показником того, наскільки активно сприймає майбутній студент та його оточення внутрішню і зовнішню політику навчального закладу, яку він здійснює, а також рівня довіри до його дій.

Добре рекламований корпоративний імідж ВНЗ допомагає майбутнім студентам визначитись щодо навчання, в тому чи іншому навчальному закладі.

Кожний ВНЗ має власне, неповторне обличчя, свої кількісні та якісні характеристики, які в сукупності становлять його корпоративний імідж.

Водночас від іміджу ВНЗ великою мірою залежить відношення роботодавців до його випускників, рейтинги випускників на ринку праці.

У просуванні і використанні корпоративного іміджу ВНЗ, найважливішу роль відіграють засоби масової інформації. Вони формують відношення громадськості, партнерів та майбутніх студентів, якісні характеристики й можливості ВНЗ, використовуючи різні засоби, методи, ритуали.

Зв'язки і співпраця зі ЗМІ є єднальною ланкою ВНЗ між керівництвом і потенційними клієнтами. Така співпраця, безумовно, передбачає зворотний зв'язок. При цьому дуже важливо своєчасно встановлювати наявність як позитивного, так і негативного зворотного зв'язку, для того, щоб оперативно реагувати та коригувати свою роботу з потенційними клієнтами.

Саме тому є необхідним інформування суспільства, за допомогою зв'язків з громадськістю, позитивної інформації щодо географії та спектру можливостей працевлаштування, а також схвальних відгуків випускників ВНЗ.

Аналіз показує, що ті ВНЗ, які мають, використовують і безперервно удосконалюють зв'язки з громадськістю, з метою створення позитивного іміджу, та їх найважливішу складову – системи комунікацій, чинять найбільший вплив на функціонування і розвиток ринку освітніх послуг у своїх інтересах, а також інтересах майбутніх випускників.

**Інформаційні джерела**


1. Білоус В. С. Зв'язки з громадськістю і економічній діяльності : навч. посіб. / Білоус В. С. – К. : КНЕУ, 2005.
2. Королько В. Г. Паблік рилейшнз. Наукові основи, методика, практика : підручник / Королько В. Г. – 2-ге вид., допов. – К., 2001.
3. Моисеев В. А. Паблик рилейшнз – средство социальной коммуникации. Теория и практика / Моисеев В. А. – К., 2002.
4. Почепцов Г. Коммуникативные технологии двадцатого века / Почепцов Г. – М. ; К., 2001.
5. Слісаренко І. Ю. Паблік рилейшнз у системі комунікації та управління / Слісаренко І. Ю. – К., 2001.

# ЗНАЧЕННЯ ВЕРБАЛЬНОГО ТА НЕВЕРБАЛЬНОГО ЗАСОБІВ СПІЛКУВАННЯ ЗІ СТУДЕНТАМИ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНЖЕНЕРНИХ ДИСЦИПЛІН

***О. В. Володько,*** *к. т. н., старший викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Інтеграція України в міжнародний розподіл праці, збільшення об'ємів інформації по багатьом напрямам науки, техніки і технології висувають нові, більш високі вимоги до підготовки сучасних інженерів-технологів. І одним з перспективних напрямів вирішення завдань, які стоять перед вищою школою в цих умовах, є інтенсифікація процесу навчання, зокрема, інтенсифікація системи навчальної діяльності студентів.

Важливе місце в активізації процесу вивчення інженерних дисциплін студентами, стимулюванні їх пізнавального інтересу, мотивації процесу навчання займає комунікативна поведінка викладача, заснована на його коректності, вимогливості до себе і студентів. Психологи стверджують, що ставлення до нас, як до викладачів, на 30 % визначається тим, що ми говоримо, а на 70 % – тим, як ми говоримо. Взаєморозуміння в процесі спілкування між викладачем та студентом та адекватна поведінкова реакція виникають за умов, коли викладач уміє донести до адресата ідею, що він її сформулював у своїй уяві, а студент спроможний розшифрувати повідомлення. На жаль, більша частина того, що передається, буває загублена з різних причин.

Безперечно, що вербальний та невербальний вплив на слухача-студента стимулює його пізнавально-інтелектуальну діяльність. Крім того, вміння вербально правильно формулювати зміст своїх контрольних вимог (питань) дає можливість викладачу підтримувати інтелектуально-творчу атмосферу на занятті та уникнути ситуацій, що породжують скептицизм щодо авторитету викладача, агресію, непорозуміння, небажання співпрацювати.

Основні комунікативні прийоми викладача, які допомагають досягти успіху на шляху до педагогічної переконливості, наведені рис. 1.




Рисунок 1 – Комунікативні вміння, необхідні викладачеві для успішної взаємодії зі студентами

Вважаємо доцільним проводити міні-тренінги (наприклад, кафедрою управління персоналом) з молодими викладачами по вмілому використанню ефективних комунікативних технологій при спілкуванні зі студентами.

## ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ

***І. С. Тодорова,*** *к. психол. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Майстерність у психології праці розуміють як властивість особистості, набуту досвідом, як вищий рівень професійних умінь у певній галузі, досягнутих на основі гнучких навичок і творчого підходу (К. К. Платонов.). Поняття професіоналізму та професійної майстерності переважно відбивають діяльнісний аспект цього феномену. Дійсно, зовнішньо педагогічна майстерність проявляється в успішному творчому вирішенні найрізноманітніших педагогічних завдань, в ефективному досягненні способів і цілей навчально-виховної роботи. Але в основі такого рівня діяльності – внутрішня сторона педагогічної майстерності – це функціонуюча система знань, навичок, умінь, психологічних процесів, властивостей особистості, що забезпечує виконання педагогічних завдань. Тому, педагогічна майстерність, у першу чергу, вираження особистості викладача, його можливостей самостійно, творчо, кваліфіковано займатися педагогічною діяльністю. До складу елементів педагогічної майстерності науковці відносять гуманістичну спрямованість, професійну компетентність, здібності до педагогічної діяльності та володіння педагогічною технікою. Відповідно, психологічними чинниками формування педагогічної майстерності є гуманістичність педагогічної позиції викладача, сформованість пізнавальних інтересів та здібностей, оволодіння професійними навичками та уміннями.

Педагогічна діяльності потребує ґрунтовних знань про працю вчителя, природу і структуру педагогічних здібностей, шляхи та методи формування педагогічної майстерності. Н. В. Кузь-

міна однією з особливих специфічних характеристик педагогічної діяльності називає продуктивність, та виділяє п'ять її рівнів: 1) репродуктивний (мінімальний) – педагог вміє передати іншим те, що знає сам; 2) адаптивний (низький, малопродуктивний) – педагог вміє пристосувати своє повідомлення відповідно особливостям аудиторії; 3) локально-моделюючий (середній, середньо продуктивний) – педагог володіє стратегіями навчання учнів знанням, умінням, навичкам з окремих розділів курсу (тобто формулювати педагогічну мету, розуміти бажаний результат та добирати систему і послідовність включення учнів в учбово-пізнавальну діяльність); 4) системно-моделюючий знання учнів (високий, продуктивний) – педагог володіє стратегіями формування необхідної системи знань, умінь та навичок з даного предмету в цілому; 5) системно-моделюючий діяльність та поведінку учнів (найвищий, високопродуктивний) – педагог володіє стратегіями перетворення свого предмету в засіб формування особистості учня, його потреб у самовихованні, самоосвіті, саморозвитку.

Аналіз змісту педагогічної діяльності дає можливість виділити мотиви, мету, предмет, засоби, продукт та результат, розуміння яких суттєво різняться у викладачів, що володіють різними рівнями педагогічної майстерності. Мотиви педагогічної діяльності можуть бути зовнішніми (престиж, статус, гроші, трудова зайнятість тощо) та внутрішніми (особистісно-професійне зростання, реалізація своїх особистісних якостей, самоактуалізація). У викладача-майстра педагогічної справи домінують внутрішні та гуманістичні мотиви діяльності, а не мотивація до влади, самоствердження, підкорення тощо, завдяки творчому ставленню до роботи він вміє простояти факторам які викликають зниження професіоналізму та емоційне вигорання.

Основними шляхами формування педагогічної майстерності науковці школи І. А. Зязюна називають: роботу за покликанням, виявлення ціннісних орієнтацій, чинників, що перешкоджають навчанню, розвитку і саморозвитку педагога; аналіз власної діяльності, ведення щоденника, складання плану професійного самовдосконалення; відвідування уроків, участь у конкурсах,

творчих дискусіях, методичних мостах; створення власної бази сценарію занять, цікавих прийомів, знахідок; кооперативну професійну взаємодію з колегами, роботу з наставниками.

Таким чином, для формування педагогічної майстерності необхідно, крім оволодіння сумою знань, навичок та умінь, розвивати професійно важливі якості особистості, що досягається в процесі активної професійної діяльності, самостійної роботи, накопиченні викладацького досвіду, проведення спеціального навчання на кафедрі, у ВНЗ тощо.

## АСПЕКТИ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ ПІДЧАС ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОХОРОНА ПРАЦІ»

***Л. І. Маніна,*** *к. т. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Навчальна дисципліна «Охорона праці» вивчає найбільш шкідливі та небезпечні фактори на виробництві, які викликають професійні захворювання та нещасні випадки. Актуальність вивчення цієї дисципліни не має сумніву. Можливості нейролінгвістичного програмування (НЛП) в використовуються в педагогіці зарубіжжя, в області прискореного навчання. Але перспективи використання НЛП значно ширші: існуючі методи дозволяють корегувати всі три аспекти комунікації і соціальної поведінки:

– встановлення комунікації зі студентами;

– ефективні засоби зібрання інформації про внутрішній світ кожного студента;

– стратегії удосконалення поведінки студента.

Таким чином, НЛП ідеально підходить для керування поведінкою студентів в аудиторії, особливо, коли використовуються як свідомі, так і підсвідомі рівні спілкування. НЛП дозволяє виявити вербальні і невербальні аспекти в поведінці студента і, якщо необхідно, впливати на них.

Від напряму комунікації залежать навчальні успіхи студентів і методи НЛП допомагають викладачеві самому навчитися з

допомогою мовних засобів впливати на результат в навчанні студентів.

Викладач – посередник між студентом і знаннями, і це посередництво здійснюється мовними засобами.

Оптимально підібрані речові обороти створюють в свідомості студента нові образи та логічні зв'язки, котрі допомагають ефективно засвоїти інформацію.

Кожний досвідчений викладач в роботі зустрічався з ситуацією, коли конфлікт між викладачем і студентом починався з необережної фрази останнього. НЛП має в своєму розпорядженні цілий арсенал мовних засобів, котрі дозволяють викладачеві змінити спрямованість будь-якого діалогу зі студентом, щоб уникнути конфлікту і створити в аудиторії обстановку, оптимальну для навчання.

Перед обличчям обставин, котрі постійно змінюються, викладач частіше використовує засоби, котрі були найбільш успішними педагогічними стратегіями, які частіше спрацьовували.

Успіх в керуванні аудиторією студентів залежить від особистих настанов викладача. НЛП допомагають зрозуміти, як вони впливають на відношення зі студентами. Методи НЛП базуються на наступних принципах.

*1. Поведінка – це найкраще джерело інформації про людину.*

По суті справи слова складають тільки невелику частку будь-якої вербальної комунікації. Тон та інші характеристики голосу вміщують в собі послання, ефект котрого в чотири або п'ять разів сильніше, ніж в мовному посланні.

Задача викладача – напрацювання мови особистої поведінки, котра допомагає керувати студентами.

*2. Люди не тотожні своїй поведінці.*

Це дуже важливий принцип. Кожний викладач повинен негативну поведінку студента не переносити на його особистість.

*3. За кожною поведінкою стоїть позитивний намір.*

Важливим аспектом в керуванні поведінкою студентів ї здатність розуміння таємного послання, яке передається поведінкою.

*4. Емоції – це реальний факт, що впливає на поведінку і студента і викладача.*

*5. Не буває важких студентів, бувають важкі взаємовідносини та «негнучкі» викладачі.*

*6. Сенс комунікацій – в відповіді, яку викладач отримує.*

Якщо реакція студентів не підтверджує конкретне послання викладача, то слухачі не вловили його думку.

*7. У кожної людини є особиста внутрішня карта реальності.*

Карта – це символічна репрезентація, модель, але не реальність.

Людина створює свій світ за допомогою слів, що відтворюють наші відчуття. Наш минулий досвід і навчання допомагають нам вирішити нащо звернути увагу, на чому зосередитися.

*8. Студенти керуються своєю картою світу а не картою викладача.*

Студенти звершують свої дії, виходячи зі своїх унікальних карт світу. Викладач повинен розуміти цю особливість студента і не змінювати змістовно його поведінку, бо цей крок викладача не викличе довіру студента і не викличе бажання засвоювати знання.

## ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ БЕЗКОНФЛІКТНОГО СПІЛКУВАННЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ

***Л. В. Олексенко,*** *к. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Специфіка спілкування в процесі навчання у ВНЗ полягає в тому, що в ході його реалізації здійснюється комплексний вплив викладача на студента таким чином, щоб забезпечити ефективне навчання, виховання та розвиток нової особистості. Через спілкування іде передача досвіду новому поколінню. У ВНЗ інформаційна функція викладача поки що зберігається на досить високому рівні. Однак з появою нового покоління підручників, використання комп'ютерних технологій навчання роль спілкування з викладачем також змінюється. Активізується функція передачі студентові функцій самоконтролю, самоорганізації,

самооцінки. Від викладача студент може отримати допомогу в життєвому та професійному самовизначенні, в пошуку власного стилю діяльності, в подоланні бар'єрів пізнання та особистісних проблем.

Викладач виконує відразу декілька функцій: пізнавальну, мотиваційну, встановлення певних статусно-рольових відносин тощо. З цією багатофункціональністю не завжди можуть впоратися молоді викладачі, які перебільшують інформаційний та статусно-рольовий компоненти, проте недооцінюють спонукальний, координаційний, амотивний аспекти спілкування.

Специфіка праці викладача полягає в тому, що в ситуаціях взаємодії йому доводиться нести подвійне навантаження: не тільки враховувати можливі дії партнера, але й розгортати спілкування таким чином, щоб воно мало навчальний, виховний та розвиваючий ефект.

Велику роль в процесі спілкування відіграє тактовність. Порушення правил тактовності в процесі навчання призводить до серйозних наслідків. У ВУЗі студенти володіють високим рівнем соціальної зрілості. Вони здатні прийняти на себе частку відповідальності за виникнення конфліктів, вони є менш психологічно травмованими. Проте слід враховувати, що серед них є особи, які винесли зі школи наслідки дидактогенії – емоційні травми, які виникали через неоптимальне спілкування з педагогами. У першокурсників часто також може спостерігатися занижена самооцінка та втрата самоповаги під впливом труднощів адаптації. Тому необхідна своєчасна підтримка зі сторони викладачів, оскільки багато першокурсників у цей час переживають розлуку з сім'єю, відчувають гостру потребу у мудрій пораді або хоча б в елементарній повазі, в тому, щоб їх сприймали як особистість.

Стиль спілкування, який задає викладач, суттєво впливає на ставлення студентів до навчальної дисципліни, яку він викладає. Надмірна дистанція викладача призводить до того, що студенти просто побоюються звернутися до нього за роз'ясненнями, нерідко вони просто приховують своє нерозуміння. Надмірно близька дистанція, неформальні стосунки можуть викликати у

студентів ілюзію необов'язковості, небажання глибоко засвоювати навчальний предмет. Необ'єктивність викладача щодо студента, неадекватно занижена оцінка його здібностей та знань, нетактовність у спілкуванні можуть зумовити глибокі емоційні травми, в результаті чого навіть після закінчення ВУЗу, в самостійній професійній діяльності звертання до відповідних знань може або блокуватися, або активізовувати наслідки пережитого.

## СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

***Н. В. Олійник,*** *к. т. н., доцент;*
***Н. В. Будник,*** *к. т. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Загальна мета діяльності педагога вищої школи – формування творчої особистості студента в процесі навчання та виховання. Спираючись на психологічні уявлення, про виховання студентів, педагогічну мету слід розглядати як зміни, які прогнозує педагог у розвитку особистості студента в процесі навчання та виховання.

Мотив педагогічної діяльності – це внутрішній рушій, що спонукає педагога до професійної діяльності. Мотивами можуть бути ідеали, професійні інтереси, переконання, соціальні установки та професійні цінності педагога.

Педагогічні дії є складовою операційної сфери педагогічної діяльності. Вони охоплюють різновиди як психомоторних, так і розумових дій.

До основних педагогічних умінь відносять: уміння передавати відомі викладачеві знання, варіанти рішення, прийоми навчання та виховання в умовах конкретної педагогічної ситуації; вміння знаходити для кожної педагогічної ситуації нове рішення за допомогою комбінації відомих ідей, знань, навичок; уміння створювати нові елементи педагогічних знань, конструювати нові прийоми для вирішення педагогічних ситуацій. Відомо десять груп педагогічних умінь.

*Перша група* охоплює вміння бачити в педагогічній ситуації проблему і формулювати її у вигляді педагогічної задачі; вміння обирати оптимальне педагогічне рішення в умовах невизначеності; вміння передбачати близькі та віддалені результати рішення.

*Другу групу* становлять вміння працювати зі змістом навчального матеріалу, визначати міжпредметні зв'язки; вміння виявляти реальні навчальні можливості студентів; вміння виходити з мотивації самих студентів у плануванні організації навчально-виховного процесу.

*Третя група* – уміння професійної самоосвіти та саморозвитку.

*Четверта група* – уміння оптимальної педагогічної комунікації, володіння прийомами реалізації внутрішніх резервів партнера у спілкуванні.

*П'ята група* охоплює прийоми, які забезпечують високий рівень спілкування: вміння зрозуміти позицію іншого у спілкуванні; уміння «читати» його внутрішній стан; домінування демократичного стилю керівництва.

*Шоста група* – уміння підтримувати стійку професійну позицію педагога; вміння реалізовувати та розвивати власні педагогічні здібності; вміння керувати власними емоційними станами.

*Сьома група* складається зі здатності усвідомлювати перспективу професійного розвитку, визначати особливості свого індивідуального стилю, максимально використовувати свій творчий потенціал.

*Восьма група* – уміння оцінювати продуктивність педагогічної діяльності; уміння виявляти окремі показники вихованості та ефективності навчання, стимулювати готовність студентів до самоосвіти.

*Дев'ята група* – оцінка педагогом рівня вихованості студентів; уміння створити умови для стимуляції достатньо розвинутих рис особистості тих, хто вчиться.

*Десята група* – інтегральні вміння викладача оцінити власну професійну позицію, визначити свої сильні та слабкі сторони.

ПУЕТ

Педагогічні вміння виступають як способи педагогічної діяльності.

Часто педагогічну діяльність педагога порівнюють із мистецтвом. Творчий характер його діяльності визначається низкою чинників. По-перше, розмаїттям індивідуальних особливостей студентів, які залучені до педагогічної взаємодії, по-друге, нестандартністю педагогічних ситуацій, у межах яких відбувається взаємодія.

Американський психолог К. Роджерс вважав, що взаємодія зі студентами, має будуватися з урахуванням таких умов: надання студентам права вибору навчальної діяльності при вільній і відкритій організації навчання; спільне прийняття викладачем і студентами рішень, пов'язаних із визначенням обсягу змісту навчальної роботи; організація навчання не як механічного заучування фактів, а як відкриття, яке здійснює студент під час розв'язання реальних життєвих ситуацій.

Таким чином, професійно-педагогічна діяльність має будуватися на підставі такого типу керівництва, при якому викладач:

– убачає в студентові активного суб'єкта навчання, яке здійснюється в загальній системі колективної роботи групи (колективу);

– розвиває здібності студента з самокерування власною діяльністю;

– організовує процес навчання як розв'язання навчально-пізнавальних проблем на ґрунті творчої взаємодії (діалогу) зі студентами.

Педагогічна майстерність багатьма науковцями розглядається як найвищий рівень педагогічної діяльності. Вони визначають такі складові педагогічної майстерності: гуманістичну спрямованість діяльності педагога; професійну компетентність; педагогічні здібності; педагогічну техніку. Усі ці елементи пов'язані між собою та мають здатність до саморозвитку.

Основними критеріями майстерності педагога виступають такі ознаки його діяльності: доцільність (за спрямованістю); ефективність (за результатами); гуманність, демократичність і діалогічність (за характером спілкування); оптимальність (у

виборі змісту і засобів); творчість чи оригінальність (за змістом діяльності); науковість (за змістом матеріалу, що викладається, і за характером діяльності).

Отже, викладач, педагог був і буде головною постаттю в навчально-виховному процесі. Науково-педагогічний працівник XXI століття – це викладач із планетарним мисленням, який усвідомлює себе як суспільний діяч і просвітитель, активний перетворювач суспільства, а не просто державний службовець. «Вчителем школа стоїть», – стверджував славетний Каменяр, а вищою школою, – держава, уважають сучасні вчені.

## ДИНАМІКА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

***Н. В. Дібрівська,*** *к. т. н. доцент;*
***Ю. А. Ястреба,*** *к. т. н.;*
***Г. М. Мазур, асистент***
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Пошук нових шляхів підвищення якості освіти стає першочерговим завданням сучасної освітньої політики. Удосконалення рівня професійної компетентності педагогів – один з основних напрямків реформування системи освіти. Актуальність наукових розробок у даному напрямку пов'язана із підвищенням вимог до педагогічних працівників, до їхньої активності та відповідальності щодо власного професійного та особистісного розвитку.

Сучасним закладам освіти потрібен фахівець, який здатен постійно, послідовно і безперервно удосконалювати зміст, засоби своєї професійної діяльності. Що можливо лише завдяки роботі над собою, здатності до професійного самовдосконалення протягом усієї педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, свідчить про те, що питання самовдосконалення особистості педагога має численні аспекти розгляду як в теоретичному, так і в практичному ракурсі. Так, визнаними фахівцями в галузі психології саморозвитку, само-

ПУЕТ

вдосконалення є Г. Райнаі, Л. Божович, М. Лісіна, В. Асєєв, Д. Узнадзе, В. Петровський, Р. Грановська, Ю. Крижановська, Т. Артем'єва, А. Бодалєв та інші, які показали значення ролі самовиховання та самоосвіти у професійному самовдосконаленні особистості педагога.

Проте слід відзначити, що самоосвіта – це безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення педагогів. Спираючись на дослідження науковців визначимо, що самовдосконалення є процесом усвідомленим, цілеспрямованим, постійним, систематичним, самостійним, ініціативним, творчим, планомірним, повсякденним, багатоаспектним, цілісним, особистісним, надзвичайно індивідуальним, динамічним, що здійснюється осмислено та ґрунтується на творчому ставленні до себе.

Разом з тим, самовдосконалення розглядають як явище соціально-особистісне, оскільки воно завжди є результатом усвідомлення взаємодії людини з конкретним соціальним середовищем.

Необхідно зазначити, що надзвичайно важливими якостями викладача є професійна компетентність, мобільність та педагогічна майстерність. Дані якості проявляються у вигляді професійно-педагогічної самореалізації. При цьому прагнення до самореалізації займає домінуюче значення серед факторів, що спонукають професійно-педагогічну активність викладача.

Аналіз педагогічної практики вищої школи свідчить про те, що викладач не повною мірою проявляє в різних сферах педагогічної діяльності наявні у нього професійні можливості. Реалізація професійно-педагогічного потенціалу викладача нерідко є інтуїтивною, спонтанною, не прогнозованою, що свідчить, насамперед, про недостатній рівень сформованості у нього культури самореалізації в педагогічній діяльності.

Формування педагогічної самореалізації викладача вимагає від нього оволодіння механізмами і способами здійснення потенціалу самореалізації, творчої активності. У сучасних умовах рекомендується використання методичних портфоліо, як засобу систематичного безперервного оцінювання і самооцінки професійної педагогічної діяльності. Вагома частка викладачів

цілеспрямовано займаються формуванням у себе професійно-педагогічних якостей і професійного зростання. Хоча сучасне освітнє середовище недостатньо забезпечує вирішення завдань активізації та більш оптимального використання внутрішніх ресурсів і можливостей викладача.

Таким чином, самовдосконалення особистості педагога є основною формою підвищення педагогічної компетентності з прагненням до професійної самореалізації. Оскільки своєю поведінкою, як особистості, викладач постійно впливає на формування у студентів високих моральних і професійно-важливих якостей.

## ОСОБЛИВОСТІ ТРЕНЕРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ГРИ У ВОЛЕЙБОЛІ

***І. А. Васецький,*** *старший викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Широке застосування різноманітних товариських, навчальних, контрольних двосторонніх ігор дає змогу тренерсько-викладацькому складу в цілому реалізувати фізичну, технічну, тактичну, психологічну підготовку своєї команди, а також усвідомити ті прогалини, які виникають в процесі побудови навчально-тренувального процесу. Крім того, кожен викладач, тренер повинен прагнути постійно вдосконалювати свою діяльність та педагогічну майстерність, як у процесі підготовки, так і безпосередньо під час гри своїх вихованців.

Аналізуючи праці широкого кола спеціалістів з волейболу, необхідно зупинитися на таких особливостях тренерсько-викладацької діяльності:

1. Командне зібрання в день гри:

Важливо донести до свідомості гравців план гри, а також розглянути відомості про суперника, значення матчу та тактики, які будуть використані під час гри.

Не потрібно перевантажувати гравців великою кількістю інформації, але необхідно висвітлити 2–3 елементи, які можуть визначити перемогу чи поразку.

2. Передматчева розминка:

Розминка повинна починатися за 30–60 хвилин до гри в залежності від церемонії та передматчевого протоколу. Важливо, щоб гравці виконували розминку самі, щоб не бути залежними від майстерності тренера, а вчитися покладатися тільки на самих себе і один на одного. Розминка повинна включати декілька легких динамічних дій, послідовних рухів, розтягування і більш інтенсивні динамічні волейбольні дії. Команда повинна, по можливості, ігнорувати суперника.

3. Заключні тренерські вказівки:

Безпосередньо перед початком гри необхідно зібрати гравців разом, щоб в останніх словах тренера вони почули два важливих елементи для всієї команди – стратегію і тактику.

4. Дії під час матчу:
   - тренер повинен мати план гри, підготовлений письмово;
   - тренер повинен мати 2–3 альтернативи ігрового розташування гравців;
   - тренер повинен мати відпрацьовані варіанти замін під час гри;
   - тренер повинен визначити успішність або помилковість стратегій на гру під час першої партії;
   - тренер ніколи не повинен лякатися заміни;
   - тренер повинен бути впевненим у всіх його гравцях;
   - тренер повинен періодично обговорювати хід гри з запасними,щоб ті в думках готові були ввійти в гру.
5. Використання тренером тайм-аутів:
   - тайм-аут використовують для зміни ходу гри;
   - якщо команда програє послідовно 2 і більше очок можна брати перерву;
   - якщо команда програє послідовно 3 і більше очок, майже завжди необхідно брати перерву;
   - перерва може бути використана для зміни тактики;
   - перерва може бути використана для підтримки духу гравців.

Під час перерви необхідно враховувати такі нюанси:

– якщо необхідно поговорити з гравцем, краще це зробити сам на сам;

– тренер може надати 2–3 специфічних інформації, не більше;

– інформація, яку хоче донести тренер, повинна бути повторена неодноразово за час, який відведений на перерву;

– змінюючи тактику нападу, більш ефективно мати справу з пасуючим;

– змінюючи тактику захисту, необхідно мати справу з основним блокуючим;

– тренер повинен бути готовим до перерви;

– важливо, щоб тренер був у центрі уваги під час перерви, а спілкування між гравцями відбувалося б після того, як тренер доніс важливу інформацію.

6. Заміни.

Принципово заміна повинна відбуватися для підсилення команди. Запасні повинні бути постійно готові ввійти в гру, але не варто очікувати найбільшого ефекту, якщо вони не отримають відповідного попередження про вихід. Найдоцільніше використовувати запасних із спеціальними тактичними цілями. Вони повинні знати свої можливості і сильні сторони, також їм необхідно пояснити особливі причини, чому вони входять в гру, і спеціальні завдання, виконання яких від них очікується. Запасні гравці повинні бути задіяні лише в тому випадку, коли вони здатні допомогти команді.

7. Перерва між партіями.

Тренер повинен бути готовий максимально ефективно використати три хвилини перерви між партіями. Для команди, що виграє, основним є підтримання інтенсивності та рівня гри, які дозволили мати перевагу в минулій партії, а також посилення уваги до тих елементів, що принесли успіх, якщо ж команда програла попередню партію, цей час необхідно використати для зміни ігрового плану, порядку змін розташування гравців або тактики.

ПУЕТ

# АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ З ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

***О. Д. Іващенко,*** *к. х. н., доцент;*
***Ю. Б. Нікозять,*** *к. х. н., доцент;*
***Е. А. Назаренко,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Істина, здобута шляхом власного напруження зусиль, має величезну пізнавальну цінність. Успіх навчання зрештою визначається відношенням студентів до навчання, їх прагненням до пізнання, усвідомленим і самостійним придбанням знань, умінь і навичок, їх активністю.

Істотними недоліками традиційних методів навчання (розмова, лекції, семінарська бесіда і, навіть, лабораторна робота в руках деяких педагогів) є те, що вільно або мимоволі в процесі навчання слухачі є пасивною стороною педагогічного процесу і вельми рідко з об'єкта перетворюються на суб'єкт.

Розвиток пізнавального інтересу – складне завдання, від вирішення якого залежить ефективність навчальної діяльності студентів. І тут на допомогу викладачу приходять активні методи навчання – це способи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які спонукають їх до активної розумової і практичної діяльності у процесі оволодіння матеріалом, коли активний не тільки викладач, але активні і студенти.

Проблема активності особистості в навчанні як провідний чинник досягнення цілей навчання, загального розвитку особистості, професійної її підготовки вимагає принципового осмислення найважливіших елементів навчання (змісту, форм, методів) і стверджує в думці, що стратегічним напрямком активізації навчання є не збільшення обсягу переданої інформації, не посилення і збільшення числа контрольних заходів, а створення дидактичних і психологічних умов осмисленості навчання та включення до нього студента на рівні не тільки інтелектуальної, але особистісної та соціальної активності. Рівень прояву активності особистості в навчанні обумовлюється основною його логікою, а також рівнем розвитку навчальної мотивації, яка

визначає не тільки рівень пізнавальної активності людини, але і своєрідність її особистості.

На заняттях з хімічних дисциплін викладачі кафедри хімії застосовують всі рівні прояву активності студентів: активність відтворення; активність інтерпретації; творчу активність.

Але стало зрозуміло, без мотиваційних процесів часто до студента важко достукатись. Самий сильний мотивуючий фактор – підготовка до подальшої ефективної професіональної діяльності. І тому, вже не перший рік, у своїй роботі ми робимо наголос саме на вищому рівні активності – *творчому*, який передбачає спрямованість студента до теоретичного осмислення знань, самостійний пошук рішення проблем, інтенсивний прояв пізнавальних інтересів. Тобто, відбувається зміщення акцентів у напрямку активізації розумової діяльності студентів.

Зацікавити студентів і тим самим спонукати їх до вивчення хімічних дисциплін викладачі кафедри вирішили через введення творчих дослідницьких та наукових робіт. При дослідженні студенти самі вибирають об’єкт дослідження, вивчають нормативні документи, висувають гіпотезу, освоюють вимірювальні прилади, ставлять експеримент, проводять обробку та інтерпретацію експериментальних даних, роблять висновки.

При проведенні дослідження, студент виходить за рамки освітнього стандарту, краще представляє прикладне значення теоретичних знань, бачить перспективи свого професійно-особистісного розвитку. А це, у свою чергу, сприяє розвитку інтересу до майбутньої професії, адже самому відкривати нові знання набагато більш захоплююче, ніж засвоювати знання в готовому вигляді. Нарешті, в науковому дослідженні можна реалізувати свої індивідуальні потреби, інтереси, уподобання, здібності. Крім того, така робота розвиває потребу до майбутньої самоосвіти.

Але при всій самостійності виконання дослідницьких робіт, треба пам’ятати, що ми працюємо зі студентами I–II курсів і роль викладача повинна залишатись переважною.

ПУЕТ

**Інформаційні джерела**

1. Дичковська І. М. Інноваційні педагогічні технології / Дичковська І. М. – К., 2004. – 172 с.
2. Коваленко О. Е. Інноваційні технології навчання : навч. посіб. / О. Е. Коваленко, Є. В. Шматков. – Харків, 2008. – 185 с.
3. Чернобельская Г. М. Теория и методика обучения химии / Чернобельская Г. М. – М. : Дрофа, 2010.

## ДОСВІД ПРИКЛАДНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ НАВЧАННЯ ХІМІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

***Л. М. Копанцева,*** *асистент;*
***Є. П. Діденко,*** *асистент;*
***Ю. І. Дивоняк,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Соціально-економічні зміни в суспільстві, становлення України як самостійної держави вимагають оновлених підходів до вдосконалення підготовки кадрів, адже проблеми вищої економічної освіти завжди тісно поєднані з проблемами виробництва. У результаті реформ традиційні професії зникають, з'являються нові. Змінюються і вимоги до фахівця: його кваліфікації, знання конкурентоздатної продукції, умінь швидко адаптуватися до нових умов господарювання, здібностей ефективно керувати підприємствами.

Хімія, як навчальний предмет, покликана давати студентам уявлення про науково обгрунтовані правила і норми використання речовин і матеріалів та спільно з іншими дисциплінами природничого характеру формувати основи здорового способу життя і грамотної поведінки людей у побуті, у природі. Вивчення хімії має не лише забезпечити пізнання навколишньої дійсності, а й озброїти студентів знаннями, необхідними для практичної діяльності. У зв'язку з цим в числі пріоритетних завдань оновлення змісту курсу хімії особливе місце відведено завданню посилення його прикладної спрямованості. Проблемі

прикладної спрямованості навчання хімії присвячено багато досліджень останнього десятиліття. У них, зокрема, розглядаються такі питання як відбір змісту прикладного матеріалу та форм його опанування (Л. А. Липова); методичні основи навчання студентів педвузів основ прикладної хімії (Н. Г. Парамонова); дидактичні основи технологічної підготовки школярів до сільськогосподарської праці (Г. В. Пічугіна); розвиток адаптаційних здібностей учнів через використання прикладних хімічних знань (О. В. Коншина), формування хіміко-валеологічних знань при вирішенні завдань гуманізації освіти (Т. С. Горбунова, Л. О. Івченко) і т. д.

Доцільні і важливі положення для вирішення визначеної проблеми є також у роботах науковців, які висловлюються стосовно важливості формування в учнів прийомів діяльності прикладного характеру, моделювання в навчальній діяльності (Я. С. Бродський, С. І. Великодний, Т. В. Крилова, О. Л. Павлов, Н. Г. Салміна, А. К. Сліпенко, Н. А. Тарасенкова, М. О. Терешин, З. Я. Хаметова та ін.), навчання учнів розв'язуванню прикладних задач (П. П. Попель, О. Г. Ярошенко та ін.), використання міжпредметних зв'язків (В. Р. Ільченко, В. М. Максимової, А. В. Степанюк, Л. В. Туріщевої, В. Я. Шевцова) та історичного матеріалу.

У педагогічній науці проблема дидактичного забезпечення курсу хімії науково обґрунтована та є предметом низки досліджень. Теоретичні та методичні основи розробки та використання дидактичного забезпечення обґрунтовано у працях О. І. Астахова, А. О. Белікова, Н. М. Буринської, Л. П. Величко, А. К. Грабового, П. О. Глоріозова, Д. А. Епштейна, Ю. В. Ходакова, Н. Н. Чайченко, Г. М. Чернобельської, О. Г. Ярошенко та ін.

Проблема реалізації прикладної спрямованості завжди була і є в полі зору методистів, науковців, авторів підручників. Її теоретичне обґрунтування та шляхи розв'язання здійснені в роботах О. Д. Александрова, О. М. Астряба, Г. П. Бевза, Б. В. Гнеденка, О. С. Дубинчук, Ю. М. Колягіна, В. В. Пікана, З. І. Слєпкань, І. Ф. Тесленка, В. В. Фірсова та ін. У дисертацій-

них дослідженнях обґрунтована професійно-прикладна спрямованість навчання математики у вищих навчальних закладах (Г. Г. Савіна, С. П. Цецик), фізичної культури (С. В. Артемов, С. А. Махов, Н. Чухланцева); для загальноосвітніх шкіл прикладну спрямованість розглядали з курсу «Інформатика» (Т. Я. Зеленська), «Стереометрія» (А. В. Прус) та «Хімія» (С. С. Антонова, А. М. Лікарчук). Проте практично відсутні дослідження, у яких би розглядалися зміст, форми і методи прикладної спрямованості навчання хімії для майбутніх товарознавців у вищих економічних навчальних закладах.

Тому, прикладна спрямованість навчання хімії у вищій школі сприяє підвищенню якості хімічної підготовки студентів, посилює їх пізнавальну діяльність, допомагає подолати формалізм у навчанні, формувати позитивні мотиви навчальної діяльності та, як наслідок, сприяє досягненню студентами практичної компетентності, яка свідчить про готовність молоді до повсякденного життя, найважливіших видів суспільної діяльності, оволодіння майбутньою професією.

## ПРАВОВЕ САМОПІЗНАННЯ ЯК ЧИННИК ЗРОСТАННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

***С. О. Гладкий,*** *д. ю. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Проблема самопізнання є актуальною протягом вже декількох тисячоліть людської історії. У філософії самопізнання нерідко розглядалося в нерозривній єдності з пізнанням світу. Як, наприклад, писав у своїй філософській автобіографії М. Бердяєв, «я пережив світ, весь світовий та історичний процес, всі події мого часу як частину мого мікрокосму, як мій духовний шлях. На містичній глибині все, що сталося зі світом, сталося зі мною».

Нині проблема самопізнання стала нагальною для системи освіти, що будується на гуманістичних засадах. Так, відомий педагог-новатор Ш. Амонашвілі вважає істинно гуманною лише таку педагогіку, яка здатна залучити дитину до створення самої

себе. Конструктивне самотворення, безперечно, ґрунтується на самопізнанні.

З психолого-педагогічного погляду самопізнання – це процес пізнання людиною себе як суб'єкта життєдіяльності, джерелом якого виступають зв'язки із зовнішнім світом у процесі практично-перетворювальної, пізнавальної ціннісно-орієнтаційної діяльності та у процесі спілкування; це відкриття себе, виявлення своїх негативних і позитивних якостей, рис характеру, нахилів, здібностей, внутрішніх ресурсів і перешкод до самореалізації. Основним правилом самопізнання дослідники вважають пошук у собі істинного «Я».

Сучасна вища освіта, як відомо, відмовилася від парадигми суб'єкт-об єктних стосунків учасників педагогічного процесу– сьогодні вона мислиться як простір паритетної взаємодії, самотворення студента як особистості. Остання творить себе у різних сферах суспільного життя. Серед них однією з найважливіших для людини XXI століття є сфера права.

Самопізнання у правовому вимірі людського буття полягає у спрямуванні індивідом свідомості, по-перше, на власну правосвідомість (тобто, йдеться про специфічний вид інтроспекції та метарефлексії), і, по-друге, на власну правову поведінку (з позиції як рефлексії, так і метарефлексії, що потенційно дозволяє виявити власні стереотипи сприймання та самооцінки своєї поведінки і, можливо, трансформувати їх). Практична складність і найбільші труднощі процесу правового самопізнання пов'язані з тим, що правосвідомість індивіда витупає водночас і об'єктом (його структурною частиною), й інструментом такого пізнання.

Правове самопізнання – це мета і шлях, адже в динамічному світі людина постійно змінюється й сама. В ідеалі – це спосіб життя «цивілізованої» людини, яка прагне бути повноцінним членом правового громадянського суспільства. У процесі правового самопізнання формується і поступово посилює свій регулятивний вплив правова самосвідомість індивіда.

Самопізнання передбачає активну позицію суб'єкта, його відносну внутрішню автономність, домінування внутрішньої мотивації над зовнішньою. Однак педагог може допомогти студен-

тові відкрити свій шлях до самопізнання, до самого себе, оволодіти методами цього виду діяльності.

Методи самопізнання визначаються аналогічно до методів психологічного вивчення особистості. Провідними серед них можна вважати самоспостереження та самоаналіз.

Подорож до свого істинного «Я» варто починати із самоспостереження в процесі повсякденної життєдіяльності, який включає і правові взаємодії. Самоспостереження не зводиться до самоспоглядання. Воно передбачає також роботу пам'яті і думки, фіксацію й аналіз учинків за певний проміжок часу.

Для досягнення ефективності самоспостереження фахівці пропонують використовувати допоміжні засоби: а) самоопитування (що відбулося, коли саме, в якій послідовності розвивалися події, що відчував чи не відчував суб'єкт тощо); б) згадування – порівняння того, що запам'яталось, із записами у своєму щоденнику, спогадами інших; в) самоанкетування, самотестування – відповіді на запитання, які ставить людина сама собі; г) порівняння (зіставлення) того, що говорили і писали інші, із власними спогадами й записами (що відчували інші порівняно із суб'єктом); д) уявне повторення того, що відбулося (людина ставить себе в ситуацію, близьку то тієї, за якої відбулася подія, потім відтворює свої дії особисто, а дії інших учасників – на основі уяви і спогадів).

Самопізнання зазвичай посилює і поглиблює мотивацію студента до навчальної діяльності, сприяє її індивідуалізації, здійснює коригуючий вплив на цілі, способи, засоби цієї діяльності, підносить в очах студента цінність самостійної роботи.

Узагальнюючи викладене слід зазначити, що здатність і потреба в самопізнанні має бути невід'ємною рисою кожної людини в сучасних соціокультурних умовах, а пізнання особистістю себе у праві та права у собі виступає важливою складовою її успішної соціалізації та самореалізації. Відповідно, стимулювання процесів самопізнання студентів є важливим завданням вищої школи.

# НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ НЕЮРИДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

***О. О. Кульчій,*** *к. ю. н.*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Ефективність навчального процесу є основним показником, що відображає здатність системи освіти та її елементів (зокрема у розрізі окремих навчальних дисциплін) виконувати покладені на нього функції – готувати конкурентоспроможного фахівця для різних галузей і сфер економіки. У педагогіці вищої школи приділяється значна увага ефективності, і, передусім, чинникам, що її забезпечують. Такими чинниками прийнято вважати певну систему вихідних дидактичних вимог – принципів.

Сьогодні можна знайти чимало досліджень зв'язку ефективності діяльності працівників та мотивації, однак роль мотивації у навчальному процесі часто залишається без уваги. Водночас, як доводить практика, саме відсутність належного рівня мотивації є однією із найбільших перешкод досягнення високого рівня якості знань з правових дисциплін у студентів, для яких ці дисципліни не є фаховими. Особливо примітним є вплив цього чинника на студентів старших курсів, які вже мають сформовані ціннісні установки й життєві пріоритети.

Мотиваційний компонент містить емоційно-спонукальні чинники пізнавальної активності студентів, їхнє ставлення до навчання, прагнення до засвоєння нових знань і способів пізнавальної діяльності. Загалом терміном «мотивація» у психології позначаються переважно два психічні явища: 1) сукупність стимулів, що викликають активність індивіда і визначальну її активність; 2) процес утворення, формування мотивів, характеристику процесу, який стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні. Слід зауважити, що прямого зв'язку між діяльністю і силою мотиву досягнення успіхів і уникнення невдач не виявлено, адже, крім сили і характеру мотиву досягнення успіхів, результати діяльності залежать ще й від складності завдань.

ПУЕТ

Цю залежність було сформульовано у відомих законі Йеркса-Додсона та законі оптимуму-песимуму М. Є. Введенського, основним змістом яких є виведення «оптимуму» стимуляції, який залежить від складності завдання. Під час виконання складного завдання необхідна слабша мотивація, а для простого – сильніша, при цьому «оптимальним» є її середній рівень інтенсивності. М. Є. Введенський додатково звертав увагу на індивідуальність «оптимуму» мотивації та важливість для розумової праці дотримання «оптимального» темпу та ритму. Причому цей темп та ритм для кожної особи є так само індивідуальним. Відтак, слід визнати, що впровадження елементів дистанційних технологій навчання (у т. ч. й для студентів денної форми навчання) при продуманій організації самостійної роботи студентів може сприяти підвищенню її ефективності. Зокрема студенту можна надати право самостійно скласти календарний план вивчення навчальної дисципліни, якого він повинен чітко дотримуватися. Санкцією за порушення може бути поступове збільшення кількості/складності завдань, які необхідно виконати на ту ж саму кількість балів.

Сприяти посиленню мотивації до навчання покликана й система модульно-рейтингового оцінювання, однак в умовах, коли відсутній прямий зв'язок між якістю освіти та соціальним і економічним статусом індивіда – цей мотиваційний компонент належним чином не спрацьовує.

Курс на підвищення ефективності правової підготовки ставить на порядок денний і питання змісту такої підготовки. Ефективним є навчання, що ставить передусім продуктивну, творчу мету (передбачає розвиток умінь і навичок), а не репродуктивну (відтворення змісту правової норми). Відтак, на нашу думку, одними з важливих завдань правової підготовки студентів мають бути вироблення вміння орієнтуватися у системі нормативно-правових актів, відшукувати їх, аналізувати їх структуру та співвідношення з метою визначення правової норми, що має бути застосована до певної ситуації. Крім того, студенти мають навчитися тлумачити, аналізувати зміст положень законодавства. Для вироблення такого вміння зокрема можна застосовувати коментоване читання.

Ефективність лекційного заняття багато в чому залежить від готовності студентів до її сприйняття. А ,отже, у випадках, коли з певної теми заплановано як лекційне так і семінарське заняття, і викладач хоче акцентувати увагу студентів саме на лекції – може бути виправданою зміна традиційної послідовності цих занять.

Навчально-виховний процес включає в себе величезну кількість елементів, стадій. Відповідно, для ефективності навчального процесу в цілому високі вимоги мають висуватися і до всіх його складових. Одними з найважливіших елементів навчального процесу щодо вивчення дисциплін правового циклу є належна мотивація, раціональне цілепокладання (акцентування на розвивальній та виховній меті). Раціональний та науково обґрунтований підхід до їх визначення дасть можливість підвищити ефективність правової підготовки студентів неюридичних спеціальностей.

ПУЕТ

# ТРЕНІНГ ЯК МЕТОД УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ГОТЕЛЬНА І РЕСТОРАННА СПРАВА»

***Т. В. Капліна,*** *д. т. н., професор;*
***І. В. Жидецька,*** *к. т. н., доцент;*
***С. С. Рибакова,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Стрімке зростання ролі освіти, як одного із важливих факторів забезпечення економічного росту, соціальної стабільності в Україні характерно для сучасного світу. Залишаючись однією із найважливіших елементів суспільного життя, система освіти спрямована на вирішення задач, які виникають у формуючому середовищі ринкової економіки і потребують її модернізації. Це перш за все підвищення якості вищої освіти, її доступності та ефективності, що в свою чергу передбачає її реформування.

Потреба у реформах освіти України обумовлена процесами глобалізації та формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації і самореалізації в світі. З огляду на це система освіти повинна перетворитися у сферу, яка буде цікавою і відкритою для інвестицій. Без впровадження нових фінансових механізмів неможливо забезпечити приток в освіту додаткових не бюджетних коштів.

Підвищення кадрового потенціалу, який забезпечить високу якість освіти і впровадження інноваційних освітніх технологій повинно стати головною умовою інвестування суспільства в освіту. Інноваційний характер розвитку освітянської галузі є важливішим інструментом в його конкуренції з іншими соціальними інститутами.

Демографічний спад, який характерний не тільки для України, та інших країн СНД призвів до гострої конкуренції на між-

народному та національному рівнях за студентів вищих навчальних закладів. І у цій боротьбі головним діючим інструментом є ефективність управління освітнім процесом, якість вищої освіти, гнучкість освітніх програм, можливість для студентів увійти у міжнародні мережі безперервної освіти, підвищити свою конкурентоздатність на ринку праці.

Готельно-ресторанний бізнес на сьогодні є найбільш швидко розвиваючою галуззю світової економіки, яка постійно потребує молодих кваліфікованих фахівців зі знанням іноземних мов. Тому таким важливим при підготовці спеціалістів сфери обслуговування є набуття нових професійних і мовних знань. Виникає необхідність пошуку і впровадження нових інноваційних методів навчання, які дозволять підвищити рівень конкурентних переваг спеціалістів готельної і ресторанної справи.

На сьогодні одним із найбільш перспективних методів навчання є тренінги. Хоча їм і нараховується більше тисячі років, але і дотепер вони не втрачають своєї актуальності. Значний внесок у розвиток тренінг-технологій внесли закордонні і вітчизняні вчені Д. Карнегі, К. Роджерс, М. Форверг, К. Левін та інші.

Сучасні дослідники по-різному інтерпретують поняття «тренінг». У більшості випадків це пов’язано з різними критеріями спрямованості дії і змін, що відбуваються. Хоча в перекладі з англійської «training» від «train» – це навчати і виховувати, у нашому розумінні воно має більш глибокий зміст. І в першу чергу, це метод активного навчання, який спрямований безпосередньо на знання, вміння, набуття навичок, що у подальшому дозволить їх розвивати. Одним із важливих моментів тренінг-технологій є можливість не тільки отримувати інформацію, але й широко застосовувати знання на практиці.

Яку мету переслідують тренінги? Відповідь на це запитання лежить в площині сфери діяльності людини.

Для студентів напряму підготовки «Готельно-ресторанна справа» метою проведення тренінг-курсів є запланований процес модифікації відношення, набуття навчального досвіду для ефективного виконання професійних завдань у практичній

діяльності підприємств готельного господарства. Разом з тим, реалізуючи поставлену мету, викладачі кафедри готельно-ресторанної та курортної справи виконують задачі: формування у студентів 1–4 курсів і відпрацювання вмінь і навичок (офіціанта і бармена, адміністратора служби прийому і розміщення, портьє); створення умов для власного розкриття студентів, самостійного пошуку рішень власних проблем, що заважають опановувати професію. Вирішення комплексної задачі: опанування професійними навичками у поєднанні з набуттям знання англійської мови створює конкурентні переваги для студентів під час проходження практики і міжнародного стажування.

Підсумовуючи слід зазначити, що проведення кафедрою готельно-ресторанної та курортної справи тренінг-курсів для студентів спеціальності «Готельна і ресторанна справа» надає їм можливість удосконалити свої професійні знання, закріпити їх на практиці і набути конкурентних переваг на ринку праці. У перспективі кафедра планує розробку нових тренінг-курсів, удосконалення методів проведення існуючих.

## СУЧАСНІ СИСТЕМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ З ЯКОСТІ ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

***Н. В. Рогова,*** *к. т. н., старший викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*
***М. В. Неілов,*** *головний технолог*
*Виробниче підприємство «Полтава-сад»*
***Т. В. Вакуленко,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Сучасні умови господарювання змушують кожне підприємство запровадити дійовий комплексний механізм управління якістю продукції та суворо дотримуватись його вимог. Визначальними елементами цього специфічного менеджменту, що справляють найбільш істотний вплив на процес постійного забезпечення виробництва й постачання на ринок конкурентоспроможної продукції є стандартизація та сертифікація виробів.

Під стандартизацією розуміють встановлення й застосування єдиних правил з метою впорядкування діяльності в певній галузі.

Стандартизація служить для оцінки якості продукції, у тому числі харчової продукції, призначеної для реалізації на товарному ринку.

Сертифікація – діяльність уповноважених органів з підтвердження відповідності товару (роботи, послуги) обов'язковим вимогам стандарту і видачі документа відповідності.

Для сертифікації продукції використовуються різні нормативно-технічні документи, стандарти, а щодо експортної продукції, крім перерахованих, міжнародні й національні стандарти інших країн. Сьогодні різко зростає роль стандартизації як важливої ланки у системі управління технічним рівнем якості продукції – від наукових розробок і до експлуатації та утилізації виробів.

Стандартизація поєднує науку, техніку і виробництво, сприяє забезпеченню єдиної технічної політики в різних галузях народного господарства, технічному переозброєнню виробництва, широкому впровадженню сучасної техніки і технологій, інтенсифікації виробництва, механізації і автоматизації виробничих процесів, підвищенню якості товарів. Усе це сприяє розвитку економіки країни. Характерною особливістю стандартизації є те, що сфера її дії та застосування, рівень розвитку знаходяться у широкому діапазоні.

Сучасний рівень конкурентоспроможності підготовки фахівців вищими навчальними закладами відповідно до вимог ринку праці повинен відповідати реаліям часу, потребам суспільства та мусить базуватися не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, уміннях і навичках, якими оволоділи випускники. На державному рівні постає задача гармонізувати відносини в ланцюжку «держава – вища школа – роботодавці», що забезпечить конкурентоспроможність підготовки фахівців вищими навчальними закладами відповідно до вимого ринку праці.

Стандартизація є організаційно-технічною основою економічного і науково-технічного співробітництва між країнами,

ефективним засобом поширення зв'язків між країнами і ліквідування технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі. Зміцнення науково-технічних та економічних зв'язків привертає увагу до стандартизації усіх розвинених країн світу та країн, що розвиваються, а також технічних, економічних, міжнародних, регіональних і національних організацій, фірм і підприємств. Це є наслідком об'єктивної необхідності стандартизації з управлінні економічними і виробничими процесами.

В умовах розвитку інноваційно-інвестиційної моделі економіки на ринку праці є важливим не лише володіння необхідним обсягом знань, але й уміння швидко і мобільно реагувати на зміни, вміти ефективно спілкуватися та орієнтуватися в інформаційному просторі, мати здатність постійно підвищувати свій професійний рівень. Головним завданням ВНЗ є забезпечення потреб галузей економіки в підготовці конкурентоспроможних робочих кадрів.

Тому підготовка вищим навчальним закладом конкурентоспроможного фахівця напряму «Готельно-ресторанна справа», який буде затребуваним ринком праці та конкретними роботодавцями, повинна базуватися на інноваційних знаннях, які спираються на сучасні, реально діючі у виробничій сфері стандартах.

Нажаль можливості закладів вищої освіти не завжди забезпечені підтримкою постійного оновлення бази нормативно-правової документації, у тому числі й стандартами з різних галузей виробничої сфери. А саме така підтримка є запорукою підготовки фахівців готових виходити на ринок праці з інноваційними, новими знаннями, необхідними для входження у професійну сферу абсолютно підготовленими до роботи з сучасними технологіями.

Тому, з метою підвищення якості підготовки конкурентоспроможних фахівців виробничої сфери доцільним є постійне оновлення наявної у ПУЕТ інформаційно-довідкової документаційної бази даних «Леонорм» яка може забезпечити як викладачів так і студентів новітніми розробками у сфері стандартизації, чим і буде забезпечено їх конкурентоспроможність.

# ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЩОДО ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

***В. М. Столярчук,*** *к. т. н., доцент;*
***А. С. Капліна,*** *асистент;*
***Л. І. Кущ,*** *майстер виробничого навчання*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Суспільство – складне структуроване і разом із цим динамічне середовище існування людини. Воно постійно змінюється, розвивається, прагне досконалості. Це у свою чергу обумовлює зміни вимог до фахової підготовки випускників вищої школи.

Ще зовсім нещодавно кількість інформації, яку отримав студент при навчанні, визначала його фаховий рівень. Стрімкий науково-технічний прогрес обумовив широкий доступ до інформаційних ресурсів. Тому на сучасному етапі розвитку суспільства зникає потреба у фахівцеві як носії певної кількості інформації. На противагу цьому все більше актуалізується потреба у високому рівні практичної підготовки спеціаліста – його здатності до реалізації набутих знань. Випускник університету, маючи високі професійні практичні навички, більш адаптований до майбутньої трудової діяльності. Він може краще оцінити ситуацію та вирішити певні професійні питання, а отже має підвищену конкурентоспроможність на ринку праці.

Аналізуючи навчальний процес студентів ПУЕТ за напрямом «Готельно-ресторанна справа», можна відмітити використання різноманітних форм і методів їх практичної підготовки. Високому рівню підготовки студентів сприяє, перш за все, проходження ними наскрізної виробничої практики на різних структурних рівнях підприємств готельно-ресторанної сфери як вітчизняних, так і закордонних. Проте, проведені опитування студентів показали, що вони не завжди до кінця усвідомлюють роль практичної підготовки в їх формуванні як майбутніх фахівців.

При проходженні виробничих практик уже на початкових курсах значна кількість студентів ПУЕТ за напрямом «Готельно-ресторанна справа» отримує беззаперечно високі практичні

професійні навички. Підтвердженням цьому є їх затребуваність передовими як вітчизняними, так і закордонними підприємствами (готелі мережі «Рейкарц», ресторани мережі «Апельсин» м. Ялта, АР Крим; готельно-ресторанні комплекси «Papillon», «Iberostar», «Susesi» м. Анталія, Туреччина; готель «Villa Sandra» м. Болеславов, Польща). При проходженні практики на таких підприємствах студенти відшліфовують свої професійні навички на різних посадах: покоївки, адміністратора, чергового поверху, офіціанта, кухаря. У результаті, маючи знання, навички та досвід роботи, вони стають затребуваними, конкурентоспроможними при працевлаштуванні.

Проблемний момент полягає в тому, що трудову діяльність студенти повинні починати з нижчих структурних щаблів підприємства. У подальшому – підвищення до середньої структурної ланки та вище. Ці етапи логічні для фахового зростання й передбачені навчальними планами. Проте, самі студенти не в повній мірі усвідомлюють процес їх формування як фахівців. Тому при проходженні практики вони відразу прагнуть працевлаштуватися на посади вищих структурних рівнів підприємства і не вбачають доцільності набуття практичних навиків на посадах нижчого та середнього структурних рівнів.

Разом із тим власники підприємств бажають мати уже досвідчених працівників. При цьому не враховують, що молоді фахівці – це фахівці нового покоління. Вони відрізняються здатністю широко використовувати сучасні методи практичної реалізації інформаційних ресурсів. Це в свою чергу сприятиме інноваційній діяльності підприємства, а в результаті й його конкурентоспроможності.

Для кращої адаптації на виробництві майбутніх фахівців студентам Полтавського університету економіки і торгівлі поряд з виробничою практикою надана можливість проходження професійного накопичувального стажування, як за літній період, так і за індивідуальним графіком у поєднанні з навчанням за спеціальністю «Готельна і ресторанна справа». Професійне накопичувальне стажування набуває все більшої популярності серед студентів факультету харчових технологій, готельно-

ресторанного та туристичного бізнесу, бо дає змогу студентам оволодіти сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професійної діяльності, сформувати в них професійні вміння і навички для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи, виховувати потребу систематично поновлювати свої знання та творчо застосовувати їх у практичній діяльності.

Таким чином, є доцільним підвищити роз'яснювальну роботу серед студентів стосовно процесу їх фахового зростання. Разом із цим важливим є також стимулювання активної участі підприємств галузі в процесі формування фахівців нового покоління.

## ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕНЯЯ (SKYPE) ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ДОСВІ І ПЕРСПЕКТИВИ

***С. Д. Щербина,*** *к. філол. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Викладання дистанційних курсів з ділової іноземної мови за допомогою Skype спонукає замислитись над удосконаленням цієї сучасної форми надання освітніх послуг. Оскільки курс не передбачає лекцій, слід визначити, які саме моделі як за змістом, так і за формою найбільш ефективні при цій системі і який супровід слід забезпечити на фазі підготовки до заняття. По-перше, вибір формату навчального посібника чи сторінки посібника, що розкривають тему за навчальним планом. Бажано, щоб вони були в форматі pdf, оскільки саме він може бути конвертований в формат презентації і супроводжувати заняття, будучи продемонстрованим на паралельному екрані і дублюючи роздатковий матеріал.

Проте є певні технічні обмеження, які стосуються пересилки матеріалу електронною поштою в регіональний навчальний центр. Як відомо, формат pdf більш об'ємний і не всі поштові сервери мають велику пропускну здатність, тому інколи доводиться доставляти матеріал кур'єром.

По-друге, організація зворотного зв'язку з аудиторією. На відміну від лекцій, практичне заняття має на меті опрацювання навичок володіння мовою, і одного мікрофона, яким як правило обладнана аудиторія, явно не достатньо. В ідеалі це повинна бути гарнітура з мікрофоном і наушниками, це дало б змогу давати індивідуальні завдання з урахуванням ступеню володіння студентом іноземною мовою.

І нарешті форми контролю. На сьогодні практикуються різноманітні форми контролю якості засвоєння матеріалу, що вивчається – від традиційних модульних робіт, які надсилаються в регіональний центр і виконуються в аудиторії в присутності викладача до фронтального усного опитування з ціллю перевірки засвоєння навичок володіння навчальним матеріалом. В умовах обмеженого часу пропонується організувати пересилку контрольного матеріалу через Skype, скориставшись функцією пересилки файлів цього ПЗ з наступною роздруківкою і розмноженням матеріалу методистом регіонального центру. Є більш «технологічне» рішення – при наявності wi-fi студент «спілкується» з викладачем з використанням планшету, проте така форма має як технологічні обмеження, так і обмеження, спричинені людським фактором.

## ВІДЕО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

***В. М. Артюх,*** *доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

У сучасних студіях, що стосуються опрацювання автентичного матеріалу на заняттях з іноземної мови, окремо окреслюють роботу з відео. Як відомо, відеоматеріали є досить доступним засобом навчання. Відео використовується для динамічної наочності в процесі навчання, створення ситуацій іншомовного спілкування на навчальному занятті, тобто, в цілому для формування аудіовізуальної сфери вивчення іноземної мови.

Оскільки відео є аудіовізуальним засобом, воно має ряд переваг у порівнянні з іншими засобами навчання, а саме:

- підвищена інформативність навчального матеріалу;
- наявність зоро-слухових образів;
- динамізм зорового ряду.

Організація навчання з використанням відео сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетенції, активізує пізнавальну діяльність, підвищує інтелектуальний рівень студентів, розширює їх фонові знання. Відмінною рисою відеоматеріалів є здатність передавати дійсність в русі, розвитку, що має винятково велике значення при навчанні іноземної мови.

Оскільки відео має великий емоційний вплив на глядача, при опрацюванні навчального матеріалу головна увага має бути спрямована на формування навичок рефлексії, розвиток активних розумових операцій, реалізованих у процесі порівняння, аргументації, інтерпретації, дедукції, обговорення та інших аналогічних дискурсивних форм передачі суті іншомовної ситуації, тобто воно базується і на принципі когнітивної спрямованості навчання.

Отже, робота з відео дозволяє надати процесу оволодіння іноземною мовою комунікативно-когнітивний характер, оскільки тільки відеоматеріали поєднують мовні соціокультурні зв'язки, характерні для ситуацій реального іншомовного спілкування. При цьому необхідно підкреслити, що перегляд відеоматеріалів повинен мати не кількісний, а якісний характер. Для цього застосовують спеціальну методику, спрямовану на розвиток уміння сприймати мовний та соціокультурний матеріал, що дозволяє:

- навчити студентів організовано і усвідомлено сприймати інформацію, критично ставитися до переглянутих відеоматеріалів;
- розвинути уміння спостерігати, класифікувати, обирати, а також висувати гіпотезу щодо пропонованого матеріалу, робити аналіз і синтез отриманої інформації;

ПУЕТ

– спонукати студентів сприймати іншомовне висвітлення питань і висловлювати власне ставлення до проблематики;

– сприяти правильному усвідомленню переглянутого матеріалу для виявлення ідеї/задуму, що міститься в матеріалі з урахуванням соціокультурних норм іншомовного середовища.

Особливе значення приділяється комплексу вправ, які мають як універсальний, так і орієнтовний характер.

Основна увага приділяється вправам психологічної підготовки до сприйняття інформації, розвитку вміння аналізу й синтезу мовної та соціокультурної інформації, а також вдосконаленню репродуктивної та продуктивної мовленнєвої діяльності студентів.

Інший вид вправ залежить від того, який жанр відеоматеріалу використовується в кожному конкретному випадку.

До завдань, пропонованим перед переглядом відео, можна віднести:

– пред'явлення відео без звуку з можливістю інтерпретації, коментаря;

– пред'явлення відео зі звуком, без зображення;

– складання асоціограм;

– інтерпретацію назви, ключових фраз відео;

– антиципацію подій.

До завдань під час перегляду можна віднести такі, що спрямовані як на змістове, так і на образотворче сприйняття відео, а саме:

– відповіді на запитання;

– заповнення таблиці, графіка, схеми;

– виконання завдання на активізацію лексичних/граматичних навичок;

– виокремлення найбільш значущих сцен, що визначають основну концепцію відеоматеріалу.

До завдань після перегляду фільму слід віднести так звані завдання креативного характеру:

– написати продовження відео-сюжету;

– написати есе за сюжетом відео;

– озвучити відео, продемонстроване без звуку;
– підготувати доповідь за темою відео-сюжету тощо.

Отже, використання відеоматеріалів на заняттях з іноземної мови є ефективним засобом для навчання іншомовної мовленнєвої діяльності і тому вважається в сучасній лінгводидактиці невід'ємною частиною навчального процесу. Застосування цього засобу навчання уможливлює інтеграцію всіх видів мовленнєвої діяльності, і, отже, робить процес навчання різноманітним, більш привабливим, умотивованим і найбільш ефективно готує студентів до реальної комунікативно-мовленнєвої ситуації.

## ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В РОБОТІ ІЗ СТУДЕНТАМИ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

***А. А. Пожар,*** *к. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

З розвитком сучасних комунікаційних технологій, методи дистанційної освіти посідають чимдалі важливіше місце в навчальному процесі. Очевидною є необхідність впровадження відповідних інструментів для студентів денної форми навчання. Поруч із традиційними лекціями, практичними й семінарськими заняттями, спеціально створені й підібрані інструменти дистанційної роботи здатні значно спростити й підвищити ефективність виконання студентами контрольних, індивідуальних та інших завдань.

Зокрема, можна виділити наступні напрямки використання існуючих та широко відомих інструментів, що успішно випробувані автором:

1. Використання е-мейл розсилок з метою підтримки постійного прямого зв'язку із студентами, забезпечення їх необхідними матеріалами, відправки та отримання завдань тощо. Даний інструмент дозволяє викладачу мати швидкий зв'язок як з цілою академічною групою, так і з кожним окремим студентом. Електронне листування також дає викладачу можливість швидко отримувати виконані курсові й дипломні роботи до перевірки.

2. Створення спеціалізованих Інтернет-сторінок для курсів, що викладаються. Найбільш прийнятним для цього інструментом, на думку автора, є соціальна мережа ВКонтакті, в якій присутні майже 100 % студентів, і яка дає можливості щодо створення спеціальних груп, що, за своєю суттю, є міні-сайтами. Зокрема, автором створено й успішно випробувано таку сторінку-групу для студентів, що вивчають дисципліну «Міжнародна економіка» (http://vk.com/me_puet). Студенти додаються до групи з перших днів занять й отримують можливість:

– завантажувати матеріали лекцій (слайди, опорні конспекти) та завдання до семінарських занять;

– розміщувати власні виконані завдання, в т. ч. – брати участь в конкурсах, де оцінювати запропоновані роботи можуть усі учасники групи;

– завантажувати підручники та інші навчальні матеріали;

– переглядати й читати запропоновані викладачем (на «стіні» групи) тематичні статті в Інтернеті;

– слухати й переглядати: аудіо-, відео-лекції, навчальні фільми тощо;

– мати доступ до інформації щодо власної академічної успішності (оцінок і балів);

– обговорювати запропоновані викладачем теми тощо.

Зазначені інструменти є простими в використанні, не потребують спеціальної підготовки викладача, проте дійсно дають можливість зробити навчальний процес студентів денної форми навчання цікавішим, зручнішим і ефективнішим.

## СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ВИПУСНИКІВ УНІВЕРСИТЕТУ ДО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

***С. Б. Єгоричева,*** *д. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

В умовах серйозних зрушень на ринку праці суттєвим фактором конкурентоспроможності вищого навчального закладу є

якісна практична підготовка випускників. Про наявність проблеми невідповідності професійної підготовки молодих фахівців вимогам роботодавців свідчать, зокрема, результати соціологічного дослідження, проведеного в Україні на початку 2013 р.: протягом першого року після закінчення ВНЗ не можуть знайти роботу чверть випускників, а у подальшому непрацевлаштованою залишається їх п'ята частина, причому серед тих, хто працевлаштувався, лише половина працює за фахом [1].

Проте практика свідчить, що, крім рівня професійної підготовки, існують і суб'єктивні причини, які ускладнюють процес працевлаштування молоді. За висновками експертів, вони полягають у завищених вимогах щодо заробітної плати, які нерідко базуються на некритичних оцінках власних здібностей, наявності неадекватних кар'єрних очікувань, невмінні спілкуватися, працювати у команді, відсутності навичок складання змістовного резюме, яке могло б дійсно зацікавити роботодавців, а також навичок ефективного пошуку роботи. На заваді стає і впевненість випускників у тому, що роботодавці негативно ставляться до молодих претендентів без досвіду роботи (так вважають, за результатами зазначеного дослідження, половина випускників), у той час як майже 80 % опитаних роботодавців позитивно ставляться до їх прийому на роботу [1, с. 27].

Певні соціально-психологічні фактори, а саме: низька відданість компанії, неготовність вирішувати конкретні практичні завдання та брати на себе відповідальність за прийняті рішення, несприйняття корпоративної культури, низька трудова мотивація й трудова мораль тощо, стають перепонами також для закріплення молодих фахівців на першому робочому місці.

Звичайно, вища школа не може кардинальним чином змінити характер та життєві орієнтири молодої людини, але в змозі певним чином скорегувати їх, аби зняти психологічні міфи і бар'єри, що заважають випускнику впевнено почувати себе на ринку праці. Молодому фахівцю потрібно надати уявлення щодо психологічних якостей, необхідних для успішного працевлаштування та ефективної роботи, та допомогти йому їх сформувати, усунути пасивність, завищені очікування, одночасно підвищуючи розумну впевненість у собі.

ПУЕТ

Окремі риси можуть бути виховані у навчальному процесі. Навички активного спілкування, впевненість та вміння публічно висловлювати свої думки і пропозиції формуються під час усних доповідей, дискусій на засіданнях наукових гуртків, студентських клубів, наукових конференцій.

Проте стратегія ефективного пошуку достойної роботи, вміння написати резюме, створити власний позитивний імідж, навички самомаркетингу та самоменеджменту молодого фахівця, як правило, залишаються поза межами вузівської підготовки. Тому доцільним є запровадження для випускників університету окремого курсу – тренінгу соціально-психологічної адаптації, зокрема, на умовах факультативу.

Метою соціально-психологічного тренінгу є підвищення конкурентоспроможності майбутніх спеціалістів за рахунок зростання компетентності у працевлаштуванні шляхом формування відповідних знань, вмінь та навичок. Насамперед, це передбачає:

– встановлення контактів через ділову письмову та усну комунікацію;

– володіння вербальними та невербальними способами спілкування з роботодавцями;

– використання ефективних методів переконання та успішних стратегій поведінки;

– освоєння системи понять та уявлень, необхідних для психологічного аналізу своєї особистості.

Виконання практичних завдань, рольові ігри та розгляд реальних ситуацій повинні бути невідомою складовою зазначеного соціально-психологічного тренінгу.

**Інформаційні джерела**

1. Кашин А. Досвід працевлаштування випускників вищих навчальних закладів: погляд випускників та роботодавців [Електронний ресурс] / А. Кашин, Є. Польщикова, Ю. Сахно. Київський міжнародний інститут соціології. – Режим доступу: http://fru.org.ua/Projects_and_Initiatives/initiatives/Documents/opit_pervogo_truda_2013.pdf

# ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ЕКОНОМІЦІ»

***К. Ю. Вергал,*** *к. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Сучасна науково-педагогічна діяльність у вищому навчальному закладі потребує застосування новітніх методичних і методологічних підходів при викладанні навчальних дисциплін.

Розглядаючи інновації у педагогіці, більшість науковців погоджуються з тим, що дане поняття доцільно розглядати не лише як ідеї, підходи, методи, технології, які ще не висувались або ще не використовувались, але, як комплекс вищезазначених елементів педагогічного процесу, які маючи у собі прогресивне начало дозволяють ефективно вирішувати завдання виховання та освіти. А отже, до ознак інноваційних технологій, які застосовуються у педагогічній діяльності, слід віднести [3]: наявність мети, діагностичних засобів, закономірності структурування взаємодії вчителя та учнів, що дозволяють проектувати (програмувати) педагогічний процес; систему засобів та умов, що гарантують досягнення педагогічних цілей; засоби аналізу процесу та результатів діяльності вчителя та учнів.

Говорячи про навчальну дисципліну «Інформаційні системи в економіці», яка викладається для студентів 4 курсу напряму підготовки 6.030502 «Економічна кібернетика», то потреба використання інноваційних технології обумовлена прискореним розвитком інформатизації суспільства та необхідністю підготовки висококваліфікованих фахівців, які окрім фахових та спеціальних економічних знань повинні вміти використовувати сучасні інформаційні системи та технології та застосовувати новітні програми для оптимального керування економічними процесами.

Серед інноваційних методів навчання при викладанні навчальної дисципліни «Інформаційні системи в економіці» важ-

ливе місце посідає метод проектів, метою використання якого, як дослідницького методу, є розвиток системного мислення студентів, умінь самостійно конструювати та узагальнювати свої знання на практиці, раціонально використовувати сучасні можливості технічних засобів обчислювальної техніки, підбирати програмне забезпечення для вирішення специфічних економіко-математичних задач.

Реалізація проектних технологій пов'язана з роботою в парах під час вивчення тем «Методологія моделювання предметної області», «Організаційно-методичні основи створення та функціонування інформаційних систем», «Уніфікована мова візуального моделювання UML». З метою підвищення ефективності роботи студента зміст спільного проекту прив'язаний до практичних економічних задач зокрема таких, як проектування та автоматизований розв'язок задачі організації замовлення в інтернет-магазині, проектування роботи терміналу, автоматизації процесів кредитування чи страхування. Зазначені ситуаційні задачі реалізовуються у вигляді економічної постановки задачи та моделей, побудованих з використанням методологій IDEF0, DFD, UML. Працюючи над проектом студенти самостійно розподіляють види робіт. Заключним етапом виступає захист студентами отриманих результатів у вигляді презентації, виконаної засобами MS PowerPoint.

Отже, застосування новітніх технологій має значні освітні можливості, поліпшує якість презентації навчального матеріалу, забезпечує ефективність його засвоєння студентами та являються одним із сучасних засобів підвищення мотивації до навчання.

**Інформаційні джерела**

1. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. – К., 2000. – 368 с.
2. Кацинська Л. Л. Виховний процес у сучасній школі / Кацинська Л. Л. – Рівне, 1999. – 185 с.

# ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ «АВТОМАТИЗОВАНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ» НА ВІРТУАЛЬНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ ПУЕТ

***Г. В. Карнаухова,*** *старший викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

На виконання наказу ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» «Про створення навчально-тренінгового комплексу «Віртуальне підприємство» університету № 44-Н від 5.04.2011 у ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» був створений відповідний навчально-тренінговий комплекс.

Концепція віртуальних підприємств вперше з'явилась у роботах Davidow W., Malone M. [1] та Byrne J. A. [2] Virtual Corporation. Однією з особливостей віртуального підприємства є використання інформаційних і комунікаційних технологій, на основі яких вони реалізовані. Навчально-тренінговий комплекс «Віртуальне підприємство ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» ґрунтується на платформах «1С-Підприємство 8.2», «Парус – підприємство 7.40» (рішення для малих та середніх підприємств), «Галактика», «УКС-Проекти» (спеціалізоване рішення, найкраще пристосоване для підприємств УКООПСПІЛКИ), що характеризуються широкими функціональними можливостями.

В процесі проходження навчального практикуму з курсу «Автоматизовані системи управління» на віртуальному підприємстві студенти напряму підготовки 6.030502 «Економічна кібернетика» мають змогу набути спеціальні знання та навички, які застосовуються в конкретній майбутній професійній діяльності.

Проведення навчальних тренінгів на первинних посадах адміністративно-управлінського апарату віртуального підприємства, а також на робочих місцях працівників кожного з підрозділів віртуального підприємства має на меті ознайомлення студентів з реальними завданнями, які вимагають свого вирішення в умовах існуючих інформаційних, нормативних та

ресурсних обмежень, закріплення навичок виконання окремих функціональних обов'язків. Проходячи тренінг на віртуальному підприємстві ПУЕТ, студенти мають можливість поглибити своє розуміння умов діяльності конкретного підприємства, оволодіти навичками та вміннями виконання завдань та обов'язків як окремих функціональних підрозділів, так і відповідних фахівців, а також набути досвід роботи у колективі [3]

Навчальний тренінг, що проводиться на віртуальному підприємстві, передбачає не лише набуття навичок розв'язку традиційних задач організаційного управління, а й інноваційних завдань, пов'язаних з розробкою і впровадженням принципово нових проектів, спрямованих на удосконалення діяльності підприємства з урахуванням стану зовнішнього та внутрішнього середовищ. Цьому сприяє, зокрема розробка нових конфігурацій, реалізованих у Конфігураторі «1С-Підприємство 8.2», що дозволяє проектувати нові рішення будь-якої структури та будь-якої складності.

Використання навчальних тренінгів з курсу «Автоматизовані системи управління на віртуальному підприємстві дозволяє вирішити задачу забезпечення високого рівня конкурентоздатності випускників ВНЗ економічного профілю – наближення середовища навчання до реальних умов роботи майбутніх фахівців.

**Інформаційні джерела**


1. Byrne J. A The Virtual Corporation / J. A. Byrne, R. Brandt, O. Port // Business Week, Issue 3304 – 1993. – 8 Feb. – P. 98–102.
2. Davidow W. The Virtual Corporation: Structuring and Revitalizing the Corporation for the 21st Century / Davidow W., Malone M. – New York : Harper Collins. – 1992.
3. Рогоза А. Створення навчально-тренінгового комплексу «Віртуальне підприємство» ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» / А. Рогоза, І. Івченко, В. Божко // Інноваційні комп'ютерні технології у вищій школі : матеріали 3-ї науково-практичної конференції,

18–20 жовтня 2011 року, Львів / Національний університет «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 72–77.
4. Нестуля О. О. Модернізація освітньої діяльності університету: завдання, інноваційні технології та досвід впровадження : навч. посіб. Т. 1–9 / О. О. Нестуля, В. П. Косаріна, М. Є. Рогоза, Н. І. Огуй, Н. В. Герман. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009.
5. Рекомендації внутрішньовузівської наради-семінару: «Реалізація програми створення навчально-тренінгового комплексу «Віртуальне підприємство» університету» від 30.08.2011 р. – Полтава : ПУЕТ, 2011.

## ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ КЕЙС-СТАДІ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

***О. А. Івасенко,*** *к. е. н.*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Серед проблем, властивих українській освітній системі провідне місце займають питання щодо недостатньої якості освітніх послуг *професійної* підготовки фахівців та застаріла технологія навчання.

Розвиток економічного середовища та суспільства в цілому висуває перед навчальними закладами вимоги щодо перегляду зайнятих позицій в зазначених питаннях.

Одним із напрямів у вирішенні проблеми, а саме, наближення теоретичної бази та навчального процесу до практики діяльності підприємств в умовах ринку – застосування методів кейс-стаді.

Як показує досвід застосування в практиці навчальної діяльності методу кейс-стаді допомагає у вирішенні питань щодо придбання студентами-маркетологами навичок:

– селекція методів аналізу ситуацій (осмислення реальної виробничої ситуації);

– пошук варіантів рішення проблеми та аргументація кожного з них;

– відбір найбільш перспективних рішень.

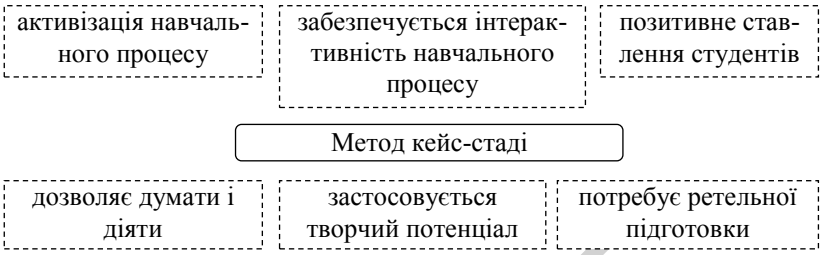



Рисунок 1 – Особливості методу кейс-стаді

Можна визначити наступні передумовами впровадження методу аналізу ситуацій в навчальний процес:

1. Зміна підходу при підготовці фахівців з «масового» (кількісного підходу) на «індивідуальне» (підготовки малих груп, окремих фахівців). Набуття освітою гнучкості відповідно вимогам ринку праці.

2. Зміна в орієнтирах навчання: від формування навичок засвоєння інформації до формування якостей лідера, творчого розвитку фахівця, здатності його приймати відповідні рішення в умовах сучасного бізнесу.

3. Комп'ютеризація навчального процесу.

4. Зростання витрат в освіту з одночасним зростанням віддачі від неї.

5. Концентрація інноваційних підходів в техніці, технологіях, підходах в освіті стає потужним джерелом нововведень.

Отже, кардинальні зміни в освітньому процесі вимагає принципових змін у підходах в навчальному процесі.

Переваги застосування методу аналізу ситуацій:

– потребує мобілізацію та активізацію діяльності як викладача, тай і студентів;

– створює умови духовної та творчої свободи особистості студента;

– надає можливість виховання загальнолюдських соціальних і професійних якостей;

– здатність до інтеграції до інших методів навчання.

В практиці бізнес освіти застосування методу кейс-стадій можна реалізувати в двох напрямах: внутрішньо корпоративна освіта та вища освіта, тому тематика кейсів може бути сформульована від загальних до досить предметних та вузькоспеціалізованих. Однак слід зауважити, що застосування методу аналізу ситуацій в бізнес-освіті є типовим для американської бізнес-школи. В умовах вітчизняної вищої освіти в ході впровадження в навчальний процес можна виокремити наступні «особливості»:

а) значний вплив державний установ на навчальний процес;

б) національна бізнес-освіта зосереджена переважно у вищих навчальних закладах, передбачає жорсткі рамки робочих навчальних планів тощо.

в) труднощі з написанням кейсів на базі вітчизняних підприємств.

Однак, даний методологічний підхід має певні переваги та дозволяє отримати позитивні результати в ході викладання дисциплін маркетингового циклу, що дозволяє стверджувати про актуальність та перспективи розвитку застосування кейс-стаді в процесі підготовки фахівців у сфері бізнесу.

## СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ «БІОТЕХНОЛОГІЯ»

***Н. О. Офіленко,*** *к. с.-г. н., доцент;*
***А. П. Кайнаш,*** *к. т. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Біотехнологія – міждисциплінарна галузь, що виникла на стику біологічних, хімічних і технічних наук. Це галузь знань, яка вивчає і розробляє методи отримання корисних продуктів для народного господарства і медицини, технології очистки побутових і виробничих відходів за допомогою біологічних об'єктів: мікроорганізмів, клітин, тварин, рослин та використання живих організмів і біологічних процесів у виробництві.

Біотехнолог – це спеціаліст, який має найширший кругозір та володіє знаннями в області хімії, генетики, мікробіології,

товарознавства, технології, біохімії, які необхідні для вирішення багатьох задач.

З розвитком біотехнології пов'язують вирішення глобальних проблем людства – ліквідацію недостачі продовольства, енергії, мінеральних ресурсів, поліпшення стану охорони здоров'я людей і якості навколишнього середовища.

Тому важливим для студентів напряму «Біотехнологія» є проходження практики, яка розрахована на закріплення у студентів теоретичних знань і набуття професійних навиків.

Важливе значення є практика на підприємствах України, зокрема у фармацевтичній, харчовій, парфумерно-косметичній, ветеринарній, переробній галузей промисловості та в сільському господарстві.

Студенти напряму підготовки «Біотехнологія» можуть проходити практику в хімічній, мікробіологічній, біохімічній лабораторіях, на підприємствах з виробництва різних продовольчих товарів, біопідприємствах; фармацевтичних компаніях; підприємствах аграрно-промислового комплексу; науково-дослідних інститутах та лабораторіях.

Бакалавр за напрямком «Біотехнологія» – це не тільки технолог біотехнологічного виробництва, але і селекціонер, біолог, науковий співробітник, менеджер, мікробіолог тощо.

Студенти напряму «біотехнологія» під час проходження практики зможуть набути професійні навички: роботи з лабораторним устаткуванням; навчитись відбирати проби; культивувати мікроорганізми; проводити мікробіологічні вимірювання устаткування та продукції; робити аналіз даних мікробіологічних показників.

В результаті проходження практики студенти напряму «Біотехнологія» повинні знати:

– закони та нормативні акти України, що забезпечують економічний захист країни;

– діючі нормативні документи на товари народного споживання;

– основні вимоги до технічного рівня якості продовольчих товарів;

– технологію виробничих процесів;

– елементи управління якістю, асортиментом, матеріально-фінансовим станом підприємства;

– типи інформаційного забезпечення наукових досліджень.

Під час проходження практик студенти повинні навчитися:

– досліджувати якість товарів;

– забезпечувати ефективність технології виробничих процесів;

– здійснювати контроль за дотриманням технологічних процесів;

– проводити мікробіологічне вимірювання продукції та устаткування.

Тому, суттєво важливим для майбутніх фахівців з напряму «Біотехнологія» є набуття навичок повноцінної професійної діяльності в сферах, що потребують знань: основних законодавчих, керівних, інструментальних, нормативних документів, які регулюють виробничу діяльність підприємств; засобів створення сприятливих умов для прискорення товаропросування; процесів удосконалення контролю за якістю товарів, оцінки впливу на формування виробничої та асортиментної стратегії підприємства; методів організації закупівлі, зберігання, транспортування та приймання товарів; вимог до складання контрактів на постачання товарів; вимог до складання претензій на неякісні товари; принципів побудови та основних напрямків діяльності виробничих підприємств, державних установ і служб, що забезпечують захист споживчого ринку від неякісної та небезпечної продукції.

## ІННОВАЦІЇ У НАВЧАННІ ТОВАРОЗНАВЦІВ

***І. В. Пахомова,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Інновації характерні для будь-якої професійної діяльності людини, і тому стають предметом вивчення, аналізу і впровадження. Тому для підготовки конкурентоспроможних фахівців з

товарознавства у навчальному процесі та наукових дослідженнях широко використовуються сучасні інноваційні технології і ресурси.

Загалом під освітніми інноваційними технологіями розуміється якісно нова сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання й управління, яка приносить суттєві зміни у результат педагогічного процесу. У педагогічній діяльності інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати навчально-виховного процесу.

В останні роки в теорії і практиці вищої освіти все більше уваги приділяється інтерактивним технологіям навчання, що характеризуються особистісною та професійною спрямованістю та є визначальними серед інноваційних освітніх технологій. Інтерактивні технологій мають значні переваги над класичними, що полягають у реалізації принципу взаємодії між викладачем і студентом у процесі навчання; рівноправних партнерських відносинах між викладачем і студентом протягом усього періоду навчання; співробітництві студентів, що ґрунтується на педагогічних принципах співпраці і взаємодії; спрямуванні навчального процесу на самостійне здобування студентами знань, умінь та навичок; набутті студентами професійних і життєвих компетенцій.

Інноваційні технології навчання в процесі викладання навчальних дисциплін орієнтуються на формування компетентності студентів-товарознавців і забезпечення їх якісної підготовки. Крім того підготовка фахівців повинна передбачати формування таких додаткових якостей випускників як володіння сучасними інформаційними технологіями, здібність до саморозвитку, мобільність, конкурентоспроможність на ринку праці.

Серед інноваційних освітніх технологій, які широко використовують можна виділити наступні: комп'ютерні навчаючі та контролюючі програми, інтернет-технології, технологій проектного навчання, інформаційні методи навчання, методи активізації пізнавальної діяльності студентів, запровадження індивідуалізації навчання. Під час підготовки товарознавців викладачі поряд із традиційними методами навчання у вигляді лекцій,

практичних та лабораторних занять, впроваджують різні інтерактивні методи. Активно застосовуються в навчальному процесі дискусії, ділові ігри, навчальні та контролюючі тести, ситуаційні завдання тощо.

Дані інноваційні методи можуть реалізовуватись як в традиційній, так і дистанційній формі навчання. Зважаючи на вимоги сучасності щодо спрямування навчального процесу на самостійне здобуття студентами знань викладачі беруть активну участь у розробці та впроваджені дистанційних курсів. Це дозволяє індивідуалізувати процес передавання і засвоєння знань, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Таким чином, впровадження і використання інтерактивних освітніх технологій під час підготовки товарознавців забезпечує створення комфортних умов навчання. При цьому кожний студент стверджується як творча особистість і має можливість реалізувати свої здібності. А також отримати знання, уміння та навички для майбутньої професійної діяльності.

## ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНИХ ГРАФІЧНИХ РЕДАКТОРІВ В ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ НАПРЯМІВ ПІДГОТОВКИ «ТЕХНОЛОГІЯ ХАРЧУВАННЯ» ТА «ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА»

***Д. А. Миронов,*** *старший викладач;*
***А. О. Різуненко,*** *к. т. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

В наш час підготовка висококваліфікованих спеціалістів тієї, чи іншої галузі неможлива без використання практичних програм, спрямованих на створення більш повної уяви студентів про обрану спеціальність та оволодіння основними законами та принципами майбутньої професії.

Сьогодні більшість компаній на ринку програмного забезпечення, які ще донедавна розробляли свої продукти лише для

комерційного використання презентують полегшені версії, з метою використання їх, як вдома так і в навчальному процесі. Зокрема можна виділити таких розробників, як компанія АСКОН, що представила програму КОМПАС-3D Home, яка не є комерційною версією програмних продуктів родини КОМПАС та не призначена для використання у виробничій діяльності, що пов'язана із отриманням прибутку. Особливостями цієї версії є те, що в ній можливо виконувати власні домашні завдання, курсові та дипломні проекти. Компанія AUTODESK протягом тривалого часу випускає на ринок версії із позначенням LITE. При встановленні даних версій не потрібно мати ключ, програма встановлюється автоматично і також не призначена для комерційного використання.

За даними компанії АСКОН на території СНД графічні редактори впроваджені в навчальний процес в більш ніж 1 000 вищих навчальних закладах. З їх допомогою вирішуються наступні завдання:

– виконуються графічні частини курсових та дипломних проектів, лабораторні та практичні роботи з інженерної та комп'ютерної графіки, нарисної геометрії, технічної механіки;

– бібліотеки та додатки до графічних систем формують у студентів технічних спеціальностей уяву про стандарти на конструктивні елементи різних галузей виробництва;

– окремі спеціалізовані додатки до систем знайомлять студентів архітектурно-будівних спеціальностей з основними технологічними розділами проектування в промислово-цивільному будівництві;

– за допомогою вказаних програмних продуктів, при використанні комплексних рішень можливо змоделювати в умовах учбової лабораторії роботу конструкторського, технологічного та проектного бюро [1].

Враховуючи вказані переваги використання програмних графічних редакторів, кафедра загальноінженерних дисциплін (ЗІД) Полтавського університету економіки і торгівлі (ПУЕТ) починаючи з 2009 року, впроваджує у навчальний процес ви-

вчення графічного редактору КОМПАС-3D для студентів спеціальностей 6.051701 «Технологія харчування»; 6.140101 «Готельно-ресторанна справа».

Створено курс «Практикум з інженерної та комп'ютерної графіки», «Інженерна та комп'ютерна графіка». Графічний редактор КОМПАС-3D широко використовується при виконанні курсового проекту з дисципліни «Процеси і апарати харчових виробництв».

Станом на листопад 2013 року на сайті el.puet.edu.ua самостійно вивчають дистанційний курс «Практикум з інженерної та комп'ютерної графіки» понад 100 студентів Локального центру дистанційного навчання (ЛЦДН) ПУЕТ.

**Інформаційні джерела**

1. http://edu.ascon.ru/institutes/

## ІННОВАЦІЙНІ ОБ'ЄКТИ КАФЕДРИ В ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ «ТУРИЗМ» НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА

***Г. П. Скляр,*** *д. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Сфера туризму в умовах перехідної економіки є одним із можливих джерел соціально-економічного розвитку України. Аналіз динаміки ринку освітніх послуг та ринку праці свідчить про перспективність підготовки кадрів для індустрії гостинності, інноваційний характер розвитку туризму. Тому тема доповіді є актуальною.

Аналіз навчальних планів і організації практичної підготовки студентів в європейських вищих навчальних закладах, зокрема Швейцарії і Польщі, що готують фахівців для сфери гостинності, туризму, рекреації, готельного і ресторанного бізнесу тощо дозволив виявити загальну направленість навчання на формування практичних навиків, використання компетентнісного підходу до організації навчального процесу.

За оцінками експертів, представників топ-менеджменту провідних вітчизняних туроператорів, вищі навчальні заклади повинні готувати фахівців з напряму підготовки «Туризм» з доброю загальною ерудицією; вмінням розмовляти на кількох іноземних мовах; з нормальною комп'ютерною грамотністю; розвинутим економічним мисленням; глибокою психологічною підготовкою, вмінням спілкуватися з клієнтами.

Огляд інформаційних, науково-методичних і методичних публікацій з заявленої проблеми [1–7] підтверджує актуальність створення при кафедрі туристичного та готельного бізнесу ПУЕТ у 2013 р. туристичного інформаційного центру, центру паломницького і цивілізаційного туризму, науково-дослідної лабораторії «Гостинність». На нашу думку, діяльність вказаних інноваційних об'єктів кафедри туристичного та готельного бізнесу сприятиме розвитку партнерських відносин кафедри з суб'єктами господарювання сфери туризму, посиленню практичної підготовки викладачів і студентів в процесі реалізації спільних інноваційних проектів, виконання практичних завдань на реальних матеріалах, організації навчальної, виробничої та переддипломної практики, закордонного стажування тощо. На стадії реалізації знаходиться проект створення туристичної агенції «Студентська», що розширить можливості кафедри щодо практичної підготовки викладачів і студентів.

Таким чином, в публікації дістали подальшого розвитку концептуальні положення щодо розвитку практичної підготовки студентів в структурі освітньої компоненти сфери туризму на засадах партнерства з використанням інноваційних об'єктів кафедри.

**Інформаційні джерела**

1. Дзяна О. С. Значення виробничої практики у підготовці кадрів туристичної сфери / О. С. Дзяна // Актуальні проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні: теорія і практика : матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 квітня 2013). – Київ : 2013. – С. 54–56.
2. Зміст та структура підготовки фахівців для туристичної індустрії у Львівському державному інституті економіки і

туризму: інформаційне видання. – Львів : Львівський державний інститут економіки і туризму, 2013. – 92 с.
2. Кобзова С. М. Рекомендації щодо впровадження технології підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів у навчальний процес ВНЗ / С. М. Кобзова // Актуальні проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні: теорія і практика. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 квітня 2013). – К., 2013. – С. 93–95.
3. Лукьянова Л. Г. Псевдонновационный стандарт как проблема образования в туризме и гостеприимстве / Л. Г. Лукьянова // Актуальні проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні: теорія і практика : Матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 квітня 2013). – К., 2013. – С. 129–132.
4. Мартинюк І. А. Методологічний аналіз компетентнісного підходу у професійній підготовці агента з організації туризму / І. А. Мартинюк // Актуальні проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні: теорія і практика : Матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 квітня 2013). – К., 2013. – С. 152–154.
5. Наскрізна програма практики студентів I–V курсів денної форми навчання спеціальності «Туризм» (Уклад. В. Г. Герасименко, І. Л. Литовченко, С. Г. Нездоймінов. – Одеса : ОДЕУ, ротапринт, 2004 р. – 26 с.).
6. Методичні вказівки для виконання виїзних занять з курсу «Рекреаційна географія» для студентів 1 курсу денної форми навчання спеціальності «Туризм» (Укл. А. В. Замкова. – Одеса : ОДЕУ, ротапринт, 2007 р. – 28 с.).

## СУЧАСНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ СТУДЕНТІВ ДО АКТИВНИХ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

***Н. А. Новицька,*** *старший викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Активне заняття фізичною культурою та спортом – це один із найбільш діючих засобів виховання у майбутнього фахівця

високого рівня організованості, цілеспрямованості, динамічності у вирішенні завдань, що постають перед ним.

А саме цих якостей не вистачає молодим фахівцям. Однак ефективне використання, цих якостей в решті решт, залежить від інтересів та потреби особистості.

В Україні на даному етапі створюються сприятливі умови для занять фізичною культурою та спортом. Відзначаючи успіхи в розвитку фізичної культури і спорту в Україні, слід зазначити, що все таки для більшості людей спорт залишається лише видовищем, і це необхідно виправляти.

Вивчаючи та аналізуючи проблеми підвищення інтересу студентів до фізичної культури з'ясовується, що результатів можливо досягнути лише при активній участі у цьому процесі самих студентів. Але в силу об'єктивних та суб'єктивних причин практика самостійних занять фізичними вправами себе не виправдала. Тому мета підвищення інтересу до занять, як і раніше вирішується у навчально-тренувальному процесі. На жаль, нововведення, які застосовуються у практиці вузівського фізичного виховання не приносять бажаного ефекту, тому що не завжди співпадають з інтересами студентів. Тому виникає необхідність у створенні та впровадженні таких сучасних форм занять, які допоможуть зацікавити студентську молодь в покращенні своєї фізичної підготовленості, та будуть ефективно впливати на функціональні можливості займаючихся.

В якості одного із можливих варіантів успішної реалізації активного включення студентів у процес фізичного виховання може бути взята така форма навчального процесу, при якій практичні заняття відповідали б інтересам студентів.

На думку фахівців, найбільш перспективним напрямком організації занять з фізичного виховання є вдосконалення організації навчального процесу, що ґрунтується на використанні елементів різноманітних видів спорту через вільний вибір форм занять тим або іншим видом спорту.

Отже слід зазначити що у кожного студента фізична культура формує свої інтереси у галузі фізкультурно-спортивної діяльності. Наявність інтересу не тільки спонукає студентів до

відвідування занять лише заради отримання заліку, але й формує їх спрямованість до навчання, розвиває естетичні смаки, активізує їх рухову активність, тим самим підвищує фізичні якості та підтримує високу працездатність на протязі всього періоду навчання.

## ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ, МЕТОДИ І ТЕХНОЛОГІЇ В ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУП З КОРЕГУЮЧОЇ ГІМНАСТИКИ

***А. Є. Кобобел,*** *викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Фізична культура, будучи складовим елементом культури особистості, потужної передумовою здорового способу життя значно впливає не тільки на підвищення фізичної підготовленості, поліпшення здоров'я, але і на поведінку людини в побуті і в процесі навчання. Збереження і зміцнення здоров'я студентської молоді – один з пріоритетних завдань, що стоять сьогодні перед університетом.

На сьогодні, досить високий відсоток студентів (15–20 %), мають ослаблене здоров'я. Діапазон захворювань досить широкий, однак найбільш поширеними є порушення осанки. На фоні цього, розвиваються такі серйозні захворювання як сколіоз, остеохондроз, вегето-судинна дистонія, виникають різні розлади діяльності а потім захворювання внутрішніх органів. Правильна осанка, добре сформована грудна клітина, а також симетрично і досить розвинені м'язи є не лише основою красивої і стрункої фігури, але і запорукою фізичного здоров'я.

Одним з найкращих способів попередження та усунення дефектів осанки – є корегуючі фізичні вправи тобто корегуюча гімнастика.

Метою корегуючої гімнастики є формування правильної осанки і виправлення її дефектів.

Завданням корегуючої гімнастики є активізація обмінних процесів; формування м'язового корсета; вироблення силової

витривалості м’язів; тренування рівноваги, поліпшення координації рухів; відновлення дихального стереотипу; нормалізація емоційного тонусу людини.

Виправлення дефектів осанки досягається за допомогою спеціальних вправ. На заняттях виконують спеціальні вправи - для розтягнення і укріплення м’язів, загально розвиваючі вправи з поступовим підвищеним навантаженням. Ефективність застосування спеціальних вправ багато в чому залежить від початкових положень. Найбільш ефективними для розвитку м’язів корсета і усунення дефектів осанки – є положення сидячи, лежачи на спині, на животі, на боку і стоячи на колінах. На заняттях з корегуючої гімнастики рекомендовано використовувати вправи за методикою Пілатесу, вправи з фітболами та вправи на профілакторі Євмінова.

Заняття за методом Пілатесу – це унікальна система управління тілом, що направлена на поєднання тіла і розуму, на поліпшення постави, на розвиток гнучкості і пластичності та на почуття рівноваги.

При заняттях пілатесом слід дотримуватися 8 основних принципів: релаксація, концентрація, вирівнювання, дихання, центрування, координація, плавність рухів, витривалість.

Дотримуючись правил пілатесу можливо зміцнити здоров’я, підвищити життєвий тонус, зростити працездатність, набути життєвої енергії, бадьорості і життєрадісного настрою.

Програма FIT – BALL (фітбол) – це аеробіка з використанням спеціальних м’ячів, відповідного розміру. Вправи на фітболах сприяють лікуванню та профілактиці таких захворювань, як остеохондроз, різновидності неврастенії. Програма на фітболах розроблена спеціально для ефективності вправ на корекцію фігури, розвитку координації та гнучкості, виправлення осанки.

Профілактор Євмінова – це унікальний багатофункціональний тренажер, якій знімає навантаження з хребта, забезпечує його оздоровчий ефект за рахунок витягування та укріплення м’язів спини. Займаючись щодня, можна позбутися таких захворювань, як остеохондроз, грижі дисків, сколіоз, остеохондроз, відновити і зберегти здоров’я та збільшити зріст людини.

Темп виконання вправ може бути повільний, помірний чи середній. Дозування залежить від самопочуття студентів. Всі вправи обов'язково виконуються, як в праву так і в ліву сторону.

Необхідно слідкувати за чистотою серцевих скорочень (ЧСС). Вона не повинна перевищувати 130–140 ударів. При підвищенні ЧСС необхідно давати вправи на дихання.

Таким чином, можливо зробити висновок, що корегуюча гімнастика, як форма фізичного виховання направлено на формування у студентів комплексу спеціальних знань, життєво і професійно необхідних рухових умінь і навичок та підвищення функціональних можливостей організму.

## ПРОБЛЕМІ ДЕФІЦИТУ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ЧОЛОВІКІВ 18–25 РОКІВ

***О. В. Сипало,*** *викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

**Постановка проблеми.** Погіршення стану здоров'я дорослих в умовах соціальної, економічної та політичної нестабільності проявляється скрізь. Депопуляційні процеси в Україні переважно зумовлені високою смертністю чоловіків продуктивного віку. Головна причина цього феномену, як засвідчують дослідження Г. Л. Апанасенка, полягає у фізичній деградації чоловічої популяції України (зниження максимальних аеробних можливостей ефективності внутрішньоклітинного обміну – за межі «безпечного» рівня, зумовленого еволюцією). Показано, що у безпечній зоні здоров'я перебуває менше 1 % чоловіків України. Значно зросла смертність чоловіків молодого та зрілого віку.

Майже кожна друга смерть у світі відбувається через неінфекційне захворювання. Цивілізований світ сьогодні потерпає від так званої епідемії хронічних неінфекційних захворювань. Серцево-судинні захворювання вважаються нині найголовнішою проблемою індустріалізованих країн. У сучасному світі більшість смертей відбувається внаслідок «хвороб цивілізації» (32 млн) і більше ніж половина з них (16,7 млн) – наслідок серцево-судинних захворювань, інфаркти та інсульти посідають

перше та друге місця відповідно серед причин смертності чоловіків та жінок. Імовірність смерті українських чоловіків віком 15–60 років становить 384 особи на 1 000, що є одним із найгірших показників серед цивілізованих країн світу. Смертність населення у пострадянських слов'янських державах виявилася настільки значною, що її визначили як найсуттєвішу подію, що відбулася у світовій системі охорони здоров'я XX ст.

За тривалістю життя українські чоловіки посідають 135-те місце в світі (в середньому 62 роки), а жінки – 100-те (в середньому 73 роки). Різниця між тривалістю життя чоловіків та жінок становить від 11 до 14 років. За часів незалежності в Україні сформувалася нетипова структура смертності: третина померлих – люди працездатного віку, серед них майже 80 % – чоловіки. За прогнозами фахівців 40 % хлопчиків, яким сьогодні 16 років, не мають шансів дожити до 60-річного віку.

Негативні тенденції в стані здоров'я обумовлені багатьма чинниками соціально-економічного характеру, змінами навколишнього середовища, нездоровим способом життя, ризиковою поведінкою тощо.

Сучасний стан здоров'я населення України формується під впливом способу життя, соціально-економічних, екологічних, біологічних чинників і характеризується поєднанням патологічних проявів з різною тяжкістю та поширеністю. Єдиний вихід із ситуації, що склалася, – підвищення повсякденної рухової активності та, за необхідності, включення спеціальних аеробних вправ помірної інтенсивності.

***Мета дослідження*** – вивчити рівень здоров'я та рухової активності чоловіків 18–25 років.

***Методи дослідження*** – аналіз та узагальнення даних літературних джерел і документальних матеріалів; опитування, анкетування; методи визначення показників захворюваності; визначення кількісних показників здоров'я; методи оцінки обсягу рухової активності; методи математичної статистики.

***Результати дослідження та їх обговорення.*** Для суб'єктивної оцінки стану здоров'я чоловіків використовують вибіркові обстеження загальної захворюваності населення. У

багатьох країнах світу стан здоров'я досліджують методом анкетування.

Результати досліджень засвідчують, що в цілому чоловіки оцінюють свій стан здоров'я об'єктивніше, ніж жінки. Кількість негативних оцінок стану здоров'я серед жінок перевищувала число позитивних, а у чоловіків – навпаки. Зокрема, позитивно відповіли 40 % жінок та 60 % чоловіків, при цьому лише 9 % жінок та 18 % чоловіків повністю задоволені своїм станом здоров'я, не задоволені станом свого здоров'я частково або повністю – відповідно 56 і 38 % респондентів.

Під час соціологічних досліджень з'ясовано, що стан свого здоров'я та здоров'я членів сім'ї були і залишаються найпріоритетнішими цінностями серед життєвих орієнтирів як чоловіків, так і жінок. Це цілком природно, оскільки збереження і поліпшення здоров'я забезпечує продовження активного працездатного періоду життя. Важливо, що значення здоров'я усвідомлюється сьогодні не лише населенням старших вікових груп, а й молоді. Це свідчить про позитивні тенденції формування настанов здорового способу життя та поведінки самозбереження серед молодшої частини українського населення. На запитання про рівень важливості стану власного здоров'я для чоловіків питома вага тих, хто відповів «дуже важливо», становила 96 %.

Серед основних причин, які заважають займатися спеціально організованою руховою активністю, респонденти виділяють такі: брак вільного часу; не вважаю за необхідне; немає інтересу і бажання; велике побутове навантаження; немає матеріальних можливостей; не можу себе змусити, хоча й розумію, що заняття потрібні; просто лінощі. Більшість з перелічених причин належать до звично-побутової гіпокінезії, яка, на жаль, досить поширена у сучасному суспільстві, а також до вимушеної (пов'язаної зі збільшенням навчального навантаження) та професійно-виробничої (внаслідок зменшення частки ручної праці) гіпокінезії. При цьому в структурі вільного часу обстежуваного контингенту переважають пасивні види рухової активності: захоплення комп'ютерами, комп'ютерними іграми; читання художньої літератури, газет, журналів; прослуховування музики;

ПУЕТ

спілкування з друзями; заняття улюбленими справами; підвищення професійного рівня; відвідання спортивних видовищ, захоплення спортивними телепередачами, публікаціями.

За сучасних умов, коли серед чоловіків молодого віку спостерігається висока захворюваність неінфекційними захворюваннями, часті рецидиви хронічних захворювань, особливо актуальним є наукове обґрунтування рухових режимів, які б забезпечили українцям стабільний рівень здоров'я. Дослідження взаємозв'язків якісних і кількісних сторін рухової активності з показниками захворюваності і параметрами фізичного стану може набувати важливого значення для корекції фізичного стану та подальшої розробки питань, пов'язаних із обґрунтуванням нових підходів до раціоналізації рухових режимів, які забезпечують чоловікам «безпечний» рівень здоров'я.

Водночас відсутні сучасні дані про рівень рухової активності чоловічої популяції України, мало відомо і про те, від яких факторів (соціальних, економічних, мотиваційних, освітніх) він залежить. Отримання подібної інформації дозволить розробити рекомендації з кількісної і якісної характеристики режимів рухової активності для запобігання негативному розвитку ситуації.

## КАЛЛАНЕТИКА. ФОРМИ, МЕТОДИ ПІДХОДУ В ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ

***Н. О. Симоненко,*** *старший викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Програма фізичного виховання в нашому навчальному закладі передбачає форми організації занять, які можуть певною мірою компенсувати дефіцит рухової активності студентів, що виникає в умовах насиченого загальноосвітнього процесу. Покращення фізичного стану студентів, а отже і їхнього здоров'я, можливе лише при систематичних цілеспрямованих заняттях фізичними вправами, які мають тренуючий режим і носить розвивальний характер. Виконання фізичних вправ викликає посилене функціонування усіх органів та систем студентів, сприяє удосконаленню їхньої роботи та зміцненню здоров'я.

Виконуючи державну програму, кафедра фізичного виховання ПУЕТ озброює студентів теоретичними знаннями, навчає засвоювати свої фізичні навички, готує та вдосконалює майстерність студентів-спортсменів та виконання контрольно-тестових нормативів.

*Калланетика* – це комплекс статичних вправ, що дозволяють добре розтягувати і скорочувати всі групи м'язів. Свою назву отримала на честь автора – Каллана Пінкні. За допомогою системи вправ відбувається активізація глибоких м'язових груп, що дозволяє в короткі терміни досягати прекрасних результатів.

Під час занять використовуються вправи на розтяжку, при цьому задіюються практично всі м'язи тіла черевного преса, сідниць, ніг, рук, плечей, спини, стегон. Займаючись лише одну годину калланетикою, організм отримує навантаження, зіставну з сімома годинами занять класичним шейпінгом або 24 годинами аеробіки. Чого можна домогтися, використовуючи комплекс вправ калланетики?

- Зниження ваги, і як наслідок, зменшення обсягу.
- Відновлення обміну речовин.
- Покращення постави.
- Укріплення м'язового корсета.
- Гарного володіння своїм тілом.

За даною методикою можуть займатися жінки, будь-яких вікових груп і з різною масою тіла.

У короткі терміни розвивається гнучкість і пластика. Статура стає привабливою за рахунок формування грудних м'язів, плечей, стегон, сідниць. Підтягуються м'язи черевного пресу. При зниженні ваги поліпшуються обмінні процеси, що призводить до оздоровлення організму в цілому.

Постійно займаючись калланетикою, немає необхідності відвідувати тренажерні зали та фітнес-центри, сидіти на виснажливих дієтах. Це надає можливість поліпшити стан здоров'я, розвити гнучкість, пластику та набути здорового способу життя.

При занятті калланетикою не потрібно перенапружуватися. Поступово і м'яко збільшувати навантаження. Робити те, що виходить і не намагатися швидко досягти результатів. Щоб

краще фіксувати свої рухи, рекомендується проводити заняття перед дзеркалом, але це не принципово. Під час вправ не затримувати дихання. Воно має бути рівним і спокійним. Проводити заняття, щоб не збити темп, краще в тиші. Не потрібно боятися додатка ваги на початковому періоді занять калланетикою. Це не зайва вага, а м'язи, які починають збільшуватися в процесі тренувань. Це стосується і області черевного пресу. Протягом короткого часу все приходить в норму.

У перший час рекомендується займатися калланетикою 2 рази на тиждень по 1 годині. Коли вага знизиться, можна буде приділяти всього 1 годину на тиждень. Після того, як фігура знайде хорошу форму, достатньо буде 15 хвилин, але щодня.

Усього кілька годин, віддані занять калланетикою, дозволяють відразу ж після кожного заняття виміряти і зважити отриманий результат. При постійних заняттях калланетикою м'язи розвиваються до певної міри і надають жіночому тілу красиву форму без всяких рельєфних надмірностей.

Досягнення мети фізичного виховання залежить від ефективності проведення кожного заняття в системі фізичного виховання у ВНЗ. Для забезпечення цілеспрямованої діяльності викладачів та студентів, сприятливої робочої обстановки і дисципліни занятті викладачеві необхідна ретельна підготовка, яка повинна починатися до початку навчального року і ґрунтуватися на вивченні вимог навчальної програми.

Здорова людина – звичайно людина життєрадісна, оптимістично настроєна, інтереси її широкі й різноманітні, їй легше обходити життєві перешкоди, переборювати труднощі на шляху до мети.

## ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В ШКОЛІ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

***В. О. Талалаєв,*** *к. т. н.*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Стан розвитку вищої освіти в Україні свідчить про існування цілої низки проблем у підготовці фахівців, яка б відповідала

рівню розвинутих країн Європи. Відсутність адекватного управлінського впливу з боку органів управління освітою лише посилює негативні тенденції в освітянській сфері. Особливо помітними стали посилення процесів бюрократизація, заформалізованості навчального процесу, посилення адміністративних методів управління освітою. Для більшості вищих навчальних закладів України такі інноваційні масові заходи як впровадження кредитно-модульної системи навчання, впровадження освітніх стандартів і контроль за їх дотриманням, застосування сучасних інформаційних технологій перетворились в посилення бюрократичного тиск, який неминуче супроводжується звуженням простору творчої, креативної діяльності центральної фігури навчального процесу – викладача. В результаті суттєво падає рівень творчої складової навчального процесу, знижується активність студентів при реалізації творчих завдань підготовки фахівців.

В ситуації що склалася посилення факультативної поза аудиторної форми роботи зі студентами може стати суттєвим фактором, який сприятиме посиленню творчої активності як студентів так і самих викладачів, а при певному рівні їх розвитку може стати альтернативних засобом вирішення завдань навчання студентів. Саме таку мету поставили перед собою ініціатори створення на кафедрі менеджменту ПУЕТ Школи Сучасного Менеджменту (ШСМ).

ШСМ як форма позааудиторної роботи розглядається як навчально-дослідницьке середовище ефективних комунікацій студентів, учнів випускних класів загальноосвітніх шкіл, викладачів університету і практиків регіону, яке ставить за мету:

1. Пошук, освоєння, розробка і дослідження ефективності перспективних технологій і систем менеджменту.

2. Формування ефективних і адаптованих до умов діяльності підприємства (фірми) систем менеджменту.

3. Розробка і практична реалізація за замовленням підприємств програм підготовки і перепідготовки фахівців, здатних ефективно діяти в умовах використання перспективних систем і технологій менеджменту.

ПУЕТ

4. Виконання робіт з удосконалення та реінжинірингу систем менеджменту, розробки і впровадження перспективних технологій управління підприємств ( фірм) регіону.

Принципами, які кладуться в основу діяльності школи є:

1. Добровільна участь викладачів і студентів.

2. Відсутність жорсткої регламентації форм і способів здійснення діяльності, обов'язковим є документування виключно лише досягнутих результатів.

3. Сегментація діяльності за видами і рівнями підготовленості учасників.

4. Практична спрямованість заходів і програм діяльності на актуальні задачі і проблеми менеджменту підприємств.

5. Орієнтація на нові перспективні технології.

6. Облік досягнень учасників і використання мотиваційних механізмів просування за рейтинговими рівнями.

7. Поєднання рольової діяльності з демократичними принципами рівних прав учасників при вирішенні теоретичних проблем і розв'язанні практичних задач менеджменту.

Впровадження різноманітних форм діяльності ШСМ від проведення майстер-класів до розв'язання практичних завдань, тісна співпраця творчих груп і колективів ШСМ з підприємствами і організаціями реального бізнесу зв'язок, залучення до роботи в школі широкого спектру фахівців університету є тими чинниками, які дозволять реалізувати цілі і мету створення ШСМ.

## РОЛЬ МОДУЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ВДОСКОНАЛЕННЯ САМОРОЗВИТКУ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ З ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

***С. В. Матвійчина,*** *здобувач*
*Фінансово-економічний коледж Буковинського державного фінансово-економічного університету*

Об'єктивні зміни в сучасному світі, які безпосередньо впливають на зростання темпів конкуренції на ринку праці, обумовлюють підвищення рівня вимог суспільства до вищих навчальних закладів, які готують молодших спеціалістів. В якісно

новому аспекті розглядається проблема реалізації людського потенціалу, а також ціннісно-цільові орієнтири та пріоритети під час підготовки фахівців у навчальних закладах I–II рівня акредитації. Зважаючи на те, що соціальні зміни вимагають професійної та соціальної мобільності, неперервної освіти й духовного самовдосконалення, на перший план виходить необхідність формування готовності до саморозвитку у студентів ще під час навчання.

Сьогодні науковці визначили, що саморозвиток сприяє самовдосконаленню та самореалізації особистості. Встановлено, що саморозвиток носить не самовільний та спонтанний характер, причому внутрішніми стимулами саморозвитку є потреби, мотиви, інтереси та установки самої особистості. Ми підтримуємо думку науковців стосовно того, що на активність процесу саморозвитку особистості суттєво впливає середовище.

Серед ключових компетентностей, які повинні бути сформованими у студентів під час навчання, центральне місце посідає компетентність саморозвитку і самоосвіти. Причому формування цієї компетентності особистості реалізовується через оновлений зміст освіти та інноваційні технології навчання, до яких і належить модульна технологія навчання. На основі напрацювань науковців встановлено, що модульна технологія володіє вагомим потенціалом в організації навчально-виховного процесу, адже передбачає чітку структуризацію змісту навчання, послідовний виклад теоретичного матеріалу. Викладачі, які використовують модульний підхід у навчально-виховному процесі, повинні забезпечити навчальний процес методичним матеріалом і розробити систему контролю і оцінювання знань, а також варіативність навчання, адаптацію навчального процесу до індивідуальних можливостей і запитів студентів.

Аналіз науково-педагогічних досліджень в галузі підготовки молодших спеціалістів з фінансів і кредиту до саморозвитку в умовах модульного навчання дозволив виявити у цьому процесі низку суперечностей між: інерційністю і консервативністю системи освіти у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації, що здійснюють підготовку молодших спеціалістів з фінансів

ПУЕТ

і кредиту на основі базової загальної середньої освіти за суспільно-гуманітарним напрямком профілізації, і необхідністю її перебудови; модернізацією системи підготовки молодших спеціалістів і недостатньою розробленістю організаційно-методичних аспектів щодо методичного забезпечення саморозвитку з урахуванням сучасних вимог модульної технології навчання; між запитом суспільства на фахівців з високим рівнем потреби до професійно-особистісного саморозвитку і недостатньою розробленістю педагогічних умов формування їх готовності до саморозвитку на основі модульної технології навчання.

Для практичного впровадження модульної технологія з метою вдосконалення саморозвитку молодших спеціалістів з фінансів і кредиту, які здобувають освіту в Фінансово-економічному коледжі Буковинського державного фінансово-економічного університету, розроблено: 1) модуль викладача: граф-схеми навчальних курсів, модульно-календарне планування, граф-схеми окремих навчальних модулів; 2) модуль студента – робочий план у вигляді посібника-портфоліо, що зазначає тему, тривалість модуля, джерела інформації, кількість обов'язкових контролів, вимоги до засвоєння модуля відповідно до Програми для загальноосвітніх навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації, що здійснюють підготовку молодших спеціалістів на основі базової загальної середньої освіти за суспільно-гуманітарним напрямком профілізації; 3) дидактичне забезпечення відповідного рівня вивчення предмету, яке включає в себе систему авторських розробок (диференційовані завдання, обов'язкові та індивідуальні розвивальні домашні завдання, тренінги, самостійні і контрольні роботи); 4) методичні рекомендації для викладацького складу щодо вдосконалення інтерактивного соціокультурного середовища для саморозвитку особистості майбутніх фахівців.

Отже, європейська орієнтація України, входження її в освітній європейський простір в контексті вимог Болонського процесу посилили увагу науковців до необхідності формування готовності до саморозвитку особистості. Вагомий позитивний ефект у вдосконаленні саморозвитку молодших спеціалістів з фінансів і кредиту посідає модульна технологія.

# РОЛЬ МУЗЫКАЛЬНОГО И ПЕСЕННОГО МАТЕРИАЛА В ПРОЦЕССЕ ОВЛАДЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКОМ

***Л. А. Светличная,*** *преподаватель*
*Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации*

В настоящее время изучение иностранных языков является неотъемлемым компонентом образования. Знание иностранных языков существенно облегчает возможность дальнейшего образования за границей и трудоустройства. Поэтому в обучении иностранным языкам используются всевозможные методики, которые облегчают и ускоряют изучение языка. Многие из них оказывают интенсивное эмоциональное воздействие на обучаемых. Используются различные творения, созданные носителями языка (литература, музыка, живопись, кинематография). В настоящее время все чаще обучение строится не на лингвистическом, а на коммуникативном, межкультурном подходе, что позволяет использовать ценные в культурном отношении аутентичные иноязычные материалы. Для того чтобы внести в процесс обучения разнообразие и развлекательный момент, во многих учебных курсах используется оригинальный или специально созданный для учебных целей музыкальный и песенный материал.

Развивающий аспект иноязычной культуры предполагает целенаправленное развитие у обучающихся: а) речевых способностей; б) психических функций, связанных с речевой деятельностью (речевое мышление, память, внимание, воображение); в) способности к общению; г) мотивации к дальнейшему овладению иноязычной культурой.

Воспитательный аспект иноязычной культуры означает следующее. Иностранный язык – это средство, с помощью которого можно не только приобретать и демонстрировать свой культурный уровень, свою способность мыслить, но и средство, с помощью которого можно оценивать чужую мысль, чужое творчество. Это ключ к другой культуре, следовательно, в процессе овладения иноязычной культурой у обучающихся

ПУЭТ

воспитывается чувство интереса к другим культурам, чувство взаимопонимания, терпимости и уважения к культуре другого народа.

Учебный аспект иноязычной культуры заключается в том, что обучающийся овладевает необходимыми видами речевой деятельности – говорением, письмом, чтением, аудированием.

Каждый из аспектов значим практически: познавательный влияет на мотивацию, развивающий облегчает овладение иноязычной культурой, воспитательный способствует и тому, и другому, и все они особенным образом проявляются при использовании в обучении иностранному языку музыкальных произведений.

Основополагающими функциями, объединяющими музыку и иностранные языки являются:

1) физиологическая (способствующая запоминания);

2) психогигиеническая (способствующая расслаблению, разгрузке);

3) эмоциональная (вызывающая чувства);

4) социально-психологическая (усиливающая динамику в группе);

5) когнитивная (способствующая мыслительным процессам);

6) функция бессознательного учения (сложные языковые структуры заучиваются на бессознательном уровне);

7) коммуникативная (способствующая общению).

Такая объединяющая концепция даёт основание использовать перечисленные функции в процессе обучения иностранному языку на основе использования средств музыкальной наглядности. Методические преимущества песен в обучении иностранному языку, на наш взгляд, можно сформулировать следующем образом:

– песни являются средством прочного усвоения и расширения лексического запаса, так как включают в себя новые слова и выражения. В песнях часто встречаются реалии страны изучаемого языка, средства выразительности, что способствует развитию знания стилистических особенностей языка и глубокого понимания специфики чужой культуры;

– в песнях лучше усваиваются и активизируются грамматические явления языка. Существуют учебные песни для обучения наиболее распространенным конструкциям. Они ритмичны, сопровождаются пояснениями, комментариями, а также заданиями и упражнениями (цель которых – проверка понимания и обсуждение содержания);

– песни способствуют овладению навыками иноязычного произношения, развитию музыкального слуха.

– песни способствуют осуществлению задач эстетического воспитания, содействуют сплочению коллектива, помогают раскрыть творческие способности каждого.

Песня является отражением существующей картины мира носителей языка, она отражает страхи, тревоги, проблемы, радости, ценности, размышления, мнения, поэтому через изучение песен глубже постигается чужая культура, формируется межкультурная компетенция.

## ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ СТИМУЛИРОВАНИЯ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ К ОБУЧЕНИЮ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

***Л. В. Вишневецкая***
*УО «Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации»*

В условиях интенсивного развития международных торговых отношений, поиска новых рынков сбыта, привлечения в экономику государства зарубежных инвесторов повышается роль обучения иностранным языкам студентов в экономических вузах. Будущие специалисты экономического профиля должны обладать иноязычной коммуникативной компетенцией, что предполагает их свободное общение на иностранном языке со своими зарубежными партнерами, умение вести деловые переговоры и переписку на иностранном языке. Между тем практический опыт работы автора статьи свидетельствует о том, что уровень мотивации студентов к обучению иностранным языкам в неязыковом вузе является недостаточно высоким. Одна из причин выявленной проблемы связана с последствиями стре-

мительного развития компьютерных информационных технологий, появления большого количества программных продуктов (различных электронных лингвистических редакторов), используя которые, студенты отказываются от традиционных способов работы с аутентичными текстами профессиональной направленности, предпочитая автоматический электронный перевод с родного на иностранный язык и наоборот. Как следствие – несформированность у студентов продуктивных умений продуцировать развернутое подготовленное и неподготовленное устное и письменное высказывание по проблемам социокультурного и профессионального общения; самостоятельно резюмировать полученную информацию; устно и письменно обмениваться профессиональной и непрофессиональной информацией; выполнять письменные задания, логично излагать свои мысли, соблюдая стилистические и жанровые особенности; владеть навыками составления частного и делового письма; переводить, реферировать и аннотировать профессионально ориентированные и общенаучные тексты и др.

Решение проблемы возможно, на наш взгляд, посредством реализации инновационных педагогических технологий и методов, стимулирующих мотивацию будущих экономистов к обучению иностранным языкам, в числе которых отметим технологию иноязычного смыслотворчества, методы «Синквейн» и «Алфавит».

Применение технологии иноязычного смыслотворчества на занятиях по иностранному языку способствует активизации познавательной деятельности студентов, потребности и положительной мотивации в овладении иностранным языком. Студентам можно предложить задания: «Закончите предложение», «Объясните значение следующего слова», «Придумайте мини-ситуацию, в которой можно использовать данное слово» и др. Выполняя задания, студенты представляют свой индивидуальный смысл того или иного понятия, составляют смысловые ряды, учатся выделять сущность явления, обобщать главное, аргументировать свою точку зрения и вести диалог на иностранном языке.

Метод «Синквейн» эффективен при изучении студентами новых лексических тем на занятиях по иностранному языку. Алгоритм данного метода включает четыре последовательных шага студентов: 1) назвать одно существительное, относящееся к изучаемой лексической теме; 2) придумать два прилагательных, характеризующих названное существительное; 3) назвать три глагола, описывающих действия названного существительного; 4) подобрать устойчивое выражение, пословицу или поговорку с названным ранее существительным.

Метод «Алфавит» нацелен на развитие у студентов творческого мышления через организацию их познавательной деятельности. На первом этапе студентам предлагается вписать в каждую строку с соответствующей буквы алфавита слова на иностранном языке, начинающиеся с этой буквы и раскрывающие изучаемую лексическую тему. На втором этапе студенты зачитывают свои варианты и объясняют сделанный выбор. На третьем этапе студентам предлагается сгруппировать приведенные на каждую букву слова и объяснить, на основании какого критерия осуществлена классификация.

Отметим, что перечисленные выше инновационные технологии и методы являются лишь частью того, что может быть использовано преподавателями для повышения мотивации студентов экономического профиля к обучению иностранным языкам. Существенное значение имеют творческий потенциал преподавателя, уровень его профессионального мастерства, заинтересованность в результате, наличие и сформированность определенных личностных качеств и образований: дивергентного мышления, креативности, трудолюбия, обучаемости, эмпатии и др.

## МОДЕЛЬ КОМПЕТЕНЦИЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО ВЫПУСКНИКА ВУЗА

***И. А. Горчакова,*** *к. пед. н., доцент*
*ГВУЗ Донецкий национальный технический университет*

Цель данной работы – выявить основные компетенции, которыми должен обладать современный аналитик с точки

зрения работодателя, что позволит сформировать представление о современной модели конкурентоспособного выпускника по данному направлению.

Среди доступных в сети Интернет вакансий в результате поиска было отобрано 28 с пометкой «Аналитик» (дата поиска – 20.04.2013). Большая часть вакансий была выложена известными крупными международными и национальными компаниями: банками, промышленными предприятиями и компаниями по разработке программного обеспечения (рис. 1).

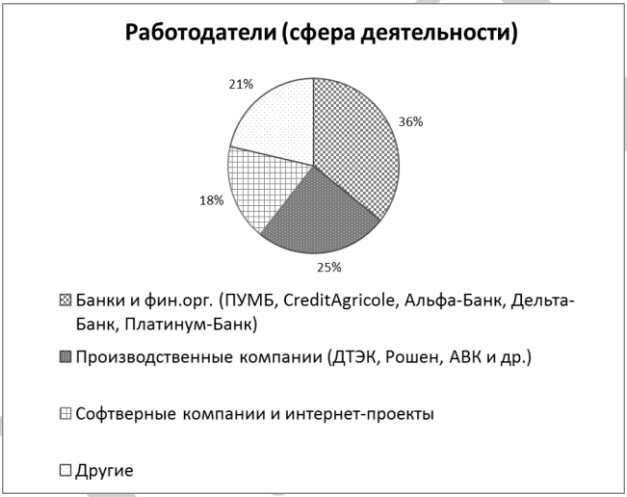



Рисунок 1 – Направления деятельности компаний-работодателей

Среди отобранных 28 вакансий (в модели приняты за 100 %), 2 предлагали работу в г. Донецке, остальные – в г. Киеве, что говорит о потребности в аналитиках преимущественно в головных офисах компаний и предприятий. В анализе не участвовали «сомнительные» вакансии со свободным или гибким графиком работы, с удаленной работой из дома (типа Финансовый Аналитик для участия в биржевых рынках типа Forex).

В результате обработки указанных в вакансиях требований, предъявляемых к знаниям и умениям кандидата, были выделены 9 основных позиций. В докладе будет представлен детальный

анализ по каждой. Здесь же покажем сформированную модель компетенций специалиста аналитика (рис. 2), полученную на основании вышеизложенной информации.




Рисунок 2 – Модель компетенций аналитика

Понятно, что данные результаты отображают требования работодателей по конкретной выборке вакансий, которую удалось сформировать за время исследования, и что эти результаты могут как совпадать, так и не совпадать с требованиями «новых» или «будущих» вакансий. Но, в целом, ожидается, что общая картина в части наиболее частых и популярных требований сохранится и в ближайшем будущем.

Дальнейшее использование такого рода моделей предполагает анализ соответствующих образовательных квалификационных характеристик, образовательно-профессиональных программ, учебных планов подготовки по специальностям для выявления «расхождений» и «пробелов».

# ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ВУЗА С РАБОТОДАТЕЛЯМИ В СФЕРЕ ТУРИЗМА НА УРОВНЕ РЕГИОНА: ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ И ПРОЕКТНЫЙ ПОДХОД

***О. Н. Завьялова,*** *доцент*
*НОУ ВПО Вологодский институт бизнеса*

В современном высшем образовании активно развивается практико-ориентированный подход, включающий переход от государственного формирования содержания образования к объединению усилий заинтересованных сторон в решении многофакторных проблем экономики и образования. Встает вопрос о новой, активной роли работодателя в продвижении и развитии современного высшего профессионального образования. Работодатели как потребители результатов деятельности вузов предъявляют актуальные требования, соответствие которым воспринимается в современных условиях как показатель эффективности образовательной организации. В качественном продукте деятельности вуза – выпускнике – по мнению работодателя обязательно должна быть хорошая базовая и профессиональная теоретическая подготовка, навыки решения практических задач, владение технологиями конкретной отраслевой направленности, высокая способность к самообучению, исполнительность и самодисциплина. Соответствие образования современным требованиям работодателей определяется многими факторами, главный из которых – качество профессиональной подготовки. В свою очередь, оно зависит от уровня преподавания и научных исследований, организации учебного процесса, разработки новых подходов к обучению. В исследовательском плане социальное партнерство вуза и работодателя рассматривается нами как взаимодействие двух сред: образовательной среды, которая определяет принципы и условия образования, согласно образовательному стандарту и профессиональной среды, формирующей требования к выпускнику вуза в части общекультурной и профессиональной подготовки [1].

Практико-ориентированное образование мы связываем с организацией образовательного процесса как непрерывной системы активных практик студентов с целью их «погружения в профессиональную среду».

Содержание профессиональной подготовки бакалавров туристской индустрии включает возможность получения практических навыков и умений, формирование личности будущего специалиста через развитие его профессиональных и личностных компетенций. Формирование партнерских отношений между предприятиями и вузом с целью совместной деятельности по разработке основной образовательной программы (ООП) в вузе проходит с непосредственным учетом требований работодателей и привлечения практиков к участию в образовательном процессе. Потенциал преподавателей-практиков активно реализуется в образовательном процессе вуза. К преподаванию учебных дисциплин профессионального цикла направления подготовки «Туризм» привлечены директор единственного в мире Музея кружева, организатор спортивно-оздоровительного туризма, практикующие менеджеры туристских фирм, менеджер проекта «Великий Устюг – Родина Деда Мороза», народный мастер художественных промыслов Вологодской области и др. Их опыт и профессиональное видение, безусловно, является важной составляющей в реализации образовательного стандарта.

Система практик (учебной, производственной и преддипломной) выстроена с учетом требований работодателей и актуальных задач развития экономики региона. Так, в ходе учебной практики студенты формируют общекультурные и профессиональные компетенции, работая в предприятиях сферы туризма (музеи, гостиничный комплекс, культурно-событийные мероприятия и т. п.), задачей производственной практики становится непосредственное погружение в деятельность туристической фирмы, преддипломной – проектирование турпродукта. Актуальные для региона и, что немаловажно, реализуемые в ближайшем будущем, темы выпускных квалификационных работ непосредственно представлены Департаментом между-

народных, межрегиональных связей и туризма Вологодской области. Практико-ориентированный и проектный подход в подготовке студентов для туристской деятельности позволяют объективно оценивать ход и результаты образовательного процесса и формировать требования к обучению с учетом запросов работодателей. По нашему представлению важно начинать обучать студентов технологии проектирования и формирования туристского продукта с первого года обучения. Поэтому перед вузом встают задачи, связанные с интеграцией традиционных эффективных технологий обучения с инновационными, «перемещением акцентов в отношении содержания и технологий обучения кадров на формирование профессиональных компетенций» [4]. В процессе создания и апробации новых образовательных технологий наряду с преподавателем на первый план выходит активная роль работодателя – представителей музейной сферы, гостиничного дела, турагентов и туроператоров, органов государственной и муниципальной власти, курирующих сферу туризма.

Так, в качестве пилотного проекта мы реализуем образовательную технологию туристских экспедиций. В цикле освоения основной образовательной программы мы рассматриваем экспедиции как исследование туристско-рекреационного потенциала региона (1–2 курс) и начало взаимодействия студентов с профессиональным сообществом в регионе, в муниципалитетах. Туристские экспедиции представляют собой циклы выездных одно-многодневных поездок – активной формы практических занятий, позволяющих реализовать профессионально-практические навыки. Такая форма обучения базируется на органичном сочетании межпредметных связей знаний и компетенций, полученных в ходе изучения учебных дисциплин, и осуществляется в ходе самостоятельной работы студентов при активной роли преподавателя и представителей сферы туризма муниципального образования. Туристские экспедиции характеризуются высокой степенью «погружения» в туристскую деятельность, включенностью студентов в комплексное тематическое исследование, активизацией мышления и творческой импровизации,

формированию ряда общекультурных и профессиональных компетенций. Студенческий конкурс «Инновационные проекты в туризме», проводимый в форме защиты проектов новых туристических маршрутов выявляет потенциально интересные и перспективные идеи, проводится при активном взаимодействии с работодателями. Среди лучших проектов, реализованных в дальнейшем на практике, мы считаем культурно-познавательный маршрут с интерактивной составляющей «Вологда купеческая» и приключенческая игра-квест «Легенды старой Вологды». Было подготовлено несколько версий интерактивной составляющей проектов. Апробация одной из них прошла в Вологодском государственном историко-архитектурном музее-заповеднике в рамках международной акции «Ночь музеев». Совместно с музеем «Дом купца Самарина» наши студенты представили интерактивную площадку «Чаепитие по-вологодски». Идея игры-квеста «Легенды старой Вологды» была реализована как часть бизнес-проекта «Инновационный объект туристской инфраструктуры города – памятник букве «О», получившего грант на реализацию в рамках конкурса «Вологда-площадка инноваций» в 2012 году. Целями проекта, представленного Вологодским институтом бизнеса, являлось создание инновационного объекта туристской инфраструктуры города – Памятника вологодскому говору, а на последующих этапах разработка комплекса мероприятий по развитию малого бизнеса в туристической сфере с использованием новой достопримечательности. Интерактивная программа-квест, разработанная студентами включала в себя командное соревнование с прохождением по маршруту, в котором задействованы все главные достопримечательности Кремлевской площади Вологды. Соревновательная игровая форма, помощь студентов-коммуникаторов, небольшие, но информативные рассказы студентов-экскурсоводов, технология квеста – поиск разгадки на загадку – все эти компоненты предполагают развивать этот маршрут специально для целевой аудитории школьников.

Туристская сфера ставит интересные и перспективные задачи, которые зачастую требуют неординарного решения. Опыт

показывает, что современное образование в сфере туризма можно реализовать только используя практико-ориентированный, проектный подход в активном взаимодействии с работодателями и государственными органами. А для соответствия рынка образования запросам и потребностям работодателей, необходимо, прежде всего, формировать заказ к системе образования и выстраивать систему социального партнерства.

**Информационные источники**


1. Аникеева О. А. Взаимодействие системы высшего профессионального образования и рынка труда: стратегия перемен // Вестник ассоциации вузов туризма и сервиса. – 2013. – № 1 (24). – С. 3–9.
2. Дусенко С. В. О современных практико-ориентированных подходах в организации переподготовки и повышения квалификации кадров в профильном туристском вузе // Туризм: право и экономика. – 2013. – № 1. – С. 14–19.
3. Горячева Т. К. Развитие региональной системы профессиональной подготовки туристских кадров в открытой образовательной среде : автореф. дисс. докт. пед. наук. / Горячева Т. К. – М., 2007. – С. 5.
4. Драчева Е. Л. Роль проектного обучения в формировании креативного мышления у будущих специалистов туристкой сферы / Драчева Е. Л. / Научный вестник МГИИТ. – 2009. – № 1. – С. 53–56.


## ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД В СФЕРЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ВУЗА С ГОСУДАРСТВЕННЫМИ ОРГАНАМИ И РАБОТОДАТЕЛЯМИ В СФЕРЕ ДИЗАЙНА


***Н. В. Путилова,*** *к. пед. н., доцент*
*НОУ ВПО Вологодский институт бизнеса*


В современном образовательном процессе активно развивается практико-ориентированный подход, включающий переход от государственного формирования содержания образования к объединению усилий заинтересованных сторон в решении

многофакторных проблем образования. Среди них – предоставление всем участникам образовательного процесса: педагогам, студентам, работодателям возможностей выбора содержания, форм и технологий учебного комплекса.

В такой ситуации, по мнению профессора Аникеевой О. А., встает вопрос о роли работодателя в «продвижении и развитии современного высшего профессионального образования и выстраивания прочных связей образования и рынка труда» [1]. Формируется новая система взаимоотношений системы образования, работодателей и государства.

Соответствие образования в сфере дизайна современным требованиям определяется многими факторами, главный из которых – качество профессиональной подготовки. В свою очередь, оно зависит от уровня преподавания и научных исследований, организации учебного процесса, выработки и освоения новых подходов к обучению, правильного определения приоритетов подготовки кадров. Трансформация системы подготовки профессиональных кадров для индустрии дизайна во многом обусловлена теми задачами, которые перед ней ставит рынок труда. Для соответствия рынка образования запросам и потребностям работодателей необходимо, прежде всего, формировать заказ к системе образования и выстраивать систему социального партнерства [4].

В этой связи актуально исследование таких проблем как возможности и условия взаимодействия системы образования и работодателя. В исследовательском плане социальное партнерство вуза и работодателя рассматривается нами как взаимодействие двух сред: образовательной среды, которая определяет принципы и условия образования, согласно образовательному стандарту и профессиональной среды, формирующей требования к выпускнику вуза в части общекультурной и профессиональной подготовки.

Практико-ориентированное образование мы связываем с организацией практики студентов с целью их «погружения в профессиональную среду», рассматриваем как «соотнесение

ПУЕТ

своего представления о профессии с требованиями, предъявляемыми реальным бизнесом».

Первостепенными задачами подготовки выпускников для современной сферы дизайна является «соответствие динамично изменяющимся потребностям отрасли, запросам общества и государства, формирование личности во всех многообразных формах ее проявления» [2].

Особое внимание в вузе уделяется основным компонентам системы образования. Изучены условия формирования партнерских отношений между предприятиями дизайна и вузом с целью совместной деятельности по разработке основной образовательной программы (ООП) по направлению подготовки 072500 «Дизайн» с учетом требований работодателей и привлечения практиков дизайн-бизнеса к непосредственному участию в образовательном процессе. Среди основных компонентов:

– Государственные образовательные стандарты (ГОС) и Федеральные государственные образовательные стандарты (ФГОС);
– образовательные программы по подготовке специалистов;
– квалификационные характеристики выпускников;
– положение об итоговой аттестации выпускников;
– программы всех видов практик;
– положения об учебно-методическом обеспечении дисциплин;
– учебно-методические комплексы по дисциплинам.

Мы разделяем точку зрения С. В. Дусенко, на систему современной подготовки студентов. Специфика заключается в быстром реагировании «на изменение потребностей рынка» и одновременного предоставления всем желающим возможности «для обучения в соответствии с их интересами». Итак, содержание профессиональной подготовки студентов, по мнению вышеуказанного автора, включает:

– фундаментальность и перспективность направления подготовки;
– возможность получения практических навыков и умений;

– формирование личности будущего специалиста через развитие его социальных и личностных компетенций [2].

Практико-ориентированный подход в подготовке студентов для туристической деятельности позволяет объективно оценивать результаты и ход образовательного процесса, формировать требования к обучению с учетом запросов работодателей.

В нашем вузе изучение учебного материала проходит с помощью адаптивных компьютерных обучающих программ, конкурсов, игр-викторин, бизнес-проектов, телеконференций, вебинаров, круглых столов, деловых игр, проектного обучения, семинаров с широким применением современных информационных и коммуникационных технологий.

По нашему представлению важно начать обучать студентов технологии проектирования и формирования дизайн-продукта с первого года обучения. Перед образовательным учреждением возникают задачи, связанные с интеграцией традиционных эффективных технологий обучения с инновационными, обеспечивающими формирование специалистов требуемого уровня подготовки. Таким образом происходит «перемещение акцентов в отношении содержания и технологий обучения кадров на формирование профессиональных компетенций» [5].

Возможность получения студентами практических навыков и умений в нашем вузе реализуется, в том числе и через приобщение к традиционным народным художественным промыслам региона. В настоящее время для привлечения туристов устраиваются выставки, ярмарки, красочные фестивали, посвященные народным художественным промыслам региона.

Глобализация породила всемирную тенденцию к ревитализации этнокультурной самобытности, традиционным народным промыслам [3]. Для них становится предпочтительнее регионы, имеющие самобытные традиции. В этом случае особая привлекательность раскрывается через народные художественные промыслы. В них открываются отдельные страницы истории, культуры, искусства, творчества, обычаи своего региона и учатся глубже понимать духовно-нравственные ценности других народов. Художественный язык народных промыслов многогранен,

более того он практически понятен и доступен туристу любого возраста и национальности. Кафедра поддерживает тесные отношения с народной студией «Вологодские росписи», народными мастерами Муниципального автономного учреждения культуры «Центр народных художественных промыслов и ремесел «Резной палисад», древнерусским отделом краеведческого историко-художественного музея – заповедника, единственный в России Музей Кружева, в котором представлены работы европейских и вологодских мастериц. Эти мероприятия проходят в форме мастер-классов, экскурсий, творческих встреч с народными мастерами Вологодской области и России, участием в семинарах и всероссийских выставках-конкурсах по декоративно-прикладному искусству.

Сфера дизайна ставит очень интересные и перспективные задачи, которые зачастую требуют неординарного решения. Современное образование в сфере дизайна нельзя представить без интерактивных, творческих, проектных форм обучения, опирающихся на практико-ориентированный подход.

**Информационные источники**


1. Аникеева О. А. Взаимодействие системы высшего профессионального образования и рынка труда: стратегия перемен / Аникеева О. А. // Вестник ассоциации вузов туризма и сервиса. – 2013. – № 1 (24). – С. 3–9.
2. Дусенко С. В. О современных практико-ориентированных подходах в организации переподготовки и повышения квалификации кадров в профильном туристском вузе / Дусенко С. В. // Туризм: право и экономика. – 2013. – № 1. – С. 14–19.
3. Ганьшина Г. В. Народные художественные промыслы как средство активизации событийного туризма в России / Ганьшина Г. В., Чаус Н. В. // Современные проблемы сервиса и туризма. – 2012. – № 2. – С. 76–86.
4. Горячева Т. К. Развитие региональной системы профессиональной подготовки туристских кадров в открытой образова-


ПУЕТ

тельной среде : автореф. дисс. д. пед. н. / Горячева Т. К. – М., 2007. – С. 5.
5. Драчева Е. Л. Роль проектного обучения в формировании креативного мышления у будущих специалистов туристкой сферы / Драчева Е. Л. / Научный вестник МГИИТ. 2009. – № 1. – С. 53–56.

## ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

***М. О. Кушнєрова***
*Поліклініка № 3 Оболонського району м. Києва*
***Т. Є. Кушнєрова***
*Національний медичний університет імені О. О. Богомольця*

Здобуваючи освіту у вищих навчальних закладах, людина набуває професійної компетентності, яка залежить від рівня професійної підготовки, особистісних якостей, готовності до самореалізації, творчої діяльності та визначає конкурентоздатність фахівця на ринку праці. Компетентнісно-орієнтований підхід до навчання зумовлює розвиток проектної та дослідницької культури. Головною метою проектної діяльності є розвиток інтелектуальних та творчих здібностей особистості, самостійності мислення, усвідомлення моральних цінностей, прийняття важливих рішень.

Протягом життя особистість повинна вдосконалювати практичний інтелект: бути активною, комунікабельною, розуміти себе, орієнтуватися в нестандартних ситуаціях. Розвиток емоційного інтелекту є основою для подальшої соціалізації особистості, що стає більш самостійною, визначається професійно.

Основною метою застосування методу проектів в навчальному процесі є формування досвіду. Для формування позитивного досвіду, який набувається під час навчання в школі або вищому навчальному закладі, доцільно брати до уваги особистісні якості кожного з учасників проекту. Педагогу важливо визначити природний інтелектуальний потенціал учня, його

ПУЕТ

психофізіологічні особливості (ліво- чи правопівкульний, аудіал, візуал чи кінестетик, екстраверт чи інтроверт). Розумова активність екстравертів більше спрямована на зовнішній світ, вони більш здатні до формування адекватної емоційної відповіді на дії та почуття інших людей. Інтроверти мало піддаються зовнішнім впливам, менш впевнені в стосунках з іншими людьми, гірше соціально адаптовані, ніж екстраверти. Тому екстраверти проявлятимуть максимальний коефіцієнт продуктивної діяльності в групових проектах, а інтроверти – в індивідуальних. Проте, варто зазначити, що при поступовому розширенні індивідуальних проектів сполученням декількох вищевказаних або поступового збільшення учасників вже існуючих, можна створити максимально комфортні умови для набуття інтровертами досвіду в колективних проектах [2]. Для максимальної ефективності застосування проектного методу під час навчання варто залучити активну емоційну сферу учасників: емоції містять інформацію і впливають на мислення, вони необхідні для успішного розв'язання різноманітних проблем.

Функції педагога під час організації проекту: координація процесу досліджень, допомога, підтримка та заохочення учасників.

Основні типи проектів: інформаційні, ігрові, творчі, дослідницькі, практико-орієнтовані [1].

Якість проекту визначає структура, яка включає ідею, актуальність, проблему, мету, план дій, механізм управління реалізацією планів, осмислення та оформлення результатів, презентацію й захист, колективне обговорення результатів проекту. Зовнішній результат проекту можна побачити, осмислити, застосувати на практиці. Внутрішній результат – це досвід діяльності, поєднання знань та умінь, компетенцій та цінностей. Метод проектів завжди орієнтований на самостійну діяльність, успішно інтегрується в навчальний процес. Важливе значення в технології проектної діяльності має аналіз життєвих ситуацій для виявлення проблем, моделювання способів їх рішення.

Важливою умовою засвоєння студентами способів проектування є рефлексія – усвідомлення своїх дій та необхідності

перебудови способу діяльності. Це розвиває аналітичний підхід до явищ, активізацію процесів мислення, адекватну самооцінку, толерантність, позитивну Я-концепцію (досвід цікавої роботи та публічної демонстрації її результатів).

Проектна діяльність закладає психологічні основи практичної успішності та розвиває практичний інтелект, що є значущою передумовою досягнень в реальній праці [3], сприяє індивідуалізації, диференціації, гуманізації навчання.

**Інформаційні джерела**


1. Буднік С. Формування дослідницьких умінь засобами проективної діяльності / С. Буднік // Молодь і ринок. – 2012. – № 7. – С. 127–129.
2. Кушнєрова М. О. Застосування методу проектів у формуванні позитивного досвіду. / М. О. Кушнєрова, Т. Є. Кушнєрова // Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання. – 2013. – Додаток 1 до вип. 29. – Т. V. – С. 170–175.
2. Лазарев В. С. Метод проектов в образовании: новое понимание / В. С. Лазарев // Народное образование. – 2012. – № 8. – С. 205–211.


## ІНОВАЦІЙНІ ФОРМИ, МЕТОДИ І ТЕХНОЛОГІЇ В ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ НА ЛОКАЛЬНИХ ЦЕНТРАХ


***Н. Г. Романова,*** *к. ф.-м. н.*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*


На сьогоднішній день досить актуальним для модернізації освітньої системи України є впровадження в навчальний процес ВНЗ інноваційних педагогічних технологій і методів. Інновації (італ. innovatione – новизна, нововведення) – це нові форми організації діяльності і управління, нові види технологій, які охоплюють різні сфери життєдіяльності людства.

В освіті інноваційний процес являє собою сукупність послідовних та цілеспрямованих дій, які спрямовані на її оновлення, модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання

та виховання, адаптації навчального процесу до нових суспільно-історичних умов. Тобто це процес створення, поширення й використання нових засобів для розв`язання тих педагогічних проблем, які до цього часу вирішувались по – іншому.

Доповідь присвячена дистанційним технологіям, формам і методам викладання економічних дисциплін на локальних центрах.

Дистанційні технології це індивідуалізований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1]. Тому запропоновано використання дистанційних технологій не тільки для проведення лекційних занять, а і для практичних та залікових занять. При цьому продуктивною формою, при якій використовуються традиційні та специфічні методи, засоби і форми навчання, засновані на комп'ютерних та телекомунікаційних технологіях є модифіковані для економічних дисциплін електронні зошити. Використання електронних зошитів започатковано при викладанні комп'ютерних дисциплін на кафедрі ДІДЕС в ПУЕТ і дало позитивний результат. Застосування електронних зошитів дає можливість проведення дистанційно практичних та залікових занять, забезпечує при викладанні відносно гнучкий графік організації навчального процесу в часі; некритичність до місця перебування викладача і студентів; можливість повного моніторингу навчальної діяльності студента; підвищення рівня індивідуалізації навчання; автоматизацію проведення контрольних заходів; підвищення рівня наочності змісту навчального матеріалу.

Ще однією формою може бути електронне обговорення засвоєного матеріалу шляхом організації спільного доступу до документу. При цьому рекомендується робота групами, аналіз ситуацій, побудова дерев розв'язку. Це дає можливість студентам почувати себе невід'ємною часткою колективу, що посилює мотивацію до навчання.

Таким чином, при застосування сучасних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій в навчальному процесі не тільки створюються умови для більш ефективної самостійної роботи студентів, а і суттєво змінюються форми і зміст комунікацій між викладачем і студентом. За допомогою комп'ютерних технологій, прямий і зворотній зв'язок «викладач-студент» стає більш інтенсивним і активним, незважаючи на незмінні тенденції до зменшення аудиторних годин.

**Інформаційні джерела**

1. Кухаренко В. М. Дистанційне навчання. Енциклопедичне видання : навч.-метод посіб. / В. М. Кухаренко. – К. : ТОВ Редакція «Комп'ютер», 2007. – 128 с.

## СТАЖУВАННЯ ЯК ЧИННИК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИПУСКНИКІВ

***О. В. Карпенко,*** *к. е. н., професор;*
***В. Д. Карпенко,*** *к. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

За словником Д. Ушакова стажування – «це проходження випробувального стажу та будь-якій роботі». Поняття стажування можна трактувати по-різному, наприклад, як невід'ємну частину навчальної програми, або професійну підготовку, необхідну для присвоєння певної кваліфікації. На думку більшості авторів та у нормативно-правових регламентах під стажуванням розуміють програму, спрямовану на надбання досвіду роботи чи підвищення кваліфікації зі спеціальності. Тривалість стажування залежить від мети стажування та статусу стажера. Стажування проходять як викладачі, так і студенти.

Метою стажування є набуття досвіду з виконання професійних завдань та обов'язків, удосконалення знань, умінь та навичок за фахом, опанування нових технологій, техніки, набуття додаткових компетенцій.

У доповіді розкриваються основні види стажувань; особливості змісту стажування для викладачів та співробітників,

рішення про просування яких вже прийнято, або стажування для виконання ними нових функцій до прийняття рішення про кадрове переміщення в університеті.

Організована дискусія з двох питань «Якою є сучасна мета стажувань та якими можуть бути наслідки її відсутності?» та «Як правильно організувати стажування, щоб узгодити інтереси усіх сторін?».

Доведена необхідність наявності діалогу між різними суспільними інститутами, а для цього потрібна добра воля усіх зацікавлених сторін (університету, роботодавців та студентства) та активна діяльність відділу зв'язків з виробництвом, МНОЦ.

Особлива увага приділена критичній оцінці набутого досвіду ПУЕТ з організації стажувань. Автори розкривають етапи та сутність заходів з пошуку соціальних партнерів в Україні та за кордоном, які допомагають моделювати процес формування професійних компетентностей, що забезпечать конкурентоспроможність як викладача, так і випускника; особливості стажування у готельно-ресторанних комплексах Туреччини, фірмах США та навчальних закладах та підприємствах Німеччини, Азербайджану, Польщі.

Автори наголошують на тому, що проведені дослідження свідчать про підвищення ефективності навчального процесу у тих групах, де його організовують викладачі, які проходили стажування на вітчизняних підприємствах, котрі реалізують інноваційні проекти, чи у зарубіжних фірмах.

При сприянні ректорату у розвитку діяльності з організації стажувань не в повній мірі залишаються вирішеними такі проблеми:

– реалізація наявних пропозицій зі стажування для викладачів та студентів, які вимагають відповідного рівня володіння англійською, німецькою чи французькою мовами для роботи без перекладача) ;

– методичне забезпечення для проходження стажування за кордоном та опанування основ іноземної мови за фахом;

– рівень мотивації у студентів 1–2 курсів до використання стажування як чинника для самовдосконалення;

– ефективність процесу відбору викладачів та студентів для проходження стажування чи практики за кордоном.

Напрямами вирішення цих проблем є:

– використання стажувань як обов'язкового елементу управління потенціалом університету при ротаціях;

– організація попереднього тренінгу в університеті для розкриття стажисту «підводних рифів» нової для нього діяльності;

– аналіз разом з організаторами проекту результатів стажування за моделлю «хоче – може» та розробка плану розвитку слабких сторін, визначення реального рівня планки поставлених цілей;

– організація вивчення турецької мови для студентів, що планують стажуватися у Туреччині на базі АКОЦ;

– включення до групи експертів з відбору претендентів на стажування студентів, які вже мають досвід такої позааудиторної діяльності;

– організація консультацій з проблем формування комунікативних навичок та етикету;

– оприлюднення результатів стажування на університетський загал з метою розповсюдження передового досвіду, одержаного на базах стажування, та використання їх в навчальному процесі.

## РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВЫПУСКНИКОВ: НАЦИОНАЛЬНЫЙ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ

***В. Трофимов,*** *профессор*
*Кооперативно-торговый Университет Молдовы*

Конкурентоспособность – на всех уровнях и всех видов – стала ключевым понятием в XXI веке. В том числе в области человеческого капитала. Более того: чем более ценным и образованным человеческим ресурсом обладает страна и чем лучше

управляет им, тем более конкурентоспособной является она, в том числе на международном уровне. В этом контексте, беспрецедентно возрастает роль образования на всех уровнях. В том числе высшая школа приобретает всевозрастающую роль для общества, будучи призвана обеспечить народное хозяйство квалифицированными специалистами, но часто и сама провоцируя структурные изменения в народном хозяйстве. Хорошим примером являются передовые технологии, в том числе нано, которые из университетских научных лабораторий вызвали появление принципиально новых отраслей промышленности, еще несколько десятилетий назад казавшихся из области фантастики. Для того чтобы такие союзы академической деятельности и реального сектора экономики и рынка труда стали реальностью, миссия высшей школы состоит в подготовке специалистов, исходя из реальных потребностей общества. Это особенно важно для стран с развивающейся экономикой, какой является и Республика Молдова. Имея относительно небольшой рынок, выпускники университетов, которые не находят себе применение на национальном уровне, пытается трудоустроиться на рынки труда других стран. И таким образом происходит растрата финансовых и человеческих ресурсов общества.

Проблема профессиональной подготовки стоит очень остро для всех стран, в том числе развитых. И обмен опытом может принести положительные результаты для всех задействованных сторон. Первые результаты исследования, проведенного в университетской среде Франции, позволили наметить основные проблемы, с которыми сталкивается французская высшая школа в последние десятилетия. А также заметить, что эти проблемы вполне схожи с теми, которые волнуют высшую школу в Молдове, да и наверное в других странах тоже.

Одной из самых заметных является все более массовый характер высшего образования. Таким образом, к университету получают доступ все желающие, благополучно окончившие среднее образование. Во Франции университет является привлекательным и с той точки зрения, что образование доступно и свободно, и требуется только регистрационный взнос. Есть

также альтернатива – система престижных Высших школ, где производится строгий отбор кандидатов и весьма существенна плата за обучение. Другим интересным опытом являются Университетские Технологические Институты (Institut Universitaire de Technologie – IUT) в разных областях знаний, где обучение бесплатно, но также существует отбор будущих студентов. В них практикуется большая близость между академическим и профессиональным миром. Таким образом, каждый находит приемлемый вариант образования.

Но массовость и общедоступность французского высшего образования совмещается с жесткими требованиями к самому процессу обучения. И возникает вторая серьезная проблема – высокий уровень «провалов», при которых около 36 процентов поступивших не получают соответствующий диплом. [3] Что приводит к острым дискуссиям относительно целесообразности задействованных ресурсов. С другой стороны, тем острее ставится проблема соответствующей доуниверситетской профессиональной ориентации, а также профориентации уже в самом университете. И что, в свою очередь, очерчивает другой важный вопрос – необходимость «профессионализации» высшего образования. То есть максимального приближения академической подготовки с профессиональной средой. В частности, это все более заметно и удается на втором цикле обучения, где наблюдается выраженная ориентация на Мастер-профессиональный по сравнению с Мастер-исследовательский.

В этом же контексте, значительно возрастает роль профессиональных стажировок непосредственно на предприятиях. Совместное участие университетов и работодателей в профессиональной подготовке приносит взаимную выгоду. Так, университет решает свою проблему практической стажировки студентов; расширяет возможности трудоустройства выпускников; обеспечивает взаимосвязь теории и практики; мотивирует предпринимателей участвовать в адаптации обучения к потребностям рынка труда и т. д. Работодатель также решает свои интересы: получает временную, относительно квалифицированную и недорогую, рабочую силу, мотивированную на

высоком качестве работы, исходя из перспективы возможного трудоустройства; получает возможность отбора потенциальных сотрудников без дополнительных затрат для самой процедуры отбора и др.

Большое внимание уделяется профессиональной ориентации и непосредственно в университете, через сеть специализированных центров профессиональной ориентации. Они ведут работу с будущими студентами (ввиду выбора будущей профессии), но также со студентами, особенно в первый год обучения (для того чтобы объяснить им особенности профессии). Нередки случаи, когда уже студенты уходят с данной специальности, понимая что это не совсем то, чего они ждали. Также центры проводят работу по подготовке студентов к их первым шагам ввиду трудоустройства. Это очень важно, так как многие выпускники высшей школы сталкиваются с проблемами трудоустройства по профилю полученного образования. Основной причиной высокого уровня безработицы среди выпускников высших учебных заведений является отсутствие подходящих рабочих мест, но также и несовпадение полученной квалификации с потребностями работодателя. В результате, многие выпускники трудоустраиваются на неподходящие рабочие места, требующие значительно более низкий уровень квалификации чем ими полученный. Явление, которое приводит к реальным потерям человеческого капитала и государственных средств, затраченных на его формирование.

Чтобы сократить такие ситуации, во Франции высшее (и не только) образование можно получить и через систему «aprentissage», когда студент/мастеранд делит отведенное на свое обучение время между университетом и предприятием, то есть частично обучается непосредственно на рабочем месте. Такие же практики получили широкое развитие в Австрии, Дании, Швейцарии, Германии, Нидерландах.

Как видно, наблюдается схожесть проблем в национальных пространствах высшего образования, в том числе в Республике Молдова. Где мы также пытаемся разработать наиболее эффективные программы профессиональных стажировок, которые

способствовали бы профессиональному трудоустройству и развитию выпускников.

Важным аспектом современной профессиональной подготовки является непрерывное образование, когда человек обучается уже в зрелом возрасте, разумно оценивая свои ожидания от профессиональной карьеры. Высшая школа активно участвует в различных программах непрерывного профессионального обучения. Тем более, что отмечается общая тенденция большей склонности к непрерывному обучению у людей имеющих более высокий уровень предыдущего образования. В среднем в странах ОЭСР, более 40 % взрослых в возрасте от 25 до 64 ежегодно участвуют в различных программах (пере)подготовки, во Франции – 35 %. Тем не менее, эта доля значительно варьирует между странами. Более 60 % населения охвачено каждый год в Новой Зеландии и Швеции, меньше всего (15 %) в Венгрии и Греции. Эти программы также более или менее интенсивны в зависимости от страны. Среднее число часов, отводимых на обучение (больше 100) в Бельгии, Кореи, Дании, Испании и Венгрии. Менее 50 часов – в Канаде, Италии, Новой Зеландии, Великобритании и Словении. [2] Ситуация в Молдове довольно неутешительна. В 1990 году актуализацию своих знаний и навыков прошли 30,7 % от общего числа работников, а в последующие годы – только 5–7 % сотрудников, что означает, что работник повышает свою квалификацию один раз в 14 лет. По современным меркам, этого явно недостаточно. И в этом отношении есть огромный потенциал для деятельности высшей школы.

В качестве заключения, отметим, что повышение уровня образования и его диверсификация ведут к росту конкурентоспособности специалистов на рынке труда. И одной из важнейших задач высшей школы является их адекватная подготовка, с тем чтобы они смогли начать и развивать успешную профессиональную карьеру.

**Информационные источники**

1. Biroul National de Statistică al Republicii Moldova. http://www.statistica.md.

2. La formation professionnelle en France: et si on en parlait? http://educationdechiffree.blog.lemonde.fr.
3. Taux de réussite à l'université : la situation en France et dans les pays de l'OCDE. http://educationdechiffree.blog.lemonde.fr.
4. Trofimov V. Using national human potential and challenges of modern economy, International Conference Materials – XXIII edition «Iasi academic days – Progress in economic decision theory under risk and uncertainty», Economic and Social Research Institute «Gh.Zane», iasi, Romania, 2008. – P. 180–183.
5. Trofimov V., A.-P. Haller, Education and culture – important factors of equal opportunity, economic growth and social development, International Conference Materials «Training and research: ways of integration», Academy of Economic Studies of Moldova : Kishinau, 2008. – P. 231–238.

## ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

***О. В. Чернявська,*** *д. е. н., професор;*
***С. Г. Міщенко,*** *д. е. н., професор;*
***О. А. Горбунова,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Сучасний ринок праці потребує модернізації професійної підготовки спеціалістів економічних спеціальностей, в результаті чого традиційні методи навчання вимагають нових підходів до виховання молодого покоління. Існуюча система навчання і виховання не завжди спроможна створити об'єктивні умови для всебічного розвитку особистості в динамічному світі інформаційної революції та науково-технічного прогресу.

Запровадження інтерактивних методів навчання базується на нових методологічних засадах, дидактичних принципах та новаторських способах реалізації практичних умінь майбутніх фахівців. Інтерактивне навчання – це спільна активно-пошукова пізнавальна діяльність педагогів (викладачів) і студентів у

процесі навчання, в основі якої лежить взаємодія, діалог, взаємонавчання. Засобом такої діяльності є комунікація [1, с. 88]. Методи інтерактивного навчання: кейси, стажування, індивідуальні та групові проекти, комп'ютерні симуляції, ділові ігри спрямовані на розвиток особистості, формують уміння висловлювати свої думки та навички співробітництва.

Case study (кейс-метод, метод аналізу ситуацій) є однією з найпоширеніших інтерактивних методик у Великобританії, Німеччині, Данії, США. Цінність кейс-методу полягає в тому, що він одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, а також вдало суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність, що безумовно є діяльним й ефективним в реалізації сучасних завдань системи освіти [2, с. 107].

Метод «мозкового штурму» у процесі навчання дозволяє реалізувати не тільки навчальні, але й виховні цілі: сформувати у студентів здатність швидко орієнтуватися в групі, яка вирішує спільне для всіх завдання; вміння встановлювати особисті контакти, обмінюватися інформацією; формулювати різні позиції; готовність взяти на себе відповідальність за діяльність колективу і за свій власний вибір [3, с. 108].

Щороку зростає зацікавленість у застосуванні комп'ютерних симуляцій в навчанні, які стрімко прогресують та ґрунтуються на нових більш актуальних розробках. За Н. Гілбертом, комп'ютерна симуляція – це специфічний вид моделювання, який уможливлює краще розуміння навколишнього світу та соціального середовища зокрема, прогнозування явищ у майбутньому і створення альтернатив певним людським здатностям [4, с. 2–5]. Доцільність використання комп`ютерних симуляцій в освітньому процесі ВНЗ є очевидною, так як це дозволяє створити віртуальні умови діяльності для фахівців економічних спеціальностей, максимально наближені до реальних.

Отже, підготовка майбутніх економістів до професійної взаємодії неможлива без створення студентам умов для саморозвитку й самовдосконалення, що забезпечується використанням інтерактивних технологій. Перевагами використання інтерак-

тивних методів є: уміння приймати успішні рішення, адаптація до змін розвитку подій, оволодіння професійною компетенцією за короткий період часу. Високий рівень складності завдань комп'ютерних симуляцій надає унікальну можливість досягти комплексної мети навчання економічних дисциплін та задовольнити сучасні вимоги до студентів ВНЗ України.

**Інформаційні джерела**


1. Сіроштан О. В. Інтерактивні методи навчання в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників / О. В. Сіроштан // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – Вип. 1. – С. 85–90.
2. Кубанов Р. А. Використання інтерактивних методів навчання в професійній підготовці майбутніх маркетологів / Р. А. Кубанов // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 4 (239). – Ч. 1. – С. 104–111.
2. Пріма Д. А. Інтерактивне навчання у формуванні правової культури майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу / Д. А. Пріма// Вісник Черкаського університету. – 2012. – № 24 (237). – С. 106–109.
3. Gilbert N., Troitzsch K. Simulation for the Social Scientist. – Open University Press. – 2005. – 295 p.


ПУЕТ

# ЛИЧНОСТЬ КАК ВЫСШАЯ СОЦИАЛЬНАЯ ЦЕННОСТЬ: НЕКОТОРЫЕ МОРАЛЬНО-НРАВСТВЕННЫЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ ВЫПУСКНИКОВ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

***К. А. Маца,*** *к. филос. н.*
*ВУЗ Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»*

Общество производит широкий ассортимент продукции, но самый ценный продукт, который производит общество – человеческая личность. *«Человек – мера всех вещей»* – так убежденно говорил Протагор (ок. 490 – ок. 420 до н. э.), ибо, что не делается в обществе, делается людьми и для людей. Кроме того, человек – это мера, посредством которой мы оцениваем и измеряем наши поступки и деяния. Со словами Протагора перекликаются слова американского философа и поэта Р. У. Эмерсона: *«Истинный показатель цивилизации не уровень богатства и образования, не величина городов, не обилие урожая, а облик человека, воспитываемого страной».* Отсюда, перефразируя известную поговорку, можно сказать: *«Скажи мне, каких людей вы производите, и я скажу, что вы за народ и каково ваше государство».* И в этом нет преувеличения, ибо человеческая личность – носитель всех видов энергии: физической, интеллектуальной, духовной, моральной. Более того, человеческая личность – носитель всех высших социальных ценностей – совести, ответственности, гуманности, мужества, патриотизма. Стыдно может быть человеку, а не всему поселку. Любить родину можно лишь в индивидуальном порядке, а не всей деревней.

Социальная ценность личности в ранних обществах была достаточно высокая. Если верить историкам, царь Спарты Леонид знал всех своих граждан, Александр Македонский знал поименно своих воинов. Однако от эпохи к эпохе социальная значимость человеческой личности уменьшалась. Умаление

социальной значимости человеческой личности происходило и происходит в силу роста численности поселения Земли, стран и государств и возрастанием в связи с этим взаимозаменяемости людей. Именно высокая плотность населения, высокая взаимозаменяемость людей создавали и создают *иллюзию* малозначимости человеческой личности. Однако это – всего лишь иллюзия, человек был и останется изначальной единицей социальности, высшим продуктом общественного труда.

Формирование человеческой личности – процесс многотрудный и длительный. Когда рождается ребенок, рождается не человек, а *дитя человеческое*, которому еще предстоит стать человеком. Вновь родившийся может стать человеком, а может и не стать. Становление человека из дитяти происходит в силу реализации двух типов программ: 1) генетической; 2) социальных программ. В результате реализации генетической программы происходит развитие организма и формирование *первичных чувств (инстинктов)* человека. В результате реализации социальных программ (семьи, ясли, садик, школа и др.) происходит: 1) умаление и регламентация чувств первичных; 2) *развитие чувств вторичных* (совести, стыдливости, сострадания, ответственности, мужества, патриотизма и др.). Если в систему наших построений ввести понятие *«настоящий человек»,* то «настоящим человеком», очевидно, следует считать человека с высокоразвитыми вторичными чувствами, способного управлять своими инстинктами (первичными чувствами).

Что такое человек? Кто таков человек? Этот вопрос в науке и обществе первым поставил Сократ. В течение всех исторических эпох эта проблема – *проблема природы человека,* исследовалась, но однозначного ответа на вопрос, «какова природа человека», пока наука не дала, хотя существуют научные концепции природы человека. Для определения (выделения) основных (базовых) свойств человека сделаем короткий анализ. Всем системам – неорганическим, органическим, социальным, присущ принцип самосохранения, который проявляется в стремлении систем сохранить свою целостность, свой энергопотенциал, информационный потенциал, свое состояние и свое движение.

Пружина самосохранения надежно «впрессована» во все системы, в т. ч. человека. Человека не надо учить самосохраняться – самосохранение – Божье повеление, дар самой Природы. Самосохранение – базовая функция человека. Отсюда следует, что *главное свойство человека* – забота о себе *(эгоизм).* Нас неправильно учили, что эгоизм – это порок. Нет, первоначально эгоизм – это фундаментальное свойство человека, и только когда эгоизм переходит некоторую черту, он трансформируется в порок. Именно эгоизм как чрезмерная забота о себе является истоком большинства пороков человека. В самом деле, что такое воровство? Уродливая форма эгоизма. Что такое взяточничество, подхалимаж, трусость – уродливые формы эгоизма. Что такое насилие над женщиной – уродливая форма мужского эгоизма. Эгоизм, будь он свойством или пороком, – мощная сила, огромный энергопотенциал. И если человека оставить наедине с эгоизмом, он его разрушит. Необходим противовес эгоизму. Если эгоизм – это *идея персонального блага,* то его может уравновесить только *идея общего блага.* Все великие современные религии (иудаизм, христианство, ислам, буддизм) возникли, прежде всего, с тем, чтобы приобщать людей к идеи общего блага (см. 10 христианских заповедей). Примечательны в связи с этим слова итальянского ученого эпохи Возрождения Гилеля из Вероны: *«Если я не за себя, то кто за меня, но если я только за себя – зачем я!».* Из этой философской позиции следует: социально полноценный человек должен заботиться не только о себе, но и о других. Если соотнести два понятия – «эгоизм» и «ответственность», то «эгоизм» – это забота только о себе, «ответственность» – это забота о себе и о других одновременно. Мы не в силах преодолеть эгоизм в человеке, отучить его заботиться о себе, но мы можем обучить его быть *ответственным,* т. е. заботиться одновременно и о себе, и о других.

Изложенные выше положения позволяют определить сущность воспитания. В нашем понимании, *воспитание – это умерение и умаление эгоизма в человеке и приобщение его к идее общего блага.* Именно идея общего блага является одной из главных ценностей в системе духовных ценностей человека и

именно эта идея вывела первобытное общество из состояния дикости. Именно умерение и умаление эгоизма в человеке и приобщение его к идее общего блага лежит в основе морально-нравственной подготовки выпускников вузов.

**Информационные источники**


1. Цикин В. А. Философия самоорганизации сложных систем / В. А. Цикин. – Сумы : СППУ, 2001. – Т. 4. – 196 с.
2. Философская энциклопедия : в 5-ти т. / гл. ред. Ф. В. Константинов. – М. : Сов. Энциклопедия, 1967. – Т. 4. – 591 с.


## ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВНЗ


***В. І. Клименко,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*


Проблема формування духовно-культурних цінностей у студентів завжди була однією з актуальних, а в сучасних умовах вона набуває особливого значення. Адже, сьогодні наше суспільство переживає загальнодержавну нестабільність, яка виявляється у вигляді політичних негараздів, економічної та політичної кризи, що охоплює всі сторони суспільного життя. Характерними рисами цих явищ у духовній сфері суспільства є падіння питомої ваги духовних цінностей, відмова від принципів моралі у житті людей [3].

Наявність духовно-культурних цінностей у студентів ВНЗ у даний час є однією з проблем, що визначає як сучасний стан, так і майбутнє нашої країни. Спостерігаючи за студентами досить часто увага звертається на те, що більшість молодих людей мають недостатній рівень моральної, інформаційної та духовної культури, що як наслідок призводить до внутрішньої спустошеності особистості.

Внаслідок цього формування духовно-культурних цінностей у студентів ВНЗ стає одним з першочергових завдань ВНЗ. Саме навчання у ВНЗ пов’язане з інтенсивним розвитком у студентів

духовних загальнолюдських цінностей, формуванням переконань і світоглядних позицій.

С. Гроф конкретизуючи духовні цінності, включає до їх складу етичні, естетичні, героїчні, гуманістичні та альтруїстичні [1. с. 42].

Враховуючи те, що духовні цінності є вершинними цінностями людства, доцільно вважати, що саме на особистісному рівні можливе продукування духовних цінностей. При цьому слід враховувати, що духовні цінності спочатку продукуються на суб'єктивному рівні особистості, поступово зростаючи за своїм значенням і, кінець кінцем, досягаючи об'єктивного загальнолюдського значення. Під «формуванням» духовних цінностей розуміється не примусовий зовнішній вплив на особистість, а створення умов для її саморозвитку, самовдосконалення, залучення студентів до духовно спрямованої навчально-виховної та перетворюючої діяльності духовної спрямованості. Завдяки цьому процесу, сформовані духовні цінності інтерпретуються в особистісні якості студентів і мають знаходити прояв у вчинках, поведінці та діяльності молоді. Об'єктивно існуюча система духовних цінностей має стати змістовно-психологічною основою духовного становлення особистості студента як суб'єкта духовно спрямованої діяльності та поведінки. Духовні цінності у психолого-педагогічному плані є особистісним надбанням і мають розглядатись як якості особистості, що регулюють його діяльність та поведінку [2 с. 27–29].

Отже вище викладений матеріал констатує, що формування та розвиток духовно-культурних цінностей студента ВНЗ – це важливий напрямок вдосконалення психолого-педагогічного процесу, що сприяє формуванню у майбутнього фахівця активної життєвої позиції, порядності і чесності у відносинах між людьми, відданість обов'язкам, рішучість, відповідальність та сміливість.

### Інформаційні джерела

1. Гроф С. Духовный кризис: статьи и исследования / С. Горф. – М. : Просвещение, 1995. – С. 42.

2. Помиткін Е. О. Формування духовних цінностей старшокласників у діяльності шкільної психологічної служби : дис... кандидата психол. наук: 19.00.07 / Помиткін Е. О. – К., 1998. – 146 с.
3. Шкіренко О. В. Формування та розвиток духовних цінностей особистості майбутнього професіоналу [Електронний ресурс] / О. В. Шкіренко. – Режим доступу: http: //novyn.kpi.ua/2007-1/09_Shkirenko.pdf. – Назва з екрана.

## ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

***О. В. Горячов,*** *к. е. н., доцент;*
***Ю. В. Михайлова,*** *асистент;*
***Л. С. Франко,*** *аспірант*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Сучасна молодь, що з'явилася на світ в 1990–2000 роках має свої беззаперечні особливості, на які не можна закривати очі та ігнорувати їх. Виховання так званого покоління Y (міленіали, покоління ЯЯЯ) вимагає інших підходів у вихованні та навчанні.

Основними особливостями сучасної молоді можна назвати такі риси:

– орієнтація на швидкий результат, неприйняття довгострокових цілей;

– висока цінність самореалізації;

– прагнення до отримання задоволення в будь-якій сфері діяльності;

– прагнення до неформального стилю спілкування, комфортному психологічному стилю, гнучкому графіку;

– власні уявлення про кар'єру та місце в суспільстві;

– критичне ставлення до думки інших.

Поведінку сучасної молоді можна охарактеризувати як неприйняття авторитетів та критикою будь-якої думки окрім власної. Молодь зачасти формує ідеальний образ самого себе, що зазвичай не відповідає реальній ситуації. Вони обирають

домінуючу модель поведінки, критикуючи батьків, вчителів, керівників. Але ця критика позбавлена конструктивних дій і є лише захисним механізмом, що дозволяє зберегти відчуття впевненості. Але така поведінка призводить до свідомого уникнення складних ситуацій, спілкування з досвідченими людьми, думка яких є авторитетною.

Сучасна молодь зростає у швидко змінюваному середовищі, що перенасичене інформацією, яка надходить зі всіх сфер життя. Поверхневість та непостійність покоління ЯЯЯ є лише реакцією на невизначеність сучасного суспільства. Вони бояться будувати довгострокові плани, уникають великих та складних задач, так як не впевнені в майбутньому.

Для формування цілісної особистості вища школа має враховувати особливості сучасної молоді та знаходити шляхи для виявлення та розвитку їх позитивних якостей. Зокрема можна запропонувати ряд рішень, що можуть підвищити ефективність роботи зі студентами:

– вільний графік навчання;
– розділення основного завдання на кілька дрібніших;
– формування індивідуальних завдань з урахуванням інтересів студентів;
– використання сучасних технологій для спілкування зі студентами (електронна пошта, соціальні мережі);
– публічне заохочення та визнання здобутків.

Але не зважаючи на всі недоліки, сучасна молодь вирізняється здатністю до швидкого засвоєння матеріалу, прагненням до освоєння нової інформації, за умови, що це їм цікаво та може мати практичне застосування. Завданням вищої школи є побудова таких стосунків між викладачем та студентом, які б задовольняли вимоги навчальної системи та зацікавлювали молодь.

**Інформаційні джерела**

1. Никонов Е. Маркетинг и теория поколений [Електронний ресурс] / Никонов Е. – Режим доступу: http://www.slideshare.net/ennikonov/4-042012-12276205

# РОЛЬ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У ФОРМУВАННІ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

***О. О. Тараненко,*** *к. е. н.*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Сучасна система освіти має кілька рівнів, кожний з яких вносить свій вклад у формування духовних і професійних якостей людини. Лише збалансований розвиток цих якостей забезпечить повноцінну реалізацію людського потенціалу та благополуччя суспільства.

Духовна складова особистості є первинною, адже вона є основою її світосприйняття та характеру, від яких залежить вміння ставити правильні цілі та досягати їх, у тому числі у професійній сфері. Тому розвиток духовної складової внутрішнього світу людини впливає на формування та реалізацію професійної складової.

Професійні якості сучасної молоді формуються у процесі навчання у вищому навчальному закладі, куди вона потрапляє, як правило, з уже сформованим світоглядом. Правильно сформований світогляд на основі загальноприйнятих соціальних морально-етичних цінностей є запорукою результативного навчання та подальшої реалізації отриманих знань. Але поширеним явищем серед молоді є нерозуміння значення вищої освіти у їхньому житті, відсутність внутрішніх пріоритетів або помилкові пріоритети та життєві цінності, що є наслідком недостатнього духовного розвитку.

Тому завданням вищого навчального закладу разом із формуванням професійних якостей є розвиток у майбутніх фахівців духовних цінностей. Для цього доцільно проводити зустрічі з учасниками та свідками важливих історичних подій, розвивати волонтерський рух для допомоги соціально малозахищеним верствам населення, зустрічі з людьми, які досягли значних успіхів у різних сферах діяльності, що допоможе студентам усвідомити та цінувати сучасні можливості, які відкриваються перед ними, розвиватиме почуття поваги, небайдужості,

співчуття, наполегливості та інші позитивні якості, необхідні для духовного та професійного розвитку.

Таким чином, вищий навчальний заклад повинен забезпечувати своїм випускникам як професійний, так і духовний розвиток, що підвищить їх конкурентоспроможність на ринку праці. Тому що порядний, високопрофесійний працівник є мрією будь-якого роботодавця, адже у сучасних конкурентних умовах сприятливий психологічний клімат у колективі та надійність кожного його учасника можуть стати вирішальною конкурентною перевагою підприємства.

## РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ У ФОРМУВАННІ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

***С. М. Варвянський,*** *д. філос. н., професор*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

У добу сучасних тенденцій глобалізації та інформації особливої актуальності набувають питання формування духовних цінностей студентської молоді. Так, в Державній національній програмі «Освіта України XXI століття» підкреслюється: «Національне виховання в Українській державі повинно бути направлено на формування у молоді світосприймальної свідомості, ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, інших соціально значущих надбань вітчизняної та світової духовної культури».

Виходячи з вимог Державної національної програми курс філософії у вищому навчальному закладі постає ідейною основою формування у студентів загальнолюдських пріоритетів і цінностей. Досвід викладання у вищому навчальному закладі дозволяє стверджувати, що ця наука є важливою складовою входження студентської молоді в світову філософсько-світоглядну культуру. Ця думка підтверджується і тим фактом, що філософія у більшості країн планети посідає суттєве місце в системі гуманітарних дисциплін. Автори підручника «Філософія» справедливо пишуть: «Юність, студентські роки – це пора Людського життя, коли схильність до філософського осмис-

лення людського буття виявляється найбільш виразно. Осягнення істини багато в чому залежить від звернення студента до філософської спадщини, до класичних праць, що становлять скарбницю філософської культури» [1].

Зазначимо, що курс філософії вивчається студентами в першому семестрі на першому курсі обсягом 20 годин лекцій і 34 години семінарських занять. За відведені навчальним планом години студенти вивчають зміст і суть світових і вітчизняних історико-філософських ідей стародавньої Індії, Китаю, Греції, Риму, філософії Середніх віків, епохи Відродження, Нового часу, сучасної світової філософії, розвиток філософської думки в Україні та питання онтології, гносеології і соціальної філософії. Уже цей перелік філософських тем показує, що на вивчення широкого кола філософських знань виділяється недостатня кількість навчальних годин. Більше того, в останні роки зовсім в навчальному процесі не планується проведення зі студентами індивідуальних занять і навіть консультацій перед іспитами, зрозуміло, що скорочення навчальних годин для вивчення предмету звужує можливості формування у студентів духовних цінностей і пріоритетів.

У формуванні духовних цінностей студентської молоді велике значення мають знання, досвід, ерудиція, авторитет педагога. Ще в середині XX століття А. С. Макаренко писав: «Я глибоко переконаний, що *перед кожним педагогом таке питання поставатиме – чи має право педагог втручатися в розвиток характеру* (підкреслено нами С. М.) і спрямовувати його туди, куди треба, чи він мусить пасивно йти за цим характером. Я вважаю, що питання повинно бути розв'язане так: має право, але це зробити? У кожному окремому випадку це треба вирішувати індивідуально, тому, що одна річ мати право, а інша – вміти це робити... Як слідуючи за якостями особи, за її нахилами і здібностями, спрямувати цю особу в найбільш потрібний для неї бік» [2].

У системі формування духовних цінностей в наш час надзвичайно велике значення має екологічне виховання. І в курсі філософії цьому напрямку приділяється належна увага, адже природа є необхідною умовою фізичного і духовного життя людини.

Філософ, еколог, доктор філософських наук, професор В. С. Крисаченко зазначає: «Сучасне людство надзвичайно занепокоєне відчуттям загрози глобальної екологічної катастрофи, яка здатна загубити усе життя на Землі, саму царину Людини розумної. Саме про це сьогодні багато пишуть представники різних галузей науки, діячі культури й освіти, саме унаслідок цього все частіше згадуються апокаліптичні передбачення Святого Письма. Зрештою, екологія нині опинилася у центрі уваги людської спільноти, але тлумачення нагальних екологічних проблем ще не виходить за межі заполітизованих та популістських уявлень або наївної футурології» [3].

Отже, вивчення змісту і стану філософської проблематики позитивно впливає на формування духовних цінностей студентської молоді, допомагає їй бути освіченою, інтелігентною, культурною людиною і зайняти належне місце в сучасному суперечливому світі.

**Інформаційні джерела**


1. Надольний І. Ф., Андрущенко В. П., Бойченко І. В., Розумний В. П. та ін. ; за ред. І. В. Надольного. – К. : Вікар, 1997. – С.4.
2. Макаренко А. С. Проблеми шкільного радянського виховання / Макаренко А. С. – К., 1954. – С. 107.
3. Крисаченко В. С. Людина і біосфера: основи екологічної антропології / Крисаченко В. С. – К. : Заповіт, 1988. – С. 8.


## СТРАХ МАЙБУТНЬОГО І ДУХОВНІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ


***М. М. Мовчан,*** *к. філос. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*


Кожній людині потрібно вирішувати чимало різноманітних проблем, які час від часу з’являються в житті. Однією з таких проблем є проблема страху, яка була важливою в усі часи, але стала дуже болючою зараз, в період трансформації суспільства, коли разом з позитивними процесами, на превеликий жаль,

проходить руйнація загальнолюдських моральних норм, а матеріальні цінності стають найголовнішими. Це призводить до подвійних життєвих принципів і стандартів, процвітання лицемірства, штучності у стосунках, страждання і деградації особистості. Спостерігаючи за життям суспільства, можна відзначити, що для нього зараз досить актуальним, навіть знаковим є страх майбутнього. Причиною тривог і страхів кожної людини за своє майбутнє і майбутнє своїх дітей є передусім слабка захищеність населення від негативних явищ.

Людина в сучасному глобалізованому світі несвідомо стала заложником власного життя. Страх, та динамічна сила, яка змушує індивіда до самореалізації в рамках конкурентного суспільства. Саме з цієї причини зараз під маскою «один для одного» люди часто діють «один проти одного». Не секрет, що боротьба всіх проти всіх і втрата традиційних духовних цінностей призводить до появи екзистенціального страху. «Екзистенціальний страх – це страх перебування на межі небуття, принципової негарантованості і ціннісної нісенітниці існування. Це страх людини-одинака, яка втікає від товариства, і, в той же час, відчуває стрес від відсутності безпечного простору у вигляді усталених конвенцій і норм» [1, с. 35].

Сучасна людина опинилася у полоні власних страхів. Життя постійно ставить її на межу відомого і невідомого, таємничого і непередбачуваного. Знаходячись у такому стані, індивід постійно відчуває страх. Особистість, незважаючи на відчуття страху, постійно бореться з ним. Вона намагається подолати думки про невідоме майбутнє та власну конечність і жити повноцінним життям. Соціальна і політична нестабільність, постійне падіння рівня життя, тероризм, збільшення кількості катастроф, стихійного лиха і природних катаклізмів тримають людину у постійному страху і тривозі. Тривога перед невідомим і невизначеним майбутнім глибоко укорінена у людське мислення. Люди з жахом можуть ставитися до минулого, їх часто не задовольняє сучасне. Але реальний страх особистість може відчувати передусім тоді, коли вона думає про те, що її чекає у майбутньому. Здавалося б, на межі XXI століття індивід вже не

повинен боятися майбутнього, адже завдячуючи інформаційним технологіям ми навчились прогнозувати своє життя на десятки років вперед. Одначе, не дивлячись на це, особистість не відчуває себе більш захищеною. А коли страх стає постійною характеристикою свідомості, то це дає підстави говорити про формування катастрофічної свідомості. Політичні, економічні, соціокультурні, техногенні процеси сучасного життя, безробіття, бідність, хвороби породжують почуття невдоволення, покинутості, відчуження і невпевненості, продукують переживання страху і цим самим актуалізують його дослідження. Животрепетними зараз стають також питання про нову систему моральних цінностей.

Для виходу із сучасної кризи не потрібно шукати абсолютно нової моралі, доцільно було б відродити ті цінності, які мають пряме відношення до духовних чинників. Серед них розсудливість і справедливість, стійкість і поміркованість. Звернення до екзистенціалу страху в умовах екзистенційно-антропологічної кризи пов'язано з формуванням такого образу світу, який породжується відчуженням від природних усталених цінностей і норм. Слід наголосити на тому, що страх не можна оцінити однозначно, адже його обсяг і зміст надзвичайно різнопланові. Не просто збагнути думки деяких мислителів некласичної філософії, які вважають, що саме завдячуючи страху людина одержує можливість відчувати достовірність, істинність, «смак» буття. Без цього феномена наше життя не може бути повним.

**Інформаційні джерела**

1. Больнов О. Ф. Философия экзистенциализма / О. Ф. Больнов [пер. нем.]. – С.Пб. : Изд-во «Лань», 1999. – 224 с.

## ПРОБЛЕМА ОСОБИСТОСТІ У НАВЧАЛЬНІЙ ТА ВИХОВНІЙ ПРАКТИЦІ

***І. В. Усанов,*** *к. філос. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Індивідуальний підхід і актуалізація характерних особливостей – цей ідеал сучасної освіти сформувався на загальну вимогу

постісторичної епохи не заради самої людини, а це, радше, загальна мета теперішньої індустрії масового виробництва. Вища освіта здебільшого потрібна не самій людині, скільки для неї, молодість повинна пройти «стандартизацію, селекцію та сертифікацію» на її системну корисність.

Пост-індивідуалізм не особистісний, а технологічний, а відповідно і виробництва має бути таким, щоб масово виготовляти індивідуальні речі, тобто в контексті освіти це означає, що потрібно мати такий ряд методик, набір яких дозволить відтворювати калейдоскопічну варіативність особливостей, безкінечний ряд індивідуальних рис і характеристик.

Масове виробництво індивідуального – це методологічна революція постсучасної технології – це принцип, що задає структурне існування постсучасного виробництва, в тому числі й освітньо-інформаційного простору. Саме по собі це можна назвати як виробництво індивідуальності замість особистісного народження, інтелектуального замість інтелігентного, технологічного замість духовного, механічного замість живого.

Наведемо певні дистинкції, для виразного розуміння основних антропологічних характеристик, що інтенсивно використовуються у виховній та освітній практиці.

*Природа* (сутність) – це ті специфічні якості, які належать даному предмету. Скажімо, природа людини у вузькому значенні – це те, що відрізняє людину від тваринного й ангельського світів. У більш широкому значенні «людська природа» – це взагалі усе, що властиве людині (незалежно від того, чи об'єднують ці риси людину з духовним чи тваринним світом). Спроби пізнати природу – це пошуки відповіді на питання «Що є людина?»

*Індивідуальність* – це ті особливості, якими відрізняються один від іншого носії однієї і тієї ж природи. Це відмінності людей між собою. Тому виявлення рис, що індивідуалізують – це пізнання того, як, якою мірою, яким чином дана людина здійснює свою людяність.

*Особистість* – це власне той суб'єкт, що має всі природно-індивідуальні властивості. Саме по собі особистісне буття

без'якісне. Будь-які характеристики стосуються природи. Особистість же – це той, хто володіє цими якостями, властивостями, енергіями, хто розгортає їх у реальному бутті. Природа відповідає на запитання «що?», індивідуальність – на питання «як?», особистість – на питання «хто?»

Сенс унікальності полягає не у вираженні якогось небувалого, неповторного змісту, а у незамінності одного буття іншим. Тобто змістом життєвого процесу є самовизначення особистості, це та особлива реальність, де людину в будь-якому випадку не можна замінити і де вона – як би не складалось її життя, благополучно чи невдало – в будь-якому випадку залишається самототожна і тим самим «при собі». Ця обставина перетворює кожне індивідуальне існування в унікальне, яким би банальним, «загальнопоширеним» не був його зміст, наскільки б не було це життя підпорядковане розхожим штампам та тривіальним цілям.

Одним із основних системних трансформаторів є сучасна професійна освіта. Перед нею стоїть задача створення нової технологічної особи з високим IQ та розбурханими інстинктами, тобто оснащеним раціональним верхом і звільненим ірраціональним низом. Як сполучати ці протилежності самій особистості невідомо, середини немає, сердечне ядро цілісного існування виноситься назовні, передоручаючи себе суспільному розуму, ставлячи його посередником своєї цілісності. Тож, освіта зцілює не тому, що вона дає цілісну систему знань, а тому, що вона вмикає в систему, замість особистої сердечності дає системне підключення.

Особистісні відносини відбуваються безпосередньо, хоча й використовують індивідуальні особливості людини, що накладають своєрідних відбиток на їх характер, або ж використовують технічні засоби трансляції, що базуються на цих самих партикулярних властивостях. Втім, якщо і зростає відстань технологічного опосередкування, хоч воно і може підсилювати та примножувати симулятивні варіації та маніпулятивні можливості, особистісні відносини відбуваються принципово іншим шляхом. Адже, навіть, знаходячись віч-на-віч люди можуть не чути і не бачити один одного, а можуть відчувати один одного і

порозумітися розділені в часі та просторі. Вочевидь, ключовим є та мета за ради якої відбуваються ці стосунки і яка визначає можливість взаємин. Тому для освіти, що ставить на меті саму особистість не можуть стати на перепоні технічні засоби, а якщо вона діє суто за професійною програмою, то відповідні будуть її здобутки.

## ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

***О. М. Мєшков,*** *професор*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Питання про майбутнє України – питання про те, якою буде її молодь. Наша правляча еліта визначає і проводить у життя певні проекти майбутнього України. За двадцять два роки України, як незалежної держави, українська інтелігенція виявилася, на жаль, нездатною розробити якісь дійсно визначальні Проекти України. Вона, у своїй масі, рабськи виконує суспільні замовлення правлячої еліти. А яка наша еліта і які були її замовлення, ми чудово знаємо на прикладі того, що стосується сфери нашої професійної діяльності – «реформах» нашої вищої школи, та освіти в цілому, які проводились кожним новим міністром освіти та науки, які змінюють один одного в середньому через два роки (усього їх було 8 за 22 роки).

Сьогодні можна констатувати, що в нашій системі освіти існують два таких основних проекти. Перший – створення такого типу українця, який би базувався на західноукраїнському типі культурної та національної ідентичності. Цей шлях найбільш чітко проводився попереднім міністром І. Вакарчуком, який втілював стратегію розвитку України президента Ющенко В. А. Ця стратегія проводилася в усіх напрямках впливу на свідомість молодого покоління. Ясно, що головною частиною цього ідеологічного механізму влади, була сфера освіти. Якщо спробувати указати на головну ціль минулої «помаранчової» влади, то можна стверджувати таке: під мету створення єдиної національно унітарної України був покладений проект вихо-

вання «нового українця», в якому дійсним втіленням такого «українця» вважався представник галичанського етносу, який, як вважала «помаранчева» влада, один тільки і «зберіг дійсне українство».

Головним методом виховання такого «нового українця» стала державна політика насильницької українізації, яка втілювала ціле віяло конкретних проектів по змінюванню свідомості усіх «неповноцінних» етнічних українців в центральних, східних та південних областях України на зразках західноукраїнської ідентичності. Більш радикально ця політика українізації проводилася особливо відносно російського етносу в Україні, що зустрічало супротив і наростання культурних конфліктів.

Ця політика «українізації» втілювалася у різних формах боротьби з впливом російської культури, проти російської мови, за українізацію освіти, мистецтва і т. д.

Головним напрямом боротьби за переформування свідомості дорослого покоління та формування свідомості молодого покоління була історія України. Влада, в особі президента Ющенка В. А., «забезпечила» переписання історії України, створення необхідних історичних міфів (про Хмельницького та Переяславську Раду, про «конституцію» П. Орлика, про утиски української культури з боку Російської імперії, а потім і СРСР, про «президенство Грушевського», про героїв УРА і т. п.). Влада В. Ющенко усіма силами намагалася нав'язати «нових героїв України» – І. Мазепу, П. Орлика, І. Виговського та С. Петлюру, С. Бандеру та Р. Шухевича, (взагалі героїв УПА), створити нові символи, нові ритуали і т. п., і всіляко сприяла пропаганді зразків культури західної частини України.

Можна констатувати, що влада «помаранчевих» досягла певних успіхів. Цей проект був реалізований в діяльності минулого міністерства освіти та науки в програмах викладання гуманітарних дисциплін в школах, коледжах та вузах, у видавництві та поширенні підручників з гуманітарних дисциплін, написаних «з точки зору нового погляду на Україну», які «засіяли» наші бібліотеки, в різного роду освітянських програмах на радіо, телебаченні, в пресі, «виховних кампаніях» спекулюючих на

голоді 30-х років, «визвольною боротьбою УПА» і т. п. Цю тенденцію продовжують активно підтримують ті політичні сили, які сьогодні опинилися в опозиції до правлячої влади. В розвитку суспільства діє закон соціальної інерції і це забезпечує дію цієї тенденції і сьогодні.

Все це привело до того, що значна частина молоді, яка не володіє достатніми знаннями історії України та критичністю мислення сліпо «засвоїла» нав'язані авторитетом «вчителів» уявлення.

Другий проект – який отримав в певних політичних, наукових та журналістських колах назву регіоналістський, «проросійський» або, навіть, «малоросійський», передбачає своє бачення становлення свідомості молодого громадянина сучасної України. Цей проект, як декларується наявною владою і втілюється в діяльності міністра освіти Д. Табачника, передбачає зупинення насильницької українізації російськомовного населення і зняття перепон розвитку російськомовної культури та освіти в Україні. Він допускає поширення «двомовності» в Україні, навіть визнання російської мови другою державною, право на регіональність розвитку культур різних етносів України, поширення культурних зв'язків з російською культурою, повернення російської мови у школи та вузи. Суть цієї політики виглядає достатньо обґрунтованою. Це визнання того, що в сучасній Україні немає єдиного етносу, а є регіональні етноси, які мають свою особливу культурну історію, а значить, і свою культурну ідентичність. Тому завданням влади є створення умов для розвитку усіх етносів та збереження їх оригінальності. А головне, навчити їх співіснувати в єдиній державі, без прагнення нав'язати свою культурну та національну ідентичність іншим етносам в Україні. Що до практичної політики в освітянській сфері, то нас знову чекає «перепис» історії під гаслом повернення до об'єктивності, «новий погляд» на героїв України, на її історичні міфи, на символіку і т. п., а значить і чергову переробку підручників, програм, можливо і введення нових дисциплін, або модифікацію наявних гуманітарних дисциплін (що доречно, наприклад, відносно такої як «Історія української культури» сама назва якої є науково некоректною, враховуючи полі етнічний характер її народу).

Реалізація цього проекту, як відмічають і науковці, і політики, і політологи, і діячі культури, проводиться з немотивованими затримками, труднощами і часто непослідовно.

Основна проблема України у тому, що і суспільство, і соціальні групи, і окремі особистості переживають кризу ідентичності, яка проявляється у індефікаційній невизначенності і відсутності відповідей на багато питань.

У зв'язку з цим викладацький склад, який, у своїй масі, слухняно втілював попередню «парадигму», а тепер вимушений «перебудовуватись» під нову, стоїть перед надзвичайно складними проблемами. І перш за все – слід визначитися самим, виробити свою позицію. Більше того, як не втратити свій авторитет у студентства, якому на першому курсі вони говорили одно, а на другому курсі вони ж, або інші викладачі будуть говорити зовсім інше. Як бути з масою тієї навчальної літератури, яка була придбана бібліотеками під попередню парадигму, а нової ще бракує. Як бути з усіма навчально-методичними комплексами з гуманітарних дисциплін? Проблем «море», але повернення до здорового глузду все ж таки дає надію на краще, на те, що ця праця не буде марною.

Свідомість наших викладачів і студентів сьогодні «розірвана» і відбиває розірваність самого нашого суспільства. Як її подолати і, взагалі, як її запобігати? В оглядному майбутньому це неможливо. Такі реалії нашого життя. Що ж робити? На мій погляд, є тільки один шлях – вчителі молоді, а ми такими є по своєму соціальному статусу і функції, слід всіляко зберігати свій авторитет інтелектуальних та моральних людей. Нам слід набратися мужності достойного життя. Колись великий Лев Толстой сказав: «Нужно большое мужество, чтобы достойно умереть, но еще большее нужно мужество, чтобы достойно жить». Це значить, як закликав О. Солженіцин, слід навчитися «жить не по лжи». Якими б не були складнощі нашого соціального та особистого життя, кожен з нас знає і розуміє , що таке достойне життя та достойна поведінка і кожен викладач має до цього прагнути усіма своїми силами ы нести це студентам. Це єдиний шлях, який спасе нашу молодь і майбутнє її і України.

# ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

***С. М. Петренко,*** *к. і. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Зміни, що відбуваються у нашому суспільстві, потребують формування та впровадження нової концепції виховної роботи, яка має стати основою підготовки студентської молоді до самостійної, активної та творчої життєдіяльності. Виховна робота у вищому навчальному закладі базується на основних положеннях Конституції України, Національній доктрині розвитку освіти, Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту» та інших державних документах.

Процес виховання – це система вихованих заходів, спрямованих на формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості. Реалізація Національної доктрини розвитку освіти передбачає: підготовку людей високої моралі, здатних до творчої праці; формування здорового способу життя, розвиток спорту, етичне, естетично-екологічне, громадянське, національне виховання тощо.

Головним методом виховання студентів є переконання – метод, що передбачає навмисний цілеспрямований вплив на свідомість, волю і почуття вихованців з метою формування в них стійких переконань. Не менш вагомим є метод прикладу, – який передбачає організацію взірця для наслідування з метою оптимізації процесу соціального успадкування.

А. С. Макаренко неодноразово підкреслював, що його педагогічним кредо було: якомога більше вимог до людини і якомога більше поваги до неї. Виховання студентів базується на таких принципах як: народність, природовідповідність, культуровідповідність, гуманізація, демократизація, безперервність, етнізація, диференціація та індивідуалізація, послідовність, систематичність і варіативність форм і методів, інтегративність.

До головних напрямів змісту виховної роботи із студентською молоддю відносять:

– моральне виховання, яке полягає в цілеспрямованому формуванні моральної свідомості, розвитку морального почуття й формування звичок і навичок моральної поведінки людини;

– національне виховання – це історично обумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв;

– патріотичне виховання – його метою є формування у студентів поваги та любові до Батьківщини, відданості, готовності її захищати. Істинний патріот – це національно зріла людина;

– правове виховання – це формування соціально зрілої, відповідальної поведінки на основі знань, норм і принципів чинного законодавства України, поваги до прав і свободи інших людей;

– трудове виховання має на меті формування любові до праці та потреби в ній, в набутті знань і вмінь професійно здійснювати діяльність;

– естетичне виховання – це процес формування цілісного сприйняття і правильного розуміння прекрасного у мистецтві та дійсності; здатності до творчого самовиявлення притаманне людині;

– екологічне виховання – спрямоване на утвердження у свідомості студентів знань про природу як єдину основу життя на Землі, переконань про особисту відповідальність за її майбутнє;

– фізичне виховання – це розвиток і зміцнення здоров'я студентів, їхніх фізичних задатків та здібностей, утвердження здорового способу життя;

– антинаркогенне виховання – педагогічна діяльність, спрямована на формування у студентів несприятливості до наркогенних речовин;

– економічне виховання – формування економічних знань, формування нового економічного мислення, здатність адаптуватися в ринкових умовах.

ПУЕТ

Формами виховної роботи в університеті є: бесіди, лекції, конференції, олімпіади, круглі столи, брейн-ринги, КВК, екскурсії, зустрічі, вечори, різноманітні конкурси, культпоходи, клуби, гуртки та тижні кафедр тощо.

Отже, організація виховної роботи в університеті потребує постійного вдосконалення та пошуку нових форм виховної роботи, випускники університету повинні бути не тільки висококваліфікованими фахівцями, але і творчими, духовно багатими людьми.

## МИСТЕЦТВО ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ ДУХОВНОГО ВПЛИВУ

***Н. В. Семергей,*** *к. і. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Світове співтовариство беззастережно визнало якість освіти головною метою, пріоритетом розвитку суспільства у XXI столітті, якому підпорядковані всі інші показники людського життя. Адже світ збагнув, що у високотехнологічному інформаційному суспільстві якість освіти стає головним аргументом людського розвитку, в забезпеченні такого рівня життєвої та професійної компетентності людини, який би задовольняв її прагнення до самовдосконалення і саморозвитку і, як наслідок, потреби суспільства в освічених і висококультурних громадянах.

Концептуальні засади особистісно-гуманістичної освітньої парадигми обумовлюють важливість естетичного фактору в процесі підготовки спеціалістів вищої кваліфікації, залучення студентської молоді до цінностей культури минулого й сучасності. Закономірним є твердження, що поза створенням відповідних підвалин естетичної освіти, удосконалення культури почуттів, відношень і потреб неможливо підготувати висококваліфікованого фахівця не тільки як професіонала, а й як творчої особистості. На нашу думку, підґрунтям гуманізації системи освіти має стати усвідомлення того, що тільки за допомогою знань неможливо досягти бажаного результату. Саме тому актуального практичного значення набувають технології вихо-

вання емоційно-естетичної культури, бо саме естетичні почуття є критерієм людяності, пронизують увесь процес гуманізації, містять у собі всю повноту людського ставлення до світу. Культурологічна спрямованість освіти ставить також проблему розробки й впровадження технології навчання і виховання, яка б допомогла подолати бездуховність, егоїзм, технократичне мислення, істотними рисами якого є примат засобу над метою, техніки над людиною, погляд на студента як певний технологічний організм, яким можна керувати за допомогою зовнішніх впливів. Отже, суттєве оновлення освітніх систем і педагогічних технологій у майбутньому буде пов'язане з глобальною естетизацією навчально-виховного процесу та соціально-педагогічного середовища.

Проблема взаємодії мистецтв і вплив мистецтва на особистість привертає до себе все більшу кількість дослідників, тому що зростає його роль як засобу творчого розвитку індивіда. Сприйняття мистецтва завжди вимагає від особистості творчості, активного естетичного реагування, осягнення його художньої цінності. Особистість відтворює у своїй свідомості художній образ, завдяки чому мистецтво і виконує головне своє завдання – розвиток духовного потенціалу людини, її почуттєво-емоційного досвіду.

Всі види мистецтва уявляють собою єдиний цілісний організм, слугують одній меті – духовному і гармонійному розвитку людини. В історії естетичної думки ця проблема знайшла яскраве відображення в естетичних концепціях Канта, Шіллера, Вагнера, Лессінга, Гегеля, Гете. Характеризуючи цей феномен, Ф. М. Достоєвський відзначав, що «в процесі спілкування з мистецтвом художні враження, нагромаджуючись, пробивають з розвитком серцеву кору, проникають у серце, його сутність і формують людину».

Нині проблема духовної культури сучасного студентства привертає все більшу увагу психологів, педагогів, філософів. Сучасні дослідники вважають, що саме мистецтво має могутній вплив на формування духовності особистості. Мистецтво задовольняє духовні потреби особистості, піднімає їх на більш високий ступінь і цим сприяє естетичному розвитку людей,

котрий потрібен не тільки для сприйняття мистецтва, а й для формування загальної культури особистості.

Надзвичайно важливо виокремити в контексті статті освітню сутність мистецьких дисциплін у ВНЗ. Освіта повинна внести в особистість механізм взаєморозуміння, спілкування, співтворчості, що дозволить культивувати смисл життя, свободу, духовність, мораль. Оволодіваючи певним рівнем духовних засад, індивід стає особистістю, яка має здатність до глибокого розуміння змісту життєдіяльності, удосконалення комунікативних відношень з природою, людиною, державою. З огляду на це, вивчення мистецьких дисциплін у ВНЗ слід розглядати як діалог суб'єкт-об'єктних відносин, що передбачає звільнення особистості від тиску ідеології виробництва й ринкових потреб. При цьому роль мистецтва у соціумі передбачає формування програми в освіті, яка окреслить вектор засвоєння знань як національного духовного досвіду, так і певних складових світової культури.

Навчальна дисципліна «Етика і естетика» пропонує не втечу від реальності в умовний світ ідеальної досконалості, а відкриває можливості вдосконалення реального світу через удосконалення духовного світу особистості, що, як така, здатна формувати життя за законами краси, долати потворність та обмеженість. Оволодіння світом краси озброює студентів критеріями ставлення до реальності. Теорія естетики покликана відкрити людині шлях до себе самої, тобто формувати потребу та здатність жити доцільною у собі красою світу, багатющими здобутками культури, осмислюючи і переживаючи їх як світ власного буття.

Саме завдяки мистецьким дисциплінам молодь самореалізується та набуває високого соціального престижу. Специфіка підготовки студентів є значимою, що проявляється у засвоєнні ціннісних орієнтацій, норм, елементів культури. Адже студентське середовище є благодатним ґрунтом, взаємодія в якому завершується соціально-культурним формуванням. Мистецтво – засіб просвітництва (передача досвіду, фактів) і освіти (передача навичок мислення, узагальнення системи поглядів). Воно виступає «книгою життя», яку читають навіть ті, хто не любить інших підручників.

# ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ ТА ЇХ ПРОЯВИ В УКРАЇНІ

***М. М. Логвин,*** *к. геогр. н., доцент;*
***І. В. Литовченко,*** *к. геогр. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Часто ми чуємо про європейські цінності. Але в їх сутність ніхто не вникає, бо це всього-навсього один із пропагандистських штампів. Наприклад, хіба у німців і греків, шведів з кіпріотами – однакові цінності? Звичайно, етнічний поділ у Європі досить умовний, але не настільки, щоб не впливати на ціннісні відмінності. А в чому проявляються європейські цінності у румун, поляків, болгар, хорватів із сербами чи голландців із бельгійцями?

Може мова іде не про політичні, а про релігійні цінності? Варто порівняти ірландців і сербів, чи іспано-португальців, про спів падіння їх релігійних цінностей з протестантською Німеччиною. Може релігійна терпимість – це заборонені хіджаби у Франції чи голландські комікси про іслам? Може європейські цінності – це факти мирного врегулювання конфліктів (Югославія, Ірак, Лівія, Афганістан, Сирія)?

Фактично усе зводиться до незрозумілої ідеї толерантності, яка нездатна відповісти ні на одне породжене нею питання. Наприклад, чи можна бути толерантним до того, хто не хоче бути толерантним до тебе? Замість проголошення ідеї створення справедливого і вільного суспільства вони стали глашатаями збереження пороків. Немає «універсальних загальнолюдських цінностей» взагалі, і немає «загальноприйнятих європейських цінностей», зокрема. Бо для класичної європейської культури це одні цінності, а для розмитої і деморалізованої епохи постмодерну – зовсім інші. Європа, з одного боку, говорить про універсалізм своїх цінностей, а з іншої – сама ж стверджує ідею множинності істин.

Існує парадокс: якщо визнавати можливість існування єдиних універсальних загальнолюдських цінностей, значить, не можна визнати існування особливих європейських цінностей.

ПУЕТ

Або – одне, або – інше. Якщо європейські цінності тотожні загальнолюдським, значить, вони не потрібні. Якщо вони їм суперечать – тоді вони шкідливі. Але якщо європейські цінності полягають у тому, щоб визнавати множинність істин і право кожного на свою особливість, то не Україна повинна визнавати «європейські цінності», а Європа зобов'язана визнати право України жити за своїми цінностями.

У цивілізованому світі поступають по-різному. Тому що самі цивілізації – різні. У США, наприклад, не поступають так, як поступають у Китаї, в Саудівській Аравії – не так, як у Польщі. Цивілізація – це певна система заборон. У одних вони одні, в інших – інші.

Ми не вказуємо їх права на їх заборони, поки вони не починають нав'язувати їх нам. Кожна цивілізація має право на свої заборони, і доки вона їх має, вона залишається цивілізацією.

У 2010 році Європейське бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я і Федеральний центр освіти у сфері охорони здоров'я розробили програму «Стандарти сексуального виховання» для осіб, що визначають політику, керівників і фахівців в області освіти і охорони здоров'я, згідно якої освіту в питаннях сексу потрібно починати з дитячого віку.

Як сказано в документі, його мета – «розвиток навичок, необхідних для того, щоб діти і підлітки самостійно могли визначати свою сексуальність і взаємовідношення на різних стадіях розвитку. Це дозволить їм розширити свої можливості, щоб повноцінного отримання задоволення від своєї сексуальності і стосунків» [1].

Так, у віці 0–4 років необхідно надавати інформацію (список неповний):

– про різні види кохання;
– про відчуття радості і задоволення від дотику до власного тіла.

У віці 4–6 років потрібно продовжувати давати інформацію:

– про сексуальні відчуття;
– про дружбу і любов до представників однієї статі;
– різні концепції сім'ї.

У віці 6–9 років про:

– секс у ЗМІ (включаючи Інтернет);

– розуміння «прийнятного сексу»

У віці 9–12 років про:

– перший сексуальний досвід;

У віці 15 років про:

– бізнес-секс (проституція, а також секс за невеликі подарунки, відвідування ресторанів/нічних розважальних закладів, невеликі суми грошей), порнографію, сексуальну залежність.

**Інформаційні джерела**

1. Стандарты сексуального образования в Европе. Рамочный документ для лиц, определяющих политику, руководителей и специалистов в области образования и здравоохранения. Федеральный центр просвещения в сфере здравоохранения, ФЦПСЗ. – Кельн, 2010. – 85 с.

## ЗНАЧЕНИЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ТРАДИЦИОННЫХ ЦЕННОСТЕЙ ЧЕЛОВЕКА

***П. В. Шуканов,*** *к. геогр. н., доцент*
*ВУЗ Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»*

Для определения качества высшего образования необходимо учитывать системную совокупность различных аспектов учебного и научно-познавательного процесса. В целом понятие «качество» отражает свойство или принадлежность того, что составляет сущность объекта познания. В то же время сущность – это состояние сущего как бытия всего реально существующего. Следовательно, качество высшего образования определяется существенным, то есть духовным содержанием учебного процесса.

Духовное содержание бытия непосредственно связано с традиционными ценностями общества и конкретного человека. В общецивилизационном смысле традиция определяется как исторически сложившаяся совокупность сакральных (священных) знаний, первоначально исходящих не от челове-

ческого, а от сверхъестественного, то есть Божественного (Сущего) источника информации. Характер получаемых знаний должен соотноситься не только с особенностями средств и операций деятельности познающего, но и с ценностно-целевыми ориентирами науки и соответствующего научного сообщества. Относительно классического (XVII–XIX вв.) и неклассического (первая половина XX в.) этапов развития современная наука называется постнеклассическая, как целостное явление, развивающееся во времени и пространстве на основе единства своего прошлого, настоящего и будущего.

Всё более актуальным становится, во-первых, этическое и эстетическое основания методологии науки и высшего образования, во-вторых, телеологическая, то есть целеполагающая значимость (функция) научно-воспитательного процесса, в-третьих, значение преемственности в высшей школе как отражение информационно-парадигмальной связи пространственно-исторических форм и методов развития познавательной деятельности человека.

Теоретико-методологическими приоритетами современной (постнеклассической) стадии развития научного знания являются принципы становления и самоорганизации мира. Новейший образ науки выражаются посредством синергетики, которая изучает общие принципы развития систем различной природы (физических, биологических, социальных, технических и т. д.). Синергетическая направленность современной науки предполагает ориентацию на целостное развитие бытия в системном единстве пространства, времени и информации. Постнеклассическая научная картина мира проявляется с учётом достижений бельгийской школы И. Р. Пригожина (1917–2003) и немецкого учёного Г. Хаккена, который является основоположником современной синергетики. При этом развитие любой системы возможно в одном из нескольких направлений, что определяется фактором энергоинформационного воздействия на объект с целью его трансформации (перестройки) и выведения на новый организационный уровень.

В отличие от классической науки и сооответсвующей системы образования с доминирующим влиянием естествознания и

физиократии, постнеклассическая парадигма решающим фактором развития мира признаёт социальные, культурно-исторические и религиозные системы. Если в неклассической картине мироздания эти системы рассматривались как саморегулируемые явления, то постнеклассическая наука изучает их как самоорганизующиеся развивающиеся объекты и субъекты познания. Отсюда следует необходимость признания методологии разветвляющегося поиска и получения различно-вариативного знания. Важной особенностью современной науки и высшего образования является возможность применения постаналитического способа мышления как сочетания исторического, рефлексивного и общетеоретического анализа. Постаналитизм позволяет заглянуть человеку за видимый горизонт знаний и совершить своеобразный метаанализ невидимого пространства. Такой методологический подход позволяет нам совершить эпистемологический синтез и учесть взаимосвязь научного, философского и религиозного знаний.

В реальности существует множество различных источников и типов информации, что способствует росту знания и развитию личности. В то же время необходимо учитывать, как эта информация влияет на человека и общество не только количественно, но и качественно, так как развитие может быть в виде совершенствования или деградации системы. Именно поэтому исторически сложившееся системы образования обязательно учитывают важнейшие критерии традиционного (духовно-нравственного) познания, как важнейшее условие

## РОЛЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ДУХОВНОЇ ІНТЕЛІГЕНТНОЇ МОЛОДІ

***Н. М. Краус,*** *к. е. н., доцент;*
***К. М. Краус,*** *аспірант*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Формування світоглядної культури третього тисячоліття є складним та тривалим процесом. Утвердження нових духовних цінностей у суспільстві викликає резонанс в людей, які вже мають високий духовний вимір і можуть швидко активізуватись,

відчуваючи моральну відповідальність за суспільство. За цих умов, держава має сприяти єднанню та широкому залученню таких людей до соціальної роботи з молоддю, студентством.

Іншими словами, сучасне студентство має бути залучене до діяльності, пов'язаної з утвердженням національної культури, духовних цінностей, права до реформування всіх сфер суспільного життя. Сучасна молода людина має володіти глибинними особистими якостями, що відповідають вимогам сьогодення.

Освіта ж має допомогти молодій людині збагнути глибинну сутність, виявити духовну основу та сформувати національний характер. Кризовий період розвитку українського суспільства, викликаний утвердженням демократії та поширенням морального нігілізму, відкриває нові можливості для молоді в становленні їх загальнолюдських орієнтацій і духовних перспектив.

В контексті цієї проблеми важливим є формування світогляду студентської молоді, адже саме під впливом накопичених знань у них створюється певна система духовних цінностей. Студенти, як важлива соціальна категорія, в умовах розвитку суспільства та суперечливого духовного життя, є різноманітними за своїми поглядами і вразливими до змін ціннісних орієнтирів у суспільстві.

У XXI столітті вища освіта є основою духовного розвитку суспільства загалом і людини зокрема. Саме від якості освіти залежить духовний, моральний, культурний та інтелектуальний рівень народу, ставлення до нього в світі. Бажання України до євроінтеграції, зумовлює необхідність орієнтації вітчизняної освіти на загальнолюдські цінності та пріоритети, а саме – на гуманізацію і демократизацію навчально-виховного процесу.

Демократичні ідеї невід'ємні від ідей гуманізму. Розвиток гуманної, вільної, відповідальної особистості безпосередньо пов'язаний із системою її духовних цінностей, які протистоять утилітарно-прагматичним цінностям.

В усі часи, здобуття вищої освіти передбачало формування високоморальної людини-інтелігента, бо саме інтелігенція є духовним об'єднанням вільних особистостей. Сьогодні ж тен-

денції розвитку українського суспільства свідчать про його глибоку духовну кризу. Тому, актуальною є проблема відродження духовних цінностей. Досягти цього можна шляхом гуманізації освіти, духовного збагачення всієї царини вищої школи.

У свідомості сучасної молоді формується тип особистості, характерний для західного суспільства, яка насамперед цінує себе і вважає, що її діяльність та успіх у житті залежать саме від неї. З одного боку, це непогано, адже орієнтація на власні сили, розум, здібності при досягненні життєвих цілей вимагає роботи над собою, наполегливого оволодіння знаннями. Втім найголовніше, щоб при виконанні цих завдань не формувалась людина-егоїст, яка зможе переступити через усе заради досягнення своєї мети.

Духовні цінності молоді формуються в процесі засвоєння нею певного соціального досвіду і проявляються в її переконаннях та інтересах. У відповідності до орієнтації на духовні цінності, сучасних молодих людей можна поділити на чотири групи:

1. Молодь, яка віддає перевагу попереднім цінностям, схильна до протестів, акцій непокори під керівництвом старших. Ця група людей не підтримує шлях ринкових перетворень, є прихильником авторитарної свідомості та симпатизує харизматичним лідерам.

2. Молоді люди, які повністю відкидають цінності минулого, відстоюють ідеї тих суспільств, що мають розвинуту ринкову економіку та високий рівень соціального забезпечення громадян.

3. Молодь, яка хоч і критикує цінності соціалістичного суспільства, але повністю їх не заперечує й має відношення до робітничого розвитку в суспільстві.

4. Молоді люди, для яких характерна нетерпимість до будь-яких цінностей, окрім своїх власних. Ця молодь є настільки радикальною, що не просто прагне розірвати свої відносини зі «старим світом», а готова зруйнувати їх.

Все це свідчить про те, що модернізація українського суспільства значно підвищує роль духовних процесів. Розвиток та

збагачення інтелекту і творчих потенцій молоді стає фундаментальним принципом відтворення соціальних зв'язків, що робить вищу освіту одним із найважливіших засобів творення молодої особистості. Саме освітній процес сприяє набуттю молоддю автономності й неповторності, завдяки яким вона стає здатною визволятися від безумовності соціокультурних впливів, самостійно проектувати і планувати свою соціальну поведінку.

## ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ШЛЯХОМ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

***В. В. Максюта,*** *аспірант*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Проблема формування у студентської молоді духовно-культурних цінностей освіти є однією з актуальних проблем сучасної педагогіки. Пильна увага до цієї проблеми викликана не тільки жорсткою конфронтацією груп суспільства з різними ціннісними орієнтаціями, боротьбою за переділ влади і власності, але і тим, що в суспільстві спостерігається інтенсивний пошук ідей, які здатні об'єднати його громадян, сформувати основу для відродження різних сфер життя суспільства [5, с. 52]. Також, не вистачає системних досліджень формування духовних цінностей сучасної молоді в аспекті підвищення продуктивності праці.

Римма Бєланова зауважує: «Скільки існує людина, стільки вона намагається вдосконалити свій внутрішній світ» [1, с. 29]. Навчання сучасної молоді сприяє формуванню духовної особистості, зокрема розвитку індивідуальної моральної свідомості, здобуттю позитивного індивідуального досвіду розвитку рефлексивних здібностей, а головне підвищенню продуктивності праці.

Нам імпонує, твердження, що найкраще проблеми виховання фундаментальних доброчинностей розкривають – релігійні книги. Важливе місце серед них посідає Біблія. За словами Григорія Сковороди: «Біблія вчить найголовнішому – богопізнанню, без

чого ніхто не може обійтися. У цьому її універсальний характер: вона потрібна всім разом і кожному зокрема» [2, с. 39].

Так, Андрій Шептицький писав: «Пам'ятайте, що християнське виховання є більшим добром, ніж усі добра світу! Коли б ви навіть не мали, що лишити своїм дітям, – то як тільки подали їм справжню побожність, як тільки навчили чесної праці та правості, як тільки встерегли їх від неморальності, – то лишаєте їм у спадщині найбільше добро, яке тільки можете їм дати» [1].

Не можна не погодитися з думкою, що зараз система цінностей великої частини українців опущена на первісний, «печерний» рівень. Це є нашою головною проблемою і першопричиною більшості інших негараздів. Вихід – робити зусилля й знову вийти на цивілізований рівень. Потрібно усвідомити себе не як окремий людський організм, а як невід'ємну частину цілого народу, у якого завжди спільні перемоги, добробут та втрати [4].

Значна частина сучасної молоді позитивно відносяться до аморальних та неетичних вчинків, зокрема це: подружня зрада; гомосексуалізм; проституція; збагачення за рахунок інших; аборт; опір міліції; знущання над тваринами; алкоголізм; погане виховання дітей, безпритульність; ухилення від служби в армії; зрада Батьківщини; отримання хабара; збагачення за рахунок інших; споживання наркотиків; публічне виявлення неприязні до осіб інших національностей; ухилення від сплати податків; хамство, грубіть, вживання нецензурних слів; присвоєння знайдених грошей та речей; безквитковий проїзд у громадському транспорті.

Головними перепонами формування духовних цінностей сучасної молоді є: поганий стан здоров'я; шлюбно-сімейні проблеми; втрата ідеалів; низький рівень життя; матеріальна незабезпеченість; низька народжуваність; відсутність життєвого оптимізму та зростання рівня соціальних відхилень.

Вічними духовними цінностями сучасної молоді, що сприяють підвищенню продуктивності праці на нашу думку є: доброта, милосердя, чесність, співчуття, щирість, благородство, нетерпимість до зла, справедливість, сумління, гідність, муд-

рість та досконаліть. Вважаємо, саме такі цінності є притаманним людям здатним працювати в команді на результат.

Так, шляхом формування духовних цінностей сучасної молоді можливо досягти значного підвищення їх продуктивності праці.

**Інформаційні джерела**


1. Бєланова Р. Стан духовного розвитку особистості на зламі віків / Бєланова Р. // Рідна школа. – 2001. – С. 29–33.
2. Моральна цінність християнства і відродження національної школи. Доповіді науково-практичної конференції Київ – Тернопіль, 1995. – 67 с.
3. Християнські ідеали та цінності українського народу [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.br.com.ua/referats/Culture/31265-2.html – Назва з екрану.
4. Цінності сучасних українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.hurtom.com/portal/23482/цінності-сучасних-українців. – Назва з екрана.
5. Ярошенко А. О. Ціннісний дискурс освіти : монографія / Алла Ярошенко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – 156 с.


## ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ПРАЦІВНИКА – МЕТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОХОРОНА ПРАЦІ В ГАЛУЗІ»


***В. Г. Смирнова,*** *к. геогр. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*


Різні професії висувають різні вимоги до працівника. Для одних видів діяльності професійно важливою є концентрація уваги (наприклад, бухгалтер), для інших важливішим є здатність швидко знаходити і приймати рішення (менеджер, управлінець), для третіх – рівень розвитку інтелекту, пам’ять, просторова уява тощо. Проте для всіх професій найважливішим є вміння збері-

гати свою працездатність, забезпечувати для себе і для оточуючих здорові та безпечні умов праці. Це вміння, безумовно, формується на протязі всього життя людини: від перших гігієнічних настанов батьків до інструктажів з техніки безпеки на робочому місці. Вивчення навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» – один із таких етапів формування у майбутніх спеціалістів умінь та компетенції щодо збереження здоров'я, працездатності, поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду. Тобто завданням дисципліни є вивчення способів і гарантій збереження здоров'я і працездатності працівників у виробничих умовах конкретних галузей господарювання через ефективне управління охороною праці та формування відповідальності у посадових осіб і фахівців за колективну та власну безпеку.

На заняттях з дисципліни «Охорона праці в галузі» ми намагаємось показати майбутнім випускникам, що загальним об'єктом охорони праці є не технічні пристрої, знаряддя праці, чи приміщення, а працездатність людини. У найбільш загальному формулюванні працездатність можна визначити як здатність організму людини витримувати навантаження (м'язові, нервові, енергетичні, інформаційні) у процесі праці. Загальний рівень працездатності конкретної людини визначається такими факторами: стан здоров'я; м'язова сила і витривалість та їх співвідношення; властивості нервових процесів (сила, рухливість, врівноваженість); біоенергетичні процеси організму; психічні функції. Загальна працездатність, яка характеризується фізичною і розумовою працездатністю та емоційною стійкістю людини, реалізується в процесі праці як професійна працездатність. Ефективність професійної працездатності залежить від:

– трудових навантажень;
– умов виробничого середовища;
– професійної підготовки і професійної придатності до даного виду праці;
– мотивації [1].

Довгий час охорона праці розглядала лише перші два чинника професійної працездатності, тобто вивчала і розробляла

норми трудового навантаження, досліджувала умови праці, засоби та методи захисту від негативних чинників, а також причини і наслідки втрати працездатності (виробничий травматизм і професійні захворювання). Причини порушення правил і норм охорони праці причини втрати працездатності варто шукати не тільки у властивостях особистості, характеристиках і особливостях самої людини, але й у впливах зовнішніх подразників. З внесенням у 2000 р. змін в Закон «Про охорону праці», пов'язаних з урахуванням рекомендацій міжнародних стандартів з охорони праці та започаткуванням в Україні Глобального Договору ООН (2006 р), перед охороною праці постало ряд нових соціально-економічних та психологічних завдань, пов'язаних з дослідженням інших чинників працездатності: професійної придатності працівника, психологічного клімату в колективі, дискримінації на робочому місці, мотиваційних схем оплати праці тощо. Усі ці фактори зумовлюють трудове напруження, тобто підвищення інтенсивності фізіологічних і психічних процесів, які забезпечують професійну діяльність.

Тому важливо дати студентам поняття про ці ймовірні фактори впливу на їх працездатність. Зокрема, вікова дискримінація на робочому місці може стосуватись не тільки людей похилого віку, а й молоді. Статева нерівність може спричиняти формуванню психологічних конфліктів на роботі, стресових станів. Моббінг – наклеп, переслідування на робочому місці – явище, для вирішення якого в Україні відсутні правові регуляторні механізми, може спричинити значне зниження працездатності.

Отже, для формування у вузі сучасного спеціаліста, професіонала, що володіє знаннями і вміннями щодо збереження працездатності під час трудової діяльності, необхідно поєднувати вивчення питань охорони праці з питаннями економіки, психології, соціології тощо.

### Інформаційні джерела

1. Крушельницька Я. В. Фізіологія і психологія праці : навч. посіб. / Крушельницька Я. В. – К. : КНЕУ, 2000. – 232 с.

# МОРАЛЬНІСТЬ ВИПУСКНИКА-ТЕХНОЛОГА ТА ТРИВАЛІСТЬ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я НАЦІЇ

***В. М. Цимбал,*** *асистент;*
***С. К. Шешеня,*** *к. б. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Ще стародавні римляни захоплювалися прекрасними часами молодості. Особливим змістом вони наповнюються в студентську пору. Саме в ці роки формуються основні новоутворення особистості: світогляд і самовизначення, інтелект, відбувається освоєння професійних знань, навичок, вмінь. Однак, є сторона особистості, яка надто занедбана в останні роки. Це – моральність.

За роки незалежності України населення нашої держави значно скоротилося. Називають багато причин цього явища, однією з основних вважають екологічну ситуацію в країні. Однак, є ще один фактор, який дійсно можна віднести до глобальних. Ним є якість продуктів харчування, які вживають наші співвітчизники. Оскільки студенти, яких ми навчаємо, в майбутньому стануть технологами харчової промисловості, актуальним є питання виховання їх високої моральності, формування в них почуття професійної відповідальності. В основі моральності нашого народу лежить сформована ще в ході утворення українського етносу ментальна частина його духовності. Ця ментальна частина проявляється ще в дитячому віці, коли дитина починає засвоювати архетипи материнської спілки, які, в свою чергу, є архетипами колективного несвідомого. Яка ж смислобуттєва життєва філософія є характерною для значної кількості представників українського етносу? Гірко про це говорити, але: «не вкрадеш – не проживеш», «не обдуриш – не проживеш», «закон, як дишло, куди повернув, туди і вийшло», «своя сорочка ближча до тіла» і ін. За часів формування українського етносу ці настанови-твердження відігравали позитивну роль, даючи можливість вижити під шаленим утиском всього українського. Нині, в умовах розбудови незалежної України, ці психоповедінкові архетипи погіршують ситуацію в країні, призводять до шаленої коруп-

ції одних представників нації і мовчазної згоди інших. Багато українців дбають лише про власне благо та благополуччя своєї родини, не турбуючись про те, що виготовлені ними речі та продукти шкодять здоров'ю їх співвітчизників, призводять до високого рівня захворюваності на онкологічні та серцево-судинні хвороби.

Ментальна частина духовності має свою надбудову – рефлексивну свідомість, творцями якої є представники духовної еліти нашої нації. Однак, психоповедінкові архетипи, легко засвоюючись, дуже важко втрачаються, навіть у випадку деградації особистості.

Ми, працюючи викладачами ВНЗ, не маємо змоги впливати на створення архетипів материнської спілки, але будучи представниками української інтелігенції, можемо сприяти формуванню елементів рефлексивної частини духовності. Цей вплив можливо здійснювати в ході проведення як лекційних так і лабораторних занять, створюючи студентам проблемні ситуації, ставлячи їх перед моральним вибором, вправляючи їх в прийнятті моральних рішень за схемою «Что такое хорошо, что такое плохо?». У більш вузькому розумінні ми виховуємо у наших підопічних почуття відповідальності за результати професійної діяльності. У філософії поняття відповідальності пов'язане з такими категоріями як «свобода», «совість». Апелюючи до цих категорій, ми можемо виховувати у студентів високоморальне ставлення до справи, якою вони будуть займатися у своєму житті. Найбільш дієвими методами виховання відповідальності в групі методів формування самосвідомості є методи переконання і вірогіднісного прогнозування, які застосовуються нами в ході занять. Але надзвичайно ефективними засобами виховання високих моральних якостей і формування почуття відповідальності за результати професійної діяльності є виконання студентами наукових робіт за темою кафедри «Дослідження якості товарів народного споживання». Адже експериментальним шляхом, переконавшись в шкідливості багатьох продуктів харчування, ознайомившись за літературою з величезною кількістю хвороб, які виникають в українців в результаті вживання неякіс-

ної їжі, вони замисляться над тим, чи варто замінювати природні інгредієнти штучними. Одним із цікавих заходів, які, на нашу думку, теж сприяють вихованню відповідальності за результати своєї професійної діяльності, є щорічні тижні кафедри хімії в університеті. В ці дні студенти випускають стінгазети, готують стендові доповіді, присвячені даній тематиці.

Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що процес навчання хімії йде нога в ногу з процесом морального виховання, елементом якого є формування у студентів-технологів почуття відповідальності за результати майбутньої професійної діяльності. Саме це почуття і моральні якості, що базуються на високому рівні емпатії (вміння поставити себе на місце іншої людини, маємо на увазі споживача продукції, виготовленої майбутніми технологами, випускниками нашого університету), і дасть можливість у майбутньому знизити рівень захворюваності та смертності нашої нації від недоброякісних чи навіть шкідливих продуктів харчування, якими сьогодні рясніють полиці наших магазинів.

## ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ

***Т. О. Кузьменко,*** *старший викладач;*
***Н. М. Ахтирська,*** *старший викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Одним із основних стратегічних завдань національної освіти є виховання молоді в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих, як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності.

Неусвідомленим на сьогодні залишається відношення молодого покоління до здорового способу життя. Згідно із сучасними дослідженнями, серед загальної кількості студентства до моменту набуття вищої освіти, здоровими залишаються лише 6 %, близько 45–50 % випускників мають функціональні відхилення, а 40–60 % – хронічні захворювання. Третя ж частина випускників мають обмеження у виборі професії. До того ж характер-

ними явищами в житті молодих людей стали недбале ставлення до власного здоров'я, і що найгірше, – досить швидке поширення серед молоді паління, вживання алкоголю, наркотичних та психотропних наркотичних речовин.

У наш час поняття про здоровий спосіб життя набуло специфічного сенсу, так як вважається, що це не лише пробіжки в ранці, обливання водою, зарядка і тому подібне, але й і організації режиму праці і відпочинку, режим і якість харчування, організація фізичної активності, особиста гігієна, відмова від шкідливих звичок, культура сексуальної поведінки.

Формування здорового способу життя одна із основних важливих задач, над якою працюють викладачі нашої кафедри, впроваджуючи в навчальний процес інноваційні методи покращення якості навчального процесу, та зміцнення здоров'я студентської молоді. тому що основним чинником створення гармонійно розвинутої особистості є фізична культура і спорт. На сучасному етапі розвитку суспільства зростають вимоги до фізичної підготовки людей, адже саме рівень здоров'я нерідко – головний чинник працездатності в процесі життєдіяльності людини. Заняття фізичною культурою та спортом мають велике значення у формуванні здорового способу життя, духовного та фізичного розвитку студентської молоді. Заняття фізичними вправами зміцнюють здоров'я, підвищують нервово-психічну активність до емоційних стресів, підтримують фізичну та розумову працездатність.

## ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ВНЗ В ПЕРІОД РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

***О. В. Бондар-Підгурська,*** *к. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Національна конкурентоспроможність являє собою інтегровану властивість всієї економічної системи, що в період реалізації інноваційної моделі розвитку вимагає залучення в господарський оборот результатів науково-технічної діяльності.

Проте, наявний в Україні інтелектуально-творчий потенціал не достатньо працює на національну економіку і її рух до «суспільства знань». Парадокс ситуації полягає в тому, що наявний потужній інтелектуальний потенціал країни не створює на його основі *активи*, що капіталізуються. Тому для науково – технічного співтовариства доцільно набути навички з перетворювання уміння правильно мислити і винаходити в ефективне вилучення інтелектуальної ренти з виробленої знанням вартості. Мова йде про к*апіталізацію інтелекту* – це перетворення кваліфікації кадрів у ліцензії та сертифікати, знань – в права інтелектуальної власності, а репутації – у бренди та фінансові гарантії. Отже, вміння перетворювати знання на капітал та готовність віддано працювати на благо української економіки стають основними завданнями, які повинні знайти відображення в ***системі цінностей*** кожного соціуму, зокрема студентів ВНЗ, як майбутньої еліти нації.

Система цінностей не може бути беззмінною. Навпаки, потрібен постійний її перегляд на предмет пошуку більш важливих в кожен певний момент часу точок (норм, правил). Тому у період реформування економіки система цінностей є найважливішою ланкою в ланцюзі змін, які обов'язково проходить як суспільство, так і кожна людина. При цьому, система цінностей не є політичним інструментом, це засіб для створення нормального життя скрізь – в сім'ї, в суспільстві, в економіці, на планеті. Нормального від слова «норми», призначення яких – творіння, духовний та творчий розвиток .

Слід зауважити на тому, що реформи залишаться нецивілізованими до тоді, поки не будуть відновлені *норми моральності*, що визначають мотивацію і соціальну поведінку людей. Крім того, багато чисельні нерозв'язані внутрішні проблеми змушують звернути особливу увагу на духовні фактори. Нерозвиненість духу несумісна з науково-технічним прогресом (на що вказував великий фізик А. Ейнштейн!), який саме внаслідок цієї нерозвиненості може виявитися згубним. Бездуховність несумісна також із зростанням ролі людського капіталу, який у розвинутих країнах став головним чинником, що визначає їх добробут. Так, за оцінками експертів Світового банку, в країнах

Північної Америки та ОЕСР в структурі національного багатства на душу населення частка людського капіталу становить від 68 до 76 % .

Ми згодні з академіком Д. С. Львовим, що «метою для нас має бути економіка, основна рушійна сила якої буде принципово іншою порівняно з ринковим суспільством масового споживання: замість прагнення до багатства і його символічним виразами – прагнення до високої якості життя. А цієї якості неможливо досягти індивідуально, не підвищуючи одночасно якість життя оточуючих. Тут повинен спрацювати принцип: «кращий спосіб допомогти собі – це допомогти слабкому». Мова не йде про створення суспільства, що складається з альтруїстів. Йдеться про правила гри, при яких, як у командній гонці велосипедистів, залік ведеться за останнім.

Іншими словами, якість життя суспільства має визначатися різноманітністю життєвих благ, які можуть бути гарантовані кожному його члену. Включаючи і таке благо, як праця не тільки заради заробітку. І таке благо, як час, вільний від праці заради заробітку. Цим гарантованим пакетом і повинна в кінцевому рахунку вимірюватися ефективність економіки».

Система цінностей студента повинна містити в собі потенціал розвитку, тобто включати переконання та установки, які б забезпечили морально-етичну, патріотичну та інноваційну складову, що й має стати підґрунтям формування національної конкурентоспроможності економіки та майбутнього українського народу.

Таким чином, формування системи цінностей у студентів ВНЗ має стати одним із першочергових завдань освіти та напрямом розвитку інноваційної політики України.

## ЗАЙНЯТТЯ ФУТБОЛОМ – ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

***В. А. Крафт,*** *старший викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Футбол – одна з найдавніших ігор людства. Він несе в собі багато істотних ознак духовної і фізичної культури. Футбол – це

значна область соціально необхідної діяльності, що має серйозний вплив на формування духовної культури особи, її інтересів, смаків, настрій мільйонів людей на Землі. Зайняття футболом – це складова частина загальної культури суспільства, сукупність матеріальних та духовних цінностей суспільства, які створюються та використовуються ним для фізичної досконалості людини. Футбол являє собою власну змагальну діяльність, спеціальну підготовку до неї, а також між людські відносини і норми, властиві їй. Найактивнішим фактором формування духовної особистості тут виступає колектив. А команда існує в тому випадку, якщо в усіх є спільна мета; якщо всі працюють разом; якщо досягнута психологічна сумісність; якщо педагогічна майстерність наставника має досить високий рівень; якщо члени команди вчаться один в одного тощо. У сфері футболу створюються, формуються нескороминущі духовні загальнолюдські цінності, оскільки він є об'єктом інтересу мільйонів людей. Естетична цінність футболу – в красі задумів і виконань прийомів, дій. Цінність футболу в співпереживанні мільйонів глядачів, яке виявляється в реакціях схвалення або засудження дій футболістів, тренерів, суддів, в творчому осмисленні єства гри, аналізу протиборства команд (тактики, стратегії, гри). Велику духовну цінність представляють книги тренерів, їх ідеї, задуми, оцінки, в яких знаходить відображення аналіз і узагальнення вітчизняного і міжнародного досвіду діяльності у сфері футболу. Вельми цінними в загально-духовному плані є теорія і методика футболу, яка складає специфічну частину загальної теорії спорту, наукового обґрунтування його суті, соціального значення, виховних потенціалів. Футбол – область інтенсивної творчості, яка формує духовну особу тренерів, футболістів і навіть глядачів.

Культура футболістів, тренерів, суддів виявляється також в здатності самостійно ставити перед собою задачі своєї діяльності, боротися за найвищу якість її результатів. Стосовно футболу цілком правомірно говорити про духовну культуру колективу (команди), особу (тренера, футболіста), нормативну культуру, що включає поведінкові форми (право, мораль, етику).

Це може виявлятися і в способах виразу емоцій, вітань, поведінки в час і після зіткнення, в процесі силової боротьби, в умінні зрозуміти і оцінити настрій колег і суперників, глядачів і суддів, в точності і обов'язковості виконання загальноприйнятих і спеціальних правил.

**Висновки.** Сучасні концепції теорії футболу як виду фізичної культури дозволяють розглянути футбол в двох аспектах: як вид (компонент) духовної культури і як один з видів гри. У сфері футболу формуються різні і багатообразні види і форми вияву духовної культури. Це культура поведінки і спілкування, нормативна культура, культура поведінки людини в екстремальних ситуаціях. Велике значення у сфері футболу має культура спілкування – тренера з командою, футболістів в рамках своєї команди і з членами команди суперників, з суддями, глядачами, менеджерами, представниками преси тощо. Футбол – це не просто засіб фізичної культури, а засіб виховного впливу на особистість, формування найбільш значних духовних якостей особистості – колективізму, свідомої дисципліни, здатності підпорядкувати власні інтереси інтересам колективу, а також потреби в здоровому способі життя.

## ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ СОДЕРЖАНИЯ ПОДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРОВ

***М. В. Панкина,*** *к. пед. н., доцент;*
***С. В. Захарова,*** *к. пед. н., доцент*
*ФГАОУ ВПО Российский государственный профессионально-педагогический университет*

Исследование выполнено при финансовой поддержке РГНФ и Правительства Свердловской обл. в рамках проекта проведения научных исследований «Генезис экологического дизайна и экологическая парадигма дизайн-образования на примере Уральского региона», проект № 13-14-66007.

В современном мире дизайн превратился в глобальное явление, связывая в единый узел духовную и материальную культуру. Технологии и коммуникации стали узловыми пунктами прогресса. А дизайн как выразитель технологий и катализатор коммуникаций занимает ведущую позицию. Фирменный

стиль, узнаваемость, запоминаемость бренда, новые формы техники, неповторимость и стильность интерьера – это способы привлечения клиентов, возможность увеличить цену продукта или услуги, составляющие успеха в экономической конкуренции. Это понимают заказчики и потребители. В связи с этим возникает вопрос, какие этические основы профессии необходимо преподавать в вузе будущим дизайнерам, чтобы погоня за прибылью или формотворчество и самовыражение не стали доминантой профессиональной деятельности?

Под функцией дизайнеры понимают не только утилитарный и технологический смысл какого-либо процесса, вещи, но и эмоционально-образное, общественное содержание и ценность получившегося продукта, его участие в интеллектуальной и духовной жизни. В реализации функций дизайна проявляются его социально-культурные, функционально-потребительские и коммуникативно-эстетические ценности. В системе взаимосвязанных функций дизайна выделяют: преобразовательную (конструктивно-морфологическую); познавательную (гносеологическую), ценностно-ориентационную (аксиологическую), коммуникативную, адаптационную, воспитательную, актуализирующую, защиты окружающей среды (экологическую). В целом, эта социальная составляющая и миссия дизайна является наиболее важной, т. к. без социального заказа и востребованности нет вообще необходимости проектирования и воплощения какого-либо объекта.

Социальная ответственность дизайнера состоит в осознании того факта, что его деятельность (и дизайн-объект как результат) всегда общественно значима и оказывает воздействие на потребителей продукта, в умении предвосхитить запросы и идеалы, модные тенденции, в уровне прогрессивности проектных предложений, в понимании того, что его личные вкусовые предпочтения не должны навязываться заказчику. Дизайнер как психолог организует жизненные процессы, социальное функционирование, создает настроение среды обитания. Дизайном среды фактически осуществляется управление социальными процессами. Дизайн – деятельность для будущего. Именно средствами дизайна возможно формировать культуру потребления, ценностные и мировоззренческие установки.

Дизайн должен быть экологически и социально ответственным. Современное направление – экологический дизайн – как область проектирования объединяет в себе все ступени производственно-потребительской системы и художественно-проектные основы, базирующиеся на мировоззренческой, ценностной платформе, и научное философское осмысление степени влияния созидательной деятельности человека на окружающую среду, последствий взаимодействия человека и окружающей среды.

Средства и методы дизайна действенны для решения актуальных задач защиты окружающей природной среды и самих людей от последствий ее загрязнения отходами техногенной цивилизации и нарушения экологического равновесия, как с позиций ценностей природы, так и культуры. В настоящее время экологическая парадигма (как совокупность ценностей, методов, подходов, технических решений и средств) должна являться ведущей в дизайне, который формирует предметно-пространственную среду, все этапы жизни объекта, от проектирования до процесса изготовления, использования и утилизации.

Антропоцентризм классического дизайна и деловой характер коммерческого должна сменить экоцентрическая установка. Осознание социальной ответственности дизайнера, экологическая культура, этические нормы профессии должны закладываться в процессе обучения в вузе. Кодекс, подобный клятве Гиппократа, со смысловым содержанием: «Не навреди, думай о будущем» должен быть у будущих дизайнеров.

## ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

***В. В. Лаппо,*** *к. пед. н., доцент*
*Коломийський інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

У період становлення незалежної української держави постає складне і відповідальне завдання – сформувати національно свідому особистість з усталеним комплексом духовних цінностей і

громадянських якостей. Розв'язання означеної мети актуалізує потребу в підготовці нової генерації фахівців, провідними ознаками якої постануть висока духовна культура й професійна майстерність.

В осередку університетської освіти молодь має нагоду не лише отримати фахові знання, вміння і навички, а й збагати свій внутрішній світ, розширити світогляд, розвинути кращі риси характеру, отримати кваліфіковану допомогу у питаннях самовиховання й самореалізації свого творчого потенціалу. Відтак перед вищою школою постає завдання у створенні сприятливих умов для духовного розвитку особистості студента в процесі професійного становлення.

Дослідницькі здобутки сучасної психолого-педагогічної науки надали змогу інтерпретувати духовний розвиток особистості як динамічну процес формування певних якостей (інтелектуальних, моральних, чуттєво-емоційних, мотиваційних).

Педагогічний супровід духовного розвитку тлумачимо як систему заходів інтегрованих у навчально-виховний процес покликаних студентів до:

– пошуку істини, переживання краси, прагнення до добра;

– індивідуальної виразності двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання та соціальної потреби – діяти на благо інших;

– спрямованості інтересів та нахилів людини до пізнання, засвоєння та створення духовних цінностей;

– творчої самореалізації особистості й самовдосконалення, зумовленої когнітивно-інтелектуальної, чуттєво-емоційної та вольової сфер, що сприяють успішному формуванню та реалізації потреби у цілеспрямованому пізнанні та ствердженні в її життєдіяльності істини, загальнолюдських етичних та естетичних цінностей, усвідомленню єдності себе та Всесвіту;

– проникливого розуму, гармонійних почуттів і твердої волі;

– зорієнтованості на людину, яка має високий гуманістичний потенціал, моральну стійкість, постійне прагнення до

втілення в життя таких вищих ідеалів людства як віра, надія, любов, сумління;

– утвердження моральних установок, громадянськості, компетентності (професійності), віри у світлі ідеали та почуття відповідальності за все, що відбувається навколо людини.

Відповідно до означених завдань система педагогічного супроводу духовного розвитку студентів має реалізовуватись у низці напрямів, а саме:

1) розумового розвитку – у вигляді системи мобільних знань та гнучких методів здобуття й критичного осмислення цих знань, що уможливлює адекватне оцінювання дійсності в органічній єдності з засвоєними цінностями та продуктивну реалізацію професійних завдань, розв'язання життєвих проблем;

2) морального розвитку – як втілення змісту моралі та інших суспільних регулятивів у свідомість і поведінку особистості, що є основою для соціальної регуляції життєдіяльності;

3) естетичного розвитку – як втілення естетичних ідеалів у свідомість і поведінку особистості, що забезпечує естетичну оцінку подій та естетизацію життєдіяльності діяльності.

Педагогічний супровід передбачає планування й реалізацію системи заходів покликаних активізувати студентів у різних сферах життєдіяльності. Позаяк духовний розвиток особистості реалізується передусім у сферах:

– розумової діяльності – як шлях від сприйняття інформації про навколишнє до глибокого усвідомлення її сутності;

– моральної діяльності – через референцію широкого спектру моральних норм (від засвоєння формальних норм ввічливості до прийняття гуманістичних принципів взаємодії з людьми);

– естетичної діяльності – у напрямі осягнення краси та вироблення потреби створювати прекрасне до оволодіння способами творіння прекрасних учинків, дій, речей.

Планування й реалізація таких заходів першочергово орієнтована на те, щоб кожен студент мав змогу проявити власні особистісні якості і постати на нову сходинку у своєму духовному зростанні.

# ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

***О. С. Капінус,*** *здобувач*
*Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного*

Згідно з Концепцію реформування й розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року та Законом України «Про реформування Збройних Сил України» основна мета реформування та розвитку Збройних Сил України – створення мобільної та сучасної армії, здатної виконувати конституційне завдання з оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності. Виходячи з цього, якість вищої військової освіти, перш за все, пов'язана із здобуттям певних професійних знань, умінь та навичок, які дають змогу майбутньому офіцерові оптимально використовувати накопичений освітній капітал у реальних умовах професійної діяльності. Однак, не варто відкидати і особистісні риси, які повинні бути сформовані у курсантів під час організації навчально-виховного процесу. До найбільш вагомих, у нашому розумінні, відноситься соціальна відповідальність, в якій безпосередньо інтегруються духовні, соціально-психологічні функції, що забезпечують розвиток курсанта як суб'єкта відповідальної поведінки під час навчання у вищому військовому навчальному закладі, а у подальшому як висококваліфікованого офіцера Збройних Сил України.

Нині до майбутніх офіцерів висувають високі вимоги що сформованості у них такої особистісної якості як соціальної відповідальності. Ці аспекти окреслені у стратегічних документах нашої держави в освітньо-виховній галузі («Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.)», «Концепція виховання дітей та молоді в національній системі освіти», «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності», «Концепції національного виховання») де зазначається, що розвиток демократичного суспільства потребує формування гуманності, ініціативності, високого інтелекту, працьовитості та відповідальності.

На основі напрацювань М. Савчина, М. Сметанського, Л. Терехової з'ясовано, що соціальну відповідальність доцільно розглядати як особистісну якість, сутність якої полягає в усвідомленій моральній потребі та практичній готовності до виконання соціальних норм, розумінні соціального значення своєї діяльності, чітке знання власної соціальної ролі, правильну оцінку власних можливостей, активну життєву позицію, ініціативну поведінку, здібність передбачити результати своєї діяльності.

У процесі узагальнення наукових напрацювань фахівців, ми прийшли до усвідомлення того, що соціальна відповідальність виступає моральною рисою майбутніх офіцерів, а також як якість, що концентрує в собі усвідомлений особистістю професійний обов'язок пов'язаний із виконанням ратної праці.

Встановлено, що соціальна відповідальність формується у процесі соціального розвитку особистості, який здійснюється у результаті засвоєння соціально-історичного досвіду, накопиченого попередніми поколіннями. Науковці вважають, що соціальна відповідальність найбільш виразно відображає рівень включення особистості в реальне життя.

Наші спостереження дають підстави для констатації того, що за умови сформованості високого рівня соціальної відповідальності курсантам притаманна соціальна активність, вони займають активну життєву позицію, володіють лідерськими якостями. У майбутньому такі офіцери можуть нести відповідальність за виконання службово-посадових обов'язків та завдань мирного і воєнного часу. Таких курсантів як особистостей можна охарактеризувати як порядних, людяних і високоморальних, чоловіків, які володіють почуттям власної гідності та самоповаги уміють відстояти власну честь та гідність на основі асертивної поведінки. Соціальна відповідальність як мета виховання полягає у схильності курсанта поводитися відповідно до інтересів інших людей та соціального загалу, дотримуватися прийнятих норм та виконувати рольові обов'язки.

До найважливіших особистісних якостей курсантів вищих військових навчальних закладів, які безпосередньо дотичні та мають вплив на формування соціальної відповідальності можна

віднести: любов до Батьківщини і Збройних Сил України, вірність конституційному обов'язку, військовій присязі, добросовісність і самовідданість, гуманізм і оптимізм, працелюбність та працездатність, колективізм і військове товариство, витримка і терпимість, здатність до подолання труднощів, аскетизм. Саме ці риси задекларовані у Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу».

Отже, у курсантів ще під час навчання повен бути сформований високий рівень соціальної відповідальності, адже саме на них в майбутньому буде покладено відповідальність за збереження цілісності та незалежності нашої Батьківщини.

## ЗМІСТ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

***І. Р. Субашкевич,*** *асистент*
*Львівський національний університет імені Івана Франка*

Однією з актуальних проблем сучасної психологічної науки є проблема ціннісних орієнтацій молоді. Ця тема достатньо складна, включає дослідження ряду аспектів, а саме: вікові психологічні особливості молоді, соціологічні проблеми освіти і виховання, вплив колективу, сім'ї та інше. Події 80–90-х років XX століття, розпад СРСР, проголошення і розбудова незалежної України не могли не вплинути не тільки на економічні та політичні відносини, а й на систему цінностей. Минуле отримало якісно нову оцінку: виявилося, що безліч людей протягом тривалого часу віддавали свої знання, енергію, навіть інколи саме життя заради примарної мети.

Щоб розглядати ціннісні орієнтації молоді, необхідно уявляти собі, що ж таке молодь, чим вона відрізняється від інших суспільних груп. Саме тому існує потреба в аналізі індивідуально-особових особливостей, властивих молодому віку, і закономірностей засвоєння норм, цінностей, установок, властивих суспільству, різним організованим і неорганізованим групам, що мають вплив на особу. Одне з перших визначень поняття «молодь» було дано в 1968 р. В. Т. Лісовським: «Молодь –

покоління людей, що проходять стадію соціалізації, засвоюють, а в більш зрілому віці вже засвоїли, освітні, професійні, культурні і інші соціальні функції; залежно від конкретних історичних умов вікові критерії молоді можуть коливатися від 16 до 30 років». Пізніше більш повне визначення було дане І. Коном: «Молодь – соціально-демографічна група, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального положення і обумовлених тим і іншим соціально-психологічних властивостей».

Сьогодні вчені визначають молодь як соціально-демографічну групу суспільства, що виділяється на основі сукупності характеристик, особливостей соціального положення і обумовлених тими або іншими соціально-психологічними властивостями, які визначаються рівнем соціально-економічного, культурного розвитку, особливостями соціалізації в нашому суспільстві. Проблеми сучасної молоді досліджують психологи, політологи, педагоги, соціальні педагоги, соціологи та представники інших наук.

Система ціннісного світогляду формується під впливом глобальної зміни ієрархії загальнолюдських ціннісних орієнтацій. Прикро визнавати, що трансформація суспільного життя вивела на перші місця цінності особистого рівня, які забезпечують власні потреби та комфортне самопочуття. Сучасні суспільні відносини певною мірою провокують розквіт егоїзму в свідомості людини. Особливо це відбивається на особистості, яка знаходиться на шляху формування свого власного бачення проблем існування, яка тільки зіткнулась з визначенням духовних обмежень для себе, так би мовити, «моральних мурів».

Все частіше головну роль в житті молоді посідають проблеми мікрорівня. Тобто, у молодих громадян формується якісно нове сприйняття навколишнього світу крізь призму насамперед особистих інтересів. Їх турбує власне здоров'я, кар'єра, матеріальні блага, освіта, сім'я. Звичайно, це в деякій мірі правильно, тому що в капіталістичних країнах світу, з яких незалежна Україна з недавніх часів бере приклад, існує «екзистенціальний» підхід до життя. Тобто, кожен виживає, як може і не покладає надії ні на кого, окрім себе. У нашому суспільстві люди ще не привчилися

відстоювати власні інтереси, тому що все їх життя було спрямовано на досягнення спільної мети, вони покладались не скільки на себе, скільки на уряд, на бюрократичну систему, і це, нарешті, висушило в них жагу до самовдосконалення, прояву ініціативи і особисту зацікавленість.

Людина живе в суспільстві, ставить перед собою цілі й прагне їх здійснити, шукає смисл життя, своє призначення у своїй же діяльності. Затим, у чому людина бачить сенс свого життя, які цілі переслідує, якими засобами намагається їх досягти, тобто на що спрямовані сутнісні сили людини як діяча, можна судити про саму людину, про її ціннісну сутність, про її мораль, місце в суспільстві (колективі), її цінність для життєдіяльності інших людей, серед яких вона живе. Отже, характер діяльності людини в системі суспільних відносин як об'єктивоване в діях і вчинках суб'єктивне розуміння нею мети свого життя виступає синтезованим критерієм її суспільної цінності як особи.

## ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

***С. В. Берюк,*** *викладач-методист вищої категорії;*
***Н. М. Здоровило,*** *викладач-методист вищої категорії*
*Полтавська міська школа мистецтв «Мала академія мистецтв» ім. Р. Кириченко*

Духовність – своєрідна багатовимірна система освіти в самосвідомості людини, ціннісне відношення до світу і особисто до самого себе, специфічна людська якість яка формується в процесі самопізнання і сприймання визначених суспільних норм і цінностей. Духовність безпосередньо пов'язана з світоглядними надіями і ідеалами нації, народу, етносу. Формування духовності молоді відбувається на основі навчання, розвитку пізнавальної активності, задоволення її духовних і культурних потреб.

Як писав Григорій Савович Сковорода, людина народжується двічі: фізично і духовно. Біля духовної колиски стоїть духовний наставник – вчитель, який стає людині другим батьком, матір'ю,

бо прищеплює її душі моральні якості віри, надії, любові, глибокої поваги до рідної землі, свого роду, народу, держави. Духовне народження, Г. Сковорода вважав істинним, оскільки людина осягає «божественне» в собі. Психічними проявами духовності є любов, творчість, пошук. Духовні цінності – головна складова в структурі людської свідомості, це як характеристика особистості. Такі цінності об'єктивні, незалежні від самої людини, бо з'явились в суспільстві ще до її народження.

Поступово, оволодівши духовними цінностями, кожна людина входить у суспільство. Духовні цінності стають її життєвими орієнтирами. Духовність великою мірою витікає з соціально-економічних особливостей функціонування суспільства. Будь-яке суспільство зацікавлене в продовженні свого роду. Таке продовження не може бути лише біологічним. Воно і духовне, і соціальне. Тому дуже велике значення має соціалізація особистості. Кінцева роль соціалізації – формування зрілої особистості з активною життєвою позицією, адже людина не тільки володіє матеріальними і духовними цінностями але й виробляє їх. Ціллю соціалізації, крім передачі, засвоєння, а потім розвитку досягнень суспільства є подолання певних життєвих труднощів і проблем, пошук людиною найбільш ефективних шляхів пристосування до суспільства. При цьому, для окремих молодих людей, які допускали помилки, може бути характерним і таке явище як ресоціалізація, тобто оновлення втрачених якостей, необхідних для нормальної життєдіяльності в суспільстві.

Серйозною перешкодою для формування духовного світу, громадянської позиції, політичної культури вважається перш за все відсутність необхідних можливостей для задоволення духовних вимог.

Традиційна сітка культурно-освітніх, дозвільних закладів, яка десятиліттями формувала визначений рівень культури молоді, сьогодні не тільки значно скоротилась, але й не відповідає потребам підростаючого покоління, переживає кризу. Більша частина молоді її послугами не користується.

Активною частиною молодого студентського покоління України, яка володіє різними талантами є обдарована, творча молодь. В театрах, художніх колективах, творчих об'єднаннях,

групах на сьогоднішній день працює більше 100 тисяч молодих діячів.

Одним із найважливіших джерел формування духовного потенціалу студентства виступає вищий навчальний заклад. Дисципліни, що викладаються у ВНЗ повинні формувати в студентів сучасний історичний світогляд, високий рівень морального, духовного, культурного розвитку, вдосконалювати художні загальнокультурні запити й смак.

У формуванні духовного потенціалу молоді одну з домінуючих ролей відіграє держава. Духовне відродження української нації неможливе без змін у всіх сферах життя: в економіці, політиці, мистецтві, культурі й у свідомості теж. Правильне рішення проблеми пожвавлення національної самосвідомості в нового покоління може стати для України доленосним.

Для подолання проблем, які пов'язані з формуванням духовної культури молоді потрібно подолати економічну кризу в державі, не допустити її піку, дати більше робочих місць для молодих спеціалістів, щоб вони в свою чергу відчули себе потрібними для суспільства, підвищувати інтерес молодих людей до культури, звичаїв та традицій українського народу. Потрібно більше приділяти увагу фінансуванню театрів, кінотеатрів, музеїв, картинних галерей і інших культурних закладів нашої країни, а також користуватися зарубіжним досвідом з питань культурного розвитку молоді. Адже молодь – це майбутнє нашої держави.

## ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ В УСЛОВИЯХ ВУЗОВСКОЙ СРЕДЫ

***Г. М. Лохонова,*** *к. пед. н., руководитель Центра организации НИР и кооперативного партнерства*
*Чебоксарский кооперативный институт (филиал) Российского университета кооперации*

Духовное развитие личности сегодня представляет проблему общенационального значения. Современная ситуация в духовной сфере характеризуется многими негативными явлениями. В обществе происходит снижение общекультурного уровня, мате-

риальные ценности доминируют над духовными, происходит искажение представлений о доброте, милосердии, справедливости и патриотизме. Духовно-нравственное воспитание – это формирование ценностного отношения к жизни, обеспечивающее гармоничное развитие личности, включающее в себя воспитание чувства долга, ответственности, справедливости и иных качеств, способных придать высокий смысл действиям и мыслям человека.

Система образования выступает в роли главного фактора формирования человека новой постиндустриальной формации. Подготовка специалиста высшей квалификации сегодня должна включать задачи духовно-нравственного воспитания. Необходимо воспитывать граждан новой формации – конкурентоспособных, инициативных, предприимчивых, умеющих самостоятельно принимать решения и нести за них ответственность, готовых к позитивным преобразованиям социальной среды и способных участвовать в формировании гражданского общества и правового государства. Опыт показывает, что только человек с высокими духовно-нравственными качествами, определяет положительную динамику развития страны. Воспитательная работа вуза должна включать в себя организационно-педагогические условия, включающие комплексное воздействие на субъект исследования через усвоение духовно-нравственных ценностей, воспитание патриотических стремлений, приобретение знаний по истории и культуре страны и родного края.

В Чебоксарском кооперативном институте (филиале) Российского университета кооперации проводится ряд мероприятий по духовно-нравственному воспитанию студенческой молодежи. Духовная составляющая включает мероприятия, позволяющие усваивать ценности традиционных культур многонациональной России (встречи с духовными лицами Чувашской митрополии, посещение памятников духовной культуры, введение цикла православных научных семинаров «Свет православия», проведение межвузовских олимпиад по основам православной культуры, подготовка стендовых материалов о социальных проблемах современного общества, участие в благотворительных акциях

города и республики и т. д.). Комплекс мероприятий, направленный на воспитание патриотических чувств студентов включает в себя организацию встреч с участниками ВОВ и боевых действий, экскурсий по местам боевой славы, участие в поисковых отрядах, посещение шествий, посвященных государственным праздникам России и Чувашии и т. д. Цикл мероприятий, включающий встречи с деятелями культуры, науки и образования, посещение памятников материальной культуры Чувашии, проведение круглых столов и семинаров о традициях и культуре чувашского этноса, знаменитых уроженцах родного края, связан с изучением истории и культуры родного края и страны.

Становление и развитие духовно-нравственного потенциала при использовании рационального фактора реализуется через оценку уровня развития знаний, навыков и умений, которые студент получает и при овладении учебными дисциплинами. Воспитательный потенциал учебных дисциплин гуманитарного цикла с позиции их значимости для формирования духовной культуры у студентов вузов достаточно велик. Гуманитарные дисциплины, такие как «История», «Основы православной культуры», «Русский язык и культура речи», «Социология», «Философия», «Культурология», обладающие огромным воспитательным потенциалом, формируют духовно-нравственную культуру студентов. Они помогают воспитывать в них те качества личности, которые необходимы для адаптации в современном обществе. В процессе изучения гуманитарных дисциплин, постигая знания о человеке, его взаимоотношения с природой, обществом, студенты приобретают духовные ценности и ориентиры, нравственные позиции.

Вступая в определенные отношения с окружающими людьми, студенты в различных жизненных ситуациях накапливают и расширяют нравственный опыт. Организация этого опыта осуществляется путём вовлечения студентов в различные виды деятельности, формирования на этой основе нравственного сознания, развития чувств, выработки навыков и привычек нравственного поведения.

ПУЭТ

Развитие личностных и духовных качеств молодого поколения, их эстетическое воспитание и сохранение традиционных нравственных ценностей происходит в стенах учебного заведения. Патриотизм, справедливость, честность, искренность – это те ценности, которые остаются главными в воспитании молодежи.

## ЭТНОДИЗАЙН КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ДУХОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ И ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ БУДУЩИХ ДИЗАЙНЕРОВ

***М. С. Чвала,*** *аспирант*
*РВУЗ «Крымский гуманитарный университет»*

Повышение требований к уровню подготовки специалистов, рост конкуренции на рынке труда и общие тенденции в жизни современного общества обуславливают необходимость улучшения качества профессионального образования в сфере искусства и дизайна. Основная функция образования – поддерживать производство и воспроизводство материальных и духовных ценностей общества. Образование динамически отражает достигаемый обществом уровень производства материальных и духовных благ, которые, в конечном счете, «архивируются» в культуре».

Этнодизайн, в основе которого лежит национальная культура, имеет учебно-воспитательное значение для профессиональной подготовки дизайнеров. Обществу необходимы специалисты, имеющие развитое чувство ответственности за судьбу страны, способные к прогнозу возможных последствий своих действий, отличающиеся мобильностью и толерантностью, которые привнесут творческий характер прошлого в современную среду, создадут из этого неординарный стиль.

Использование основ этнодизайна в профессиональной подготовке будущих специалистов в области дизайна, основано на философских, гуманистических, психолого-педагогических, культурологических, искусствоведческих концепциях развития

личности, на развитии их компетентности на основе национальной культуры и современных технологий дизайна.

В момент зарождения этнодизайн сводился в основном к копированию образов народной культуры, в последнее время он превратился в искусство, ставшее частью современной художественной культуры, где этнические мотивы звучат и являются точкой соприкосновения традиции и современной технологии. Студенты как будущие дизайнеры, получающие этнохудожественное образование, составив свое представления о национальных особенностях дизайна этнических групп, освоив современные технологии производства, способны реализовывать творческие способности в процессе работы над дизайнерскими проектами.

Обучение этнодизайну предполагает воспитание у молодежи определенных духовных и нравственных качеств. Задачей преподавателей вузов является приобщение студентов к духовно-нравственным ценностям, которые прививали во времена, когда это было общеобязательным фактором. При исследовании этнодизайна развивается познавательная активность с целью глубокого освоения и изучения определенного технологического процесса или специфического объекта творчества. Используя сырье, материалы и специфический инструмент, будущий дизайнер получает возможность более глубоко понять и оценить их свойства, потенциальные возможности и изучить природу тех или иных художественных проявлений. Предоставляется прекрасная возможность приобщиться к этнохудожественной культуре, приумножить национальные ценности, развить художественный вкус, опираясь на многочисленные образцы изделий народных мастеров.

В основе содержания этнокультурного и этнохудожественного образования будущих дизайнеров лежат обширные возможности для развития их личностных качеств, способности к постоянному самосовершенствованию, способности быстро адаптироваться в изменяющемся культурном пространстве.

Использование в процессе обучения различных методов межпредметных связей, основанных на общих идеях, благоприятно

влияет на формирование национального самосознания, исторической памяти, повышение художественно-творческой активности студентов.

Этнодизайн обращает внимание на национальные традиции, способствует их возрождению в современном мире, местом диалога различных культур, сферой реализации толерантности.

## РОЛЬ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В ФОРМИРОВАНИИ ДУХОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

***Г. А. Ельникова,*** *д. соц. н., профессор*
*Белгородский университет кооперации, экономики и права*

К духовным ценностям относятся такие группы ценностей, как смысложизненные, нравственные и эстетические. Молодежь, обучающаяся в вузах, уже имеет определенный набор духовных ценностей, интериоризированных ею еще на этапе первичной социализации. Попадая в высшее учебное заведение, молодые люди испытывают культурный шок, связанный с нахождением в новой социальной среде. Это заставляет их прежде всего пересматривать существующие у них ценности. Кроме того, вхождение в новый возрастной период, приближающий их к взрослости, также диктует более осознанное восприятие новые ценности.

Время обучения в вузе для молодых людей является важнейшим этапом в переходе к взрослой жизни, поэтому сформированные в этот период ценности могут оказаться определяющими на всем жизненном пути.

Духовные ценности формируются в вузе с участием всех элементов вузовского социального пространства: учебного процесса, группы преподавателей, группы сокурсников и т. д., но особую важность имеет воспитательная работа.

Под воспитательной работой при этом понимается один из видов организованно-упорядоченной деятельности социальных *субъектов*, в процессе которой осуществляется связь между индивидом и обществом с определенной, свойственной только

данному историческому времени и социальному пространству, системой общественных отношений.

Воспитательная работа в вузе может рассматриваться как субъектно-деятельностный процесс, активно воздействующий на социокультурную социализацию студента.

Основной целью воспитательной работы в вузе является воспитание личности профессионала и гражданина и формирование комплекса духовных ценностей, позволяющих адекватно конкретной социокультурной реальности выполнять данные роли. Каждый вуз конкретизирует эту цель, исходя из своих задач и сложившейся социокультурной ситуации. В Концепции воспитательной деятельности со студентами Белгородского университета потребительской кооперации записана расширенная трактовка цели воспитательной работы в вузе: целью воспитательной работы в вузе является достижение качественно новых результатов во всей системе профессионального и личностного формирования будущих специалистов, воспитание у них таких базовых качеств, как духовность, высокая нравственность, гражданственность и патриотизм, самостоятельность, ответственность, профессиональная компетентность и мобильность; развитие социально-управленческих навыков, творческой и социальной активности, приверженности к здоровому образу жизни.

Целенаправленная воспитательная деятельность в вузе осуществляется, с одной стороны, в учебном процессе; с другой стороны, как самостоятельная специально организованная форма работы (внеаудиторная работа).

Субъектами целенаправленной воспитательной работы в вузе являются его администрация и, в первую очередь, проректор по воспитательной работе, деканаты, кураторы, все преподаватели и общественные организации.

В учебном процессе в первую очередь идет формирование ценностей, связанных с профессиональными качествами личности. Проблемы мировоззренческого и нравственного характера непосредственно ставятся при изучении гуманитарных и социально-экономических дисциплин, что оказывает влияние на

ПУЭТ

ценностно-нормативную составляющую личности будущего специалиста.

Во внеаудиторной воспитательной работе ставятся такие основные задачи, как воспитание у студентов высоких духовно-нравственных качеств и норм поведения; формирование патриотического сознания; правовое воспитание; культурно-эстетическое воспитание и развитие творческого потенциала студентов; создание условий и оказание помощи студентам в вопросах самовоспитания, самоопределения, нравственного самосовершенствования.

Таким образом, воспитательную работу в вузе можно рассматривать как важнейший элемент в формировании духовных ценностей студенческой молодежи, позволяющий, с одной стороны, студентам адаптироваться к новым для них условиям жизни; с другой стороны, обществу получить профессионалов и граждан, чьи ценностные ориентации адекватны сложившейся социокультурной реальности.

## ДУХОВНЫЕ ЦЕННОСТИ КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ МИРОВОЗЗРЕНИЯ СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

***Н. В. Зайцева,*** *ассистент*
*Белгородский университет кооперации, экономики и права*

Формирование духовных ценностей современной молодежи связано с возрастающими темпами научно-технического и социального прогресса, обострением глобальных проблем развития человечества и повышением роли активности личности во всех сферах общественной жизни. В настоящее время актуальность проблемы духовности как основы формирования мировоззрения современной молодежи очевидна и становится одной из центральных.

Развитие духовности человека представляет собой формирование его духовной культуры, в границах которой происходит выбор ценностей, осуществляется оценка явлений, действительности, разрабатываются цели и средства деятельности,

создаются жизненные планы, определяется мировоззрение. Познавая окружающий мир человек, по сути, познает и самого себя как неотъемлемую, естественную, органическую часть этого мира, задавая, тем самым, человеческое измерение этого мира, придающее всему познавательному процессу мировоззренческую отягощенность и духовную направленность.

В современном мире, где происходит глубокий переход от одних ценностных доминант к другим, ставится задача возделывания нового человека инновационного пространства как носителя новых взглядов на мир – нового мировоззрения, быть молодым не так уж и просто. Молодежь – это не только будущее, она «живое настоящее», и важно понять, насколько уже сегодня молодое поколение определяет содержание и характер будущего, насколько несет в себе «дух нового времени».

Отдельным общественным группам молодежи свойственны особые черты сознания, поведения, стиля жизни. Они создают собственную культурную нишу – субкультуру, которая может быть достаточно замкнута и автономна по отношению к господствующей культуре либо противостоять ее фундаментальным ценностям – контркультура. Молодежная субкультура рождается и существует в связи с определенными потребностями молодых людей социализироваться и при этом активно заявить о себе. Молодежи свойственна категоричность суждений, максимализм, неприятие советов, их тяготит подчинение существующим моделям общественного развития, они негативно относятся ко всему нормативно-регламентированному. Для современной молодежи характерна динамичность, открытость миру, ранимость, повышенная эмоциональная реакция, оптимизм, романтические устремления, идеализация новизны.

Учитывая многогранность и важность духовного развития молодежи нашего общества, возникла необходимость осмысления данного феномена для практического применения его в социокультурной сфере. При изучении феномена духовности традиционно обращаются к культурно-антропологическому контексту, в нем духовность выступает как характеристика внутреннего, субъективного мира человека, духовного мира

личности. Под духовностью здесь понимается определенный уровень развития мышления, уровень образования и способы приобретения знаний, наличие определенных познавательных и культурных потребностей. Однако очевидным является тот факт, что духовность невозможно свести лишь к рациональному освоению человеком мира культуры. Духовность включает в себя в первую очередь ценности, на основе которых решаются проблемы смысла жизни, вечные проблемы человеческого бытия, определяются сущность собственного «Я», место человека в мире и обществе, критерии выбора целей и смысла деятельности, возможности и пределы личностного роста.

Путь духовного развития молодежи представляет собой движение к духовности как восхождение к вершине, обретение истины, добра и справедливости. На этом пути человек приобретает способности соотносить свои потребности и желания с потребностями и желаниями других людей, соотносить себя с миром человеческих ценностей, видеть себя в мире, иметь свое мировоззрение. Затрагивая подобную проблему иногда говорят о том, что когда-то раньше было лучше, так как люди были добрее, воспитаннее и духовно богаче. Если придерживаться данной точки зрения, можно сказать, что чем дальше человечество идет к цивилизации, тем скуднее становится его душа и развратнее мировоззрение. Киселев изложил это так: «Он «упростил» свою жизнь жилищным комфортом, обилием продовольствия, возможностями современной техники. За все пришлось платить. Приобретая – утрачивать. Утеряны живительная связь с природой и естественные чувства сопричастности, слитности с «нерукотворным» миром, вызывающим восхищение и поклонение гармонии, величию и красоте». К чему же мы придем с таким пониманием в итоге? Наверное, к власти машин в прямом и переносном смысле потому, что человек утративший способность сочувствовать, сопереживать, проявлять искренние человеческие эмоции автоматически перестает быть человеком и становится просто бездушным роботом выполняющим запрограммированный объем работы. Может

уже пришло время повернуться к духовности и жить по нравственным законам?

Общество должно направлять молодежь на путь истины, добра и правды – это его основная и великая миссия, которая способствует формированию всей Российской культуры, мировоззрения, традиций и отношения к миру, к себе. А ведь: «Воспитание – это всегда воспитание ценностей, воспитания отношения человека к миру к себе, к другим». В истории Российской духовной нравственности лежит мощнейший фундамент – опора на устоявшиеся традиции, которые способствуют укреплению и единению страны – основа духовно-нравственного воспитания. «Мы смело высказываем убеждение, – писал великий русский педагог К. Д. Ушинский, – что влияние нравственное составляет главную задачу воспитания, гораздо более важную, чем развитие ума вообще, наполнение головы познаниями».

Сегодня главная цель воспитания – способствовать умственному, нравственному, эмоциональному и физическому развитию личности, всемерно раскрывать ее творческие возможности, формировать гуманистические отношения, обеспечивать разнообразные условия для расцвета индивидуальности. Установка на развитие личности придает «человеческое измерение» таким целям, как выработка у молодых людей осознанной гражданской позиции, готовности к жизни, труду и социальному творчеству, участию в демократическом самоуправлении и ответственности за судьбу страны и человеческой цивилизации. Приоритетной задачей государства является актуализация системы общенациональных ценностей. В этой связи принятие новой редакции Закона «Об образовании» 2007 г. – взвешенное и необходимое политическое решение.

Духовно-нравственное воспитание становится важнейшим приоритетом государственной образовательной политики. Оно направленно на духовную и социальную консолидацию российского общества. Предполагает укрепление гражданской идентичности, формирование общих духовных и нравственных основ российского национального самосознания, определение и

принятие новыми поколениями россиян социально значимых, смысловых и жизненных ориентиров, существенное повышение доверия россиян к себе, к своей жизни в России, друг к другу, к государству, к нашему общему настоящему и будущему.

Сегодня актуальной является проблема «выстраивания» внутреннего мира человека, его мировоззрения. Духовность – это красота внутреннего мира человека. Проблема современности заключается в том, что мы разучились «строить» внутренний мир человека. Воспитание в основном, нацелено на формирование человека вовне: как будет выглядеть в обществе, какое место в нем займет, какую карьеру сделает, какой будет дом, машина и многое другое. Духовность и нравственность как производные от внутренних устремлений и личных усилий не могут быть сформированы «снаружи». Они произрастают изнутри, становясь своеобразной, связующей нитью человека с его бытийными истоками, давая ему жизненную опору «здесь и сейчас», открывая ориентиры для выхода за индивидуальные пределы. Педагогически могут быть созданы лишь стимулы, рождающие личностные стремления к самовоспитанию, нравственному совершенствованию и духовному развитию, а также условия, этому способствующие.

Проблема духовно-нравственного воспитания при целенаправленной и скоординированной воспитательно-педагогической работе, семьи, общественно-политической, образовательной системы и отдельно взятой личности над собой принесет свои плоды. Несмотря на то, что все еще остается острым вопрос с засильем молодых людей западной культурой и западных ценностей, уже сегодня в данном направлении происходят заметные улучшения.

## ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНТОВ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ИХ КУЛЬТУРЫ

***И. А. Мастерских,*** *к. э. н., доцент*
*Белгородский университет кооперации, экономики и права*

Духовно-нравственное воспитание молодежи является важным элементом процесса повышения общего уровня культуры

студентов, и поэтому ему уделяется серьезное внимание в рамках высшего профессионального образования в Российской Федерации.

Теоретическим фундаментом для духовно-нравственного воспитания является «Свод нравственных принципов», принятый в 2004 году на VIII Всемирном Русском народном соборе. Он стал нравственной основой для предприятий коммерческой структуры и потребительской кооперации. Основные принципы кооперации очень близки по содержанию православным принципам жизни. В декабре 2003 г. было подписано соглашение о сотрудничестве между Московским Патриархатом Русской Православной Церкви и Центросоюзом РФ. В апреле этого же года было заключено соглашение о сотрудничестве между Белгородско-Старооскольской епархией и Белгородским областным союзом потребительских обществ.

Большое значение духовно-нравственному воспитанию студенческой молодежи придается в Белгородском университете кооперации, экономики и права. Воспитательный процесс тесно связан с учебным: студенты изучают курсы «Основы и ценности православия», «Православная риторика». Стало хорошей традицией проведение заседаний духовной секции межкафедрального клуба «Кооператоры». В апреле 2013 г. состоялось заседание клуба «Небесные покровители Святого Белогорья: духовный подвиг священномученика Никодима». Не так давно прошел вузовский конкурс студенческих научных работ, посвященный 300-летию со дня рождения Святителя Иоасафа, по результатам которого был издан сборник лучших работ «Нравственное воспитание и святоотеческие традиции». В музее университета проходят различные мероприятия и заседания духовной секции межкафедрального клуба «Кооператоры». Вот темы некоторых из них: «Развитие традиций в духовной жизни Белгородчины», «Православная трапеза в дни Великого поста», «Праздник Торжества Православия». С большим воодушевлением готовятся к заседаниям студенты, изучают краеведческую и историческую литературу, учат стихи, готовят литературные монтажи. Гостями клуба в разное время были иеромонах Софроний (Китаев) – благочинный храма свт.Иннокентия

Московского при Белгородской духовной семинарии, а ныне епископ Губкинской епархии, протоиерей о. Виктор (Толстиков) – проректор по воспитательной работе Белгородской духовной семинарии, другие священнослужители г. Белгорода. Знаменательно, что в помещении музея Белгородского университета кооперации, экономики и права размещен плакат с высказыванием Н. Нельсона «Миссия кооперации – сделать нравственными людей и экономические отношения». Именно традиционные духовные ценности и нравственные идеалы являются заслоном от бездуховности и нравственной деградации.

Потребительская кооперация – это система потребительских обществ и их союзов, деятельность которых основана на кооперативных принципах и ценностях. Это идеи сострадания, милосердия, вспомоществования, любви к ближнему, бескорыстной помощи бедному, нуждающемуся. Выпускники Белгородского университета кооперации, экономики и права по окончании вуза смогут участвовать в одном из приоритетных направлений деятельности потребительской кооперации – в борьбе с бедностью и в возрождении духовности на селе. В качестве примера можно привести уникальный опыт православного сельскохозяйственного кооператива «Богословский», созданного в селе Горки Красненского района Белгородской области, который непосредственно занимается делами благотворительности. Десятки ветеранов и инвалидов проживают в благоустроенных домиках с медицинским и хозяйственным обслуживанием. Большую помощь в этом благородном деле оказывает территориальный центр при храме Рождества Христова.

Таким образом, духовно-нравственное воспитание студентов Белгородского университета кооперации, экономики и права является важнейшим компонентом учебно-воспитательного процесса и в настоящее время ему необходимо уделять все большее внимание. Необходимо совершенствовать формы духовно-нравственного воспитания, учитывая особенности современного студенчества, а также духовно-нравственные традиции Белгородского региона, которые складывались на протяжении веков и прошли проверку на прочность в горниле военных испытаний и послевоенных и современных событий и реформ.

# СОЦИАЛЬНАЯ КОММУНИКАЦИЯ В ФОРМИРОВАНИИ МОРАЛЬНО-ДУХОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ МОЛОДЕЖИ

***Г. Кипароидзе,*** *профессор*
*Новое высшее учебное заведение, Грузия*
***Я. А. Барыбина,*** *к. э. н., доцент*
*ВУЗ Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»*

В современном пресыщенном информацией мире становится очевидной роль формирования у молодежи морально-нравственных ценностей. Если говорить о перспективах развития любого государства, то именно своевременное и ответственное воспитание молодежи является залогом развития последнего.

Социологический интерес к ценностным ориентациям студентов обусловлен следующими причинами:

во-первых, ценностные ориентации молодых людей находятся в процессе формирования, а, сформировавшись, требуют еще некоторого времени для обретения устойчивости, в связи с чем испытывают большую зависимость от различных внешних факторов.

во-вторых, в прогностических целях молодежь представляет интерес как поколение, которое в ближайшем будущем займет место основной общественной производительной силы, а следовательно ее ценности будут в значительной степени определять ценности всего общества.

Следует отметить, что в Украине как и Грузии мало уделяется внимания социальной коммуникации в формировании морально-нравственных ценностей современной молодежи, частью которой есть и социальная реклама. То что объединяет две страны Грузию и Украину, так это необходимость решения социальных проблем которые могут значительно повысить значимость данного вида рекламы и поставит задачи ее дальнейшего развития.

Социальная реклама способна дать молодым людям и обществу в целом всеобъемлющее понимание самоценности человеческой жизни, воспитать уважение прав и суверенитета личности и установить осознаваемый нами мир во всем мире.

ПУЭТ

Проблемы формирования морально-нравственных ценностей общества, в том числе и молодежи, начали рассматриваться учеными, начиная с 60-х годов XX века. В современной литературе можно встретить достаточно много работ, посвященных данной теме. Так, проблемы использования социальной рекламы рассматриваются в работах таких украинских ученых, как Артеменко О., Вовк А., Паркинсон С., Шубина И., С. Селиверстов, В. Бугрим, О. Аронсон, С. Вагнер, Е. Волкова, И. Голота, О. Грубин, О. Курбан. Заслуживает отдельного внимания концепция экологического менеджмента грузинских ученых М. Мчедлидзе, З. Гелашвили, которые утверждают, что экологический менеджмент есть не что иное, как – управление в сфере общественного сознания, культуры, общественных отношений. Безусловно мы разделяем позицию ученых, поскольку только общественные отношения и культура человека, понимание им опасности позволяет нейтрализировать отрицательные последствия современных технологий. И это должна понимать современная молодежь. Но как она может получит эти знания? В этом случае важна система информационного обеспечения экологического менеджмента – структура информации, порядок ее получения, движения и использования. Социальная коммуникация важнейший элемент в системе экологического менеджмента призванного формировать морально-духовные ценности современной молодежи.

В работах этих ученых затронуты отдельные аспекты данной проблемы и некоторые общие вопросы. Однако, не смотря на всю обширность литературы, вопрос о роли социальной рекламы в формировании морально-нравственных ценностей современной молодежи детально не рассматривался, что и подчеркивает актуальность данной проблемы.

В связи с этим считаем актуальным дальнейшее исследование, направленное на определение роли социальной рекламы в формировании и поддержании морально-нравственных ценностей современной молодежи г. Полтава (Украина) и г. Тбилисси (Грузия), а также выявление и сравнение отношения молодежи к этим ценностям.

В разработаной анкете, предложена система морально-нравственных ценностей современной молодежи, которая формируется под воздействием ряда факторов, таких как: воспитание, генетическая предрасположенность, социальное окружение (семья и родственники, друзья и знакомые, образовательные учреждения, члены трудового коллектива), мировоззрения и ценности семьи, в которой воспитывается молодой человек, финансовое положение семьи, восприятие окружающего мира, уровень образования, социально-экономическая и политическая ситуация в стране и др. Важно определить, какие из этих факторов в наибольшей степени оказывают влияние на процесс становления ценностей молодежи. Результаты исследования будут опубликованы в Научном вестнике Полтавского университета экономики и торговли.

## ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ И ФОРМЫ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ОРГАНИЗАТОРОВ ВЫБОРОВ (НА ПРИМЕРЕ КЛУБА МОЛОДЫХ ИЗБИРАТЕЛЕЙ «ФОРУМ» БЕЛГОРОДСКОГО УНИВЕРСИТЕТА КООПЕРАЦИИ, ЭКОНОМИКИ И ПРАВА)

***В. И. Подгорный,*** *к. ю. н., доцент*
*Белгородский университет кооперации, экономики и права*

Программа обучения будущих организаторов выборов в Белгородском университете кооперации, экономики и права включает такие формы работы, как проведение лекций, семинарских занятий, круглых столов, конференций, форумов, дебатов, организацию бесед и заседаний Клуба молодых избирателей для ознакомления с проблематикой избирательного права и избирательного процесса, кураторских часов, викторин и олимпиад по избирательному праву. Большую помощь в реализации этого направления оказывают избирательные комиссии г. Белгорода и Белгородской области. Проблемные лекции, лекции-презентации, лекции-диалоги читают опытные практики, члены избирательных комиссий, преподаватели. На безе избирательных комиссий города и области проводятся учебная и

производственная практики для студентов юридического факультета.

В целях повышения заинтересованности студентов в изучении избирательного законодательства, повышения качества их профессиональной подготовки как будущих организаторов выборов проводятся викторины и олимпиады. Ежегодно Клуб молодых избирателей университета «Форум» участвует в городской межвузовской олимпиаде по избирательному праву. Олимпиада – это итог длительной подготовки студентов по избирательному праву, выявление и оценка их гражданской позиции, уровня политической и общегражданской культуры, ораторских способностей.

При выборах лидера студенческого самоуправления вуза применяется модельный метод обучения. Подготовкой и проведением выборов занимается студенческая избирательная комиссия. Члены избирательной комиссии активно работают в Клубе молодых избирателей университета «Форум». Большинство из них являются членами участковых избирательных комиссий на выборах разного уровня. Многие из них выступают в роли организаторов и наблюдателей на выборах.

Выборы показывают, что студенты проявляют не только свою гражданскую инициативу, но и правовую ответственность. Они приобретают знания и навыки, которые будут им необходимы для успешного участия в общественной жизни.

Участие студентов в работе избирательных комиссий очень важно не только для формирования кадрового резерва организаторов выборов, омоложения их состава, но и для гражданской зрелости самих молодых граждан. Они осознают, что, во-первых, после знакомства с избирательным процессом «изнутри» и непосредственного участия в нем исчезает скептицизм и недоверие к результатам выборов и появляется убежденность в честности проведенного голосования и подсчета голосов. Во-вторых, это опыт первой самостоятельной серьезной работы. Особое значение работа в участковых избирательных комиссиях имеет для студентов юридического факультета вуза. На них ложится ответственность за результат работы. Кроме того, они

имеют возможность получить за свою работу денежное вознаграждение. В-третьих, это необходимость умения работать с самыми разными людьми, приобретение коммуникативных навыков. Данная работа члена участковой избирательной комиссии предусматривает уточнение списка избирателей путем поквартирного или подворного обхода, дежурства на избирательном участке, куда граждане приходят по поводу уточнения данных либо за открепительным удостоверением, работа непосредственно в день голосования: выдача бюллетеней, непосредственное участие в организации голосования на дому. Для успешного выполнения всех этих действий необходимы коммуникабельность, внимательность, умение ориентироваться в различных ситуациях. В-четвертых, это возможность реализации своих знаний и умений сразу же на практике.

Таким образом, накопленная практика обучения будущих организаторов выборов свидетельствует о том, что в вузе формируется положительное отношение студенчества к участию в выборах, через проведение различного рода мероприятий в области избирательного права и процесса. Система органов студенческого самоуправления способствует формированию в молодежной среде прагматизма, многовекторности мышления, способности нести ответственность за принятые решения. Вовлечение молодых людей в государственную молодежную политику способствует повышению в обществе авторитета избирательного права.

## ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

***В. С. Ісакова,*** *викладач-методист*
*Полтавський кооперативний технікум*

Від часів античності й донині дедалі послідовніше утверджується думка про те, що дієвим чинником формування духовного світу людини, її життєвої позиції є слово, яке несе в собі заряд добра, облагороджує, збагачує, підносить душу людини. Ніщо

так яскраво не свідчить про рівень загальнокультурного розвитку людини, як її мова.

Лише рідна мова, опанована у сім'ї у своїх початках і системно поглиблена у школі та вищому навчальному закладі, забезпечить формування в дитини національної психіки, світогляду, свідомості та інших важливих складників духовності народу, тільки тоді можна буде її засобами прищеплювати молодим людям питомі духовно-моральні та ідейні цінності й дати розуміння їхньої провідної ролі в житті окремої особистості та буття всієї нації [3].

Так, на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) для формування духовних цінностей молодих людей використовуємо зразки творів О. Довженка, В. Симоненка, Л. Костенко, В. Стуса, В. Підпалого та ін. під час вивчення таких тем: «Державотворча роль мови», «Культура мови. Культура мовлення під час дискусії» тощо.

Творчість українських письменників відбиває дух народу, нації, усі сили свого таланту вони спрямовують на те, щоб виховати в людях почуття гідності, честі, людяності, відповідальності.

«Вчимося бачити світ і творити в нім красу», – закликає В. Підпалий. – Не вимагаймо від світу багато, живімо за законами правди, прислухаймося до слів наших мудреців – провісників добра, любові і щастя. Хай ваша совість не спить, не буде спокійною, коли в житті горе, розбрат, зневага, коли «за добре платять злом, а за добро ллють із цебра на голову помиї» [2, с. 312].

Заняття з української мови (за професійним прямуванням) сприяють вихованню моральних чинників, за допомогою художнього слова студенти опановують світ культури, який зумовлює поступове формування у них мислення, яке ґрунтується на моральних цінностях.

На жаль, духовно-моральна криза певної частини суспільства породила такі потворні явища, як маніпулятивна риторика брехні, мовленнєва агресія, право на істину сильнішого, а не

того, на чиєму боці правда, мовленнєве насилля, мовний нігілізм стосовно української мови.

Тож освіта, наука, культура, засоби масової інформації України мають формувати високоврожайне поле духовності. Сьогодні доля рідної мови залежить від учителя школи, викладача вищого навчального закладу, бо саме вони своєю працею творять народ – плекають гуманістичну сутність молодої людини, високу національну свідомість, духовність і моральність [1].

На сучасному етапі гуманітаризації освіти наука й мистецтво виступають важливими факторами як розумового, так і естетичного розвитку особистості, об'єднуючись у високому прагненні до гармонізації стосунків людини з навколишнім світом.

Усе життя ми вчимося бути Людиною. Стати фахівцем можна за 2–5 років, але при цьому так і не набути милосердя, людяності, доброти. Тож потрібно кожному із нас дбати про чистоту своєї душі, бо від цього залежить стан душі цілого народу – саме до таких висновків спонукають нас митці. Духовно-моральний занепад веде до деградації і виродження людської спільноти. Бездуховне суспільство, навіть із високорозвиненою економікою, приречене на загибель, бо матеріальне минеться, а духовне зостається жити вічно.

Тож держава має достатньо уваги приділяти духовному розвитку громадян, а викладачі-словесники і словом, і ділом сприятимуть цьому.

**Інформаційні джерела**


1. Корж А. В. Українська мова професійного спрямування. Навчальний посібник / А. В. Корж. – К. : , 2009. – С. 246.
2. Підпалий В. Тут все з дитинства серцеві знайоме… / упоряд. Н. Підпалої / В. Підпалий. – Полтава : Видавець Шевченко Р. В., 2011. – 504 с.
2. Хайруліна В. Рідномовний освітній простір: шляхи становлення та особливості функціонування / В. Хайруліна // Дивослово. – № 6. – 2006. – С. 6.

# ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ В ПСИХОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

***О. П. Лугівська,*** *к. е. н., доцент;*
***Л. А. Лугівська,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Пріоритетом у розвитку суспільства в умовах сьогодення повинно стати духовне вдосконалення людини: від людини розумної і освіченої до людини моральної і духовної. А тому метою виховання сучасної молоді є її духовне зростання, моральне становлення, культурне збагачення.

У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що спеціаліст з вищою освітою повинен мати професійні, світоглядні і громадські якості. Головним чинником виконання цих завдань є навчальний процес, який розвиває соціальні якості і моральність особистості. Виховання через навчальний процес робить розвиток особистості студента цілеспрямованим, орієнтованим на духовне становлення майбутнього фахівця, розвиток внутрішньої свободи, почуття власної гідності, самоповаги, здатності до об'єктивної самооцінки та саморегуляції.

Наприкінці XX століття духовність усвідомлюється здебільшого як засіб, підґрунтя, основа, що рятує суспільство від наслідків панування «раціональності», ототожнюється із самосвідомістю як необхідність прийняття рішень глобального значення в умовах духовної кризи [3].

Проблема духовності буття розглядалася багатьма філософами та вченими: Ф. Ніцше, Г. Гегелем, Платоном, Кантом, Г. Сковородою, П. Юркевичем, С. Франком, В. Соловйовим, М. Бердяєвим, Б. Вищеславцевим та багатьма іншими. Духовність вони пов'язували з безмежністю людської особистості, її цілеспрямованістю, сенсом життя, творчістю, любов'ю, турботою про інших. Істину, добро та красу вони називали складовими частинами духовності [2]. Духовність відображає здатність людини мати бачення, яке можливо охарактеризувати як розуміння, сприйнятливість, розпізнання, прагнення, включеність, охоплення, відповідальність, розширення обрію [1].

Освіта у вищому навчальному закладі підпорядкована єдиній меті – формування людини як особистості шляхом входження її

в соціальне середовище; розвиток особистості, яка в подальшому здатна до соціальної творчості та збагачення культури. Саме тому освіта визнана цивілізованим світом як реальна цінність суспільства з підготовки молодого покоління до самостійного життя і праці.

Основними завданнями освітньої діяльності є формування творчої, духовно багатої особистості із врахуванням її потреб, інтересів, здібностей і бажань; удосконалення шляхів ставлення національної самосвідомості, патріотичних почуттів і сучасних засад естетичного, морально-етичного навчання і виховання. В університеті повинна відбуватися гармонізація професійного й духовного пізнання студента. Щоб цього досягти, викладачеві необхідно опанувати науку і мистецтво педагогічного управління, навчитися правильно організовувати і ефективно реалізовувати процес засвоєння студентами професійних знань та умінь через педагогічну взаємодію, сприяти засвоєння ними соціального досвіду.

Оскар Уайльд зазначав, що «освіта – річ прекрасна, але добре було б пам'ятати: нічого з того, що потрібно знати, поневоленням навчитися неможливо». Це означає, що перетворення студента в суб'єкта навчально-професійної діяльності відбувається після появи в нього мети і потреби власної пізнавальної діяльності, його актуалізації і розвитку, підтримки власної ініціативи. Лише тоді студент навчається на вищих рівнях пізнавальної активності, й навчання для нього набуває життєвого сенсу [3].

У процесі навчання здійснюється паралельно виховання студентів з двох аспектів: формування творчої особистості майбутнього фахівця (менеджера, фінансиста, товарознавця та ін.) і виховання високоморальної, толерантної особистості з високими громадськими якостями. У педагогічному процесі вищої школи потрібно посилити увагу на розвиток не тільки інтелектуального, а й морального і культурного потенціалу особистості, допомогти студентові зрозуміти самого себе, мотиви своєї поведінки, правильно визначити свої життєві позиції, реалізувати творчі можливості у повсякденному житті і праці.

Таким чином, діяльність викладача з управління навчально-професійною діяльністю студента полягає у забезпеченні моти-

вації, змістової й операційної її форм; правильної її організації, що сприятиме професіоналізації особистості майбутнього фахівця, розкриття його творчих можливостей, досягнення оптимізації розвитку за умови активності студента. А студент не має права на пасивність, мусить стати активним у своєму навчанні, творчості, самовдосконаленні, досягти гармонізації професійного і духовного пізнання.

**Інформаційні джерела**


1. Абрамов В. І. Духовність суспільства: методологія системного вивчення : [монографія] / В. І. Абрамов. – К. : КНЕУ, 2004. – 236 с.
2. Білодід Ю. М. Духовність: сутність, структура, функції: [монографія] / Ю. М. Білодід. – Житомир : РВВ ІПСТ, 2003. – 192 с.
3. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : підручник / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – [вид. 3-тє, виправ. і допов.] – К. : Каравела, 2011. – 360 с.


## ФОРМИРОВАНИЕ ГРАЖДАНСКОГО САМОСОЗНАНИЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ


***И. В. Фокина,*** *к. пед. н., доцент*
*НОУ ВПО «Вологодский институт бизнеса»*


В настоящее время современный мир, динамичный, конкурентно ориентированный, предъявляет определённые требования к личности выпускника школы. Одной из задач обучения является развитие гражданского самосознания.

Формирование гражданского самосознания обучающихся – важнейшее направление в учебно-воспитательной работе любого образовательного учреждения. Безусловно, этапы, предваряющие период высшей профессиональной подготовки в вузе – дошкольное и школьное образование – играют немаловажную роль в жизни человека, в его личностном и профессиональном становлении. Они создают предпосылки к гражданскому становлению. Но именно годы профессиональной подготовки в вузе – важнейший период в формировании гражданского самосознания [1].

Исследования отечественных психологов последних лет показывают несомненный интерес к проблеме самосознания личности (М. М. Амердинова, А. В. Карпов, И. С. Кон, В. И. Моросанова, В. В. Столин, Т. Шибутани и др.). Ученые обращаются также к проблемам национального самосознания (П. В. Кузнецов, А. Р. Ангузин, С. Т. Давлиерова, Е. П. Крупник, О. В. Ладыгина, Д. Г. Абуладзе, Н. П. Золотова и др.), этнического самосознания (З. И. Айгумова, В. А. Баринов, З. М. Гаджимурадова, О. Н. Мягкова, В. И. Хотинец и др.), профессионального самосознания (Е.А. Климов, Л.М. Митина, Н. С. Пряжников и др.), однако, отсутствуют работы, в которых бы определялась структура, уровни, критерии оценки гражданского самосознания личности, определялись бы пути развития гражданского самосознания молодежи. Между тем, потребность в определении психологических основ гражданского самосознания личности в контексте решения психолого-педагогических проблем обеспечения эффективности воспитательного процесса становится все более актуальной.

Среди основных причин, актуализирующих проблему становления гражданского самосознания молодежи в современном российском обществе, выделим:

1) разрушение системы традиционных ценностей и традиционного механизма социализации поколений;

2) возникновение феномена бездуховности, проявляющегося, в частности, в агрессивном невежестве;

3) возникновение новой системы требований общества к личности, порожденных новыми социальными реалиями;

4) переоценка роли образования и недооценка роли воспитания в становлении новых поколений россиян и др.

Студент педагогического вуза как будущий учитель должен являть образец гражданственности, профессионализма, то есть фактически быть той личностью, которая одной из первых представляет человеку общество как социальную реальность.

Необходимость разработки теоретических и методологических основ решения проблемы формирования гражданского самосознания у студентов любого вуза связана с тем, что:

– отсутствует современная концепция сущности и формирования гражданского самосознания;

– не разработаны эффективные модели формирования гражданского самосознания;

– механизм, принципы формирования гражданского самосознания, которые существовали в прошлые десятилетия, не соответствуют современным условиям;

– не достаточно развит личностный подход к формированию гражданского самосознания.

Вследствие вышеизложенного, развитие гражданского самосознания студентов должно стать делом государственной важности. С учетом тенденций экономического и социального развития Вологодского региона мы предлагаем проект «Модель развития гражданского самосознания молодежи», целью которого является анализ проблемы гражданского самосознания, научное обоснование модели развития гражданского самосознания студентов вузов в учебно-воспитательном процессе, разработка и внедрение программы по формированию гражданского самосознания обучающейся молодежи.

**Информационные источники**

1. Фокина И. В. Психологические основы развития гражданского самосознания личности педагога : монография / И. В. Фокина. – Москва : Изд-во Современного гуманитарного ун-та, 2011. – 282 с.

## ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ

***О. М. Михайленко,*** *к. е. н., доцент;*
***В. В. Лісіца,*** *к. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Темпи розвитку сучасного суспільства висувають певні вимоги до сучасного фахівця. Це мають бути всебічно розвинуті особистості, які не потребують постійного керівництва, вміють діяти в умовах невизначеності, можуть вести самостійний пошук шляхів рішення складних проблем. Сучасна освіта має

сприяти отриманню базових компетенцій, які дозволяють при необхідності набувати нових знань. Система навчання з використанням інноваційних технологій передбачає використання активних форм, коли важливим стає опанування технік, за допомогою яких можна отримати, опрацювати та використовувати нову інформацію.

Позитивним моментом проходження практики є те, що студенти отримують необхідні знання практичної роботи, а також відбувається їх власне професійне самовизначення під час знайомства з майбутньою професією. Важливим завданням практичної підготовки є формування у майбутніх фахівців готовності до навчання протягом всього життя. Таким чином, розробка і впровадження інноваційних технологій в практичній підготовці студентів потребує значних зусиль з боку професорсько-викладацького складу вузу та результативної взаємодій з потенційними роботодавцями.

Практика – це поєднання теоретичної підготовки з формуванням практичних навичок у студентів для полегшення їх виходу на ринок праці, перевірка якості навчання та отримання інформації про напрям здобуття знань для подальшого самовдосконалення.

Під час практичної підготовки студенти стикаються з проблемою пошуку місць проходження виробничої практики, а також проблемою її ефективного проходження. Виробнича практика ставить своєю метою закріплення теоретичних знань, отриманих студентами, на основі вивчення роботи підприємства, яке є базою практики, набуття практичного досвіду. На жаль, в багатьох випадках підприємства в практикантах вбачають додаткову робочу силу для підсобних робіт В такому випадку проходження практики носить формальний характер, і основним завданням для студента є складання і оформлення звіту. Підприємства, з одного боку, хочуть отримати підготовлених фахівців, які мають практичні навички, з іншого боку, не завжди готові надати можливість для проходження виробничої практики студентами. Для залучення господарюючих суб'єктів, в тому числі і представників малого бізнесу, до співпраці щодо практичної підготовки студентів позивним буде досягнення угод

на взаємовигідних умовах: доцільно запропонувати підприємствам надання консалтингових послуг, проведення тренінгів, спільних досліджень тощо.

Виникнення у студентів складнощів щодо визначення баз практики та визначення можливостей для отримання ними додаткових навичок виявляє доцільність вести пошук нової форми освоєння ними практичних знань, що дозволятиме опанувати необхідні види діяльності. Для того, щоб студенти під час навчання у вузі отримували необхідні практичні навички, необхідно створити відповідні імітаційні електронні тренажери. Це дозволить студентам набути навичок роботи в нових технологічних середовищах, а також навичок самостійної роботи з виконання завдань. Використання електронного подання реальних технологій, процесів і об'єктів дозволяє користувачеві проводити в програмному середовищі різні операції, такі як придбання практичних навичок за допомогою інтерактивних електронних курсів, доступ до різних документів і їх редагування, взаємодія з різними локальними, корпоративними та глобальними інформаційними ресурсами, використання законодавчих інформаційних порталів та електронних бібліотек і т. п.

Крім того, доцільним буде розробка і впровадження інформаційної системи, що дозволяє здійснювати викладачем керівництво виробничої практики студента в режимі віддаленого доступу. Це дозволить істотно підвищити ефективність проходження виробничої практики і спростити вузу процес організації управління виробничою практикою.

В практичній підготовці студентів можливо використати таку інноваційну форму, як організація форуму на сайті кафедри. Перевагами таких технологій є можливість масового охоплення певної аудиторії та можливість надання індивідуальних консультацій, онлайн-спілкування викладачів і студентів, візуалізація інформації.

Для закріплення отриманих навичок, розвитку логічного мислення, аналізу альтернатив, практики вироблення і аргументації власної точки зору, виявлення і пошуку рішення певних проблем доцільно процедуру захисту звітів з практики здійснювати у вигляді ділових чи інтелектуальних ігор.

# НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНОГО ПРОЕКТОРА ПРИ ПРОВЕДЕННІ НАЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

***Л. М. Шимановська-Діанич,*** *д. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Одним з актуальних і розповсюджених напрямів впровадження використання інформаційних технологій в освітній процес навчального закладу є мультимедійні презентаційні технології. Загалом, електронна (навчальна) презентація – це логічно пов'язана послідовність слайдів, об'єднана однією тематикою і загальними принципами оформлення. Мультимедійна презентація представляє поєднання комп'ютерної анімації, графіки, відео, музики та звукового ряду, які організовані в єдиному середовищі і підготовлені у вигляді комп'ютерних слайдів. До переваг слайдової презентації можна віднести: послідовність викладу; мультимедійні ефекти; транспортабельність; можливість копіювати.

Електронні презентації, на відміну від електронних підручників, призначені, як правило, для вирішення локальних педагогічних завдань. Так, наприклад, використання електронних презентацій дозволяє значно підвищити інформативність і ефективність заняття при поясненні навчального матеріалу, сприяє збільшенню динамізму та виразності матеріалу, що викладається. Очевидно, що продуктивність навчання значно підвищується, так як одночасно задіяні зоровий і слуховий канали сприйняття (принцип модальності). Дійсно, результати досліджень показують, що ефективність слухового сприйняття інформації становить 15 %, зорового – 25 %, а їх одночасне включення в процес навчання підвищує ефективність сприйняття до 65 %. Більше того, наявність конспектів у вигляді тематичних

ПУЕТ

електронних презентацій надає можливість організації самостійної роботи студентів з подібного роду ресурсами .

На даний час все більшого поширення набуває термін «візуальне мислення», яке визначається як людська діяльність, продуктом якої є породження нових образів, створення нових візуальних форм, що несуть певне смислове навантаження і роблять знання видимим. Інтерес педагогіки до формування візуального мислення у ході навчальної діяльності зростає саме у зв'язку з тим, що швидко розширюються і стають все більш доступними для викладача технічні можливості комп'ютера і поєднання різних форм подання інформації .

Саме тому створення і застосування електронних презентацій у навчальному процесі на сьогоднішній день досить актуально, як і розробка загальних методичних принципів для них. Підготовка презентації до заняття завжди велика, копітка, але і досить корисна робота. Корисна тому, що дозволяє заново класифікувати навчальний матеріал, розкрити «вузькі», у методичному сенсі, місця. Весь матеріал, відібраний і підготовлений автором, наочно відображається на екрані у концентрованому, стислому вигляді, і всі недоліки проявляються досить рельєфно. У результаті, викладач, який працює з мультимедійними презентаційними технологіями, постійно підвищує свою методичну майстерність, а саме це і є однією з головних умов підвищення якості знань студентів.

Конструювання заняття з використанням нових інформаційних технологій вимагає дотримання певних дидактичних принципів і науково-методичних положень, сформульованих у традиційній дидактиці, і які наповнюються новим змістом при використанні інформаційних технологій. Відбір матеріалу для презентації повинен відповідати принципам науковості, доступності, наочності. Проте, для того щоб презентація досягала навчальних цілей, окрім традиційних методичних вимог, при створенні та використанні презентації в навчальному процесі необхідно дотримуватися ряду специфічних (що відносяться саме до електронного продукту) правил її побудови та оформлення. Досвід досить широкого використання електронних

презентацій у сучасному освітньому процесі показує, що далеко не завжди виконуються навіть найважливіші з них. Документи цього типу готуються за допомогою спеціальних програмних засобів, але при цьому широко використовуються і традиційні універсальні засоби, такі як текстові і табличні процесори, графічні редактори, засоби обробки звукової та відеоінформації. Порівняння таких програмних засобів підготовки електронних презентацій, як Corel Presentation 9 (пакет Corel's Office Suite for Linux , Presentation (пакет StarOffice фірми StarDivision GmbH), Microsoft PowerPoint (пакет MS Office) дозволило зробити вибір на користь останнього – в силу його широкого розповсюдження, доступності інтерфейсу при досить великих можливостях анімації наданого матеріалу, імпорту різних графічних додатків, відео- та звукових матеріалів. При цьому з'являється можливість поєднати технічні можливості комп'ютерної та мультимедійної техніки (насамперед мультимедійного проектора) в наданні навчального матеріалу з «живим» спілкуванням викладача зі студентами. Крім того, MS PowerPoint дозволяє підготувати допоміжні матеріали на прозорій плівці (для демонстрації через оптичний проектор), на спеціальній 35-мм фотоплівці (для демонстрації через оптичний слайд-проектор ) або папері. При використанні локальної мережі комп'ютерного класу управління демонстрацією презентації на комп'ютерах студентів можна здійснювати дистанційно (з робочого місця викладача).

Проте, з практичного досвіду випливає, що основний зміст роботи з MS PowerPoint становить зовсім не освоєння інтерфейсу і інструментарію програми, а осмислення цілей її застосування в навчальному процесі, потреб студентів, виявлення переваг мультимедійного способу подання інформації та інші дії креативного характеру. Звичайно, при цьому не варто применшувати і значення повного оволодіння засобами MS PowerPoint. Теоретичний матеріал та практичні приклади, представлені в майстер-класі, дозволять викладачу, у подальшому, самостійно познайомитися з сучасними підходами в галузі мультимедійних презентаційних технологій і підготуватися до їх активного використання у своїй професійній діяльності з урахуванням вищевикладених тенденцій.

# НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ З ЮРИДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

***Г. В. Терела,*** *к. і. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Сучасні мультимедійні засоби значно полегшують процес навчання шляхом реалізації одного з фундаментальних принципів навчання, а саме, – принципу наочності, який за добре відомим визначенням Я. Коменського, є «золотим правилом дидактики».

На сьогодні до найефективніших форм викладення навчального матеріалу не безпідставно відносять мультимедійні презентації, створені за допомогою Microsoft PowerPoint. Перевагами лекцій із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій є можливість візуалізувати певні процеси і явища.

З метою підвищення результативності лекційних занять викладач повинен враховувати низку організаційно-педагогічних, навчально-методичних та психолого-ергономічних вимог до підготовки мультимедійних презентацій.

До організаційно-педагогічних вимог відносяться: визначення мети заняття та мотивації навчальної діяльності; забезпечення формування міжпредметних зв'язків; виокремлення проблемних питань теми; детальне структурування лекції згідно визначеного робочими навчальними програмами плану; створення часової розгортки лекції; підготовка презентації та її апробація.

Навчально-методичні вимоги передбачають чіткий відбір навчального матеріалу з адаптацією до рівня підготовки студентів щодо засвоєння тієї чи іншої юридичної дисципліни; винесення на слайди основних моментів лекції (списку нормативної і навчальної літератури з гіперпосиланнями, правових термінів, схем, таблиць, алгоритмів, прикладів судової практики, відеофрагментів); підбір оптимальної кількості слайдів; подання навчального матеріалу через призму взаємозв'язку понятійних, образних і дієвих компонентів мислення. Важливим є розрахун-

нок часу на демонстрацію того чи іншого слайду, щоб презентація слугувала доповненням до лекції, а не навпаки.

Під час проектування мультимедійних лекцій необхідним є також врахування психолого-ергономічних вимог, які передбачають добір раціонального рівня складності й обсягу навчального матеріалу; належного структурування інформації на екрані; підбір вдалого фону слайда і розміру шрифту; дотримання правил компонування об'єктів; урахування психологічного впливу кольорів. Поза сумнівом, супровід доповіді ілюстративним матеріалом дуже важливий, але водночас не варто перекладати функцію доповідача на слайди. Оскільки людина здатна, за загальним правилом, одночасно запам'ятати 7 ± 2 елементів, існує правило «5-ти об'єктів на слайді», з чого випливає, що дуже важливо не перенавантажити слайд надмірною кількістю інформації.

Недосконалі презентації, у яких мають місце зловживання спецефектами і надмірні обсяги інформації, можуть відволікати увагу студентів від основного матеріалу. Варто враховувати, що мовні якості електронного тексту в презентаціях значно відрізняються від відповідних характеристик друкарського варіанту, тому слід використовувати переважно чіткі лаконічні фрази, орієнтуючись на зрозумілість викладу і зацікавленість студентів.

Відтак суть позитивного ефекту презентації полягає у реалізації принципу наочності, стимулюванні запам'ятовування матеріалу лекції, свідомому засвоєнні сутності явищ та процесів, що вивчаються, концентрації уваги завдяки віртуальній різноманітності, збільшенні обсягу та підвищенні якості викладу навчального матеріалу. На перегляд одного слайда слід відводити стільки часу, щоб студенти могли сконцентрувати увагу на поданому зображенні. Графіки, таблиці, схеми тощо повинні максимально рівномірно заповнювати все екранне поле.

Системне використання мультимедійних презентацій на лекційних заняттях за умови врахування організаційно-педагогічних, навчально-методичних та психолого-ергономічних вимог до їхнього проектування сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців за рахунок чіткої структуризації матеріалу,

реалізації принципу наочності, надання навчальній діяльності студентів дослідницького спрямування, врахування індивідуальних особливостей студентів, інтенсифікації навчально-пізнавальної діяльності.

Таким чином, мультимедійні презентації дозволяють урізноманітнити форми подання навчального матеріалу згідно з дидактичними принципами науковості, наочності, системності та послідовності; створити на лекції атмосферу ділового спілкування; розширити можливості застосування педагогічних технологій проблемного та інтерактивного навчання; підвищити мотивацію до вивчення навчальних дисциплін загалом і юридичних зокрема.

**МАЙСТЕР-КЛАС**

Методика проведення ділової гри

## ДІЛОВІ ІГРИ У ВИКЛАДАННІ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН: ВИДИ ТА МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ

***І. В. Юрко,*** *к. е. н., доцент;*
***Л. В. Іржавська,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Застосування ділових ігор у навчальному процесі при викладанні управлінських та підприємницьких дисциплін допомагає розвивати необхідні для майбутньої роботи студента навики, такі як робота в команді, ініціативність, відповідальність при вирішенні різних питань, використання набутих знань на практиці, а також допомагає розвинути взаєморозуміння між учасниками гри.

Ділова гра – це колективна цілеспрямована діяльність тих, хто навчається, з засвоєння дисциплін або розділів за допомогою ділового імітаційного моделювання. У ній кожний учасник відіграє роль, виконує дії, аналогічні поводженню людей у житті, але з урахуванням прийнятих правил гри. Ділові ігри застосовуються як засіб активного навчання економіці, бізнесу, пізнання норм поводження, освоєння процесів ухвалення рі-

шення. У сучасному застосуванні метод ділових ігор означає метод експериментального навчання змагального характеру, що створює необхідну мотивацію для вивчення найважливіших розділів курсу, що може використовуватися в будь-якій дисципліні навчального плану.

Існує багато назв і різновидів ігрових навчальних технологій, які можуть відрізнятися методикою проведення й поставленою метою: дидактичні, управлінські та рольові ігри, проблемно-орієнтовані, організаційно-діяльнісні ігри та багато інших. Складність поняття «ділова гра» призвела до непогодженості в численних спробах їх класифікації. Нами запропонована власна спроба класифікувати ігри та виокремити їх види залежно від методики проведення.

Залежно від головної мети гри:

− загальне керівництво суб'єктом господарювання з виробленням стратегії і тактики дій;

− розвиток і вдосконалення окремих навичок спеціалістів.

Залежно від навчальних завдань, що стоять перед застосуванням ділових ігор:

− інтерпретація економічних стратегій управління виробництвом;

− боротьба за використання ринкового простору;

− боротьба за оволодіння джерелами сировини й енергетичних ресурсів;

− пошук оптимального розподілу залишкової продукції між підприємствами при зростанні ціни сировини;

− навчання прийняттю оптимальних стратегічних рішень у обстановці невизначеності;

− оцінка корисності економічних показників і навчання реагуванню на стратегії своїх конкурентів;

− ділова стратегічна гра з прийняття управлінських рішень;

− імітація рішень для забезпечення оптимального функціонування складного підприємства;

− імітація оптимального управління маркетингом;

− пошук оптимальних заходів оперативно-календарного планування.

ПУЕТ

Залежно від відкритості мети гри:
- ігри з явною метою;
- ігри з прихованою метою.

Залежно від масштабу моделі гри:
- міждержавна;
- національна;
- організація або підприємство;
- підрозділ підприємства.

Залежно від термінів проведення:
- короткотермінові (частина академічного заняття);
- середньотермінові (одне або декілька академічних годин);
- довготермінові (від одного до декількох днів).

Залежно від використання технічних засобів:
- «паперові» ділові ігри;
- ділові ігри з використанням складних технічних засобів.

Залежно від методики проведення:
- міні-тренінги;
- ситуаційні ділові ігри;
- діалогові ділові ігри;
- інноваційні ділові ігри;
- стратегічні ділові ігри;
- бізнес-симуляції;
- рольові ділові ігри.

Остання ознака класифікації є досить важливою з точки зору формування різноманітних якостей майбутнього фахівця.

У тренінгах, що використовуються в навчальному процесі при підготовці спеціалістів підприємницького й управлінського напряму в ПУЕТ, застосовуються всі перераховані види ігор.

Отже, впровадження ділових ігор у навчально-виховний процес сприяє підвищенню рівня навчання, оскільки дана методика значно підвищує мотивацію та інтенсифікує роботу на занятті, а отже сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

До основних переваг ділових ігор у порівнянні з іншими традиційними та інтерактивними методами навчання відносяться: мета гри більшою мірою узгоджується із практичними потребами тих, хто навчається; ігрова форма відповідає логіці

діяльності, включає момент соціальної взаємодії, готовить до професійного спілкування; ділова гра насичена зворотнім зв'язком, причому більше змістовним у порівнянні із традиційними методами.

## ДІЛОВА ГРА У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

***Н. С. Сухачова,*** *старший викладач*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

З прискоренням глобалізації і поширенням міжнародних ділових зв'язків зростає потрібність висококваліфікованих спеціалістів в галузі міжнародної економіки і бізнесу. Інтеграція в світовий культурний, освітній і економічний простір вимагає якісної підготовки фахівців, здібних до успішної професійної діяльності в рамках світової спільноти. В цьому контексті володіння іноземною мовою, насамперед англійською, як мовою міжнародного бізнесу, стає необхідністю для людини. У зв'язку з цим завданнями викладача ділової англійської мови є розвиток професійно-спрямованих комунікативних навичок майбутніх спеціалістів.

З огляду на цей факт на перший план виступає навчання з комунікативною метою. Комунікативний метод заснований на тому, що процес навчання є моделлю процесу комунікації. Цей метод враховує усі основні параметри процесу спілкування: діяльнісний характер, цілеспрямованість і мотивованість, ситуативна співвідносність, предметність, змістовність. Врахування цих параметрів забезпечує створення такого процесу навчання, який дає можливість розвивати у студентів навички мовлення як засобу спілкування. Принцип комунікативної спрямованості визначає й зміст навчання – відбір та організацію лінгвістичного матеріалу, конкретизацію сфер та ситуацій спілкування. Викладач має організовувати навчальний процес використовуючи різноманітні організаційні форми для здійснення спілкування, які підвищують мотивацію навчання. В цьому випадку ефектив-

ним є використання рольових ігор, які сприяють формуванню та розвитку професійно-спрямованих комунікативних навичок. Їх перевагами вважаються такі якості, як максимальне наближення до реальних умов майбутньої професійної діяльності, широка самостійність учасників гри, прийняття рішень в умовах творчого змагання. Під час створення рольових ділових ігор викладач повинен враховувати коло інтересів студентів, ситуації спілкування повинні бути природними, а теми – цікавими.

Комплекс рольових ділових ігор розробляється з урахуванням зростання складності лексичного та граматичного матеріалу. З метою максимального наближення до реальних умов майбутньої професійної діяльності у рольових іграх слід використовувати ситуації, з якими студенти можуть зіткнутися в своїй майбутній роботі («Одержання позики у банку», «Переговори», «Укладення угоди», «Укладення контракту» та ін.).

Важливим моментом є розподіл ролей. Викладач повинен розподіляти ролі, враховуючи не лише лінгвістичні здібності, але й індивідуально-психологічні особливості кожного студента таким чином, щоб студент почувався природно, був зацікавлений і мав можливість продемонструвати свої творчі здібності. Рольова гра створює на занятті позитивну емоційну атмосферу, яка сприяє усуненню у студентів психологічного бар'єру, забезпечує умови для невимушеного спілкування іноземною мовою. Практика показує, що використання рольових ігор у навчальному процесі значно підвищує мотивацію, а отже й ефективність навчання іноземної мови.

## РОЛЬ ДЕЛОВЫХ ИГР ПРИ ИЗУЧЕНИИ ТОВАРОВЕДЕНИЯ КУЛЬТТОВАРОВ

***А. П. Ходыкин,*** *к. т. н., профессор*
*Белгородский университет кооперации, экономики и права*

С целью приближения лабораторных занятий к условиям работы товароведа в магазине мы используем деловые игры. Считаем, что они в наибольшей степени стимулируют у студентов интерес к рынку сложно технических товаров, к изуче-

нию их потребительских свойств и конкурентоспособности. Наибольшая эффективность достигается в условиях компьютеризации учебного процесса.

В деловой игре компьютеры используются для оценки качества и конкурентоспособности товаров, для сегментации рынка, для расчета структуры ассортимента закупаемой партии товаров, как накопительный банк данных для ассортиментной, нормативно-технической и статистической информации. Преподаватели используют ЭВМ, кроме всего этого, как экспертную систему для оценки знаний студентов.

В современных условиях прогнозировать ассортимент культтоваров без доступа к Интернету не имеет практического смысла. Именно на учебных занятиях необходимо довести до автоматизма умение студента находить в ресурсах Интернета сведения о новых товарах, нормативных документах, законодательных актах. Особый интерес представляют самые свежие отзывы профессионалов и любителей о достоинствах и недостатках того или иного товара, а также аналитические статьи по вопросам их конкурентоспособности. Если времени на занятиях не достаточно, студент может существенно дополнить отчет по работе во время самостоятельной работы во внеурочное время.

В качестве основы деловой игры используется упрощенная модель рынка, запрограммированного с помощью электронной таблицы Excel для Windows. Учитывая качество отдельных товаров (в баллах), их цену, сегментацию рынка, студенты формируют ассортимент товаров в своем отделе с таким расчётом, чтобы получить максимальную прибыль от вложенных в товарооборот денежных средств.

Перед каждой командой ставится задача составить заказ на анализируемую группу товаров на период летних каникул. Допускается, что поступление товаров осуществляется только раз в начале каникул. Такая ситуация может возникнуть, например, когда часть помещения магазина сдается в аренду предпринимателям на ограниченный срок.

Чтобы успешно справится с поставленной задачей, студенты должны:

– произвести сегментацию рынка изучаемых товаров;

– определить конкурентоспособность отдельных моделей товаров культурно-бытового назначения;

– определить сумму ожидаемой прибыли, которая может быть получена в результате проведенной коммерческой работы. Величина прибыли является критерием для оценки результатов деловой игры.

На наш взгляд, такой подход к изучению довольно «трудных» групп товаров стимулирует познавательную самостоятельную деятельность студентов и создает условия для их творчества. А обучение творчеством взамен жесткого авторитарного управления учебным процессом – это и есть одна из важнейших тенденций развития современного образования.

Заставляя постоянно анализировать возникающие рыночные ситуации, деловая игра побуждает студента не только заниматься экономическими расчетами и анализом новой информации, но и создает определенную психологическую атмосферу и коммерческий азарт, присущие рыночным отношениям.

## ДІЛОВА ГРА ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

***О. В. Яріш,*** *к. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілка «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Ринкові відносини у економіці різко підвищують вимоги до професійної підготовки фахівців економічного профілю. В таких умовах використання ігрових форм навчання прикладного та виробничого змісту при вивченні економічних дисциплін сприяє формуванню професійної спрямованості студентів, починаючи з перших курсів навчання в вузі, відіграє роль стимулятора пізнавальної активності, та головне – еквівалента недостатньої практики.

Ділові ігри відносяться до категорії найскладніших імітаційних методів активізації навчального процесу. Широке використовування ділових ігор у навчальній діяльності створює умови для обміну думками, виявлення розбіжності в інтерпретації тих

чи інших теоретичних ідей, та передбачає удосконалення комунікативної компетенції на психолінгвістичному рівні.

Використання ділових ігор у процесі навчання студентів економічних спеціальностей сприяє активізації їх навчально-пізнавальної діяльності, зокрема підвищується інтерес до навчальних занять і до проблем, які моделюються; учасники гри набувають навичок прийняття комплексних управлінських рішень; реалізується системний підхід до розв'язання поставленої проблеми, оскільки можна простежити хід прийняття рішень від початку до кінця в умовах «стиснутого часу»; залучення студентів до вирішення проблем, максимально наближених до професійних. Тобто, основним призначенням ділової гри – навчити студента професійно грамотно реагувати на прототип реальної економічної ситуації.

Для ефективного застосування ділових ігор у навчальному процесі, доцільно дотримуватись таких правил:

1. Тема гри повинна містити економічну ситуацію або завдання, для розв'язання яких доцільно використовувати саме ділову гру.

2. Визначення типу ділової гри за призначенням (для формування знань і умінь, дослідження, прийняття управлінських рішень, і т. ін.).

3. Розробка сценарію ділової гри із визначенням мети, правил, обсягу знань і умінь, якими мають володіти учасники гри до її початку.

4. Розподіл ролей серед учасників гри з урахуванням їхніх особистісних якостей, знань, здібностей. При цьому, доцільно виділити серед студентів декілька осіб, що разом із викладачем, здійснюють контроль за дотриманням встановленого ігрового режиму, оцінюють діяльність кожного учасника, вирішують спірні питання.

5. Формування системи заохочень. Для кожної гри слід розробити систему стимулювання, штрафів, правил визначення результатів.

6. Проведення гри. Оцінювання ухвалених рішень, аналіз діяльності груп гравців.

ПУЕТ

7. Підбиття підсумків ділової гри. Аналізуючи ділову гру, слід мотивувати оцінювання розв'язання проблем. Такий підхід сприяє навчанню спеціалістів на прикладах, наближених до реальних, а також визначає можливі варіанти усунення помилок.

## ДІЛОВІ ІГРИ ЯК ІНТЕРАКТИВНІЙ МЕТОД НАВЧАННЯ МЕНЕДЖЕРІВ

***О. М. Овчаренко,*** *к. е. н., доцент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Інтерактивне навчання – це діалогове навчання, яке орієнтоване на широку взаємодію студентів не тільки із викладачем, але й один з одним і на домінування активності студентів у процесі навчання.

За даними американських учених, під час лекції студент засвоює всього 5 % матеріалу, під час читання – 10 %, роботи з відео/аудіоматеріалами – 20 %, під час демонстрації - 30 %, під час дискусії – 50 %, під час практики – 75 %, а коли студент навчає інших чи відразу застосовує знання – 90 %. Особлива цінність інтерактивного навчання в тому, що студенти навчаються ефективній роботі в колективі.

На нашу думку, одним з ефективних інтерактивних методів навчання та підготовки кваліфікованих менеджерів є ділові ігри. Цей метод можна застосовувати для навчання, реалізації наукових дослідницьких цілей, вироблення управлінських рішень. Ділові ігри можуть використовуватися не тільки для навчання студентів, але й для контролю теоретичних знань останніх. Методики сучасних ділових ігор дозволяють раціонально об'єднувати професійний інтерес студентів до нових методів навчання, дух суперництва й колективізму.

Ділова гра – метод імітації прийняття управлінських рішень у різних виробничих ситуаціях шляхом гри за заданими правилами групи людей або людини і комп'ютера. Вона зародилась як інструмент пошуку управлінських рішень в умовах невизначеності і багатофакторності. Основним елементом гри є механізм імітації, тобто моделювання ситуації, близької до реальності.

На кафедрі менеджменту розроблені та проводяться наступні ділові ігри: «Менеджер як суб'єкт управління», «Прийняття управлінських рішень», «Ведення переговорів», «Організація управління персоналом», «Керівництво й лідерство», «Управління конфліктами», «Ведення переговорів», «Комунікації в управлінні».

Переваги проведення ділових ігор під час занять полягають в тому, що доля сприймання навчальної інформації потребує активізації такої пізнавальної діяльності студентів як образної та словесно-логічної пам'яті, розвитку абстрактного та творчого мислення, уяви. Теоретичний матеріал засвоюється студентами в процесі їхньої участі в ділових іграх найбільше ефективно. Використання ігрових технологій у навчальному процесі підвищує задоволеність і асертивність студентів. Крім того, під час занять враховуються індивідуальні особистості студентів, а характер відповідей студентів може впливати на подальші дії викладача, а також підіймається рівень засвоєння матеріалу, увага та інтерес до навчальних дисциплін. Ділові ігри сприяють розвитку інтелектуально-творчого, діагностичного, комунікаційного, мотиваційно-професійного потенціалу студентів та викладачів.

Цілі використання ділових ігор як методу навчання:

– формування пізнавальних і професійних мотивів і інтересів;

– передача цілісного уявлення про професійну діяльність, особливо як особу, що приймає рішення, з урахуванням її емоційно-особистісного сприйняття;

– навчання колективній розумовій і практичній роботі, формування умінь і навичок соціальної взаємодії і спілкування, навичок індивідуального і спільного прийняття рішень, роботи в команді;

– виховання відповідального відношення до справи, поваги до соціальних цінностей і установок колективу і суспільства в цілому;

– виховання системного мислення фахівця з менеджменту, що включає цілісне розуміння не тільки природи і суспільства, але і себе, свого місця у світі.

Роль викладача в ході проведення ділової гри полягає в наступному:

– у виборі теми й визначенні цілей гри;
– у розробці сценарію ділової гри й списку «діючих» осіб;
– в описі «ролі» кожного з учасників;
– у підготовці необхідного реквізиту;
– у розподілі ролей між студентами групи і їхньому ознайомленні зі сценарієм гри;
– у коректуванні ходу ділової гри в процесі її проведення;
– у підведенні підсумків, коли аналізується хід гри, відзначаються всі позитивні й негативні моменти, визначається рейтинг кожного з учасників.

Проведення на занятті ділової гри має три основні цілі: освітню, виховну та розвиваючу, оскільки майбутній менеджер завжди потребує розвитку самоосвіти та самовдосконалення в сфері управління.

Таким чином, розглянувши можливості використання ділових ігор у процесі підготовки менеджерів, можна відзначити, що такий метод інтерактивного навчання є досить ефективним для одержання необхідних умінь і навичок практичної діяльності.

## ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ У РОБОТІ ЗІ СТУДЕНТАМИ ВНЗ

***Л. М. Кириченко,*** *асистент;*
***Т. О. Бодня,*** *асистент*
*ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»*

Процеси реформування вищої освіти, що відбувається сьогодні визначають актуальність проблеми більш детального і поглибленого вивчення поведінкових, індивідуально-психологічних, мотиваційних, пізнавальних складових навчання у вищій школі. Дослідники проблематики визначають шляхи формування у майбутнього фахівця активної діяльнісної позиції в процесі навчання, яка сприяє становленню досвіду цілісного системного бачення професійної діяльності, системної дії в ній, вирішення нових проблем.

Головною фігурою, яка застосовує на практиці визначене завдання, є педагог. Його основними завданнями виступають: навчити студента пізнавати, навчатися, само реалізуватися в соціально-професійному просторі. Як зазначає Б. Лемківський, «підготовку високопрофесійних викладачів нині в Україні здійснюють лише педагогічні вищі навчальні заклади, однак у цих ВНЗ готують фахівців для середніх шкіл. Жоден вищий навчальний заклад не готує викладачів для вищих навчальних закладів. Звичайно ж, підготувати викладача ВНЗ, використовуючи плани підготовки викладачів середніх шкіл, неможливо. В Україні на викладацьку роботу до вищих навчальних закладів запрошують як правило випускників цих самих навчальних закладів, які закінчили аспірантуру… Однак їхня педагогічна підготовка обмежується у кращому разі засвоєнням курсу педагогіки та психології вищої школи та складанням заліку, який у більшості випадків має формальний характер».

Сучасному викладачеві вищої школи разом з фундаментальними і глибокими знаннями свого предмету потрібні для якісної роботи доволі ґрунтовні психологічні і педагогічні знання, досконале володіння якими дозволяє йому не тільки розуміти основні теоретико-педагогічні проблеми, але й використовувати різноманітні інноваційні педагогічні технології. Саме це надає викладачеві можливість не тільки передавати студентам знання і наукову інформацію, але і сприяти самостійному засвоєнню знань, науковій творчості, формуванню компетенції у них.

Акцентуємо увагу на тому, що вимоги до якостей викладача обумовлені саме вимогами до фахівця, який формується в процесі навчання студентів.

Обов’язковими чинниками забезпечення якості викладання є оволодіння педагогом конкретними прийомами, способами, технікою та засобами педагогічної діяльності. На основі цього, при розвинутому умінні викладача підбирати яскраві факти, пізнавальні матеріали, цікаво подавати і пояснювати їх, викладати вільно, цікаво, точно і лаконічно, студентами позитивно сприймається навчальний матеріал. Необхідно враховувати, що кожен студент – це особа зі своїми індивідуальними особливос-

тями. І тут важливим моментом є знання викладачем ціннісних орієнтацій студентів, їх ідеалів, потреб, інтересів, рівнів домагань, спрямованості і індивідуальної своєрідності кожного із студентів. Якість викладацької діяльності значно зростає в умовах постійного самовдосконалення педагогом своїх комунікативних умінь. Це виражається в його умінні сприймати і визначати особливості внутрішнього світу тих, кого педагог навчає, їх характер, темперамент.

Таким чином, освіту вже не можна розглядати просто як процес навчання; тепер це також процес виховання характеру, формування особистості.

**Список використаних джерел**


1. Кремень В. Г. Інформаційне середовище як умова нового буття / В. Г. Кремень // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. праць. – Львів : ЛДУ БЖД, 2009. – Ч. 1. – С. 3–6.
2. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Нагаєв В. М. – К. : ЧП, 2007. – 211 с.
3. Ніколаєнко С. М. Якість вищої освіти в Україні: погляд в майбутнє / Ніколаєнко С. М. // Вища школа. – 2006. – № 2. – С. 3–22.

## ЗМІСТ

## Частина 1

Пленарне засідання

***Нестуля О. О.*** Про подальше реформування кооперативної освіти України ..... 5

***Лебедев А. Н.*** Проблемы подготовки современных менеджеров и их адаптации в индустрии туризма ..... 13

***Рогоза М. Є.*** Особливості організації та системних підходів створення SMART-університету ..... 17

***Огуй Н. І., Герман Н. В., Карпенко Н. М.*** Чинники забезпечення результативності діяльності вищого навчального закладу на ринку освітніх послуг ..... 20

***Макарова М. В.*** Використання технологій соціальних мереж для підтримки самостійної роботи студентів ..... 22

**СЕКЦІЯ 1** **ФОРМУВАННЯ КОНТИНГЕНТУ СТУДЕНТІВ: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ**

***Карпенко Н. В., Іваннікова М. М.*** Маркетингове управління процесом формування контингенту студентів ..... 26

***Яловега Н. І., Криворучко О. С.*** Механізми співпраці ВНЗ із роботодавцями ..... 29

***Катамідзе О. А.*** Методика самостійної підготовки студента до практичних і семінарських занять ..... 31

***Бондаренко В. М.*** Актуальні питання маркетингової діяльності вищих навчальних закладів ..... 33

***Шара С. О.*** Профорієнтаційна робота вишу: проблеми, завдання, пріоритетні напрями ..... 36

***Тимошенко В. М.*** Формирование контингента студентов дневной формы экономического направления ..... 38

ПУЕТ

***Шелудько В. М., Левченко Ю. В.*** Формування контингенту студентів ..... 39

***Артеменко В. М., Страшко Л. М.*** Формування контингенту студентів іногородніх локальних центрів дистанційного навчання ПУЕТ ..... 42

***Раджабов Р. К.*** Некоторые вопросы подготовки магистров в Таджикском государственном университете коммерции ..... 46

***Саидова М. Х.*** Оценка и процесс моделирования приобщения студентов к ценностям физической культуры и спорта в процессе физического воспитания в Республике Таджикистан ..... 48

***Борисова Е. Р.*** Качество высшего образования: социально-философский аспект ..... 52

**СЕКЦІЯ 2 ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ**

***Чернуха В. І., Новак Л. П.*** Іноземна мова – платформа розвитку умінь, необхідних для підвищення конкурентоспроможності випускників ..... 55

***Коросташов О. М.*** Правова підготовка студентів економічних спеціальностей як чинник формування конкурентоспроможності випускників ..... 58

***Харченко Т. О., Щетініна Т. О.*** Окремі аспекти правової підготовки студентів економічних спеціальностей ..... 60

***Перебийніс В. І., Перебийніс Ю. В.*** Трансформація бізнес-освіти в умовах зміни глобального середовища ..... 63

***Нестуля С. І.*** Формування прагнення до самореалізації у студентської молоді при вивченні курсу «Основи лідерства» як чинник конкурентоспроможності ..... 65

***Момот О. М.*** Сучасні вимоги фінансової системи України до випускників економічних вузів ..... 68

***Зінченко О. М., Обревко Н. Г.*** Чинники формування конкурентоспроможності студентів економічного профілю ..... 70

***Дроздова О. В.*** Проблеми викладання дисциплін документознавчого циклу ..... 72

***Ольховський В. О.*** Досвід набуття навичок швидкісного друку студентами-документознавцями ..... 74

***Наливайко Н. Я.*** Експертиза та метрологія в документознавчій сфері ..... 77

***Старченко С. І., Молебна Л. І., Діаніч О. Г.*** Оптимізація навчання студентів ..... 79

***Кошова О. П., Мироненко Л. М.*** Врахування міжпредметних зв'язків природничо-математичних та професійно-орієнтованих дисциплін, як засіб удосконалення навчальної діяльності студента ..... 80

***Кулик В. А.*** Необхідність викладання дисципліни «Облікова політика підприємства» для студентів спеціальності «Облік і аудит» ..... 83

***Манжос О. Ф.*** Конкурентоспроможність випускників на ринку праці та чинники її формування ..... 85

***Дмитренко Р. І.*** Формування навичок міжкультурної комунікації в ході вивчення іноземних мов як важливий чинник конкурентоздатності випускників ..... 88

***Воловик Л. Б.*** Упровадження словотвірного потенціалу префіксальних дієслів – економічних термінів при вивченні іноземної мови студентами економічних спеціальностей ..... 91

***Деньга С. М., Деньга В. А.*** Вимоги роботодавців до випускників вузів ..... 93

ПУЕТ

***Тужилкіна О. В., Рудич Л. В.*** Напрями посилення практичної складової фахової підготовки студентів ..... 97

***Штельмах Г. Б.*** Метод проектів на заняттях з іноземної мови як засіб формування соціокультурної компетентності випускника ..... 100

***Штельмах О. В.*** Підготовка студентів технічних спеціальностей до іншомовного спілкування: проблеми і перспективи ..... 102

***Кириченко С. В.*** Підготовка педагогічних кадрів як засіб підвищення рівня освіти обдарованих дітей на прикладі австралійського штату Вікторія ..... 103

***Кожем'якін О. С.*** Оптимізація переліку компетенцій з безпеки життєдіяльності в галузевих стандартах вищої освіти ..... 106

***Жуков Е. В.*** Совершенствование практической подготовки студентов при изучении ими содержательного модуля «Методы контроля структурно-механических показателей» учебной дисциплины «Методы контроля продукции в ресторанном бизнесе» ..... 108

***Халилова О. Дж.*** Вопросы обучения речевой коммуникации на русском языке ..... 111

***Мамедова С. М.*** Педагогико-психологические особенности обучения иностранным языкам в вузе ..... 114

***Мамедов Н. Ш.*** Некоторые аспекты изучения актуального членения сложного предложения в русском языке ..... 118

***Алиева А. Э.*** Выработка навыков речевой коммуникации на русском языке ..... 122

***Шахбазова А. Э.*** Образование как непрерывный процесс (по материалам Болонской конвенции) ..... 127

***Джафарова Г. Т.*** Лингвистический аспект изучения возвратных глаголов в русском языке ..... 131



ПУЕТ

***Алхасов Я. К.*** Роль синонимов в формировании текста ..... 136

***Сангинов Н. С.*** Обучение, ориентированное на потребности рынка труда ..... 140

***Кадырова З. Х.*** Формирование бизнес компетенций у студентов Таджикского государственного университета коммерции ..... 144

***Головкова А. С.*** Роль информационной составляющей в подготовке бакалавров направления «Прикладная информатика в экономике» ..... 147

***Мухина М. Г.*** Выбор средств профессионально ориентированного обучения ..... 149

***Холодова Е. И.*** Решение ситуационных задач при изучении дисциплины «Конституционное право зарубежных стран» ..... 152

***Власенко В. А.*** Напрями оптимізації системи підготовки фахівців в галузі менеджменту ..... 154

***Литвинюк С. І.*** Акцентуалізація дихотомії вартість-ціна в курсі економічної теорії ..... 157

**СЕКЦІЯ 3 ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ**

***Кобзар О. І.*** Інтерактивний курс з дисципліни «Іноземна мова» ..... 160

***Юдін О. М., Рокотянська К. С.*** Оптимізація вмісту дистанційного курсу ..... 163

***Артеменко І. А., Артеменко А. В.*** Інноваційний досвід ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» у вирішенні проблем контролю самостійної роботи студентів денного відділення ..... 166

***Чижевська М. Б., Чижевський В. С.*** Застосування нових технологій у навчанні студентів спеціальності «Банківська справа» ..... 168

ПУЕТ

***Левченко Л. В.*** Переваги та недоліки дистанційної форми навчання ..... 170

***Шиндер О. В.*** Дистанційна освіта як фактор підвищення конкурентоспроможності вищих навчальних закладів..... 172

***Іванова В. В., Іванова О. М.*** Використання інтернет-технологій студентами економічного профілю ..... 174

***Сергійчук В. О.*** Концепція використання і розвитку інноваційних технологій навчання ..... 177

***Дробиш Л. В.*** Дистанційне навчання: проблеми та перспективи розвитку..... 178

***Березін О. В., Безпарточний М. Г.*** Застосування міжнародного досвіду інноваційних технологій навчання у практичній підготовці студентів економічних спеціальностей ..... 181

***Гончаренко В. В.*** Про принципово нову інноваційну технологію дистанційного навчання..... 183

***Шурдук А. І., Стеценко С. А.*** Інноваційні технології в навчанні дисциплінам фізико-математичного циклу, як один з факторів формування конкурентоспроможності випускників ..... 186

***Ванжа Н. В., Вовк Л. І.*** Особливості створення дистанційних курсів з фізико-математичних дисциплін ..... 188

***Чілікіна Т. В.*** Застосування інноваційних технологій у викладанні дисципліни «Організація та обробка електронної інформації»..... 191

***Ольховський Д. М.*** Дистанційні технології, як інноваційна складова навчального процесу в ПУЕТ ..... 193

***Брітченко І. Г.*** Удосконалення дистанційних технологій навчання як чинник підвищення конкурентоспроможності випускників ..... 195

ПУЕТ

***Балабан П. Ю., Балабан М. П.*** Дистанційна освіта з дисциплін комерційного спрямування ..... 199

***Місюкевич В. І.*** Дистанційна освіта: становлення і проблеми ..... 201

***Юрко І. В.*** Із досвіду використання бізнес-симуляції для проведення змагань з торговельного підприємництва ..... 203

***Лебедик Л. В.*** Технології підготовки магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи» ..... 205

***Оніпко Т. В.*** Інноваційні технології навчання у процесі вивчення курсу «Основи музеєзнавства» ..... 207

***Стрельніков В. Ю.*** Інтенсивне кооперативне навчання майбутніх фахівців ..... 210

***Ніколенко С. С., Шаповалов В. О.*** ІКТ-компетентність викладача вищої школи (на основі рекомендацій ЮНЕСКО) ..... 212

***Пантелеймоненко А. О., Аліман М. В., Корягін О. В.*** Використання інформаційних ресурсів кооперативних об'єднань у навчальному процесі ..... 215

***Ковальчук І. М, Дзеверіна К. С.*** Підвищення якості навчання студентів з використанням інформаційних ресурсів ..... 217

***Мельник С. І.*** Інтерактивні освітні технології у формуванні конкурентоспроможності лідерів бухгалтерської професії ..... 219

***Подольська В. О., Гладких Т. В., Яріш О. О.*** Проблеми запровадження дистанційної освіти в навчальний процес ..... 222

***Дмитренко В. І., Гнітій Н. В.*** Індивідуалізація навчання хімії засобами проектної технології в умовах економічного ВНЗ ..... 224

ПУЕТ

***Стебліна К. П., Подпала В. В.*** Використання методів компетентнісного навчання в курсі «Хімія» для підготовки конкурентноспроможних спеціалістів ..... 226

***Чорна О. Ю.*** Застосування інноваційних технологій у навчанні української мови (за професійним спрямуванням) ..... 229

***Гончарова Є. Є.*** Цілі навчання – провідний компонент проектування диференційованого підходу до навчання майбутніх учителів іноземної мови ..... 231

***Костишина Т. А., Степанова Л. В.*** Інноваційно-інтелектуальні чинники розвитку освіти у сучасних умовах ..... 233

***Фарісєєв А. Г.*** Інтерактивні методи проведення навчального заняття ..... 236

***Никитенко М. І.*** Використання інноваційних технологій у проектуванні закладів готельно-ресторанного господарства ..... 238

***Стеценко В. В.*** Педагогічні здібності та уміння як компоненти майстерності викладача ..... 239

***Боберська К. Г.*** Ефективність використання кейс-методу при викладання юридичних навчальних дисциплін ..... 242

***Манжура О. В.*** Дистанційне навчання: проблеми і перспективи ..... 244

***Виноградова М. О.*** Використання світових підходів до розвитку та управління інноваційними технологіями в освіті ..... 247

***Логвиненко А. О.*** Історія становлення продуктивного навчання ..... 249

ПУЕТ

***Григоряк О. В.*** Принципи розвитку культури проектної діяльності студентів у вищих навчальних закладах ..... 251

***Бахмат Н. В.*** Проблема створення хмаро орієнтованого середовища фахової підготовки майбутнього педагога ..... 254

***Ільченко О. І., Козицька Т. В.*** Новітні підходи до отримання якісних знань з біологічних дисциплін ..... 256

***Вялов В. А., Ткаченко І. А.*** Бінарне заняття як вид інноваційного навчання ..... 258

***Олексюк Н. С., Калаур С. М.*** Запровадження акмеологічного підходу під час підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної самореалізації ..... 260

***Корольова Т. В.*** Педагогічні умови формування фахової культури майбутніх лікарів у процесі їх гуманітарної підготовки ..... 263

***Волков Г. Г., Григорьев Е. А., Алексеев В. В.*** Пакет офисных приложений OPENOFFICE.ORG в статистическом прогнозировании ..... 265

***Порхунов О. І., Любімов О. Г.*** Аналіз важільних механізмів за допомогою графічного редактора «Компас» ..... 267

***Тимашов Е. П.*** Системы автоматизированного проектирования – основа образования современного инженера ..... 270

***Івченко Є. І., Божко В. І.*** Концептуальні підходи створення єдиного інформаційного простору університету ..... 272

***Волошко Н. И.*** Развитие личностных особенностей учащихся в процессе изучения дисциплины «эстетика и дизайн товаров» ..... 274

***Верезомська С. Ж.*** Застосування інноваційних методів навчання при викладанні соціології ..... 276

ПУЕТ

**СЕКЦІЯ 4 НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ**

***Дворніченко В. В., Варенник О. В.*** Методика викладання дистанційних курсів з маркетингу ..... 278

***Огуй Н. І., Городницька Ю. В, Шевченко К. І.*** Управління процесом «Навчально-методичне забезпечення» – як важлива складова якості підготовки фахівців ..... 280

***Назаренко В. О.*** Вдосконалення навчально-методичного забезпечення навчального процесу з дисципліни «Формування якості товарів» для студентів товарознавчих спеціальностей ..... 283

***Хомич Г. П., Ткач Н. І.*** Основні чинники формування якісної підготовки фахівців професійного напряму «Харчові технології та інженерія» ..... 285

***Горячова О. О., Баля Л. В.*** Удосконалення навчально-методичного забезпечення навчального процесу з дисципліни «Товарознавство продуктів дитячого та дієтичного харчування» ..... 287

***Колєчкіна Л. М.*** Методичні аспекти викладання дисципліни захисту інформації та інформаційного продукту ..... 290

**СЕКЦІЯ 5 МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ**

***Джаман М. О.*** З досвіду навчання і оцінювання знань студентів ВНЗ на семінарських заняттях ..... 293

***Авраменко В. І., Кононенко О. А.*** Роль case-study у формуванні оцінки знань студентів ..... 295

***Губачов В. П.*** Врахування вимог ОКХ при контролі знань студентів з навчальної дисципліни ..... 298

ПУЕТ

***Строчихін Ю. Ф., Цвєткова Л. О.*** Про оптимальну структуру завдань екзаменаційного білета зі статистичних дисциплінах ..... 300

***Роскладка О. В.*** Проблеми формування об'єктивної оцінки при захисті випускової кваліфікаційної роботи ..... 302

***Роскладка А. А.*** Запровадження мінімального якісного рівня у підсумковому контролі знань студентів ..... 304

***Пінчук І. О., Кушнір Л. Л.*** Універсальна система оцінювання знань студентів в умовах КМСОНП ..... 306

***Іванов Ю. В.*** Методи та форми оцінювання і контролю знань студентів ..... 309

***Губа Л. М., Басова Ю. О.*** Методи та форми контролю знань студентів в умовах дистанційного навчання ..... 312

***Шевченко А. Ф., Шевченко О. М.*** Поєднання традиційних та інноваційних методів контролю – важливий чинник підвищення якості знань студентів ..... 314

***Король Т. Г.*** Урахування особливостей сучасних стандартизованих тестів для визначення рівня володіння іноземною мовою при створенні викладацьких тестових матеріалів ..... 317

***Воробей Л. А., Кузменкова И. А.*** Применение новых образовательных технологий для повышения качества контроля знаний ..... 319

***Ушакова Н. Н.*** Аспекты организации и контроля самостоятельной работы студентов ..... 322

***Самойличенко Н. В., Самойличенко Е. Е.*** Качество образования и его оценка в условиях перехода к компетентностной модели обучения в системе ВПО ..... 324

***Попова О. Г.*** Анализ тестовых заданий в СДО MOODLE ..... 326

***Ляшко А. А.*** Методические аспекты формирования структуры и содержания педагогических измерительных материалов ..... 329

ПУЕТ

## Частина 2

**СЕКЦІЯ 6** **ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ**


***Іщенко В. Л.*** Проблеми та перспективи вдосконалення самостійної роботи з іноземної мови ..... 5

***Дзекун Ю. О.*** Особливості організації самостійної роботи студентів з іноземної мови ..... 7

***Карцева В. В.*** Роль самостійної роботи студентів у формуванні практичних навичок майбутніх фахівців ..... 9

***Соколова А. М.*** Проблеми та перспективи вдосконалення самостійної роботи студентів ..... 14

***Глущенко О. І.*** Формування критеріїв оцінки ефективної самостійної роботи студентів економічного спрямування ..... 16

***Вишневецька Л. І.*** Досвід, проблеми та перспективи вдосконалення самостійної роботи студентів при вивченні дисциплін «Статистика підприємства з основами економічної статистики» та «Статистика ринку товарів та послуг з основами соціально-економічної статистики» ..... 19

***Кузьменко О. К.*** Досвід вдосконалення самостійної роботи студентів з вивчення дисципліни «Управління проектами інформатизації» ..... 22

***Тягунова Н. М., Спориш О. А., Іржавська Л. В.*** Вдосконалення самостійної роботи студентів, як засіб оптимізації навчального процесу ..... 25

***Брацун А. О.*** Участь у науково-дослідній роботі як елемент самостійної роботи студентів ..... 27

***Поліщук Л. В., Калашник О. В., Кириченко О. В.*** Вирішення проблем організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Матеріалознавство та основи технології виробництва товарів» ..... 29

***Мартосенко М. Г., Омельченко Н. В.*** Досвід та перспективи вдосконалення самостійної роботи товарознавців-експертів з використанням інформаційних технологій ..... 32

***Гончаренко Н. І., Ющенко Ю. П.*** Умови підвищення ефективності самостійної роботи студентів ..... 34

***Гайворонська З. М., Луговська В. Г., Котенко А. Г.*** Самостійна робота студентів при вивченні технічних дисциплін: проблеми і задачі ..... 36

***Бірта Г. О.*** Використання дистанційних технологій навчання при викладанні дисципліни «Товарознавство продовольчих товарів (спецкурс)» ..... 39

***Бургу Ю. Г.*** Впровадження дистанційних технологій по самостійній роботі студентів при викладанні курсу «Теоретичні основи товарознавства» ..... 41

***Бичков Я. М., Дмитрюк Т. І.*** Інтенсифікація самостійної роботи студентів при вивченні дисципліни «Системи технологій» ..... 43

***Нартова І. В.*** Вдосконалення самостійної роботи студентів як засіб оптимізації навчального процесу ..... 44

***Хмельницька Є. В.*** Особливості самостійної роботи студентів при вивченні дисципліни «Технологія зберігання продовольчих товарів» ..... 47

***Зайцева Т. Г.*** Перспективы совершенствования контроля самостоятельной работы студентов ..... 49

***Королев А. В.*** Самостоятельная работа как важная составляющая часть подготовки студентов в бакалавратe и магистратуре ..... 54

***Юдічева О. П., Котова З. Я., Кузнецова Н. О.*** Досвід організації та проведення самостійної роботи студентів з дисципліни «Експертиза продовольчих товарів»..... 56

**СЕКЦІЯ 7 ОСНОВНІ НАПРЯМИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ**

***Верига Ю. А., Кулявець Н. О.*** Організація наукової роботи студентів на кафедрі як основа підготовки висококваліфікованих фахівців..... 59

***Карпенко Є. А., Іванюк С. Ю.*** Науково-дослідна робота студентів у ВНЗ: зміст та завдання ..... 61

***Хван А. В.*** Наукова діяльність студентів ПУЕТ на сучасному етапі..... 63

***Шкурупій О. В., Білоброва Т. О., Дейнека Т. А.*** Сучасні підходи до організації науково-дослідної роботи студентів економічних спеціальностей ..... 65

***Михайлова Н. В.*** Основні види та форми наукової діяльності студентів..... 67

***Прасолова С. П.*** Удосконалення наукової діяльності студентів фінансово-кредитного напряму підготовки на сучасному етапі..... 71

***Кожушко Г. М., Дугніст Л. В.*** Досвід участі студентів у виконанні госпдоговірних тем науково-технічним центром ПУЕТ..... 74

***Омельченко Н. В., Браїлко А. С., Лисенко Н. В.*** Поєднання наукової та практичної складової в процесі підготовки товарознавців-експертів ..... 76

***Петренко І. М.*** Особливості науково-дослідної роботи студентів напряму підготовки «Туризм» ..... 78

***Оберемок В. М., Бичков Я. М., Молчанова Н. Ю.*** Шляхи вдосконалення професійних навичок студентів в процесі проведення наукових досліджень ..... 81

***Холодний Л. П., Рогова Н. В.*** Організація наукової діяльності майбутніх фахівців харчових виробництв і ресторанного господарства..... 82

***Бородай А. Б., Чоні І. В., Кобилинська Н. В.*** Наукова діяльність студентів напряму підготовки «Харчові технології»..... 85

***Іванюта В. Ф.*** Наукова діяльність студентів – важливий аспект підготовки магістра ..... 87

***Левицька Н. М., Коцюбанська О. О.*** Наукова діяльність студентів вищих технічних навчальних закладів (на прикладі НУХТ) ..... 89

***Яценко В. Ф.*** Науково-дослідницька робота студентів: керівництво та ефективність..... 91

***Бессмертный В. С., Ляшко А. А., Антропова И. А., Зубенко С. Н.*** Направления студенческих научно-исследовательских работ в рамках СНО кафедры товароведения непродовольственных товаров БУКЭП..... 94

**СЕКЦІЯ 8 ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ТА ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ**

***Руденко Н. С.*** Психологічні аспекти когнітивної діяльності при вивченні іноземної мови ..... 96

***Сидоренко-Мельник Г. М.*** Напрями підвищення педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників..... 98

***Карпенко Ю. В., Животенко В. О.*** Психологія викладання спеціальних економічних дисциплін ..... 102

ПУЕТ

***Хурса М. М.*** Елементи психологічного комфорту у взаємовідносинах студента та викладача під час навчального процесу ..... 105

***Трайно В. М.*** Психологія в педагогічній діяльності ..... 107

***Захаренко-Селєзньова А. М.*** Вплив корпоративного іміджу вищого навчального закладу на імідж випускника ..... 109

***Володько О. В.*** Значення вербального та невербального засобів спілкування зі студентами при вивченні інженерних дисциплін ..... 112

***Тодорова І. С.*** Психологічні чинники формування педагогічної майстерності викладачів ..... 114

***Маніна Л. І.*** Аспекти нейролінгвістичного програмування підчас викладання навчальної дисципліни «Охорона праці» ..... 116

***Олексенко Л. В.*** Передумови формування безконфліктного спілкування в процесі навчання у ВНЗ ..... 118

***Олійник Н. В., Будник Н. В.*** Сутність і особливості педагогічної діяльності науково-педагогічних працівників ..... 120

***Дібрівська Н. В., Ястреба Ю. А., Мазур Г. М.*** Динаміка самовдосконалення особистості педагога ..... 123

***Васецький І. А.*** Особливості тренерсько-викладацької діяльності під час змагань у волейболі ..... 125

***Іващенко О. Д., Нікозять Ю. Б., Назаренко Е. А.*** Активні методи навчання з хімічних дисциплін ..... 128

***Копанцева Л. М., Діденко Є. П., Дивоняк Ю. І.*** Досвід прикладної спрямованості навчання хімії у вищій школі ..... 130

***Гладкий С. О.*** Правове самопізнання як чинник зростання якості вищої освіти ..... 132

***Кульчій О. О.*** Напрями підвищення ефективності правової підготовки студентів неюридичних спеціальностей ..... 135

**СЕКЦІЯ 9** **ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ, МЕТОДИ І ТЕХНОЛОГІЇ В ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ**

***Капліна Т. В., Жидецька І. В., Рибакова С. С.*** Тренінг як метод удосконалення професійної підготовки студентів спеціальності «Готельна і ресторанна справа» ..... 138

***Рогова Н. В., Неілов М. В., Вакуленко Т. В.*** Сучасні системи стандартизації з якості виробництва харчових продуктів ..... 140

***Столярчук В. М., Капліна А. С., Кущ Л. І.*** Проблеми та завдання вищої школи щодо практичної підготовки сучасного фахівця ..... 143

***Щербина С. Д.*** Особливості використання програмного забезпечення (Skype) для викладання в умовах дистанційного навчання: досвід і перспективи ..... 145

***Артюх В. М.*** Відео як засіб формування іншомовної комунікативної компетенції ..... 146

***Пожар А. А.*** Використання інструментів дистанційної освіти в роботі із студентами денної форми навчання ..... 149

***Єгоричева С. Б.*** Соціально-психологічна підготовка випускника університету до працевлаштування ..... 150

***Вергал К. Ю.*** Використання інноваційних технологій при викладанні навчальної дисципліни «Інформаційні системи в економіці» ..... 153

***Карнаухова Г. В.*** Досвід проведення практичних занять з курсу «Автоматизовані системи управління» на віртуальному підприємстві ПУЕТ ..... 155

***Івасенко О. А.*** Застосування методу кейс-стаді в навчальному процесі ..... 157

ПУЕТ

***Офіленко Н. О., Кайнаш А. П.*** Суть і значення практичної підготовки студентів напряму «Біотехнологія» ..... 159

***Пахомова І. В.*** Інновації у навчанні товарознавців ..... 161

***Миронов Д. А., Різуненко А. О.*** Використання програмних графічних редакторів в практичній підготовці студентів напрямів підготовки «Технологія харчування» та «Готельно-ресторанна справа» ..... 163

***Скляр Г. П.*** Інноваційні об'єкти кафедри в практичній підготовці студентів напряму підготовки «Туризм» на засадах партнерства ..... 165

***Новицька Н. А.*** Сучасні методи формування інтересу студентів до активних занять фізичною культурою ..... 167

***Кобобел А. Є.*** Інноваційні форми, методи і технології в практичній підготовці студентів спеціальних медичних груп з корегуючої гімнастики ..... 169

***Сипало О. В.*** Проблемі дефіциту рухової активності чоловіків 18–25 років ..... 171

***Симоненко Н. О.*** Калланетика. Форми, методи підходу в практичній підготовці студентів ..... 174

***Талалаєв В. О.*** Організація роботи студентів в Школі сучасного менеджменту ..... 176

***Матвійчина С. В.*** Роль модульної технології у процесі вдосконалення саморозвитку молодших спеціалістів з фінансів і кредиту ..... 178

***Светличная Л. А.*** Роль музыкального и песенного материала в процессе овладения иностранным языком ..... 181

***Вишневецкая Л. В.*** Инновационные технологии стимулирования мотивации студентов экономического профиля к обучению иностранным языкам ..... 183

ПУЕТ

***Горчакова И. А.*** Модель компетенций конкурентноспособного выпускника ВУЗа ..... 185

***Завьялова О. Н.*** Взаимодействие вуза с работодателями в сфере туризма на уровне региона: практико-ориентированный и проектный поход..... 188

***Путилова Н. В.*** Практико-ориентированный подход в сфере взаимодействия вуза с государственными органами и работодателями в сфере дизайна ..... 192

***Кушнєрова Т. Є., Кушнєрова М. О.*** Психолого-педагогічні аспекти проектної діяльності в системі професійної підготовки студентів..... 197

***Романова Н. Г.*** Інноваційні форми, методи і технології в практичній підготовці студентів на локальних центрах..... 199

***Карпенко О. В., Карпенко В. Д.*** Стажування як чинник конкурентоспроможності випускників ..... 201

***Трофимов В.*** Роль профессиональной подготовки в высшей школе как фактор повышения конкурентоспособности выпускников: национальный и международный опыт ..... 203

***Чернявська О. В., Міщенко С. Г., Горбунова О. А.*** Інтерактивні методи навчання як засіб підвищення якості підготовки фахівців економічних спеціальностей ..... 208

**СЕКЦІЯ 10 ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ**

***Маца К. О.*** Личность как высшая социальная ценность: некоторые морально-нравственные аспекты подготовки выпускников высшей школы ..... 211

***Клименко В. І.*** Формування духовно-культурних цінностей студентів ВНЗ ..... 214

ПУЕТ

***Горячов О. В., Михайлова Ю. В., Франко Л. С.*** Проблема формування ціннісних орієнтирів сучасної молоді ..... 216

***Тараненко О. О.*** Роль вищого навчального закладу у формуванні духовних цінностей сучасної молоді ..... 218

***Варвянський С. М.*** Роль філософії у формуванні духовних цінностей студентської молоді ..... 219

***Мовчан М. М.*** Страх майбутнього і духовні цінності сучасної молоді ..... 221

***Усанов І. В.*** Проблема особистості у навчальній та виховній практиці ..... 223

***Мєшков О. М.*** Проблема формування свідомості студентської молоді в Україні ..... 226

***Петренко С. М.*** Виховання студентської молоді у вищому навчальному закладі ..... 230

***Семергей Н. В.*** Мистецтво як дієвий засіб духовного впливу ..... 232

***Логвин М. М., Литовченко І. В.*** Загальнолюдські цінності та їх прояви в Україні ..... 235

***Шуканов П. В.*** Значение высшего образования в процессе формирования традиционных ценностей человека ..... 237

***Краус Н. М., Краус К. М.*** Роль вищої освіти у формуванні духовної інтелігентної молоді ..... 239

***Максюта В. В.*** Підвищення продуктивності праці шляхом формування духовних цінностей сучасної молоді ..... 242

***Смирнова В. Г.*** Збереження працездатності працівника – мета вивчення навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі» ..... 244

ПУЕТ

***Цимбал В. М., Шешеня С. К.*** Моральність випускника-технолога та тривалість життя і здоров'я нації ..... 247

***Кузьменко Т. О., Ахтирська Н. М.*** Здоровий спосіб життя – один з чинників формування духовних цінностей ..... 249

***Бондар-Підгурська О. В.*** Формування системи цінностей у студентів ВНЗ в період реалізації інноваційної моделі розвитку України ..... 250

***Крафт В. А.*** Заняття футболом – як засіб формування духовних цінностей студентів ..... 252

***Панкина М. В., Захарова С. В.*** Экологическая составляющая содержания подготовки дизайнеров ..... 254

***Лаппо В. В.*** Педагогічний супровід духовного розвитку студентської молоді в умовах університетської освіти ..... 256

***Капінус О. С.*** Особливості соціальної відповідальності курсантів вищих військових навчальних закладів ..... 259

***Субашкевич І. Р.*** Зміст ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді ..... 261

***Берюк С. В., Здоровило Н. М.*** Формування духовних цінностей сучасної молоді ..... 263

***Лохонова Г. М.*** Духовно-нравственное воспитание молодежи в условиях вузовской среды ..... 265

***Чвала М. С.*** Этнодизайн как средство развития духовных ценностей и формирования конкурентоспособности будущих дизайнеров ..... 268

***Ельникова Г. А.*** Роль воспитательной работы в формировании духовных ценностей студенческой молодежи ..... 270

***Зайцева Н. В.*** Духовные ценности как основа формирования мировоззрения современной молодежи ..... 272

ПУЕТ

***Мастерских И. А.*** Духовно-нравственное воспитание студентов как фактор повышения их культуры ..... 276

***Кипароидзе Г., Барыбина Я. А.*** Социальная коммуникация в формировании морально-духовных ценностей молодёжи ..... 279

***Подгорный В. И.*** Интерактивные методы и формы обучения будущих организаторов выборов (на примере клуба молодых избирателей «Форум» Белгородского университета кооперации, экономики и права)..... 281

***Ісакова В. С.*** Формування духовно-моральних цінностей у студентів на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням)..... 283

***Лугівська О. П., Лугівська Л. А.*** Особливості формування духовності в психології сучасної молоді..... 286

***Фокина И. В.*** Формирование гражданского самосознания обучающихся ..... 288

***Михайленко О. М., Лісіца В. В.*** Впровадження інноваційних технологій в практичній підготовці студентів ..... 290

**МАЙСТЕР-КЛАС**
**Напрями підвищення результативності використання мультимедійного проектора при проведенні навчальних занять**

***Шимановська-Діанич Л. М.*** Напрями підвищення результативності використання мультимедійного проектора при проведенні навчальних занять ..... 293

***Терела Г. В.*** Напрями підвищення результативності використання мультимедійних презентацій при проведенні лекційних занять з юридичних навчальних дисциплін ..... 296

**МАЙСТЕР-КЛАС**

Методика проведення ділової гри

***Юрко І. В., Іржавська Л. В.*** Ділові ігри у викладанні підприємницьких дисциплін: види та методика проведення ..... 298

***Сухачова Н. С.*** Ділова гра у навчанні іноземної мови студентів економічних вищих навчальних закладів ..... 301

***Ходыкин А. П.*** Роль деловых игр при изучении товароведения культтоваров ..... 302

***Яріш О. В.*** Ділова гра як засіб активізації навчального процесу ..... 304

***Овчаренко О. Н.*** Ділові ігри як інтерактивний метод навчання менеджерів ..... 306

***Кириченко Л. М., Бодня Т. О.*** Використання психологічних методів у роботі зі студентами ВНЗ ..... 308

ПУЕТ

Наукове видання

# ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИПУСКНИКІВ

**Матеріали XXXIX Міжнародної науково-методичної конференції**

**(м. Полтава, 23–24 січня 2014 року)**

Головний редактор **М. П. Гречук**
Комп'ютерна верстка **О. С. Корніліч**

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 19,4.
Тираж 100 прим. Зам. № 033/309.

Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
кімн. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014; ☎ (0532) 50-24-81

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827 від 08.07.2010 р.

ПУЕТ